

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

C. Klitgaard

Nibe Bys Historie

indtil 1728

I Kommission hos
Magnus A. Schultz, Aalborg

Expres-Trykkeriet, Hjøring
1917.

Nibe o. 1670 (efter Rescens Atlas).

NIBE BYS HISTORIE

INDTIL 1728

AF

C. KLITGAARD

I KOMMISSION HOS
MAGNUS A. SCHULTZ, AALBORG
EXPRES-TRYKKERIET, HJØRING

Til Udarbejdelse og Udgivelse af nærværende Bog har jeg erholdt pekuniær Understøttelse af Direktionerne for Carlsbergfondet og Den grevelige Hjelmstjerne Rosencroneske Stiftelse samt af Hr. Apotheker A. Nielsen, Nibe, og jeg bringer derfor de Paa-gældende min bedste Tak.

Oprindelig var det min Hensigt i Bogen at have givet nogle Oversigter over gamle Nibeslægter: Abel, Færch, Hurtigkarl, Klitgaard, Kras, Kuri, Stræt, Weidemann o. fl., men Materialets Omfang forbyder det; dog er der medtaget mere Personalia og anført flere Navne, end Tilfældet almindeligvis er i lignende Arbejder, og Anledningen hertil er, at Nibe Kirkebøger først haves fra 1756 af, hvorfor Byens Personalia er vanskelig tilgængeligt for den her omhandlede Tids Vedkommende

Forfatteren.

Indholdsfortegnelse.

	Side
Byens Historie indtil Købstadprivilegiet 1727	3
Nibe Kirke	170
Præster	177
Degne	234
Skoleholdere	253
Klokkere	258
Bedemænd	261
Tinget	263
Tingbøger	270
Segl	271
Birkefogder	272
Birkeskrivere	276
Arrest, Galge, Gabestok	283
Retssager	289
Militære Personer	322
Nibe Kilde	324
Bartskærere	325
Slægtsnavne	339
Skældsord	339
Blandet Personalia	340
Sag-Register	347
Navne-Register	349

NIBES HISTORIE INDTIL 1728

Stedbetegnelsen Nibe er vistnok et Naturnavn, og efter Dr. Marius Kristensens velvillige Meddelelse ligger det nærmest at sætte olddansk Nipæ i Forbindelse med en Rod *h n ip*, som betyder klemme, knibe, saaledes Stednavnet altsaa betyder Snævring, og denne Tydning passer jo udmærket til Lokaliteterne, idet Sejldybet i Fjorden mellem Nibe og de overfor liggende Holme: Startøtterne, Klosterholm m. fl. kun er en smal Rende, der fra Nibe Bredning fører ned til de to Bredninger nord og syd for Sebbersund. Tænker vi os de nævnte Holme som Dele af Fastlandet nord for Valsted By, hvad de vist nok en Gang har været, vil vi se, at Fjordbassinerne nord og syd for Sebbersund derved omtrent aflukkes fra den øvrige Del af Fjorden, og paa dette snævre Sted er Byen Nibe fremstaaet.

Navnet forekommer første Gang i sidste Halvdel af det 14. Aarhundrede; men at Formen er uarticuleret (uden Kjendeord) tyder paa høj Ælde, og det er rimeligt, at det har eksisteret længe før den Tid, vore nu bevarede Kilder giver os Hjemmel for.

Nogen By eller bylignende Bebyggelse fandtes her næppe før henimod 1450; men „Nypægotz“ saavel som Hedegaard og Klæstruplund i Voxlev Sogn tilhørte Kronen, hvis Besiddelse deraf, der grundede sig paa gamle

Breve, stadfæstedes 1406 paa Kong Eriks Retterting i Aalborg¹).

I første Halvdel af det 15. Aarhundrede byggedes et Kapel i Nibe, helliget St. Jost, hvis Stifter Hr. Lokke o. 1440 blev optaget som Medlem af Købmandsgildet „Guds Legems Lav“ i Aalborg²); hans Efterfølger Hr. Laurentius Valtersøn, „Forstander ved St. Jost“, blev ligeledes nogle Aar senere Broder af dette Lav³), hvori der ogsaa 1465 optoges en Jes Matsson af Nibe⁴), hvis Stilling dog ikke kendes.

Utvivlsomt har det været det i Middelalderens sidste Aarhundreder opstaaende Sildefiskeri ved Nibe og omliggende Egne (Gjøl, Øland, Nørholm, Stavn og Sebbersund), der har foranlediget, at der til Nibe kom saa mange Mennesker, og at Tanken om at faa bygget et Kapel her fremstod; thi skulde Kapellet være blevet bygget som Følge af, at den bekendte Kilde ansaas for at være en hellig (lægende) Kilde, hvad enkelte Omstændigheder vel nok kan tyde paa, synes dets Oprindelse noget sen. Jeg har ingensinde truffet Nibe Kilde nævnt som Helligkilde eller i Forbindelse med noget Helgennavn; men dens hele Karakter — vandrigt Væld — kunde nok lede til den Formodning, at den kan have været benyttet som saadan, og muligt Hr. Lokke ogsaa, da han funderede Kapellet, har ment at kunne faa Kilden anset som Helligkilde og saaledes drage Nytte af dens Tilværelse; thi som Professor Steenstrup saa klart har paavist⁵), var „Fiskeleje“ ikke i Ordets oprindelige Betydning nogen Stedsbetegnelse, men noget temporært; — ikke en Be-

1) Erslevs Repertorium Nr. 4766 og Ældste d. Arkivregistr. I, 24.

2) Gildets »liber vivorum« i Aalborg Stiftsbibliotek; jvf. Nyrop: Danske Gilde- og Lavsskraaer I, 653

3) a. St. 654. 4) a. St. 667.

5) Hist. Tidsskrift 7, VI, 141.

byggelse, men en Tid, og udenfor Fiskesæsonerne i Vaar og Høst, naar Folk fra Nær og Fjærn ikke længer strømmede til Nibe for Sildens Skyld, kunde det jo for Gejstligheden have sin Interesse at have endnu et Kort paa Haanden, som kunde give Gevinst, nemlig en Lægedomskilde eller et Kapel, der betragtedes som Valfartssted for Kildens Skyld eller af anden Grund (Relikvier¹). Hvorledes nu end Forholdet har været mellem Kapellet og Kilden, hvilken sidste jo ogsaa i Henseende til let Adgang til godt og rigeligt Vand var af Betydning for Fiskeriet, saa viser Verset i den gamle Vise om „Peder Smed og Atzer Bonde“, der antages omskrevet paa Dansk af den senere lutherske Biskop i Børglum, Peder Thomsen, at paa Reformationstiden var St. Jost's Kapel i Nibe et Valfartssted²), thi det hedder som bekendt heri:

»Af Pilgrim-Reise kommer intet godt,
 Det kommer dem stundom selv til Spot,
 Somme gaar til Sct Jost i Nibe
 og Somme til Sct Lambert i Ribe,
 Til Essenbæk Kilde gaar og Somme,
 Det kommer Ingen af dem til Fromme.

Som Sildefiskeriet faldt paa visse Tider om Aaret, altsaa i Sæsoner, saaledes kan der ogsaa skelnes mellem en Række Fiskeperioder afbrudt af kortere eller længere Mellemrum, i hvilke Fiskeriet var ubetydeligt eller ganske mislykket; den første af disse Perioder, som vi har noget Kendskab til, men om hvilken det dog ikke er udelukket, at den kan være noget delt, strakte sig antagelig fra

1) Karup Kirke paa Viborgeggen var jo et saadant Valfartssted, og adskillige danske Kirker havde erhvervet paveligt Privilegium paa at kunne give de Besøgende Aflad.

2) jvf. iøvrigt om Kirken.

noget hen i det 15. Aarhundrede til henimod Midten af det 16.

De ældste Efterretninger om store, aarligt tilbagevendende Sildefiskerier ved vore Kyster henlægger jo Fiskepladserne til Øresund og særlig til Farvandet omkring Dragør, Malmø og Falsterbo, hvor der opstod store Fiskelejer; men som Fiskeleje var noget temporært, nemlig et „Vaarfiskende“ og et „Høstfiskende“, saaledes blev det i endnu højere Grad midlertidigt ved Sildens store og uberegnelige Vandringer.

Medens som sagt Øresundsfiskeriet var berømt i Valdemarernes Tid og endnu i det 15. Aarh., synes Limfjordsfiskeriet — ved Aalborg og Nibe — som Følge af Sildens „Lunefuldhed“ at have faaet Overtaget i Løbet af det 15. Aarh. Af et Tingsvidne fra 1479 hører vi, at de, som søgte Sildefisket paa Gjøl, skulde hver give 1000 Sild til Øens Kirke¹⁾, hvilket jo tyder paa Tilstrømning af Fremmede, og vi ser endvidere, at der i Nibe fremstod et stort Marked 2. til 4. Pinsedag, hvilket i Kong Hans' Tid blev flyttet til Aalborg²⁾, hvor det under Navn „Pinsemarked“ blev berømt over hele Nordeuropa og bestod, indtil Krammarkederne ophørte i vore Dage. At dette Marked oprindelig fremstod i Nibe vidner ligeledes om Tilstedeværelsen af mange Mennesker; men hvor Tilstrømningen af fremmede Elementer var saa stor, var det jo almindeligt — og naturligt — at der skete megen Uskikkelighed; i Fiske-tiden var Pungen velspækket, og det har jo helt op imod vor Tid været en gængs Anskuelse, at en Fisker ikke kunde trives uden at indtage store Kvanta Spiritus. Hertil kom, at Fiskeriet tiltrak en hel Del løse Eksisterer baade som aktive og passive Deltagere (Skjøger,

1) .E. d. A. III, 87.

2) Kong Hans' 2. Privilegium for Aalborg (uden Aarstal).

Gøglere, Kræmmere o. s. v.), saa Ordenens Opretholdelse kunde falde vanskelig.

Som det gik paa Fiskelejerne i Frederiksborg og Kronborg Læn, at uordentlige Folk bosatte sig der¹⁾, gik det ogsaa i Nibe, og da Christian III i Aaret 1545 gæstede Nibe paa Vejen fra Vitskøl Kloster til Aalborg, Onsdag efter St. Blasiusdag (3. Febr.), og endog overnattede her, har Nibingerne sikkert benyttet Lejligheden til at opnaa en Begunstigelse for deres By²⁾, thi da Kongen var kommen til Aalborg, blev der udfærdiget et Birkeprivilegium for Nibe³⁾.

Brevet, som jeg første Gang har truffet i Nibe Ting-

1) Secher: Forordn., Resesser o. s. v., II, 179. Jvf. Steenstrup: Hist. Tidsskr. 7, VI, 167.

2) Danske Magazin 4, I, 107. Ogsaa 1546 vilde Kongen gøre Oprethold i Nibe. a. St. S. 164.

3) Den af Chr. III.s Kancelli førte Kopibog over »Registre over alle Lande« for Aarene 1532—1546 er tabt, og vi kender derfor kun Kancelliets Ekspeditioner gennem et Par Renskrifter af det tabte Forlæg, hvilke dog ikke indeholder samtlige udfærdigede Breve, men navnlig er ufuldstændige for Aarene 1542—1546. (Se Fortalen til Erslev og Møllerups »Danske Kancelliregistre 1535—1550). Dette Tab er forsaavidt beklageligt, som der netop i disse Aar paa Kongens Jyllandsrejser er udfærdiget adskillige Breve, som det vilde have været af Interesse at have haft Kendskab til. Man kan saaledes pege paa Brevene angaaende de jydskes Bønderes Tilbagekøb af forbrudt Bøndergods, som vi ved saa lidt om fra andre Kilder, og saavel i statistisk som i personalhistorisk Henseende vilde det være ønskeligt, om der kunde tilvejebringes mere Klarhed over disse Forhold. Utvivlsomt findes adskillige af disse Breve citeret i de ældre Tingbogsrækker saavel fra Landstinget som fra Herreds- og Birketingene, og efterhaanden, som vore Lokalhistorikere — navnlig Amtsaarbøgernes talrige Medarbejdere — naar til at faa gennemgaaet de jydskes Tingbøger, vil der kunne ventes fremdraget en Del om dette Emne, naar da disse Medarbejdere har Opmærksomheden fæstet der paa.

bog 1666, fol. 37 b, men som senere ofte træffes i Tingbøgerne, og som antagelig ikke forhen er trykt, lyder saaledes:

„Vi Christian med Guds Naade o. s. v. gjøre alle
 „vitterligt, at disse Brevvisere, vore Undersaatter i
 „Nibe boendes, haver været her hos Os og berettet,
 „hvorledes at der aarligen bruges et almindelig Fiskeri
 „der for Byen, som mange adskillige Folk, baade ind-
 „lændiske og udlændiske forsamles og paa samme Fiske-
 „lejde gjør dennem stor Hovmod og Overlast, fordi at
 „de haver ingen Ret hos dennem der i Byen; thi haver Vi
 „nu af Vor synderlig Gunst og Naade undt og tilladt
 „og med dette Vort aabne Brev under og tillader, at
 „forskrevne Vore Undersaatter i Nibe boendes og deres
 „Efterkommere skulde herefter have, nyde og beholde
 „fri Birkeret og Rettighed inden deres By, saa frit
 „som bruges og holdes udi noget Birk paa Landet
 „her udi Vort Rige Danmark i frieste; og skulle Vi
 „have Vor egen Foged boendes der i Byen, hvilke
 „som skulle holde der Birketing og hjælpe hver Mand
 „Lov og Ret og oppebære Vor Toldsild, Sagefald, Sise
 „og al anden Rettighed, som Os paa Kronens Vegne
 „med Rette kan tilfalde der i Byen. Thi forbyde
 „Vi alle, i hvo de helst er eller være kunne, særdeles
 „Vore Fogder, Embedsmænd og alle andre, forskrevne
 „Vore Undersaatter i Nibe og deres Efterkommere her-
 „imod paa forskrevne Birk og Birkeret at hindre eller
 „i nogen Maade Forfang at gjøre under vor Hyldest
 „og Naade.

„Givet udi Vor Kjøbstad Aalborg, Onsdagen næst
 „efter Fastelavns Søndag Aar MDXLV, under Vort
 „Signet¹⁾).

1) Paa den følgende Jyllandsrejse har Kongen vist givet Privile-

Det kan synes mærkeligt, at Nibe først fik Birkeprivilegium paa et saa sent Tidspunkt og vel paa en Tid, da Fiskeriet dér ikke var af saa stor Betydning som forhen; der var jo nemlig i første Halvdel af det 16. Aarh. opstaaet en Række Fiskelejer ude ved Limfjordens Munding, paa nordre Side ved Hals og Hou og paa søndre Side ved Egense, Mov, Als og Dokkedal eller, som disse sidste med et Fællesnavn betegnes, „ved Mulbjergene“ efter den Bakkeø, der her dominerer Landskabet.

Disse Fiskepladser paa Østkysten betegnes 1542 som de nye Fiskelejer¹⁾, hvilken Benævnelse næppe kan tydes anderledes, end at de var yngre end Fiskelejerne oppe i Fjorden, saavel ved Aalborg, Egholm, Sundby, som længere oppe ved Nibe og omliggende Steder (Sebersund, Stavn, Nørholm, Øland og Gjøl), hvor Fiskeriets Betydning spores ca. 100 Aar tidligere, og denne Aldersforskel bestyrkes ogsaa ved, at der oftere klages over, at de mange Bundgarn i Fjordmundingen hindrede Sildens Indgang i Fjorden²⁾, ligesom at Tolderen Christen Pedersen i Aalborg 1545 fik Befaling til at opsætte den i Aalborg nedbrudte Salterbod paa et bekvemt Sted mellem Dokkedal og Egense³⁾.

Naar Nibe saaledes var et ældre Centrum for Fiskeriet end Mulbjergene, skulde man formode, at den ogsaa som selvstændig Jurisdiktion var ældre, eftersom Birke-

---

gium for Gaardbo Birk i det nordligste Jylland, hvilket Birks Oprettelse ligeledes maa skyldes et paa hin Tid blomstrende Sæsonfiskeri; Brevets Datum kendes næppe; men i Ældste d. Arkivregistraturer III, 42, nævnes under 1546 »Eth Kong Christjernes birche breff paa Garbo«.

1) Aab. Brev af 12. Juni 1542 (Kancelli Brb.)

2) F. Eks. Kancelliets Brb. 24 April 1560 og 16. Juli 1560.

3) Danske Magazin 4. I, 104.

privilegiet jo gaves af Hensyn til Ordenens Opretholdelse i Fisketiden; men allerede 1470 træffer vi Mov Birke-ting nævnt¹⁾. Aarets Rigtighed forudsat ligger det da nærmest at antage, at Mov Birk — og Store Vorde Birk — har været et saakaldt „Bondebirk“, af hvilke der skal have været flere, hvis Oprindelse gaar tilbage til Valdemarernes Tid eller til „Arildstid“; de fandtes paa Smaaøer som Fur og Øland og ogsaa i mere isolerede Samfund paa Fastlandet²⁾. I Slutningen af det 16. Aarhundrede træffer vi iøvrigt omtalt Fiskelejerne i Hundslund (=: Dronninglund) og Hals Birker³⁾, og paa samme Tid var der i Nørholm Sogn ved Nibe en selvstændig Jurisdiktion, Nørholm Birk, der navnlig bestod af Fiskelejet Klitgaard; da de indenfor disse tre Birker liggende Fiskelejer, saavel som Øland, paa Reformationstiden bestod af gejstligt Gods⁴⁾, fristes man til at antage, at Birkerne her oprindeligt har været gejstlige Jurisdiktioner og ikke oprettede for Fiskeriets Skyld.

Det synes imidlertid, som om Oprettelsen af en Birkejurisdiktion ikke har været tilstrækkelig til at skabe saa ordnede Tilstande i Nibe, som ønskeligt var, og 1579 indgik Beboerne efter Sognepræstens Initiativ en Byvedtægt af følgende Ordlyd:

„Vi efterskrevne — — — 24 Mænd fra Nibe⁵⁾ — — — evindeligen med Gud, Aar efter Guds Byrd

1) Jydske Saml. 2, I. 265.

2) Molbech i Hist. Tidssk. II, 509 og IV, 592.

3) Aab. Brev af 13. Marts 1572.

4) Melholt under Hundslund Kloster, Hals under Vitskøl Kloster, Klitgaard under Viborg Domkapitel og Øland under Økloster.

5) Nemlig: Jost Pedersen, Ingvor Mikkelsen, Jørgen Nielsen, Erik Madsen, Thomes Sørensen, Peder Sørensen, Søren Thomesen, Laurids Bruun, Anders Heegaard, Niels Mortensen, Mikkel Ingvorsen, Knud Sørensen, Søren Ydesen. Hans Badskjær, Christen Andersen, Just Christensen, Peder Clausen, Søren Stub,

1579, Søndagen næst før purificationis Mariæ paa Nibe Kirkegaard for os og menige Indbyggere i Nibe var skikket vor kjære Sognepræst, hæderlig og vellærte Mand Hr. Jacob Sørensen i Dalsgaard, og havde Last og Klage paa nogen af hans Sognemænd i Nibe, som var fortrædelige imod hannem og husede og holdt de Folk, som skikkede sig ilde i deres Levned, endog de var af hannem udaf Prædikestolen forbøden saadanne Folk at skulle huse. Da haver vi forskrevne 24 Mænd med menige Mænds Raad og Samtykke i Nibe tilsammen bunden os, at hvilken Mand i Nibe, som efter denne Dag fordrister sig at huse eller hæle nogen, som er af Prædikestolen Byen forbøden, han skal have forbrudt 20 Mark dansk til sit Herskab og 20 Mark dansk til Bymændene, og hvilken Mand, som bliver opnævnt til at pante dem, som i saa Maade forseendes vorder, da skal de have Fuldmagt at pante hannem og bryde intet dermod enten imod Konningen eller Bonden.

Fremdeles haver vi ydermere paalagt og samtykt, at hvilken Mand, som tager nogen udkomne Folk tilhuse og steder dem Hus eller Værelse hos dennem, uden de, som haver Brev og Segl, hvor de haver skikket dennem, som de er frakommet, og lader baade Sognepræsten og Fogden høre sine Vidnesbyrd, dersom nogen herimod findes at gøre, da skal de være falden baade imod Husbonden og Bymændene, som forskrevet stander.

For det sidste beklagede forskrevne Hr. Jacob Sørensen sig, at han ikke kunde bekomme sin Løn af en Part i Nibe; da blev der saa afsagt paa Sognestævne, at naar Hr. Jacob haver en Gang omkringgangen Byen og ikke kan da bekomme sin Løn, da skal 4 Mænd i Byen, hvilke han ombeder, gange at pante dennem, som igjen stander og ikke vil lønne deres Sognepræst, og

---

Niels Simensen, Chr. Simensen, Niels Kjeldersvend, Søren Madsen, Niels Sørensen og Thøger Bødker.

Det er antagelig den her nævnte Peder Clausen, der 1586^{16/6} fik Lejdebrev medens Processen mod ham stod paa; han havde i Norge ihjelslaet Peder Sørensen fra Nibe, vel ogsaa den her nævnte, medens de drev deres Næring der (Fiskeri?).

(Kancelliets Brb.)

bryde intet dermed enten imod Konningen eller Bonden. Til ydermere Vidnesbyrd og faste Forvaring trykker vi forskrevne 12 Gaardsmænd og 12 Gadehusmænd vores Indsegler og Signeter her neden under, eftersom vi paa Sognestævne af menige Mænd, Gaardsmænd og Gadehusmænd tilbedet er. Datum ut supra¹⁾.

Et Vidnesbyrd om, at det dog ikke alene var de tilflyttede eller de midlertidige Gæster, der skabte Bryderi, ser vi af et aabent Brev af 3. August 1590, hvori Lænsmanden paa Aalborghus, Ove Lunge, faar Ordre til at flytte Nibe Birketing uden for Byen²⁾, men dog inden for Birket, fordi Bønderne kom drukne til Tinge, saa der holdtes stor Uskikkelighed og ond Tingfred³⁾. Udtrykket „Bønder“ kan ikke her forstaas som særlig gældende Landbostanden, men træder i Stedet for „Nibingerne“; thi af egentlige Landbrugere var der kun grumme faa i Nibe Birk; Beboerne „dependerede“ saa at sige alle af Fiskeriet, og kun faa havde Avling tillige. Mindes vi, hvad Biskop Jens Bircherod udtaler i sin Dagbog ca. Aar 1700 om flere Menigheder paa Vendsyssels Vestkyst (Hune og Furreby), hvor der ligeledes i det 16. og 17. Aarhundrede var store Sæsonfiskerier, og hvor Adelsmænd og Aalborg Købmænd havde Fiskeboder ligesom i Nibe⁴⁾, synes dette med „Uskikkeligheden“ at gentage sig allevegne, hvor saadanne Fiskerier fandt Sted, og det hvad enten Talen er om frem-

1) Nibe Tgb. 31. Juli 1652. Vedtægten fornyes 1652.

2) Se under Tinget.

3) Kancelli Brb. Den ret almindelig udbredte Tro, at Brændevinsdrikning først begyndte efter Kejserkrigen, er ikke rigtig. De jydskke Bønder kjendte ogsaa tidligere denne Drik, og 1617 drak Byhyrden i Volstrup (Hornum H.) sig ihjel i Brændevin og nyt Øl. (Viborg Landst. Dombog B. 1617, 144).

4) Saaledes ved Hune Strand (Blokhus); se min Hvetbo Herred I, 160 og Viborg Landstings Dombog A, 1619, fol. 64 b ff

mede Fiskere og Købmænd eller om den stedlige Befolkning, Mænd som Kvinder; Kvinderne i Nibe var efter Tingbøgerne at dømme ligesaa uskikkelige og stridbare som Mændene, hvem de ofte pryglede, og overhovedet har jeg intet Steds truffet saa mange „Furier“ som i Nibe; men Kvinderne her deltog jo ogsaa i Fiskeriet som „Leegkvinder“ eller „Gjællekvinder“, 3: rensede, saltede, tørrede eller røgede Fangsten og havde saaledes overvejende udendørs Sysseel ligesom Mændene, hvilket naturligt maatte sætte sit Præg paa dem.

Det store Sildefiskeri i Limfjorden og ved dens østlige Munding aftog vistnok ved Midten af det 16. Aarhundrede, og i Aarhundredets sidste Halvdel var der saa en Tid, da man om Efteraaret maatte over under Bohuslæns Kyst for at fange Sild. At Limfjordsegnens Beboere ogsaa deltog i dette Fiskeri, ser vi saavel af Aalborgborgernes Klage af 21. April 1577 over, at Søtønden i Bagdybet ved Hals blev inddraget, før de om Vinteren efter Mortensdagstid kom hjem fra det norske Fiskeri¹⁾ (hvorfor de ønskede 2 Varder opsat paa Land), som af Jordebøger²⁾; men dette Fiskeri synes kun at have bestaaet en kortere Aarrække, og 1589 siges det om Fiskeboderne i Bohuslæn og Viken, at de ikke mere bruges, „siden den Sildefiskende er aftagen“³⁾.

I Nibe var der allerede o. 1500 kongelige Saltere under Vaarfiskerierne⁴⁾, og Sognepræsten Hr. Niels Pedersen fik 22. November 1524 Fritagelse for al bispelig

1) Kancelliets Brb.

2) Hist. Tidsskr. 7, VI, 167.

3) a. St.

4) 1491 $17/5$ fik Lænsmanden paa Aalborghus Ordre til at beskytte Jens Stub med Hensyn til Kongens Fiskeri ved Sebbersund.

(Danske Magazin 3, III. 277) Kongens Tjener salter Sild i Nibe 1515. (Suhm: Nye Saml. I. 81).

Tyngte undtagen Katedratikum af begge Kronens Kirker (Vokslev og Nibe) mod aarlig at holde den af Kongen til Nibe om Vaaren udsendte Salter med Mad og Øl, hans Bjerring og Skjellighed, al den Stund, han saltede der, og 16. Juni 1528 blev Præsten maaske yderligere benaadet, saa han for Livstid fritoges for at holde nævnte Salter; men dette Benaadningsbrev er dog atter udstreget i Registranten¹⁾. Disse Saltere synes ikke at have haft nogen Regeringsbygning at foretage Salteriet i; thi først 11. Febr. 1551 udgik der Ordre til Lænsmanden paa Aalborghus om med det allerførste at bygge en Salterbod i Nibe, 8 Bindinger stor og 12 Alen bred, for at Kongens Saltere kunde have Ophold der med Kongens Gods, medens Salteriet stod paa. Endvidere skulde der bygges 2 „Skonnekoge“, som tilsammen kunde føre 20 Tønder Sild, og han skulde skaffe Udvej for Ildebrændsel til Salterne²⁾. Det er dog tvivlsomt, om Boden er bleven bygget dette Aar, thi 5. Marts 1552 fik Lænsmanden paa Aalborghus atter Ordre til at bygge en Salterbod i Nibe samtidig med, at han fik Besked om at levere Salteren der 1 Tønde Brød, 2 Tdr. Øl, 2 Sider Flæsk, 1 Fjerding Oksekød, 1 Otting Smør, 2 Faarekroppe og 1 Fjerding saltet Fisk³⁾.

Mellem de kongelige Saltere og Fiskerne var der stadige Rivninger, fordi Kronen vilde sikre sig sit Behov af Sild; saaledes ser vi, at der Jørgen Martyrs Dag 1518 udgik kongeligt Brev til Beboerne i Nibe, at de dette Aar maatte salte og sælge Sild der ved Byen,

1) Erslev og Mollerup Fr. I.s Registrant.

2) Kancelliets Brevb. 1551—1555, S. 11 og 131.

3) a. St. 1567 synes Salteriet ved Nibe at have været af større Omfang, thi da skulde Salteren have 16 Sider Flæsk, 3 Krokroppe, 6 Faarekroppe, $\frac{1}{2}$ Td. Smør, 2 Tdr. Torsk, 1 Td. Gryn, 1 Læst Brød, 3 Læster Øl og $\frac{1}{2}$ Td. Edike (5. Marts).

ligesom de tilforn havde gjort, dog med saa Skel, at Kongen blev sikret 6 Læster Sild¹⁾); men senere ordnede man Forholdet saaledes, at alle de Sild, der fangedes paa et Par bestemte Ugedage²⁾, skulde afleveres til den kongelige Salter; men heller ikke denne Ordning var til Fiskernes Tilfredshed, og de søgte ofte at undrage sig Afleveringspligten, skønt de fik Dagspris for Silden. Saa længe den kongelige Salter tog mod Fisk, var der hejst Flag paa hans Salterbod³⁾.

I Vaaren 1551 var Anders Madsen kongelig Salter i Nibe⁴⁾, han er antagelig den samme som Anders Jude, der var Salter her i Foraaret 1552, 1553, 1554⁵⁾, i hvert Fald nævnes Salteren 1557 atter Anders Madsen⁶⁾. 1558 hed Salteren Oluf Henriksen, og i Aarene 1563 til 1574 var Bertel Stinger Salter i Nibe; han efterfulgtes 1575 af Christen Christensen og 1576—1579 af Oluf Madsen, 1580 nævnes Oluf Hansen (Hammer?), 1585 Anders Nilausen, 1601 Tønnes Balchenburg, senere Borger i Aalborg, og 1605 Hans Ovid, Borger i Aalborg⁷⁾.

Salteren i Nibe havde hele det omliggende Distrikt under sig, nemlig Sebbesund, Stavn, Øland, Gjøl og Nørholm, og som Regel skulde han salte 60 Læster (à 12 Tønder⁸⁾) Sild i hver Fiskesæson til Slottenes og Flaadens Behov, men undertiden ønskedes der dog flere.

1) 1 Læst Sild = 12 Tdr. Suhm: Nye Saml. I, 285.

2) 1575: Fra Mandag Aften til Onsdag Aften. 1578: Tirsdag og Fredag, men 1557 fra Lørdag Aften til Mandag Aften.

3) Nibe Tgb. 1647, fol. 24 ff.

4) Kancelliets Brevb. 1551—1555, S. 35.

5) a. St. 134 — 221 — 311.

6) Kancelliets Brevb. 1557, S. 87.

7) Kancelliets Brevbøger.

8) Undertiden regnes dog 13 Tdr. til 1 Læst Salt, Sild, Smør eller Øl.

Bortset fra den Ulempe, der var ved at føre Sildene til Nibe, inden de maatte sælges, var der ogsaa den Omstændighed, at der skulde erlægges Told af Fangsten, nemlig 2 Skilling af 1 Tønde Sild¹⁾, og denne Afgift, der vel almindeligvis betaltes in natura, oppebares af den kongelige Salter, hvorfor den kgl. Salterbod da ogsaa som oftest kaldtes Toldboden.

Af de talrige Kongebreve, der udkom i det 16. Aarhundrede vedrørende Fiskeriet i denne Del af Limfjorden, skal her anføres følgende:

19. Maj 1552 udkom Forbud mod indtil videre at salte Sild ovenfor Løgsted Øre (Løgstør), da det skadede baade Købstedmænd og Bønderne; de Sild, der toges, skulde sælges blodige; men Beboerne her maatte dog salte til eget Behov²⁾. 6. April 1557 udgik der aabent Brev til alle, som besøger Fiskelejerne Nibe og Sebbersund, at da Kongen vil lade sin Salter salte 60 Læster Sild der, forbydes det alle andre at købe Sild fra Lørdag Aften til Mandag Aften i hver Uge, indtil Salteren har faaet sit Kvantum. Lænsmanden paa Aalborghus skulde paase, at Fiskerne i denne Tid solgte deres Sild til Kongens Salter og ikke skjulte dem, som de tidligere havde gjort, undlod at komme i Land med dem eller nægtede at optælle dem, førend Købedagene var til Ende, og hvis nogen indlod sig paa at købe Sild paa Kongens Købedage, skulde de have forbrudt deres Køb³⁾. 4. Marts 1558 udgik der Brev til Lænsmanden paa Aalborghus om at gøre Kongens Salterbod i Nibe færdig og bygge et Skur til Boden. Lignende Brev om at istandsætte Salterboden paa Tag og andet udgik 24. Marts 1559⁴⁾. Abbeden i Vitskøl Kloster fik 4. Marts 1558 Ordre til at forsyne nævnte Salterbod med Ved til Ildebrændsel, hvorimod det det følgende Aar (24. Marts) blev paalagt Lænsmanden at sørge for fornødent Brændsel, og af et Brev fra 23. Marts 1569 ses det, at Læns-

1) Kancelliets Brb 1564 ²⁹/₀.

2) 3) 4) Kancelliets Brb.

manden skulde give Herredsfogden i Hornum Herred Paa- læg om efter gammel Sædvane at istandsætte den kongelige Toldbod i Nibe med Tag og Ler og at sende saa meget Brændsel af Ved, Tørv og Lyng til nævnte Toldbod, som behøvedes til Ildebrændsel, saa længe Salteriet varede¹⁾.

Lignende Brev angaaende Kongens Sildekøb, Toldbodens Istandsættelse og Salterens Ildebrændsel udgik ogsaa 10. Marts 1575²⁾.

Det synes, som om Kronens Salter ogsaa er bleven benyttet til at forhandle de Sild, som Kongen mente at kunne undvære; saaledes sendtes Bertel Stinger 1574 til Narven (Narva) med 50 Læster Nibe Sild, som ikke kunde sælges i Danzig eller andetsteds i Tyskland, og 1579 omtales en Oluf Madsen som Købmand paa 2 Skibe, der var sendt til Narven med Sild, men som var blevene tagne af den svenske Konges Udliggere³⁾. Da disse Saltere imidlertid kun var en Slags Gæster i Nibe og ikke hørte til Byens bosiddende Folk, skal de ikke omtales nærmere her. Derimod kan der være Anledning til at pege paa de idelige Stridigheder, som opstod ved, at Fiskerne ikke holdt sig paa deres rette Enemærker. 1560 omtales i et aabent Brev af 24. April, at Fiskerne ved Nibe og Sebbersund drager over til Øland og Gjøl, hvor de røver fra Beboerne og udsætter deres Bundgarn, hvilket forbydes under Henvisning til, at det i Følge Christian d. III' Reces (af 14. Febr. 1546) var forbudt at sætte Bundgarn fra Hagedybet ved Økloster (Oxholm) til Hals Vejde⁴⁾. 1570 ²/₆ udgik Forbud mod, at Nibe-fiskerne og andre uvedkommende drev Fiskeri ved Nørholm, der hørte under Viborg Domkapitel⁵⁾, og lignende Forbudsbreve træffes der adskillige af til de forskellige

1) Kancelliets Brb.   2) a St.   3) a St. 1579 ⁸/₁₂.

4) a. St.   5) a St.

Tider, ligesom Tingbøgerne for det 17. Aarhundrede vimler af Retssager angaaende ulovligt Fiskeri, Tyveri af Fangst fra andres Garn, Garnsæt i Sejlløbet osv.

Ikke mindre Anledning til Stridigheder gav Handelen med Sild; Borgerskabet i Aalborg gjorde under Henvi-
sing til deres Byprivilegier Krav paa Eneret til Silde-
handelen ved Nibe, men de mange fremmede Skippere
og Købmænd, der fra Ind- og Udlandet kom op i Lim-
fjorden for at købe Sild, foretrak naturligvis at købe
dem direkte af Fiskerne, idet de holdt sig ude paa Fjor-
den med deres Skibe og foretog Saltningen ombord.

Af Aalborg Bys Regnskab ser vi, at der 1588 blev
sendt 2 bemandede Pramme op ad Fjorden for at tage
Sejl og Ror fra dem, som saltede ulovligt der, og 1590
blev der drukket 1 Tønde Øl, da Sejl og Ror blev taget
fra de Grenaa Mænd¹⁾. Ved aabent Brev af 5. Juli 1570
forbødes det alle udenlandske at drive Handel og Fiskeri
ved Nibe, med mindre de paagældende kunde bevise,
at de havde kongelig Tilladelse dertil; Magistraten i
Aalborg havde nemlig klaget over, at Fremmede drev
Fiskeri og saltede Sild paa Fiskelejerne ved Nibe til
stor Skade for Aalborgs Borgere, der fra Arildstid havde
haft deres Brug og Fiskeri ved Nibe²⁾. Forbudet hjalp
naturligvis kun for en Tid, og 1581 klagede Borgerska-
bet i Aalborg atter over, at det gik meget uskikkeligt
til med Fiskeriet og Sildesaltningen baade ved Aalborg
og Nibe, idet baade ind- og udlændiske begav sig op
til Nibe og andetsteds, hvor Silden fandtes, med deres
Skibe og Baade og laa paa Stranden eller Fjorden ved
Garnene for at købe Sildene direkte af Fiskerne, hvor-
ved baade Kronens Told forkrænkedes og Kongens Sal-
tere saavel som Aalborg Borgerskab led Skade i deres

¹⁾ Jydske Saml. 1, IX, 111.

²⁾ Kancelliets Brb.

Næring. Det blev saa 29. April forbudt alle, baade ind- og udlændiske, at købe Sild, før Fiskerne havde været i Land med dem for at faa dem fortoldet¹⁾, hvilket iøvrigt allerede var blevet forbudt ved aabent Brev af 3. Marts 1550.

Da det her foreliggende Arbejde ikke er en Monografi over Limfjordsfiskeriets Historie, er her kun nævnt et Faatal af den uendelige Række Kancelliekspeditioner, der vedrører dette Emne.

Som bekendt er Retten til Garnsæt langs Limfjordens Bredder og ud til Sejldybet matrikuleret, og der svarede fra 1688 Skat af disse Fiskestader eller Sildegarnssteder, nemlig 1 Mark dansk aarlig af hvert, hvilken Afgift dog er ophævet ved Lov af 29. April 1913.

Garnene sættes fastgjorte til „Steg“ (lange, tynde Træstænger, der stikkes ned i Grunden) i lange Rækker, og en saadan Række Garn kaldes en Lænke. Garnenes Antal paa de forskellige „Lænker“ er fastsat²⁾, og Lænkerne, der altsaa sættes med en vis Afstand imellem, har Navne eller Numre. Af saadanne Navne har jeg i Tingbøgerne for Nibe i det 17. Aarh.s første Halvdel truffet: Barmer Lænke, Nørrelaa, Sønderlaa, Østerpøt Lænke, Sønder Mølle Lænke, Ny Sættelænke, Gammel Sættelænke, Nørre Hovedlænke, Bispens Lænke, Slumpens Lænke, Nedergaards Lænke, Nørre Mølle Lænke, Store Drag Lænke, Den dybe Lænke, Nørpranskal og Sønderpranskald, medens en Mængde andre Lænker kun har Numre. Ejerne af Fiskeretten, der dels var Kronen, Aalborg Hospital, forskellige Adelspersoner, Købmænd

1) Kancelliets Brb.

2) Et Sildegarn krævede mindst 41 Favne Plads, nemlig 36 til Raden og 5 til Bommen; der maales fra 2 $\frac{1}{2}$ Alens Dybde. (Tgb 1682, fol. 8). – Det kan her bemærkes, at et Sildegarn var Hankønsord.

og enkelte Selvejrbønder eller andre, lod ofte tinglæse Forbud mod, at nogen satte Garn i Stader, med mindre de havde fæstet dem eller var bleven overdragne det Hverv at fiske der for Ejeren, og i saadanne Forbud betegnes „Stadet“ eller Garnets Plads altsaa som f. Eks. det 3. Garn paa „Slumpens Lænke“ eller det 6.--8.— 11. og 16. Garn paa 23. Lænke.

Efter at Fiskeriet ved Nibe synes at have stagneret noget, kom i det 16. Aarhundrede en ny Glanstid for Limfjordsfiskeriet; Aalborg tog et stærkt Opsving, og i Nibe og Løgstør rejstes den ene Salterbod ved Siden af den anden. Ikke alene havde alle Aalborgs mere betydelige Købmænd Boder her — og Udsalg af Fiskeritrikler, Tobak, Øl m. m. — men ogsaa en Mængde Herremænd erhvervede eller opførte saadanne Boder og holdt Saltere i dem, ja selv adskillige Borgere i Randers og Selvejrbønder fra Himmerland og Vendsyssel drev Salteri her¹⁾.

Det er vel dette stærkt pulserende Erhvervsliv, der spores i den foran anførte Nibe Vedtægt fra 1579, og det spores iøvrigt paa mange Maader i Arkivalia fra disse Egne; saaledes fik Indbyggerne i Nibe ved aabent Brev af 22. Januar 1587 Ret til indtil videre at have 2 Grovsmede, 2 Skomagere og 2 Skrædere i deres By. Aalborg Borgere havde villet forbyde Haandværkere at bo i Nibe, men da Manglen af disse var til stort Besvær saavel for Indbyggerne som for de Fremmede, der i stort Tal søgte hertil under Sildefisket, havde Beboerne klaget til Kongen over Forbudet²⁾.

Men atter forsvandt den lunefulde Sild fra Limfjorden, ja, overhovedet fra Jyllands Østkyst, og denne

1) Aalborghus Læns Regnskaber, Nibe Tingbøger 1630—1660.

2) Kancelliets Brb.

Gang synes dens Udeblivelse fra de vante Fiskepladser at have været mere fuldstændig end forhen.

Tidspunktet kan vist sættes til ca. Aar 1600 eller muligt lidt før; 1597—98 var der saaledes meget ringe Fiskeri ved Nibe¹⁾, og til Gengæld forekom der ved denne Tid talrige Tilfælde af Blodregn, Misfostre og andre Forløbere for „Himlens Vrede“. 24. August 1601 faar Mandrup Parsberg, Lænsmand paa Aalborghus, Ordre til at afkræve Kongens tidligere Sildesalter i Nibe, Tønnes Balchenburg, adskilligt, som han var bleven skyldig, „efterdi Sildefisket ikke mere ganger til ved Nibe“²⁾; — Herligheden var endt!

Saa kom 1602—03 „den store Pestilenz“, den saakaldte „hvide Pest“, der for lange Tider blev Mærkepæl i den jyske Befolknings Tidsregning paa samme Vis, som „Kejserens Tid“ senere blev det. I Aalborg blev der 1602 begravet Ligene af over 1000 Fattige eller ca. $\frac{1}{5}$ af Byens Befolkning paa det Offentliges Bekostning³⁾, og ude paa Landet var Mandefaldet ligeledes saa stort, at det for lange Tider satte sig Spor i øde Gaarde og deslige.

Det kan synes mærkeligt, at omtale Pestens Virkninger i Forbindelse med Fiskeriet; men det sker for at paapege, at Limfjordsfiskeriet Ophør ikke var den eneste Aarsag til den Lammelse af Erhvervslivet, der i de følgende Aar mærkes i disse Egne; fra Nibe lyder det saaledes 1667, at en stor Del af Kongens Jord nord for Byen mellem Landevejen og Stranden nord til Koldbæk ligger i Kjær og Lergrave og har ligget saaledes siden

1) Chr. Staphensens Aarbo; Jyske Saml. 1, V, 78.

2) Kancelliets Brb.

3) Jyske Saml. 1, IX, 112.

længe før „Kejserens Tid, da den store Død var“¹⁾; 1616 siges, at Peder Mikkelsens Gaard i Farsø har staaet øde en lang Tid „efter den svære Pestilens og Folke-død“²⁾, og adskillige lignende Eksempler kunde anføres.

Men var Fiskeriets Standsning ikke bleven saa langvarig, vilde Limfjordsegnene vel hurtigere være komne over Pestens Ødelæggelser; nu kom der til at gaa mange og trange Aar, inden Forholdene bedredes, og de mange Salterboder ved Fiskepladserne stod ubrugte Aaret rundt, nedbrødes efterhaanden af Ejerne eller af de kejserlige Tropper 1627—29 eller ødelagdes af Tidens Tand.

Denne Stilstand varede helt til omkring 1635, maaske dog med en kortvarig Afbrydelse i Aarene henimod 1620. Det ses saaledes, at Bødker Jens Poulsen i Nibe 1618 holdt „3 slemme Skjøger“ i sit Hus, bl. a. en fra Greifswald³⁾, og dette kunde jo tyde paa, at der dog paa den Tid kom en Del fremmede Folk til Byen, thi han holdt vel næppe disse Kvinder for den lille lokale Befolknings Skyld.

11. Marts 1623 fremkom Christian IV' geniale Idé, idet han giver Lænsmanden paa Aalborghus Ordre til at forespørge Indbyggerne i Nibe og Skagen og de andre Fiskelejer i Lænet, om der — efterdi Fiskeriet nu paa nogle Aarstid haver slaget fejl — skulde være nogle Mænd og Kvinder, som har Lyst til at følge Kaptajn Jens Munk og bosætte sig i det af ham fundne nye Land (nordlige Kanada), og af adskillige Hekseprocesser fra de nuværende Hjøring, Aalborg og Randers Amter fra Aarene omkring 1620 ses, at adskillige Hekse og Troldkarle blev beskyldt for at have bundet Fiskene

1) Nibe Tgb. 1667, fol. 25 ff, 2. Afd.

2) Viborg Landstings Dombog B. 1616, fol. 37 b.

3) Viborg Landstings Dombog B. 1618, fol. 189 ff.

saa de ikke længer kom til den jydsk Østkyst¹⁾, et Vidnesbyrd om, at Sæsonfiskeriet i disse Aar slog helt fejl. Provst Alsing i Nibe fortæller i nogle Optegnelser fra 1743²⁾, at for omtrent 150 Aar siden

„berettes af ældgamle Folk, ligesom dem er sagt af deres Fædre, at der i 7 Aar var ganske ingen Sildefangst i Limfjorden eller ved Nibe, da Fiskerne, siden ingen Sild kunde faas, var nødt til at forlade Nibe og søge hen til Helsingør og Skaane, hvor Sildene da var strømmet til — — — —. Aarsagen til denne store Vanheld tillægges en Troldkvinde, der ved sit Hekseri for at hævnne sig paa Nibingerne skal have nedsat ved Hals Tønde en Heste-Sko, saa ingen Sild skulde kunne komme ind i Fjorden, uden de, der stak sig igjennem Hesteskoens Øjne; men da denne Hekses Kunster og Misgjerninger blev endelig aabenbaret, og hun derfor maatte lide ved Baal og Brand, blev der raadet ved hendes egen Bekjendelse, at naar samme Hestesko blev optaget, skulde Fiskeriet blive lige saa overflødigt som tilforn, blev denne Hestesko ved en Dukkere optaget, og Fiskeriet igjen lykkedes — — — —“.

Provsten tilføjer, at dette kan vel anses som „en Digt og Fabel“, men mener dog ikke, at hele Relationen er ganske at forkaste, og hertil kan siges, at den for saa vidt er rigtig, som der var en lang Tid efter Aar 1600, da Fiskeriet ganske mislykkedes, og at man var tilbøjelig til at skrive det paa Heksenes Regning; en Kvinde fra V. Hassing blev af en anden Kvinde, der blev brændt for Hekseri, beskyldt for at have jaget Fiskene i Limfjorden bort i „den onde Mands“ Navn, og en Heksebande i Skagen og Omegn tilstod, at den havde bundet Fiskene, for at de ikke skulde komme til Land, og Anføreren for Heksene havde Nøglen til dem³⁾.

1) Se mine Afhandlinger om Hekseforfølgelse i de historiske Aar-bøger for Hjøring, Aalborg og Randers Amter 1915—1916.

2) Kallske Saml. in fol. Nr. 61, jf. Jydske Saml. X, 95.

3) Aalb. Amts hist. Aarbog 1915, S. 210, Hjøring Amts hist. Aar-

I en senere Tid mente Folk som Amtmand J. L. Lybecker i Hjøring, tidligere Byfoged i Nibe, at Sildens Udeblivelse var en Straf fra Gud, og han fortæller efter Caspar Scotus, at i Aaret 1530 levede der paa Helgoland ca. 2000 Mennesker af Sildefiskeri; men efter at nogle af Øens Beboere af Overmod havde pisket en Sild med Ris, aftog Sildene ved Øens Kyst, saa der 1554 næppe levede 100 Mennesker af dette Fiskeri¹⁾.

Da Fiskeriet i Limfjorden i Begyndelsen af det 17. Aarh. atter standsede, maa det antages, at Silden paany søgte ind under Svenskekysten, og som vi saa, at Limfjordsbeboerne 1577 deltog i Fiskeriet her, saaledes ser vi det nu igen.

Præsten i Vraa i Vendsyssel, Oluf Andersen Krag, fik Brev fra sin Broder, Raadmand Jens Andersen Krag i Aalborg, at hans (Præstens) Søn Anders Olufsen Krag i Aalborg nok havde ført et udsvævende Levned og befattet sig med Kjættereriovre paa Skaanes Kyst²⁾. Præsten sendte Brevet til sin Søn, der anlagde Injurieproces mod Farbroderen, og saa førtes der Vidner. Raadmandens Folk — 3 Mænd og en Gællepige — samt Anders Krag og en hel Del Folk fra Nibe havde drevet Salteri ved Barsebæk i Foraaret 1622, og nogle af dem var der 3—4 Gange og 5—6 Dage ad Gangen, andre synes at have været der uden Afbrydelse. Her havde Præstesønnen fra Vraa, der iøvrigt senere blev Sildesalter i Nibe, ligget i Løsagtighed i Salterboden med sin Gællepige Johanne, og hun havde faaet et Barn ved ham, hvorfor han havde maattet betale Lejermaalsbøde; men

---

bog 1915, S. 80 f. Ogsaa paa Aarhusegnen beskyldtes Heksene for at have forjaget Silden.

1) J. L. Lybecker: »Afhandling om det vigtigste Saltvands-Fiskeri«. (1772).

2) Viborg Landstings Dombog A. 1623, fol. 110 ff.

— som han rigtigt fremhævede — denne Løsagtighed kunde jo ikke regnes for Kjætteri (∴ Blodskam). Af Vidneførslen fremgaar som nævnt, at Nibeboerne i stort Tal havde drevet Fiskeri ved Barsebæk den nævnte Sommer, og de fleste af Byens mere fremragende Mænd var der, formodentlig med deres Folk. 1632 døde i Malmø en Nibing, Peder Nielsen Fisker, som tidligere havde „brugt Salteri for Nibe“; en Mand fra Gjelstrup ved Nibe vidnede, at da han var i Skaane at bruge Fiskeri, talte han med Peder Fisker i Malmø om dennes Slægt i Nibe¹). At Raadmand i Kongelf Simon Rasmussen Normand o. 1640 — da Fiskeriet blev bedre ved Nibe — bosatte sig her som Købmand og Salter, og at vi ligeledes samtidig træffer en Hans Jensen Normand i Nibe tyder ogsaa paa Forbindelse mellem disse Egne.

Forinden vi gaar over til nærmere at skildre Forholdene i Nibe i det 17. Aarhundrede, vil der være Anledning til at skænke Ejendomsforholdene en Omtale, thi de adskilte sig i nogen Grad fra Forholdene i almindelige Landsbyer.

Kronen (Aalborghus Læn) ejede de fleste af Byens Grunde, men der var dog tillige en Del adelige og enkelte andre Lodsejere, saasom Aalborg Hospital, Horsens Hospital og flere²). Med Hensyn til Kronens Gods — der som sagt var det meste — maa fremhæves, at Kongen hverken i Købstæder eller i Nibe, som jo kun var Landsby, fordrede sig betragtet som privatretlig Ejer og Beboerne som Lejere.

1) Nibe Tgb 1633, fol 5.

2) 17. Marts 1610 skøder Oluf Hammer, Borger i Randers, til Stygge Høg til Vang 1 Gaard i Nibe (med aarlig Skyld 1 Td. Høstsild, velpakket Købmandsgods med Salt og Træ) med al Herlighed, Landgilde, Ager, Eng, og Fiskeboder (Top. Saml. Pap. Nibe).

I en Sag for Viborg Landsting 8. April 1592¹⁾ finder vi en Del Bymænd i Nibe indstævnedede, fordi de ved Skøder af 1563, 1565, 1579 o. s. v. havde solgt deres Ejendomme i Nibe til Niels Joensen Wiffert til Thorstedlund. Husene var rigtigt nok Beboernes, men Grundene, hvor paa de stod, tilhørte Kronen. Niels Joensen vilde saa tilegne sig disse Grunde som fri Ejendom og kun betale den sædvanlige Jordskyld til Aalborghus, uagtet Lænsmanden — Ove Lunge — ogsaa gjorde Krav paa Herlighedsretten, og Sagen kom derfor for Retten. Sælgerne gjorde da den Indsigelse, „at fast alle Købstæder her i Landet haver haft deres Oprindelse og Begyndelse af Fiskelejerne, og udi adskillige Købstæder endnu findes Gaarde og Grunde, som udredes aarlig Jordskyld af, og dog alligevel hvem Gaardene tilhører maa afhænde dem til hvem, de vil, dog Jordskylden uforkrænket, saa og efterdi befindes over alt i Riget paa Fiskelejerne slige Boder og Huse, som ikke uden aleneste udredes af Jordskylden til Kronen, og de, som samme Huse tilhører, arve Arvinger efter anden og ej udrede nogen Stedsmaal (∴ Indfæstning) eller andet deraf end Jordskylden til Kronen; er og dem frit for, naar de dertil trænger, det at afhænde, dog at Kronen ydes Jordskylden — --“.

Niels Joensen fremlagde Skøderne, og mente, at Nibe maatte sidestilles med andre frie Fiskelejer, hvoraf nogle senere var blevne til Købstæder; thi maatte Købmænd og andre, som byggede her, ikke afhænde deres Bygninger og Jord igen — Jordskylden forbeholdt —, da var der ikke mange, som vilde bosætte sig der, men Stedet vilde snart blive øde; thi det Brug, de skulde have af Vandet (Fiskeri), skulde de have af andre (∴

¹⁾ Nibe Tgb. 1666 fol 32 ff, 83 b ff, 89 b, 116 b, 118, jvf. Gl. kgl. Saml. 1135 fol. (kgl. Bibl.) og Joh. Steenstrup: Studier over Kong Valdemars Jordebog, S. 134.

leje Fiskeret af andre) og ikke af Lænsmanden paa Aalborghus.

I Retten fremlagdes yderligere Birkeprivilegiet af 1545 samt en Række Tingsvidner om Forholdene, og Sagen gik saa til Doms. Dommen lød, at „efterdi befindes, at fast alle Købstæder her i Landet har haft deres Oprindelse og Begyndelse udaf Fiskelejder o. s. v. (se ovenfor¹) — — — —, „da efter slige Omstændigheder, Lejligheder, gammel Brug og Friheder“ vidste Landstinget ikke Skøderne magtesløse at kende, men de, der ejede eller købte Husene, skulde lade Brugerne indskrive i Kronens Jordebog for den sædvanlige Jordskyld, der skulde erlægges til rette Tid, Kronens Frihed og Birkeretten dermed uforkrænket.“

I hvor høj Grad Fiskeriets Ophør o. Aar 1600 havde sat sit Præg paa Nibe, fremgaar af et Tingsvidne, som blev taget 2. Juni 1632 angaaende Aalborghus' øde Grunde der; i Tingsvidnet nævnes 59, der for en stor Del tidligere havde været brugt af Folk fra Aalborg (Bente Frederiksdatter, ♂: Enke efter Herman v. Ginchel, † 1605, Mogens Skriver, Johan Steffensøn, Henrik Brun, Morten Jensen, Laurids Hansen, Poul Pop, Hans Ovid, Bagge Griis, ♂: Slotsfogden paa Aalborghus, Jens Andersen Krag o. fl.), af forskellige Adelspersoner (Godslev Budde til Rodslet, Margrete Bjørn, Manderup Parsberg), og af andre udenbys Folk (Niels Nielsen i Thorup, Anders Bay i Randers, Jens Jensen i Højris og flere), endvidere nævnes paa samme Tid 4 Huse og Jorder som øde og tilhørende Aalborg Hospital²). Det følgende Aar toges 13. April Tingsvidne, at 72 af Aalborg Slots Byggesteder i Nibe var aldeles øde; det er selvfølgelig for

1) Det er iøvrigt urigtigt, at Flertallet af vore Købstæder er opstaaet »udaf Fiskelejder«.

2) Tgb. 1632, fol 74.

Størstedelen de samme Grunde, der var øde det foregaaende Aar, og naar Antallet denne Gang er større, er Grunden næppe den, at der i Virkeligheden var flere øde Steder i 1633 end i 1632, men derimod, at det sidste Tingsvidne er mere nøjagtigt end det første; thi Sagen var, at disse Byggepladser havde staaet øde i saa mange Aar, at man nu havde vanskeligt ved at konstatere deres rette Beliggenhed og Grænser, hvilket noksom fremgaar af Tingbøgerne. De tidligere Brugeres Navne viser os ogsaa, at det ikke er Kejserkrigen, der har forvoldt Skaden, hvilket man ellers kunde fristes til at antage; nej, det var Fiskeriets Ophør ved Aar 1600, der havde hidført denne trøstesløse Situation, og selv om Fiskeriet bedredes efter ca. 1635, stod 50 af disse Bygrunde dog endnu øde 1647¹⁾, ligesom 26 af dem nævnes som værende øde i Aaret 1657²⁾.

•

---

1) Tgb. 3. April 1647.

2) Tgb 1657, fol. 55. Det er stadig Navnene paa Fæsterne fra ca. Aar 1600, der anføres ved Grundene.

Af politiske Begivenheder, der har sat sig Spor i Nibe Tingbøger, skal først nævnes Kejserkrigen, da de tyske Tropper holdt Jylland besat fra Efteraaret 1627 til Pinse 1629; det maa dog siges, at den ikke her spores i nær saa høj Grad, som i mange andre Egne af Jylland. 1653 vidner en Mand, at han, efter at Kejsereus Folk var uddrægne af Landet, var med til at lange en Del Hustømmer af salig Hans Ovids Salterbod i Nibe ind i Anders Jensen Krag's Salterbod, thi Hans Ovids Bod var da berøvet først af Fjenderne, og siden af stort Guds Vejrlig nedblæst¹⁾. De fremmede Tropper brugte Tømmeret fra denne og mange andre af Byens Salterboder til at brænde²⁾. 1633 stævnes Søren Jensen i Hornsgaard af Peder Christensen i Nibe for 38 Daler, som Søren havde taget til sig af Peders Broders Jens Christensens Arvepart efter hans Forældre; denne Broder mentes død, „efterdi han i Ufredstid er bortkommen af Landet med Fjenderne, og siden er der intet hørt eller spurgt til ham“. Skulde han end være i Live, mente Peder dog at have Krav paa Pengene, da han nu var Væрге for sin Broder, der altsaa ikke var myndig³⁾. 1632 vidnede Jens Nielsen i Lunden, at 1627,

1) Nibe Tgb. 1653, fol. 5 b, jvf. 1632 15/12.

2) a. St. 1665, fol. 55 b.

3) Tgb. 1633, fol. 6 b.

noget efter St. Mikkelsdag, da Rigets Fjender var komne til Nibe, var han med Peder Homand i Nibe paa hans Baad fra Nibe til Draget, og om Natten imellem Midnat og Dag kom Niels Poulsen Greker i Nibe roende til Baaden med nogle Ryttere, og de plyndrede og røvede, hvad de havde Lyst til paa Baaden, og Niels Greker lagde det i Baaden for dem. Maren Nielsdatter og Jens Christensen i Nibe vidnede, at de samme Tid saa, at Niels Greker tog en Lysestage, der stod for paa Baaden¹⁾. Det følgende Aar tiltales Niels Greker saa af Fru Helvig Kaas til Restrup, fordi han unødigt af Rytterne havde røvet af hendes Tjener Peder Homands Baad²⁾. Denne Niels Greker var iøvrigt en „Skitting“, som idelig gjorde Fortræd, og hans Søn Poul Nielsen var ikke bedre.

1632 sagsøgte Anders Christensen i Busted Thomas Lauridsen Butti og Christen Lauridsen, begge fra Nibe, for Betaling for 8 Dage, i hvilke han havde holdt dem med Øl og Mad, Lys og Varnie i den Tid, Fjenderne var her i Landet, „der de drog Vaad i Hjeds, Busted og Suldrup Søer“. Nibingerne benægtede at skyldte Anders noget, de var nemlig bleven tvungne til at drage Vaad for de Officerer, som laa i Nibe, og som Anders Christensen hørte under i Henseende til Kvarterhold; men Dommeren mente ikke, at denne Omstændighed kunde fritage dem for Tiltalen³⁾.

Efter 1635 kom der som forhen nævnt en ny Opgangsperiode for Sildefiskeriet ved Nibe, hvilket blandt andet medførte, at Tingbøgerne for de følgende Aar er fulde af Stridigheder angaaende Sildestader og Fiske-redskaber; der kom atter fra ca. 1645 af en kongelig Sal-

1) Tgb. 1632, fol. 58.

2) Tgb. 1633, fol. 7 b, 10.

3) Tgb. 1632, fol. 31 b.

ter til Byen, og flere Aalborgkøbmænd brugte paany Salterboderne her eller flyttede til Nibe for her at drive Købmandshandel; men dette Opsving var dog vist kun for ringe at regne i Sammenligning med den gyldne Tid i Slutningen af det foregaaende Aarhundrede, og det synes at have været forbi, da den 2. Svenskekrig i Aarene 1658—60 bragte Forstyrrelse i hele Samfundsmaskineriet. Naar Fiskeriet saaledes slog fejl, gik det jo ikke alene ud over Fiskerne og Grundejerne i Nibe, men ogsaa over Ejerne af Fiskepladserne, „Staderne“, og 1. August 1635 toges saaledes Tingsvidne, at Ejerne af Bundgarnsstaderne i „Nørrelaa“ ikke havde faaet Afgift af dem i flere Aar, fordi „Fiskeriet haver været ganske ringe udi langsommelig Tid“.

I Opgangsperioden efter 1635 svandt Kronens øde Grunde i Nibe ind til 26 (i Aaret 1657¹⁾), og den Rettighed, Byen havde faaet 1587 til at have 6 Haandværkere af Hensyn til Fiskeriet, var resulteret i, at der nu (1651) var 3 Smede, mindst 9 Skomagere og mindst 5 Skrædere samt 3 Snedkere, 7 Bødkere, 3 Rebslagere og 2 Slagtere²⁾, og dertil enkelte andre som Murere, Hatmagere, Guldsmede o. l., hvortil kom Bryggere, Brændevinsbrændere og Bagere, der ikke regnedes for Haandværkere.

Men Byens Opkomst førte jo ogsaa med sig, at „Skarnsfolk“ søgte til, og Nibingernes Vedtægt af 1579 maatte derfor opfriskes.

Delefogden til Aalborghus lod paa Lænsmandens Vegne Vedtægten tinglæse 31. Juli 1652 i Overværelse af Sognepræsten til Vokslev og Nibe, Hr. Niels Pedersen Aalborg, der havde klaget over, at dens Bestemmelser „paa denne Tid aldeles intet agtes“, og som der-

1) Tgb. 1657, fol. 55.

2) Tgb. 1651, fol. 22 b.

for begærede, at Nibingerne nu atter vilde tiltræde den samme Vedtægt, som deres Forældre fordem til Synds og Ondskabs Afskaffelse havde indgaaet, hvilket menige Birkemænd, som den Dag var paa Tinget „med samlede Munde bejaede“ og „endvidere begærede, at der maatte optænkes noget Middel, hvorved megen anden Uskikkelighed, som paa denne Sted gaar i Svang, kunde afskaffes, som er Ølsalg, Drik og Sværmeri under Prædiken, Helligdage og Bededage, item at mange drager ud paa Fjorden for Prædiken og røgter deres Garn og under Prædiken bruger Sildekøb og Salg, saa baade Købmændene og Fiskerne, baade her og omliggende Fiskeleder, den største Del forsommer Prædiken og Guds-tjeneste, foruden det, at mange om Nattetide paa Fjorden lader sig finde, andre deres Garn ulovligen at røgte og deres Fiskeri at spilde, som fast af Prædikestolen hver Søndag bliver beklaget, at saadant hos den gudfrygtige Øvrighed kunde blive angivet og Middel og Straf optænkt, hvorved saadan Guds høje Fortørnelse kunde blive afskaffet — — —“. Der blev saa udmeldt 24 Mænd, 12 Gaardsmænd og 12 Gadehusmænd, som paa Byens Vegne skulde forny og besegele den gamle Vedtægt, hvilket skete i Nibe Kirke den følgende Dag. I Henhold til den saaledes fornyede Vedtægt forbød Ridefogden til Aalborghus 22. Januar 1653 paa Birke-tinget Folk i Nibe at huse „udkomne“ Folk, som ikke tilforn havde legitimeret sig hos Præsten og Birkefogden, heller ikke maatte de huse de Folk fra Landsbyerne, som flyttede til Nibe „og sætte sig ned her i en Hen-seende“ alene for, at de og deres Børn daglig i Hobetal kunne overtrygle Fattigfolk; saadanne skulde forfoje sig til deres Hjemstavn „paa det Byens egne Fattige det er de, som her i Byen i deres Velmagt har boet og bygget og ernæret sig og sine Børn ærlig af deres

Hænders Arbejde, imedens de kunde, og nu er såa forarmede, at de har intet at leve af“ ikke skulde fortrænges, og endelig forbydes det at huse Landstryglere, som fare fra en By til en anden.

Efter den anden Svenskekrig blev Silden atter borte fra Limfjorden, og Armoden var igen tilhuse i Fiskelejerne her. I et Tingsvidne fra Nibe 1667¹⁾ siges, at der til Husene og Boderne i Nibe hverken er Ager eller Eng og ved de fleste ikke saa stor Plads, at der kunde sættes en Kaalplante; Beboerne havde deres Næring udelukkende af Vandet, og af dettes Brug betalte de Afgift til de respektive Ejere af Fiskestaderne. Naar Fiskeriet slog fejl, „som nu i nogle Aar sket er“, maatte de dog skatte og skylde af Vandet, som andre af Ager og Eng, hvorfor de fleste Gadehusmænd her nu var øde, som af alle noksom fornemmes kan. Den største Del var ikke saa formuende, naar der ikke var Fiskeri, at de kunde købe en Ol Sild eller et Brød, men maatte mellem Fiskesæsonerne gaa og tigge Føden og tage paa Borg hos Købmanden, hvad de behøvede af Hamp og Tjære til Fiskeriudredningen. Salterboderne stod nu ledige og øde, „eftersom Fiskeriet havde forsat sig fra Lejdet“, og alt i Nibe var „ugævt“; tilmed siden Skaane og Halland kom under de Svenske, er der heller ingen Udlændiske synderligt, som handler paa Nibe, saa den ringe Fiskeri, de faar, kan de intet synderligt faa for, men Købmændene tager dennem op paa Fjorden, naar de kommer i Land, og maaler dem den fra for 2 Skilling og ringere Olen i disse Aaringer udi deres Betaling for Fiskeredskabs Udredsel — — —“.

1) Tgb. 1667 fol. 25 ff., 2 Afd. Taget i Anledning af den aarelange Strid mellem Rigsmarskal Johan Chrf. v. Korbitz, som Ejer af de fleste af Bygrundene i Nibe og Brugerne af disse Grunde, for hvilke Korbitz vilde forhøje Afgifterne.

Den samme Armod fremgaar ogsaa af et Tingsvidne af 22. Maj 1669, da der tages Syn over de private Ejeres Huspladser i Nibe; Synsmændene, der vel at mærke alle var udenbirks Folk, som altsaa ikke var interesserede i at male med for mørke Farver, erklærede, at en stor Del af Grundene laa slet øde og Pladserne ubebyggede og uden Brug; men paa den største Del fandtes nogle smaa „forhavede“ (ɔ: forfaldne) Huse, som nogle arme Folk saavel som fattige Fiskere beboede, og paa en Del af Grundene stod nogle smaa Salterboder, „tilslagne og øde uden Brug“¹⁾.

Forinden vi gaa videre frem i Tiden med Skildringen af Fiskeriforholdene, skal vi imidlertid se lidt nøjere paa Forholdene her i Tidsrummet mellem Kejserkrigen og den anden Svenskekrig eller med andre Ord: Tider 1630 --1660.

Foruden den kongelige Salterbod, der blev bygget 1551—1552, blev der — vistnok i Slutningen af samme Aarhundrede, da det store Fiskeri stod paa — bygget endnu en, og de kaldtes saa henholdsvis „den gamle Salterbod“ og „den nye Salterbod“; de synes at have ligget tæt ved hinanden ud mod Fjorden.

Om selve Bygningerne erfarer vi et og andet af de Synsvidner, der toges angaaende deres Bygfældighed i det 17. Aarhundrede. Saaledes lod Lænsmanden paa Aalborghus 1653 tage Tingsvidner angaaende Bodernes Tilstand²⁾. Synsmændene afhjælede, at de 1. Oktober havde synet „den gamle kgl. Majts Salterbod“, og det syntes dem, at der manglede 100 Tagsten paa de 6 Bindinger Hus til Stranden samt paa de 11 Bindinger Udskur paa søndre Side, og endvidere manglede

1) Tgb. fol. 68 b.

2) Nibe Tgb. 1653, fol. 105 b. f.

6 Deller (Fjæl) til Vindskeder i Stedet for de raadne. Til Udbedring af Væggene vilde behøves 4 Tdr. Kalk, og til den østre Gavl, der var ganske raadden, behøvedes $1\frac{1}{2}$ Tylt Deller og 100 Søm. Fodtræerne under Udskuret paa søndre Side saavel som under Boden og vestre Ende var Mesteparten forraadnet; 3 Stolper og 2 Løsholter kunde erstattes med 7 sekstenalens Fyrrebjælker. De nederste Vægge paa søndre Side var murede med Sten, men var „meget onde“ og skulde omures med flere Sten. I 6 smaa Vinduer manglede 18 Ruder og noget Bly, og Hammeren¹⁾ langs Bolværket paa søndre Side „var slet forraadnet“ og vilde kræve 5 sekstenalens Fyrretræer.

25. Juli 1657 toges der ligeledes Synsvidne angaaende den gamle Salterbod: Gavlen i østre Ende forraadnet, medens Gavlen til Stranden nylig var istandsat. Fodtræerne paa søndre Side var forraadnede og skulde fornyes, ligesom de nederste Vægge skulde opmures med Mursten. Langs søndre Side var der en „Kaas“ med Bolværk paa begge Sider, hvilket var meget raaddent. „Kaasen“ brugtes til at lægge Kaagene i om Høsten, naar der var Højvande, men den trængte til at blive opkastet i yderste Ende, ligesom ogsaa „Draget“ i Fjorden trængte til Uddybning, saa Vandet kunde løbe frit ud og ind af de 3 Render, som stod ovenfor Kaasen; thi naar Vandet stod stille, fordærvede det Bolværkerne. Boden var ellers nylig klinet, sømmet og kalket ind- og udvendig og Taget forbedret med Tagsten²⁾).

Da Fiskeriet imidlertid var saa ringe, at Kronen havde nok i én Salterbod, blev denne gamle Bod bortfæstet til en af Nibes mere bekendte Handelsmænd, Laust

1) Overliggeren paa Bolværket.

2) Tgb. 1657, fol 113.

Pedersen Kuri, med hvis Enke den kom til hendes 2den Mand Knud Jakobsen Sommer, senere Raadmand i Aalborg.

„Den nye Salterbod“ blev ogsaa synet 1. Oktober 1653 paa Foranledning af den kongelige Salter Didrik Nielsen, om hvem mere nedenfor. I denne Bod manglede der Døre og Skillerum mellem Stuen og Stegerset, og Gulvet skulde lægges med Mursten. For vestre Ende manglede der Bolværk, „som vil slaas med Egepæle og klædes indtil med Deller og uden med Grus og anden Opfyldning, ellers er at befrygte, at de Sten, som staar for Enden af Boden, ikke kan forhindre, at naar der kommer Højvande, det jo bortskyller Fylden for Enden af Boden og gør Boden Skade, eftersom det haver gaet i Boden under Fodtræerne tilforn¹⁾). Manglerne blev dog næppe afhjulpne, thi 1657 siger Synsmændene ligeledes, at der mangler Bolværk ved Stranden for Enden af Boden og noget ved begge Sider, ligesom der ogsaa manglede Skillerum med en Dør mellem Stegers og Stuen. Over Stuen var der Loft, hvilket der ikke var i den øvrige Del af Bygningen²⁾).

I denne Bod residerede som ovenfor nævnt den kongelige Salter Didrik Nielsen; det vil sige, naar der ved Nibe var saa meget Fiskeri, at der var noget at salte her. Han kaldes ogsaa kgl. Majestæts Tolder i Nibe, og iøvrigt var han Borger og Raadmand i Aalborg. Hans Virksomhed i Nibe falder i Aarene ca. 1645 til 1665, sidstnævnte Aar var han kommen i Restance med godt 43 Rigsdaler paa sit Regnskab, og da han ikke kunde betale, gjorde Staten 19. August Udlæg hos ham i hans Løsøre, blandt hvilket nævnes Dr. Johan Spangenberg's Huspostil, 1 Kakkelovn, Sengetøj, Redskaber til Brænde-

1) Tgb. 1653, fol. 106.

2) Tgb. 1657, fol. 113.

vinsbrænding samt 5 smaa Tavler af Kridt med Kontrafejer. Han havde i Vaaren 1665 kun saltet 25 Tønder Sild til Kongens Behov, og da Fiskeriet var saa ringe i disse Aaringer, blev der ingen ny Salter ansat¹⁾. Ved hans Fratrædelse toges der Syn over baade den gamle og den nye Toldbod, den sidste fattedes kun 2 Læs Ler, men den gamle fattedes 80 Tagsten, 3 Tdr. Kalk og 2 Læs Ler²⁾.

I Tingbogen for 1647 forekommer en Sag, der viser, hvor spændt Forholdet kunde være mellem den kongelige Salter og Fiskerne. Didrik Nielsen stod 24. April paa Tinget og fremlagde en skriftlig Erklæring fra en af sine Tjenere angaaende den Fortræd og Modvillighed, som er øvet mod Salteren paa Kongens Vegne af 2 Nibefiskere, da der skulde købes Sild til Majestætens Behov. Erklæringen gik ud paa følgende: Den 6. April lagde Fisker Christen Gris i Nibe til Land med sin Kaag uden for sit Hus, hvorfor Didrik Nielsens Tjener hentede Kaagen og lagde den ved den Kaag, som Kongens Sild var i, men da han gik bort derfra, tog Chr. Gris Kaagen tilbage fra en af Didriks andre Tjenere, hvem han truede og stodte bort. Den førstnævnte Tjener gik da derhen igen og spurgte, hvorfor Chr. Gris ikke vilde unde Kongen sine Sild for Penge, som andet Godtfolk; men hertil svarede og svor Christen, at Sildene var Manderup Dues til Halkjær. De to Salterkarle lod saa Christen fare med Sildene, men straks efter, at Flaget var nedtaget som Tegn paa, at Kongens Sildekøb var endt for den Dag, solgte Chr. Gris Sildene til Thomas

1) Tgb. 1665, fol. 46 og 96. I den til Herregaarden Aagaard i Han Herred hørende Salterbod i Nibe, blev der 1664 kun saltet 11 Td. Høstsild, hvortil kom nogle røgede. (Tgb. 1667^{10/11}).

2) Tgb. 1665, fol. 101.

Lauritsens Karl (fra Aalborg), og det blev saa oplyst, at det slet ikke var Mandrup Dues Sild. Den 13. April, da det atter var Kongens Dag at købe Sild, var Didrik Nielsens Tjener atter hos Chr. Gris og hans Makker for at anmode dem om at levere deres Sild til Kongens Behov, men det nægtede de, idet de foregav, at de kun havde 4 Ol Sild, og dem vilde de selv have; vilde nogen tage Sildene fra dem med Magt, vilde der vanke Prygl. Kort Tid efter gik den kongelige Salter saa op til Christen Gris' Hus for at tale ham tilrette, saa Didrik ikke skulde nødes til at angive ham til Øvrigheden for Ulydighed mod den kongelige Befaling; men da gav Christen og hans Hustru ham „mange onde Ord, slemme og Skarnsord“, trodsede og pukkede og sagde, at Kongen ikke skulde have deres Sild, dem vilde de selv raade for. Didrik maatte saa hente Assistance hos Øvrigheden for at faa Sildene til Kongens Behov¹⁾. Medens vi er ved Didrik Nielsen skal her anføres et noget sammentrængt Referat af en vidtløftig Proces, som viser, hvorledes Personer af social Anseelse behandlede hverandre, naar de fik lidt „Blus paa Lampen“:

24. Oktober 1663 (Tgb. fol. 167 b.) havde Didrik Nielsen²⁾, „Raadmand i Aalborg og Kgl. Majt.s Salter i Nibe“, indstævnet Knud Jakobsen Sommer³⁾ i Anledning af, at der 12. Oktober var blevet tilføjjet ham Overlast.

13. Oktober havde Synsmændene været i den kongelige Salterbod og der synet Didrik Nielsen, og da saa de, at den højre Side af hans „Ghemegt“ (Scrotum) var blaa og blodig og opsvulmet saa stor som en knyttet

1) Christen Gris bosatte sig nogen Tid efter i Løgstør (Tgb. 1649 fol. 5 b.)

2) Gift med Karen Madsdatter Krag.

3) Købmand i Nibe, senere Raadmand og Prokurator i Aalborg, da konst. Birkefoged i Nibe.

Næve, og Blodet var løbet ud af en Rift under „Ghemegten“, og hans Linkrave var rykket i Stykker. Samtidig fremlagde Didrik Nielsens skriftlig Klage, i hvilken han beskyldte Knud Sommer for om Aftenen at være indkommen i Salterboden og der at have „mig begreben paa min lønlige Lem“ — — — „og mig derpaa ilde stumperet, saa jeg mener, dette min visse Død at blive“. Knud Jakobsen svarede, at han ikke vidste af, at han havde rørt den Dannemand til noget Ondt, eftersom der altid havde været et godt Venskab mellem dem, og Didrik ikke havde givet ham Anledning til saadan Overlast.

Den følgende Retsdag (Tgb. fol. 174 ff.) var der indstævnet en hel Del Personer for at vidne i Sagen. Christen Pedersen Valsted¹⁾, Borger i Aalborg, vidnede, at han 12. Oktober om Aftenen var i den kongelige Salterbod tilligemed hæderlig og vellærde Hans Lauritsen Resen²⁾ og hæderlig og vellærde Jens Pedersen Schibsted³⁾ samt Godert Smidt⁴⁾ og Gregers Madsen⁵⁾, Borger i Aalborg, Anders Lund, Vognmand i Aalborg, og Christen Jensen Riber i Nibe, og da kom Didrik Nielsen og Knud Sommer ind til dem i Lillestuen, satte sig venlig og vel, og Knud Sommer gav sig i Snak med Jens Schibsted, som da var Skolemester for Enevold Kaases Børn paa Lyngholm i Thy. Blandt andet spurgte Knud, om hans Broder blev længer hos Enevold Kaas, hvortil Jens svarede, at det vidste han ikke. Saa spurgte Knud, om Broderen ikke kunde faa sit Afskedspas, og hertil sagde Jens; „Jeg tvivler ikke paa, at min Husbond jo giver ham Pas, eftersom han har tjent“. Talen maa have irriteret Knud Sommer, thi han sagde nu: „Han skal give ham Pas, jeg vil ikke have ham gaaende der som Skumpelskud for andre for en Klædning og Kost, som jeg er ligesaa god for at give ham som en anden“. Jens sagde

1) Gift med Gjertrud Knudsdatter.

2) Kapellan i Nibe, se Præster.

3) 1663 Præst i Hvidbjerg, Ørum, Lodbjerg.

4) Raadmand i Aalborg, Didrik Nielsens Svigersøn, gift med Sidsel Didriksdatter.

5) Gift med Dorte Pedersdatter Skibsted.

saa, at dette var han aldeles fremmed overfor og kunde derfor ikke sige noget dertil; men ogsaa denne Udtalelse maa have mishaget Knud, thi han udbød: „Mener Du, jeg er en Æsel?“ hvortil Studenten bemærkede: „Var I en Æsel, vilde jeg ikke sidde i Lag hos Eder.“ „Hvad siger Du, Hundsvot!“ udbød Knud; men saa blandede Gregers Madsen sig i Talen og sagde: „Han er ingen Hundsvot“, hvorpaa Knud vendte sin Vrede mod Gregers, greb ham i Haaret og rykkede ham ned af Bænken og henad Gulvet og rykkede en stor Lok Haar af hans Hoved.

Paa dette Tidspunkt greb Værten, Didrik Nielsen, ind i Striden for at faa Klammeriet til at ophøre, og han bad Knud Sommer om at slippe sit Tag i Gregers Madsen; men Følgen var blot, at den opbragte Mand vendte sig mod Didrik, der maa have været ret højt oppe i Aarene, satte Hovedet imod Didriks Bryst og løb ham op imod en Bænk, hvorpaa han stak Haanden ind i Didriks „Forkiuel“, greb ham om hans lønlige Lem og „rykkede ham ilde“, saa den arme Mand raabte højt om Redning: „Red mig, red mig, han myrder mig ret nu!“ Saa rejste Christen Valsted sig fra Bordet, tog Knud Sommer om Armene, fandt hans højre Haand i Didriks „Forkiuel“ om hans „Ghemegt“ og vridstede den løs. Straks derefter kom Knuds Hustru, Karen Mogensdatter Wiingaard¹⁾, og med gode Venners Hjælp fik hun Manden med sig hjem. Lidt derefter kom de dog begge igen, bankede paa Døren og vilde ind, men Didrik vilde ikke lukke op; „I har været her alt for meget i Aften, Gud bedre mig saa sandt!“ Saa raabte Knud: „Luk op, Du gamle Skælm, luk op Du gamle Hund; Djævelen fare i Dig og de Skælmer og Tyvepak og Røvere, Du har i Dit Kæltringhus (NB. det var jo i Kgl. Majt.s Salterbod) og i Særdeleshed Jens Pedersen Skolemester, den Skælm!“

1) Datter af Præsten Mogens Wiingaard i Nørholm og første Gang gift med Laurids Pedersen Kuri, Købmand i Nibe; hun var Søster til den bekendte Rektor Mogens Wiingaard i Aalborg og blev tredje Gang gift med Peder Hansen Kall, Præst i Skibsted-Lyngby.

Christen Valsteds Forklaring af Tildragelsen bekræftedes af Hans Resen, Jens Schibsted, Chr. Riber, Gødert Smidt og Christen Madsen. Knud Sommer protesterede mod Vidnernes Gyldighed; en Del af disse Personer var hans Avindsmænd og hadske Fjender, som i samme Tumult havde gjort ham Vold og Overlast, og han sagde, at han ikke var lovlig stævnet, da det var sket efter Solnedgang og tilmed en Søndag.

Som Vidner var endvidere indkaldt Knud Sommers og Didrik Niensens Tjenestefolk m. fl., hvoraf en vidner, at han havde overværet Stævningen af Knud Søndag d. 18. Oktober, men da det var dunkelt Vejr, vidste han ikke, om Solen var gaaet ned; at Stævningen var forkyndt en Søndag laa i, at Stævningmændene havde haft saa meget at bestille paa Kongens Vegne den foregaaende Dag, at de ikke havde kunnet naa at faa denne Stævning forkyndt før.

Jens Pedersen fra Gjedsted m. fl. vidnede, at den Dag, Slagsmaalet fandt Sted, kom Didrik Nielsen, Gødert Smidt og Jens Skolemester ind til Knud Sommers og spurgte efter Knud, af hvem de vilde købe 4 Galte. Knuds Kone svarede, at han kom nok hjem om et Øjeblik, og lod dem sidde ned saa længe. Saa kom Knud ind, bød dem velkommen, og Forhandlingen om Galtene begyndte; men han vilde have 20 Daler for dem, og det vilde de andre ikke give. Saa sad de lidt og talte, og i Samtalens Løb krævede Jens Skolemester Knud for en Tønde Høstsild, som han var kommen til at skyldes Enevold Kaas paa et Hestebytte; men Knud sagde, at han kun havde lovet 1 Tønde Vaarsild eller $\frac{1}{2}$ Tønde Høstsild, og det var ingen Gæld, men en Foræring. Jens Schibsted rejste sig saa, slog i Bordet og sagde, at det var en Gæld, hvortil Knud sagde, at han skulde ingen Despekt gøre ham i hans eget Hus; men Jens replicerede med, at han ikke agtede at despektere ham og endnu mindre at respektere ham, og saa gik han. Didrik og Knud blev siddende ved Bordet, og lidt efter sagde Didrik, at han ogsaa maatte hjem, hvorimod Knud bad ham blive og drikke en Pot Øl eller en Pibe Tobak. Det havde Didrik ikke Stunder til; men han bad Knud

gaa med hjem, hvortil Knuds Hustru dog sagde: „Han kan ikke gaa ud i Aften, han har drukket noget i Dag“, men Didrik lovede, at han ikke skulde komme til nogen Skade hos ham, og saa tog de „hinanden i Haanden“ og gik ind til Didriks. Lidt efter sendte Knuds Hustru en Karl ind med nogle Penge til Manden; da var han kommen i Mundhuggeri med Jens Skolemester, der vilde have, at han skulde betale Fortæring for sig selv og ikke være i Lav og Lag med de andre, hvortil Knud havde sagt: „Mener Du ikke, at jeg har været i Lav og Lav med saa kæk en Karl tilforn, som Du er?“ Saa havde Skolemesteren gjort Mine til at ville slaa med en Lyststage, og derpaa var Slagsmaalet kommet i Gang, og Karlen var løbet hjem til sin Madmoder for at tilkalde hende til Hjælp for Knud; det saa for Karlen ud, som om de andre vilde slaa Knud fordærvet, saaledes havde Jens Skolemester grebet en Opstander til en Rok for at slaa med den, men Chr. Riber havde forhindret det. Knuds Hustru, Karen Mogensdatter, vidnede, at da hun kom ind til Didriks, stod Didrik og hans Hustru Karen Madsdatter og holdt Knud i Armene, og Blodet flød ham ned ad Ansigtet; saa kom den drabelige Skolelærer og greb fat paa hende og vilde slæbe hende ind i den anden Stue, og derved rev han hendes Trøjeærme i Stykker. Knud Sommer havde ogsaa faaet nogle droje Skrammer ved Slagsmaalet; over begge Øjnene havde han blaa Slag og Rifter, og en Del af hans Haar var løst eller afrevet, hans Næse blaa og blodig, og hans Kjole revet i Stykker, hvilket han beskyldte Gregers Madsen, Christen Valsted og hans Svoger Jens Schibsted for.

14. November (Tgb. fol. 188) kom Sagen atter for, men blev opsat. Didrik Nielsen var endnu syg og mistvivlede at komme derfra med Livet eller idet mindste „eragtede“ sig at blive vanfør. Nogle flere Vidner blev afhørt, og Knud Sommer forlangte opkrævet Sandemænd til at sværge angaaende den Overlast, han havde lidt.

21. November (Tgb. fol. 4 i Tillæget) modte Didrik Nielsen selv paa Tinget og fik opkrævet Sandemænd, der svor Knud Sommer fuld Vold over. Sandemændenes

Tov er i hele dets Vidtløftighed indført i Tingbogen, og det ses, at Knud Sommer 5. November havde faaet afhørt to Vidner — Børge Hansen og Peder Findsen af København — ved Jerslev Herredsting; de havde ogsaa været i Knud Sommers Hus, da Svinehandelen skulde foregaa, og de havde hørt, at Studenteren talte Knud Sommer ufine Ord til, og Knud var da „ved en halv Rus“. Senere var de gaaet ind i Didriks Hus og havde set Slagsmaalet, og de mente, at Knud var den overfaldne.

28. November (fol. 12 b i Tillæget) skulde der have gaaet Sandemandstov i den af Knud Sommer rejste Sag, men Prokurator Niels Lauridsen Bech fra Aalborg, der var Sagfører for Gregers Madsen, Chr. Valsted og Jens Schibsted, forlangte, at der ikke blev opkrævet Sandemænd, da der nu var forløbet 5 Dage over 6 Uger, siden Slagsmaalet fandt Sted, og Sagen saaledes var forældet i H. t. Birkerettens 7. Kapitel. Heri gav Dommeren ham Medhold.

Knud Sommers fornærmelige Ord om „de Skjælmer og Tyvepak og Røvere“, der var samlet i „det Kjæltringhus“ medførte iøvrigt, at Didrik Nielsens Gæster indstævnedes Knud for Landstinget for Ærekrænkelse; under disse senere Processer nævnes Didrik Nielsens Søn, Anders Didriksen, som Faderens Fuldmægtig¹⁾.

— — — —

Vi har før omtalt, at Kejserkrigen kun har efterladt sig faa Spor i Nibe Tingbøger, og det samme er Tilfældet med Svenskekrigen 1643—1645; der høres egentlig kun, at „da Svenskerens Folk var her i Landet“, laa der en Officer i Nibe, som brugte Anders Krag's Salterbod til Korn og andet, og noget Hustømmer, som laa i Boden, blev derfor flyttet ud, og baade Fjenderne og onde Mennesker bortkom og ødte det; Anders Krag boede da selv i Nykøbing Mors²⁾. Det

¹⁾ Tgb. 1664, fol. 2 og 5.

²⁾ Tgb. 1653, fol. 5 b.

maa dog her bemærkes, at Tingbøgerne mangler for Aarene 1644, 1645 og 46.

Om Forholdene under den anden Svenskekrig (1657—60) vides der derimod en hel Del mere, dels gennem nogle spredte Tingsvidner, som nedenfor omtales, og dels gennem en aarelang Proces, der efter Krigen opstod mellem en Del af Beboerne paa den ene Side og Byens Tillidsmand, Christen Hansen Møller, paa den anden, angaaende de Udgifter, Byen havde haft saavel til Svenskerne som til vore Allierede (Brandenburgerne) og vore egne Tropper. Først skal vi anføre nogle af de enkelte Episoder fra Krigens Tid.

Kamp mellem to Krigere.

Ridefogden til Aalborghus, Christian Hansen, tager Vidner¹⁾.

4 Synsmænd, deriblandt Mester Peder Bartskjær, vidnede, at de 9. Maj havde været med Birkefogden Ingvar Mikkelsen og synet Didrik Didriksen Trompeter, som var skudt ind bag venstre Skulder, og Kuglen sad i Livet, desuden havde han to store, blodige Slag i Hovedet.

Drabsmanden, Staldmester Hans Gjörgen Mejer, var lovlig stævnet til Synet, men Lænsmanden paa Aalborghus havde ikke turdet lade ham komme ud af Fængslet og til Nibe, fordi Nibe og Omegn var belagt med brandenburgske Krigsfolk, som man kunde befrygte vilde sætte Fangen i Frihed med Magt.

Claus Lauridsen i Aalborg vidnede, at den 9. Maj Kl. 4—5 om Eftermiddagen vilde han følges med Staldmesteren og Trompeteren til Aalborg, for at han kunde blive salveret (for Brandenburgerne), men da de vilde stige til Hest, sagde Trompeteren, at han ikke vilde med i Aften, og han bad Staldmesteren om at blive hos sig i Nat, hvortil Staldmesteren svarede nej, han vilde hjemad, og han opfordrede Trompeteren til at følge med.

1) Nibe Tgb. 21/8 1659 (fol. 3 b).

Det vilde Trompeteren ikke, og han sagde saa til Staldmesteren: „Broder, der haver Du min Hest“, og Staldmesteren tog saa Hesten af hans Haand og red tilligemed Claus Lauridsen og Christen Henriksen fra Aalborg ud af Byen. Saa kom Trompeteren løbende efter dem og tog sin Hest igen og sagde til Staldmesteren: „Est du en ærlig Karl, saa bi mig for et Par Pistoler“, og han red saa ind ad Byen til igen.

Claus Lauridsen og Chr. Henriksen sagde saa: „Dersom I saaledes vil anfange med Klammeri, vil vi ride fra jer“, hvortil Staldmesteren sagde: „Ja, rid i Guds Navn“, og saa red de ogsaa tilbage ad Nibe til. Der mødte de Trompeteren, som kom tilbage fra Byen, og de bad ham saa om at være stille og lade saadant fare; men han red forbi dem uden at svare og skød derefter paa Staldmesteren, hvorpaa Aalborgfolkene skyndte sig bort. Et andet Vidne, der stod paa det nordøstre Hjørne af Nibe Kirkegaard, havde set, at Trompeteren kastede sin Trompet fra sig, inden han skød, og Staldmesteren, som red paa en gul Hest, havde hævet sin Pistol for at skyde igen, men Pistolen slog Klik, og han kastede den derfor fra sig og tog en anden Pistol. Da Trompeteren havde skudt, red han bort og ind i Chr. Hedegaards Gaard, men Staldmesteren red efter ham ind i Gaarden.

Et tredje Vidne havde set det samme, og begge havde skyndt sig efter Rytterne ind i Gaarden. Christen Hedegaards Steddatter og en anden Kvinde havde set, at Staldmesteren skød paa Trompeteren inde i Gaarden, og at han bag efter slog ham i Hovedet med Pistolen, hvorpaa Trompeteren faldt død af Hesten og Staldmesteren red sin Vej.

Denne Affære er den eneste Sag, der er behandlet ved Nibe Ting fra 15. Januar til 8. Oktober 1659.

Bortløbne Soldater.

Delefogden i Nibe tiltalte paa Øvrighedens Vegne Jens Jensen, tjenende hos Chr. Poulsen, Christen Iversen og Anders Nielsen Læsø, fordi de var løbne fra Løjtnant Thomas Broutmand under Oberst Claus

Dyres Regiment, efter at de var leveret ham, da der af Hornum Herred skulde skaffes ham otte „Knægter“, dygtige til Soldater til at komplettere Regimentet med.

Fogden paa Lundbæk fremsendte paa Jens Jensens Vegne en Klage over, at han med Vold og Magt var blevet antastet og paagrebet i Nibe, ilde tiltalt og tribuleret, skønt han hørte til Lundbæks Gods og var blevet udskrevet som Soldat i Viborg, havde gjort Tjeneste i Frederiksodde (Fredericia) og var blevet fanget af Fjenderne og afplyndret, men derefter med Livsfare og paa eget Æventyr fra Fjenden undkommen og til sin Fødestavn hjemkommen, hvor han havde meldt sig hos sin Husbond og erklæret sig villig til at lade sig udskrive paany, hvis der atter skulde udskrives Folk fra Lundbæks Gods; men da Officererne havde taget en anden Mand herfra, var Jens Jensen nu ikke pligtig til at være Soldat, eftersom han sidst havde været i Fjendens Gewalt.

Da Jens Jensen sidst havde tjent i Nibe, vilde Dommeren dog ikke godkende hans Krav om Fritagelse som Soldat. (Tgb. 1660 ¹²/₅, fol. 57 b.)

Af en Skrivelse fra Land-Kommissær Ebbe Gyldenstjerne, læst ved Nibe Ting 2. Juni 1660 (Tgb. fol. 66) ses, at en hel Del af de Soldater, der var udskrevne i Aalborghus Læn for at komplettere Oberst Dyres Regiment, atter var løbne fra Regimentet, og det paalægges nu Herredsfoged, Delefogder og Sognefogder at eftersøge dem og opfordre dem til paany at indfinde sig ved Regimentet. Vilde Soldaterne ikke det, skulde det oplyses, hvor de fandtes, og Vedkommende, som husede eller skjulte dem, maatte da være forberedt paa selv at blive taget til Soldat i den bortløbnes Sted.

R ø v e r i.

16. Juni 1660 (fol. 70) vidnede Hans Christensen, Ladefoged paa Lundbæk, at forleden i den brandenburgske Tid kom to Ryttere ridende ved en Vogn, som en

Rytterkvinde sad i, og som en anden Rytterkvinde kørte. Mads Eskildsen i Lundbæk Mølle kom kørende forbi dem med en Sæk Mel, som han skulde til Nibe med, og Rytterne slog ham med dragne Kaarder og tog Melet fra ham og lagde det paa den anden Vogn og drog sønder paa med det til Niels Vognsens Gaard i Veggergaarde.

Udskrivning af Kontribution.

16. Juni 1660 (fol. 71): Søren Christensen Mørk i Nibe vidner, at den brandenborgske Kommissarius' Hovmester Poul Jensen, som var indkvarteret hos ham, en Dag henimod Middag kom hastig ind, og Søren bad ham om at gaa til Bords og faa sin Mad. Da sagde han: „Nej, jeg haver ikke Tid, thi jeg skal haste hart, jeg skal til Voxlev, der er nogen som fordrer Skat (opkræver) hos de Mænd, som har Avling i Klæstrup, og det skal de lade være med, thi de skatter til min Kommissarius.

Syn over Kronens Gods i Nibe efter 2den Svenskekrig.

(Nibe Tgb. ¹⁵/₉ 1660, fol. 149 f).

6 Mand afhjemler et Syn, som de 15. September 1660 har taget over Tilstanden paa Kongens og Kronens Gods i Nibe:

- 1 Bol, som Mikkel Sørensen Færch har i Fæste, er temmelig ved Magt, dog fattes 2 Læs Tag og 4 Læs Ler, i Laden fandtes 3 Læs Rug og 2 Læs Byg, ingen Havre.
- 1 Bol, som Laurids Pedersen ibor, er meget bygfældig med Tømmer, Tag og Ler, og et Hus slet borte; i Laden fandtes 2 Læs Rug og 3 Læs Byg, ingen Havre.
- 1 Bol, som Jørgen Nielsen ibor, er ganske bygfældig baade paa Tømmer, Tag og Ler undtagen Ralingshuset, som er i nogen Maade ved Magt, dog fattes Ler og Tag, og fandtes der aldeles intet Korn i Laden.
- 1 Bol, som Else, salig Jørgen Ovesens, ibor; Husene er

- temmelig ved Magt med Tømmer og Tag, som kan rettes med 2 Læs Tag; i Laden fandtes 2 Læs Rug og $1\frac{1}{2}$ Læs Byg og ingen Havre.
- 1 Bol, som Christen Poulsen ibor, er temmelig ved Magt, saa der ikke syntes at mangle noget; i Laden var 3 Læs Rug, 3 Læs og 1 Trave Byg.
- 1 Bol, som Jens Andersen Adersen ibor, er ved Magt, mangler kun 2 Læs Langhalm, i Laden 4 Læs Rug og 4 Læs ÷ 1 Trave Byg og 1 Læs Havre.
- 1 Bol, som Erik Christensen ibor, er ved Magt med Tømmer og Ler, men mangler 10 Læs Langhalm; i Laden 3 Læs Rug, $3\frac{1}{2}$ Læs Byg og 2 Traver Havre.
- 2 Bol, som Laurids Andersen bor, er ved Magt med Tømmer og Ler, men fattes paa Fæhuset 4 Læs Tag; i Laden 4 Læs Rug, 5 Læs Byg, $1\frac{1}{2}$ Læs Havre.
- 1 Bol, som Clemens Thomsen ibor, er vel ved Magt med Tømmer, Tag og Ler; i Laden $3\frac{1}{2}$ Læs Rug, $4\frac{1}{2}$ Læs Byg og 7 Traver Havre.
- 1 Bol, som Ingvar Mikkelsen (Birkefogden) ibor, er vel ved Magt, fattes kun 3 Læs Langhalm; i Laden fandtes 4 Læs Rug, 5 Læs Byg og 7 Traver Havre.
- 1 Bol, som salig Anders Jensen iboede; Isteralingen (o: Stuehuset) er ganske forfalden og er øde, fattes paa Tømmer, Tag og Ler for 21 Daler; i Laden mangler 1 Bjælke, 2 Tolvalenstræer og 2 Læs Tag. Fæhuset er ganske borte og øde og vil koste omtrent 22 Daler at opføre paany; i Laden var der 4 Traver Rug og 4 Traver Byg.
- 1 Bol, som Anders Hansen ibor, er vel ved Magt baade med Tømmer, Tag og Ler; i Laden fandtes 4 Læs Rug, 4 Læs og 1 Trave Byg og 2 Læs og 1 Trave Havre.

Synsmændene havde ogsaa beset Marken „da ligger der meget efter af Vaarsæden for Fjendernes Indfalds Skyld“.

Angaaende Gadehusene „da er de fattige Folk meget i denne Tid udskattet og forarmet“.

Den store Fejde.

Nibe Tingbog 1658 10/7 (fol. 177).

Christen Hansen Maller¹⁾ i Nibe fremlagde og lod læse og forkynde et skriftligt Indlæg lydende som følger:

„Eftersom jeg haver ladet hidstævne i Dag Mestedelen af Nibe Indbyggere, Aarsagen, at jeg vilde gerne have mit Skudsmaal og Viden, hvorledes jeg haver forholdet mig hos Eder baade udi denne, saavel som i den forrige svenske Krig²⁾, som nu paa kort Tid tvende Gange haver været i Landet, om I mig i nogen Maader kan have at beskyldte, desimidlertid som jeg efter Eders venlige Begæring haver været Eders Fuldmægtig og rejst, akkorderet og talt for Eder, om jeg nogen Tid haver sparet enten Liv eller Levneds Farlighed, som os højlig var truet med nogle Gange, for denne By og Menighedens Velfærds Skyld, med mange kolde og besværlige Rejser; fra hvilken at jeg fik Bud enten Nat eller Dag, ondt eller godt Vejrlig, da maatte jeg fort og intet derudi hvile. Desligeste ogsaa, næst Guds Hjælp, med god Manér, dog stor Farlighed for mig, hjalp Eders unge Mandkøn, at de ikke blev uddreven, eftersom de svenske Officerer placerede dem, imidlertid jeg var af Byen paa min Rejse, at de endeligen vilde have 20 Personer heraf Byen, og den Tid, jeg kom hjem, blev de straks entlediget og løsgivne, saa hver gik hjem til sit, som alle er vitterligt. Dette begærer jeg af I gode Venner, at I vil give mig Eders Kundskab og Vidnesbyrd derom i Dag, som jeg haver forskyldt.

Nibe, d. 10. Juli 1658.

Christen Hansen Maller, egen Haand.

Saa fremkom Jens Andersen Binderup, Christen Laustsen Gied, Jens Jensen Skriver, Moust Jensen Klitgaard,

1) Han var en af Byens ældste og mest ansete Beboere og var Handelsmand samt i mange Aar Kirkevæрге Han var gift med Kirsten Ovesdatter og havde med hende to Børn, Hans og Helvig. Han bosatte sig senere i Aalborg.

2) c: 1657—58.

Jens Jensen Klitgaard, Niels Nielsen Hortk. (o: Hurtigkarl), Mikkel Sørensen Færch, Søren (Christensen) Hornsgaard (o: Kjærulf), Knud Jensen Stræt o. s. v., ialt 43 Mænd, der svarede, at da Fjenderne i Christen Hansens Fraværelse havde udskrevet 20 Personer, satte han sig ved sin Hjemkomst i største Livsfare, saa at de Personer blev alle kvit, hvilket er enhver her i Menigheden vitterligt, og derforuden havde han mange besværlige Rejser til Aalborg og Viborg i denne strænge og haarde Vintertid hver Uge baade Dag og Nat, hvorfor de ham ikke kan andet paasige, end hvad som kristeligt og ærligt er, og de takkede ham godt for hans tro Tjeneste i den Tid, han efter Menighedens Begæring havde været dens Fuldmægtig baade i denne og den foregaaende svenske Krig, og han havde handlet som en ærlig Mand baade mod Fattige og Rige og rejst og talt for Byens Folk ikke alene som en Ven, men meget mere som en Fader for sine Børn i begge Krigstidene, og han havde, næst Guds Hjælp, ikke alene befriet dem for stor Indkvartering, men ogsaa gjort sit Bedste med Hensyn til Byens Ansættelse i Krigsskat til Fjenden.

²⁴/₇ 1658 (fol. 181).

Christen Hansen Maller tilspurgte paa Tinget Poul Villadsen i Nibe om, hvorledes det gik til forgangen Vinter, den Gang han var i Aalborg med den Supplikats hos Oberst-Krigskommissæren for at anklage Peder Lund og Niels Nielsen (Hurtigkarl), om Anders Jensen Krag¹⁾ ikke havde overtalt Poul til, at han endelig skulde forklage dem for Landsens Fjender, og om Anders Krag

1) Var Søn af Raadmand Jens Andersen Krag i Aalborg og var Købmand i Nibe; en stridbar Mand, der stadig laa i Processer snart med den ene, snart med den anden, men en klog Lovtrækker.

ikke havde stilet og skrevet den Supplikats, hvori der var angivet, at Peder Lund og Niels Hurtigkarl hver var god for at give Obersten et halvt Hundrede Rigsdaler og endda begge være ligegode til at udgive deres Skatter „med mere dens Indhold“. Dernæst, om Poul ikke — da Christen Maller m. fl. kom ud til Obersten, efter at Obersten havde sendt en Løjtnant med 3 Ryttere til Nibe for at hente dem — da Obersten læste Supplikatsen, sagde, at hverken han eller hans Hustru vidste, hvad der stod skrevet deri, og at han heller ikke havde bedt Anders Krag om at angive de 2 Mænd for saa mange Penge; men Anders Krag havde gjort det af sig selv, da Poul hverken kunde læse eller skrive.

Saa fremstod Poul Villadsen paa Tinget og benægtede ved sin højeste Ed, at han havde bedt Anders Krag om at supplicere eller skrive til Fjenderne for sig; ikke heller vidste han, at han havde leveret nogen Supplikats til Fjenderne, som han og hans Naboer maatte lide for, thi selv kunde han hverken læse eller skrive. Christen Maller spurgte saa Poul ud om den Gang, da de alle var i Aalborg, og alle Vidner hver især blev forhørt, om han da ikke i alle Vidnernes Paahør tilligemed Hustru og Barn offentlig bekendte, at han ikke kunde faa Ro for Anders Krag, der vilde, at han endelig skulde rejse til Aalborg og klage til Fjenden, og om han da ikke samtidig raabte Guds Hævn og Straf over Anders Krag, fordi han havde forført ham til at klage og derover ført ham i stor Ulykke og Skade. Hertil svarede Poul, at han hverken kunde faa Rist eller Ro for Anders Krag, førend han maatte ud til Oberstens Krigskommissær, som laa hos Borgmesterens, og klage, og baade Poul, hans Hustru og Barn raabte Guds Hævn over Anders Krag, der havde forledt Poul og bragt dem i Ulykke. Videre tilspurgte Christen Maller efternævnte Vidnesfolk:

Jens Jensen Klitgaard, Christen Nielsen, Jens Madsen Kræmer, Niels Snedker og Christen Jensen Brun, som havde været med ham hos Obersten i Aalborg, om ikke Poul Villadsen og hans Hustru og Barn havde sagt saaledes til Kommissæren igen i Harding Pedersens Hus i Aalborg, som ovenfor nævnt, og det bekræftede Vidnerne, ligesom ogsaa Peder Lund og Niels Nielsen Hurtigkarl stadfæstede det. De ovennævnte Vidner erklærede yderligere, at det var dem vitterlig, at Peder Lund og Niels Hurtigkarl blev hver tildomt — efter Supplikatsens Angivelse — at betale et halvt Hundrede Rigsdaler, og Poul Villadsen blev dømt til at betale 25, og disse Beløb skulde under Livsstraf betales inden 3 Dage. Supplikatsen bragte baade dem og Byen i stor Omkostning og Skade.

Anders Jensen Krag var til Vedermaalsting (Gensvar) og kunde ikke benægte, hvad Poul Villadsen og de andre havde berettet.

Samme Dag (fol. 182 b) havde Christen Maller indstævnet følgende Mænd som Vidner: Søren Hornsgaard (o: Kjærulf), Hans Nielsen Ræbild (kgl. Delefoged i Nibe), Anders Rebslager, Jacob Jacobsen, Søren Mørk, Chr. Laustsen (Gjed), Jens Jensen Klitgaard og Moust Jensen Klitgaard, alle boende i Nibe, og han tilspurgte dem, om det ikke var dem alle vitterligt, at Anders Krag havde højlig forklaget ham for Oberst L i c h t m a n n, da han d. 22. Marts havde ladet Paletterne (o: Billetterne) udgaa til at betale efter, det Byen skulde udgive hver Uge, saavel som hvad der stod til Rest, og Anders Krag havde tragtet ham efter Liv og Gods og vilde gore Folket modvilligt, og derved havde han bragt Byen i allerstorste Besværing og Skade; thi da Christen Maller hverken havde Havre eller andet med sig, af hvad Fjenden ugentlig skulde have, sendte Løjtnant

Malewitz sin Kvartermester med 2 Ryttere op til Nibe, for at lade Anders Krag som Hovedmand for de modvillige eksekvere for Uhorsomhed, og nogle Dage derefter sendte Obersten Kvartermesteren derop med en af Anders Krag underskrevet Seddel, paa hvilken stod, at 20 eller 30 Mand skulde straks om Morgenen under 12 Rdlr.s Straf møde i Aalborg hos Obersten, og ligeledes skulde Christen Maller straks give Møde der for at gøre Regnskab „efter Anders Krags Angivende for vore Fjender og Uvenner“.

Paa disse Spørgsmaal svarede Vidnerne bekræftende.

Derefter spurgte Christen Maller, om de ikke hørte, at Kvartermesteren samme Tid sagde, at Anders Krag havde angivet for Obersten, at Christen Maller havde en stor Sum Penge hos sig, som han havde annammet af Byen, og at han tog Skat af 12 hele Gaarde og 300 Gadehuse og Ildsteder, skjönt han kun havde angivet Byen til at udgøre 3 Gaarde; derover var Obersten blevet vred paa Christen Maller, og Anders Krag havde sagt, at han hellere vilde unde Obersten de Penge, end at Christen Maller skulde beholde dem. Af den Grund var de fattige Nibinger bleven kaldt til Aalborg tidlig om Morgenen fra deres Fiskeri, baade dem og Byen til stor Omkostning.

Ogsaa dette Spørgsmaal bekræftede Vidnerne, og videre spurgte Chr. Maller, om det ikke var dem vitterligt, at 3 eller 4 Dage derefter sendte Obersten Kvartermesteren op til Nibe med nogle Ryttere, som efter Anders Krags Angivelse lod Menigmand kalde sammen paa Gaden uden for Christen Mallers Dør og fordrede med Oberstens skriftlige Ordre 12 Rdl. maanedlig samt 12 Læs Hø, 12 Læs Halm og 12 Tønder Havre ugentlig af Nibe, hvorved Byen atter kom i stor Omkostning, saa der maatte gives Kvartermesteren en stor „Ricom-

penz“, at han vilde forhjælpe dem til bedste hos Obersten. Endvidere havde Kvartermesteren paa Oberstens Vegne udraabt, om menige Mand havde noget at klage paa Christen Maller, da skulde de nu træde frem, saa vilde Obersten skaffe dem Ret mod ham, eftersom Anders Krag havde angivet ham.

Efterat Vidnerne havde godkendt denne Fremstilling af Begivenhederne i Krigstiden, stod Anders Krag til Vedermaalsting og hverken vilde eller kunde benægte Rigtigheden af det anførte, og saa begærede Christen Maller, at „menige Nibe Mænd vilde vel gøre og give Anders Jensen Krag i Nibe sit Skudsmaal“ angaaende, hvorledes han havde forholdt sig i „denne forleden svenske Tid“. Dertil svarede 29 Mænd, at Anders Krag havde først af sit eget Hoved gjort en Supplikats til at ville angive og fordærve sine Naboer, og dermed havde han bragt dem i Penges Tab saa vel som Byen, og ligeledes havde han klaget til Fjenden over, at Christen Maller ikke havde givet Byen højt nok an, for at han „kunde fly Chr. Maller i Livs og Gods' Tab og Byen i stor Skat og Omkostning“. Da „vidste vi ikke at kunne give Anders Krag nogen god Kundskab eller Vidne, men meget mere Uret at have gjort imod Byen“.

Anders Krag havde dog ogsaa et stort Parti i Nibe, og det synes at være vokset, efterhaanden som Krigens Byrder blev mere trykkende for Beboerne; i Almindelighed kan det vel siges, at hans Tilhængere vel nærmest bestod af Byens „Plebs“, men der var dog ogsaa flere af de mere ansete Folk imellem, saaledes Erik Sørensen Klit, Simon Rasmussen Normand og Laurids Pedersen Kuri. Denne Opposition kom særlig frem, da Chr. Maller efter Krigen vilde have sine Udlæg refunderede, og mange mente, at han ikke havde gjort nøjagtigt nok Regnskab for Indtægter og Udgifter.

18. August 1660 (Tingbogen fol. 123 b) fremlagde Anders Krag paa Tinget et skriftligt Indlæg, hvori det hedder:

„Belangende en stor Summa Penge af de Svenske og Brandenburgske Kontributioner, han (Chr. Maller) i den Tid skal have forstrakt paa Menighedens Vegne, saa er det underskrevne vores korte Svar paa vores og de fleste Bymænds Vegne imod Christen Maller:

1. formenes Christen Maller bør først at gøre os samtlige et rigtigt og retfærdigt Special-Regnskab for alle, hvis (∴: hvad) Pendinge eller andet, være sig ved hvad Navn det er eller nævnes kan, som han nu ungefær udi 3 Aar af Nibe By haver indtaget og oppebaaret, og det igen med rigtig Kvittance med Haand og Segl, som sædvanlig er af Officerer, at bevise fra det først, Fjenderne her i Landet indkom, og til nu, og det ved Aar, Dag og Dato at specificere efter enhver Tids Rodeseddels Indhold.
2. hans Regnskab fra sig at overgive og levere.
3. At Christen Maller havde mod al Billighed (undladt) enten ved mundtligt Bud eller Klokkringning, at menige Mænd i Byen havde kunnet blevet forsamlet, og da kunde blevet udvalgt og samtykt af alle i Byen efter kongelig Forordning 2, 4 eller flere (efter Byens Storrelse) velforstandige Mænd, som Byens Lejlighed bedst kendte, at have Indseende dermed, at alting gik ret til dermed.
4. at Chr. Hansen Maller med flere imod kongelig Forordning af egen Myndighed holdt dem fri.
5. det Gods, Chr. Maller haver udi Pant af mange fattige Folk her i Byen, saa og Eksekvergoods, han af en Part ogsaa hos sig haver, dette Gods udi saa Maade tier han ganske stille med og mener, Folk det at have forglemt, item skriver dem an, for hvis (∴: hvilke) Penge, der med resterer og ikke vil skrive Pantet derhos, eller ogsaa, om den Dannemand vilde have gjort fattige Folk den Ret og Tjeneste og laded dem stævne til Ting for deres Pant at indløse, thi han ved vel, hvorledes med Pantegods skal forholdes efter Recessen.

6. Eftertragtelse med store Skatters Paalæggelse, ulidelig og uforvarlig Indkvartering. Item haarde, stræng og stærk Eksekvering, saa enhver, hans Strænghed haver tilrakt, haver det i al Sandhed hart befunden, som med Tiden vel skal komme for Dagen, (naar) vores gunstige Lænsmand hjemkommer. Saa mangan fattig, ærlig Mand haver maattet gaaet baade i Fængsel og Arrest, som døg nu udi denne fremfarne Krigstid og endnu haver været stor Skat og Indkvartering langt over sin Formue udgiven;
7. Og eftersom Christen Hansen Maller skal af Nibe By (have) annammet til sig nogle Pengeskatter, hvilke de Svenske skulde (have) været overleveret og dem dog ikke ganske skal have bekommet, nemlig udi Oberst A s c h e n b e r g s Folks Tid, siden han selv bortmarcherede, hvilke Penge Christen Hansen ikke i den ringeste Maade haver erbudet fra sig at ville levere eller gøre Regnskab for.
8. Skal der og en Gang udi denne Fejdetid været udvalgt og forsamlet 24 Mænd med Birkefogden og Skriveren udi Kirken, som skulde ligne og lægge en Pengeskat her af Nibe By; da, den Tid samme Skat var lagt saa ret, som den burde, dog muligt der ikke var mange Penge paa den tilovers, da om anden Dagen, Poleterne (∴ Skattebilletterne) udgik, og Skatterne skulde indkræves — da var Skatten skreven moxen dobbelt saa højt, som Lægsmændene den tilforn havde lagt.
9. Og formenes Christen Hansen bør at gøre rigtig Rede og Regnskab, som det sig bør, at alle Rodesedlerne med alt andet, derhos tjenligt og forsvarligt eragtes kan, fremlagt vorder.
10. Naar sligt efterkommet vorder, at Christen Maller en stor Summa Penge over al rette Kontribution hos sig haver og bør fra sig at erlægge og betale, og naar dette saa fuldkommeligen af hannem bliver efterkommet, som det sig bør, da ville vi svare hannem, hvis (∴ hvad) Ret er og bør, enten han vorder os skyldig, eller vi hannem, og er herpaa og Dom begjærende, at dette vores Svar og Foregivende bliver læst og paaskrevet, og i Dommen og

Sentensen nu her for Retten Ord for Ord, som det sig bør, indføres og os Genpart af Dommen meddeles. Datum Nibe 18. Augustii 1660.“

Dette mod Chr. Maller ret ondsindede Aktstykke var underskrevet af Simon Rasmussen (Normand), Anders Jensen Krag, Erik Sørensen (Klit), Jens Jensen Koch, Jens Nielsen Sebbersund, Laust Pedersen Kuri, Mads Jensen, Jens Bjerregaard, Jens Christensen, Jens Pedersen, Christen Mikkelsen, Anders Hansen, Peder Eliassen, Christen Jensen, Knud Jensen (Stræt), Christen Sørensen, Mads Jensen, Jakob Jakobsen, Søren Andersen, Jørgen Pedersen Liesen, Jens Jakobsen, Niels Lauridsen, Søren Christensen, Niels Jensen, Christen Troelsen, Gert Wacker og Anders Rebslager.

Saa fremkom Chr. Maller og lod læse en Fuldmagt af følgende Indhold:

„Kendes vi os underskrevne og vitterliggør for alle, at eftersom berettes, at Anders Krag skulde have berettet for Obersten, at Christen Hansen Maller haver selv gjort sig til Foged imod Nibe Menighed deres Vilje, og Christen Hansen Maller derimod begærer vores Kundskab derom, saa er det vores korte Svar derpaa, at dersom Anders Krag haver sagt det, saa er det usandfærdigt; men vi haver dertilmed inderligt begjært og bedet hannem derom, at han paa vores og den ganske Bys Vegne, hvor Behov gjordes, vilde forrette vores Ærinde og den menige Mands og oppebære Skatten og levere den, hvor den skulde leveres. Derefter haver han os forholdet om Salvegarder at holde, og haver han stillet det udi vores egen Vilje, om vi vilde lægge dennem ind til en Mand og der haver spist dennem enhver sin Dag med Øl, Mad og Foterrasi; da, eftersom vi saa, at her kom mange Officerer og Ryttere her igennem, og alle vilde være trakteret med Øl, Mad, Havre og Natteleje, saa at enhver ikke var bekendt saadant Hold at holde, sær for Sprogets Skyld og sær for andre Aarsags Skyld; derfor haver vi venligen ombedet hannem, at han vil

tage dennem (∴ Salvegarderne) til sig udi sit Hus, vi ville gjerne give Pendinge dertil, hvad det koster, saa han skulde ingen Skade derover (lide), at han alting skulde lægge under Pending, lad sig være: Hø, Havre, Øl, Mad eller ved hvad Navn, det nævnes kan; saa kunde han vare dem derom, hvor han kunde faa det tilkøbs, som han og med Flittighed haver gjort, paa det vi fattige Folk kunde være med Fred udi vores Huse; vi ville gerne af yderste Formue give dertil, hvis (∴ hvad) vi kunne bringe tilveje. Desligeste haver vi været hos hannem og overset, hvor mange Penge han haver oppebaaret af Nibe baade til Brandskat, Foderats, Salvegardehold og Penge saavel som ere forærede til Ritmesteren, da befindes i Sandhed, at han haver oppebaaret in allis 649 Slettedaler, 2 Mark og 10 Skilling.

Nibe, den 1. April 1658.

Jens Andersen, Clemen Tomsen, Laust Andersen, Christen Laustsen Gied, Jens Jensen (∴ Klitgaard), Mourids Jensen (∴ Klitgaard), Christen Rasmussen, Jakob Jakobsen, Anders Hansen, Mads Clemmensen, Niels Christensen Rod, Jakob Christensen, Mads Jensen, Jens Andersen, Christen Laustsen.

Dernæst lod Christen Malter læse følgende Fuldmagt:

„Kjendes vi os underskrevne Ingvar Mikkelsen i Nibe (∴ Birkefogden), Jens Adersen, Clemen Tomsen, Laust Andersen, Erik Christensen, Mikkel Sørensen Færch' Gaardsmænd i Nibe, item Chr. Laustsen Gied, Jens Andersen Binderup, Erik Sørensen, Mads Jensen, Hans Nielsen Ræbild (den kgl. Delefoged), Niels Andersen Grydsted, Jens Nielsen Vøffuelholmb, Jens Jensen Klitgaard, Chr. Rasmussen, Chr. Laustsen, Chr. Isaksen, Søren Christensen Mørk, Moust Jensen Klitgaard, Jens Jensen Skriver, Jens Christensen, Peder Laustsen Kuri, (Fejlskrift for Laust Pedersen Kuri?), Simon Rasmussen, Iver Jensen, Just Pedersen, Selgen Pedersen, Niels Christensen Rod, Knud Jensen Stræt, Chr. Villadsen, Chr. Madsen, Peder Mikkelsen Brani, Jakob Christensen, Poul Hansen og Jens Liesen, Gadehusmænd i Nibe, og vittertiliggør for alle, at vi paa alle vores Vegne haver ven-

ligen ombedet Christen Hansen Maller i Nibe, at han nu som tilforn vil drage for os til de svenske Officerer hvor og naar Behov gøres, akkordere og tale for os og gøre sit Bedste paa vores Vegne, ligesom han haver gjort tilforn, og derpaa giver vi hannem vores Fuldmagt fuldkommeligen at gjøre og lade der udi, som vi selv personlig tilstede var, og hvis (o: hvad) han paa Rejser eller andet paa Byens Vegne udgiver og fortærer, have vi hannem straks hver ottende Dag at erlægge og betale hannem og derhos holde hannem uden Skade og skadesløs i alle Maader. At saa i Sandhed er, som forskreven staar, haver vi paa vores og den ganske Bys Menighed under vores egne Hænder underskrevet.

Datum Nibe, den 23. Augusti 1658.“ (Navnene).

Yderligere lod Chr. Maller læse en Seddel dateret 31. Juli 1659 under Dannemænds Hænder anlangende, hvorledes med Skattosedlerne skulde forholdes; en Part var sat for højt og en Part for ringe; endvidere en anden Skatteliste, dateret 5. Januar 1660, og en tredje dateret 24. Januar 1660, og endelig lod han læse sine Regnskaber over Indtægter, Udgifter og Restancer baade for Svenskens, Brandenburgernes og Jens Kaas¹⁾ Tid og tilbød, at naar Lænsmanden kom tilbage til Aalborghus, og han vilde tilforordne og kommandere nogle gode upartiske Mænd til at gennemgaa og eftertælle Regnskaberne, vilde han gerne overlevere Regnskaberne med Bilag til dem. Hvad de ham leverede Panter angik, advarede han enhver om at indløse dem, da han ikke vilde blive ved at svare til dem.

Den 1. September (Tgb. fol. 136 b) fortsattes Rettergangen.

Christen Hansen gjorde paa Tinget skriftlig Tilspørgsel til Bymændene saalydende:

„I Dannemænd, allesammen, jeg haver ladet Eder hidstævne til i Dag, som er den 1. September 1660, og

1) Ritmester.

tilspørger Eder enhver især, om I ved, hvorledes Anders Jensen Krag er kommen til det Indlæg eller — om jeg saa skal kalde det — en Fuldmagt, som han i Dag 14 Dage for Retten fremlagde den 18. Augusti næstforleden, eftersom han siger derudi, at det er paa den ganske menige Bymænds Vegne gjort, om I ved, hvad for Poster, som den indeholder, og om I haver været hos hannem i hans Hus og bedet hannem derom, at han skulde gjøre saadant et Indlæg mod mig, og om I haver været hos, midlertid det blev sammenskrevet og funderet, alle Poster bejaet og samtykt, førend I skrev Eders Hænder der under med hannem, eller ogsaa han er kommen til Eder i Eders Huse, siden den var sammenskrevet, med den og bedet Eder derom, at I vilde underskrive den med hannem, uanset maaske, at han ikke alle Poster for dennem, som selv ikke kunde læse eller skrive, haver oplæst, og begærer herpaa I Dannemænds Svar.“

Saa var mødt paa Tinget Erik Christensen og svarede nej; Hjeronimus Bødker, Moust Jensen Klitgaard og Chr. Pedersen Binderup svarede allesammen, at de havde givet Christen Hansen Fuldmagt; Peder Fausing svarede, at han havde ikke givet Anders Krag Fuldmagt; Henrik Pedersen, Niels Poulsen, Chr. Jensen Binderup, Jens Pedersen Eliesen, Chr. Mikkelsen Brani, Chr. Madsen, Jens Sørensen, Anders Jørgensen, Chr. Laustsen Bødker, Niels Smed, Mads Snedker, Jens Christensen Sønder, Poul Nielsen, Peder Christensen Sørup, Hans Nielsen Ræbild, Jens Klitgaard, Lars Hansen og Peder Oxe svarede alle nej. Og en Del svarede, at Anders Krag havde været hos dem, at de skulde underskrive med ham, og dertil havde de svaret, at de ikke vilde have noget med ham at bestille.

Dernæst havde Christen Maller indstævnet de Beboere i Nibe, som stod til Restance med deres Ydelser:

„Skatter fra det første, Svenskerne kom her i Landet 1657, og til de drog ud den første Gang, Freden

var gjort 1658, item siden fra det første, Oberst P i t t e r tog Kvarter ind, siden Freden blev atter brudt igen i Oberst A s c h e n b e r g s Tid, siden i Brandenborrigs¹⁾ og Kongens Folks Tid, og siden Hr. General Schacks Tid, siden velbaarne Hr. Jens Kaas²⁾ bekom Kvarteret her i Byen og indtil nu i Juni Maaned, at Freden er udblæst for Regimenterne.“ „Og eftersom Chr. Hansen haver gjort stor Forlag (∴ Udlæg) paa Byens Vegne efter hans Regnskabs Formelding og kræves dagligen dog derfor at skal betale, og samme Restanter, han dennem en Part efter deres venlige Begæring haver givet Dag (∴ Henstand), og en Part, som haver været modvillige, og han dem dog ikke for deres Modvillighed med streng Eksekution vilde besøge, midlertid Fjenden var her i Landet, men gav dem Dag og Respit, at de kunde efterhaanden betale, paa det enhver kunde blive ved sin Bopæl,“ satte han nu i Rette, om ikke enhver nu burde betale, hvad de resterede med, inden 15 Dage.

Stævningen havde allerede været fremlagt i Retten 7. Juli, men da var der ingen mødt til Gensvar, og ogsaa 21. Juli, 4. August og 18. August var Sagen bleven udsat, fordi en Del af Beboerne ikke anerkendte Fordringerne.

Saa fremstod Anders Jensen Krag og lod læse efterfølgende Fuldmagt, som formentlig er den, Christen Mal-ler — som foran omtalt — ønskede Oplysning om:

„Kendes vi underskrevne Indvaanere udi Nibe, at vi fuldkommelig Fuldmagt giver paa alle vores Vegne, saa vel ogsaa paa fleste Nibe Bymænds Vegne, velagtede Mand Anders Krag her ibidem vores Indlæg, Proces og Rettergang til Nibe Birketing, Herredsting, Landsting, og hvor fornøden Behov gjøres, imod Chr. Hansen Mal-ler i Nibe i Rette at gange og vores Dokumenter imod hannem at fremlægge, og Retten imod hannem at pro-

1) Det var det brandenburgske Artilleri, der laa i Nibe; det afrejste 6. Maj 1659.

2) Ritmester.

cedere og tage beskrevet, hvis (o: hvad) for Retten passerer, saa lovlig, som det sig bør, af Aarsagen meste Parten af Indvaanerne her ibidem udi Landsloven ganske ukyndig ere, hvorfore vi højlig er foraarsagede os en Fuldmægtig at tage, som Lov og Ret i nogen Maade forstaar, og i Sagen selv ogsaa er interesseret, og herudi at lade og gøre saa fuldkommelig, som vi selv tilstede kunde være. Dets til Vidnesbyrd haver vi denne Fuldmagt med vores Navne og Bomærker og egne Hænder paategnet og underskrevet.

Datum Nibe, d. 31. August 1660.

Simon Rasmussen, Jens Pedersen, Christen Nielsen, Knud Jensen Stræt, Jørgen Pedersen Eliesen, Mads Jensen, Christen Sørensen, Laurids Pedersen Kuri, Niels Jensen, Mads Jensen, Peder Eliesen, Jacob Jacobsen, Clemens Tomsen, Jens Jensen Koch, Søren Christensen, Erik Sørensen Klit, Jens Jensen Bjerregaard, Gert Wacker, Jens Jacobsen, Vitus Pedersen, Søren Andersen, Anders Læsø, Niels Sørensen Færch, Anders Andersen.“

Dernæst fremlagde Anders Krag et skriftligt Indlæg, hvorefter Hans Pedersen, tjenende Hr. Henrik Rantzau til Schöneweide, Befalingsmand paa Aakjær, var modt paa Tinget i Nibe 18. August, fordi Chr. Maller havde ladet ham stævne for Restance fra Svenskens og Brandenburgernes Tid, og skønt Hans Pedersen havde sin Husbonds strænge Skrivelse til Chr. Hansen saa vel som Skrivelser fra Oberstløjtnanterne og Kommissarierne, at han ikke maatte foretage retslige Skridt mod Hans Pedersen eller hans velbaarne Husbond, med mindre han fremlagde en rigtig Kopi af Kurfyrstens Brev, havde Chr. Maller dog Tid efter anden „presseret“ Hans Pedersen med stor Pengeudgift.

Den arme Birkefoged var i svær Vaande, da han skulde afsige Dom; men han kom dog til det Resultat, at Chr. Maller burde aflægge Regnskab over Oppebørsler og Udgifter for gode Dannemænd, som Lænsmanden

skulde udnævne, og efter deres Afgørelse skulde Parterne saa rette sig.

Den 8. September tog Anders Krag Tingsvidne om, at han ikke havde drevet Salteri, siden Brandenburgerne kom til Nibe, hvilket vilde sige i de tre sidste Fiskerier, nemlig Vaarfiskeriet og Høstfiskeriet 1659, samt Vaarfiskeriet 1660; antagelig vilde han dermed godtgøre, at hans Næring ikke stod i passende Forhold til Skatteansættelsen.

15. September (Tgb. fol. 150 b.) stod Chr. Maller paa Tinget og gjorde Tilspørgsel til 4 Mænd, om han nogensinde fra det første, Svenskerne kom her i Landet, selv havde lagt Skatten, hvortil Mændene svarede, at der havde været tilforordnet Dannemænd til at lægge Skatten, og Christen Maller havde ikke befattet sig med den, før den var lagt. De 4 Mænd havde tit og ofte tilsagt den ganske Menighed, hver i sin Rode, at de skulde selv udvælge, hvem de vilde have til at lægge Skatten, og ligeledes var der blevet ringet med Klokkerne. Efter Krigen havde de ogsaa tilsagt Folk, at de skulde komme i Chr. Mallers Hus og høre hans Regnskab, og der var ogsaa i den Anledning blevet ringet med Klokkerne.

Saa kom den gamle Sag med Anders Krags Angivelse til Fjenden frem igen, og Poul Villadsen gentog, hvad der foran er berettet herom. Christen Maller lod saa læse en Kopi af den Supplikats, som Anders Krag 17. August 1658 havde sendt Svenskerne, og som lød saaledes:

„At den højtærede Hr. Oberste *L e i t m a n*¹⁾ vilde lade efterskrevet udfordre til at bekende, hvad udgivet og contribueret er af Nibe By, siden de Svenske hid indkom, som Christen Hansen Maller ibidem annammet og

1) Lichtmann.

oppebaaret haver, og hannem med dennem at møde med sin Regnskab, saa og alle Poleterne (∴ Billetterne) og Rodesedler, at gøre Regnskab i deres Paahor, at de kan vide til Ret eller Uret at svare og paa hvis urigtig Mangel at gøre.“

Klagen var underskrevet af Erik Sørensen, Jens Pedersen, Niels Andersen, Christen Jensen Skriver (∴ Tingskriveren), Hans Ræbild (∴ den kgl. Delefoged), Søren Hornsgaard (∴ Søren Christensen Kjærulf), Jens Vøffelholm, Morten Jensen Binderup, Clemen Tomsen, Laust Kuri, Simon Rasmussen, Søren Mørk, Christen Sørensen, Mikkel Færch, Jens Nielsen i Boden, Anders Rebslager, Christen Gistrup, Selgen Pedersen, Jens Liesen og Anders Krag.

27. Oktober (Tgb. fol. 161 b) lod Jørgen Marsvin til Restrup paa sin Tjener, Christen Hansen Mellers Vegne gøre Tilspørgsel til Birgitte Christensdatter Eidrups, om det ikke var hende vitterligt, at forgangen Aar i den første Svenskekrig 1658, da Oberst Siltmann, den svenske Krigskommissær, laa hos Borgmester Daniel Apothekers i Aalborg (∴ Daniel Calow) og hun og hendes Mand Poul Villadsen var i Aalborg hos Krigskommissæren med den Supplikats for at anklage Peder Lund og Niels Nielsen Hurtigkarl, da var det Anders Krag, der havde faaet hendes Mand og hende til at forklage nævnte Mænd for Landsens Fjender, ligesom han ogsaa havde stilet og skrevet Supplikatsen, og havde hun og hendes Mand ikke sagt, at de ikke vidste, hvad der stod i Skrivelsen og at de ikke havde anmodet Anders Krag om at lave den, men tværtimod havde hun, hendes Mand og Børn, da de fik Indholdet at vide efter at være komne ud til Krigskommissæren med „grædendes Taarer raabt Guds Hævn og Straf over Anders Krag“, fordi han havde bragt dem i den Ulykke. Birgitte stadfæstede Rigtigheden af det anførte.

Dernæst begærede Jørgen Marsvin paa Christen Mal-

lers Vegne Dom over Anders Krag (Tgb. fol. 164), fordi han 1658, da de Svenske havde sig Landet „inpatrone-ret“, falskelig havde angivet Christen Maller for Oberst Lichtmann, som laa i Aalborg i Doktor Niels Bentsens Gaard, og sagt, at Chr. Maller havde en hel Del Penge hos sig, som han havde oppebaaret af Nibe paa de Svenskes Vegne. Saa i Rette lagdes de i Sagen efterhaanden erhvervede Tingsvidner, men da Anders Krag imidlertid havde ladet Vidnerne indstævne for Landstinget for at faa dem underkendt, kunde Birkedommeren i Nibe ikke afsige Dom, før Landstingsdommen var falden.

Nibe Tingbog for 1661 haves ikke; men af Tingbogen for 1662 ses, at Striden da endnu var standende, efter at Anders Krag ^{26/2} 1662 havde tabt sin Sag ved Landstinget og var blevet dømt til at betale Christen Maller 150 Sldr. i Omkostninger. Christen Maller lod nu gøre Udlæg hos dem, der skyldte ham Penge fra Krigstiden, men heller ikke dette forløb uden Spektakler og Chicane fra Debitorernes Side.

Af Tingbogen 1662, fol. 2, se vi, at det 30. Novbr. 1661 kom til et heftigt Oprin paa selve Tinget, hvor Christen Maller og hans Debitor Jens Pedersen var mødte. Jens Pedersen synes at have været, hvad man kalder „ond i Sulet“, og Chr. Maller sagde derfor til ham: „Hvi staar Du her og bider omkring Dig, som en Hund i en Lænke?“ hvortil Jens Pedersen svarede: „Der skulde været slagen en Lænke til Dig at hænge udi en Galge“. Saa sagde en af Tinghørerne til Jens Pedersen: „Hvi taler Du Manden saa skammeligt til for en siddende Ret, det er da ikke for den store Skat, Du udgav med os, for det var jo ikke mere, end en Kjærling kunde give.“ Saa blandede Jens Nielsen Aalborg, der var en Slags Prokurator, sig i Striden; men Jens Pedersen blev kun yderligere opbragt og sagde til

Jens Aalborg: „Hvor vil Du hen med Din blaa Næse; den er bleven blaa af den Brændevin, som blev baaren til Dig i Brandenborgernes Tid“ og „den er bleven blaa af mit Øl og Brændevin“.

15. Februar (Tgb. fol. 18b) stod Simon Rasmussen Nordmand, Jens Pedersen og Erik Sorensen Klit paa Tinget og vedstod det Skudsmaal, som de 21. December 1660 havde givet Anders Krag, og som indeholdt, at han havde forholdt sig som en Dannemand baade i Freds og Ufreds Tid og „sig imod alle og enhver skikket, forholdet og handlet baade udi Ord og Gerninger og Tale, som en ærlig Mand vel egner, bør og vel anstaar i alle Maader“, og 19 andre Mænd erklærede ligeledes, at de ikke vidste noget uærligt om Anders Krag; heller ikke havde de hørt eller set, at Anders Krag havde anklaget Christen Maller for Svenskerne. Til at paahøre dette Vidne var indstævnet Christen Maller og hele hans Parti, ialt 38 Personer.

22. Februar 1662 (fol. 25) lod Jens Pedersen — som Ordfører for de misfornøjede — afæske Christen Maller Byens Regnskaber, som han ikke havde leveret til de af Lænsmanden udnævnte 4 Mænd, der skulde gennemgaa dem, idet de misfornøjede mente, at Chr. Maller ikke burde have Udlæg hos dem, før han havde gjort nøjagtigt Regnskab (jvf. fol. 30 b), men Chr. Maller beviste med Lænsmandens Ordre, at han skulde levere Regnskaberne til Ting-skriveren i Nibe, hvilket var sket; der procederedes nemlig endnu for Landstinget vedrørende Regnskaberne.

Saa tog Øvrigheden fat for at gøre Udlæg. Først kom Turen til Simon Rasmussen Nordmand. 20. Marts (fol. 34b) mødte Birkefogden og 5 Vurderingsmænd for at gøre Udlæg hos ham for 6 Daler, Chr. Maller havde tilgode. De fandt Døren lukket, og Simon vilde ikke

lukke op, men stak en Kaarde ud mellem Over- og Nerdøren og havde nær stukket Birkefogden. Chr. Hansen greb saa sin Kaarde og stak dermed ind i Huset, og endelig brød de Døren op med en Brandfork, idet de slog en Fjæl ud af Døren, hvorved Simon fik lidt Skade paa det ene Ben. Efter at Slaget saaledes var tabt i første Omgang, bad han om at faa Udsættelse, til han den følgende Dag havde været til Alters, thi han havde just været til Skrifte og mente nu at burde have Fred, for at han den følgende Dag kunde gaa til Herrens Bord med god Samvittighed. For dette Argument gav Øvrigheden efter og fjærnede sig saa (fol. 37b, 38b og 40). 2. Oktober fik Chr. Maller endelig Udlæg i nogle Tønder, Tobak m. v.

Anders Krag's Kredit var paa hin Tid svækket; flere af hans Partifæller stævnedes ham til Indløsning af Løsøre, som han havde pantsat til dem, og Chr. Maller lod gøre Udlæg i hans Salterbod for sit Tilgodehavende, ligesom Chr. Maller ogsaa indstævnedes de 19 Mænd, der havde fulgt Anders Krag, til Betaling af 6 Rigsdaler hver i Sagsomkostninger i Henhold til Landstingets Dom, hvilket jo ikke gjorde Stemningen mod Anders Krag blidere, selv om Skomager Vitus Pedersen tillod sig at kalde Landstingsdommen „en ubesindig Dom“, (fol. 18b, 40b, 43b, 44, 46, 47). Udlægsforretningen hos Anders Krag voldte ogsaa Vanskeligheder. Da Øvrigheden og Vurderingsmændene den samme 20. Marts kom til ham, havde han ogsaa lukket Døren; de bankede flere Gange paa, men forgæves; inde fra svaredes der, at der blev ikke lukket op, for Anders Krag var ikke hjemme. Birkefogden nødtes saa til at lade bruge „Kongens Nøgle“, det vil sige, han lod Døren opbryde med Jærnstænger og Økser, og da de saa fik den op, sprang en stor Hund paa Fogden og havde „slet skamferit ham“, om

Vurderingsmændene ikke vare komne ham til Hjælp. Da de kom ind i Stuen, sad Anders Krag ved Bordet, og Birkefogden bebrejdede ham da hans Opsætsighed mod Øvrigheden. Anders Krag fornåm nu, at der var Alvor i Spillet, og han vilde saa have Fogden til at gøre Udlæg i hans Ejendom i Aalborg og ikke i den i Nibe; dette kunde dog ikke bevilges, men Kreditor samtykkede i at tage Udlæg i hans Hus og lade ham beholde sit Løsøre i Fred. Da Fogden saa tilvurderede Chr. Maller hele Huset for det skyldige Beløb, blev Anders Krag vred og sagde, at dette var meningsløst, da det havde kostet ham 500 Daler, men Fogden svarede kun, at saa meget lettere kunde han jo indløse det igen. Chr. Maller og Anders Krag blev derpaa enige om, at Pengene skulde betales til St. Hansdag, og imidlertid skulde Anders Krag beholde Huset uantastet, og Anders Krag lod helt venlig, fulgte Chr. Maller langt hen ad Gaden, klappede ham paa Skulderen, „takkede ham og ønskede Forbandelse over dem, som havde sat dem sammen“.

Denne blide Stemning blev dog ikke varende; Pengene blev ikke betalt til Forfaldsdag, Anders Krag søgte paany at knibe uden om, og atter var han og Chr. Maller faste Gæster ved Tinget (fol. 86, 105, 110 b, 117 b). Chr. Maller lod 12. Juli Anders Krag udvise af Huset, men 11. Oktober toges der Tingsvidne, at han og hans Familie endnu boede i det og behandlede det som deres eget, hvorfor Chr. Maller begærede Sandemænd opkrævede til at voldsværge Anders Krag, hvad denne dog protesterede imod, idet han sagsøgte Christen Hansen for en Del Gods, som var kommen fra Anders Krag „formedelst streng Exekvering og Pant saavel som formedelst Eders strenge og ukristelige Commis“ — — — „siden vi var fri og den første Fred blev gjort efter Ordre, som blev udgiven fra Viborg af Hr. Commissari Christophel Berriidt under den svenske Konge“.

Birkefogden vilde da heller ikke tillade Sandemændstov, forinden der var falden Dom i denne Sag. Anders Krag gjorde gældende, at Chr. Maller endnu have af hans Gods og Panter for 438 Slettedaler, deriblandt et beslaget Skrin, et godt, flamsk Sengeklæde, et Par ny Sko, en Fløjelshue med Zobelskind, en stor tysk Bog (Wahren Christendumb durch Johannem Arent), et lille „Itinerarium och Bønebog“ og et Par Sølvspænder af en Bønebog; et Pulpitur eller Kontorskab var opbrudt og deraf var borttaget Anders Krags Sølvsignet, en Skrivetavle med sort Corduan indbunden og med Messing beslaaet, hvori laa en Obligation paa 70 Favne Ved. Endvidere var borttaget syv nye Haandduge, et Benkompas i Form som et Vinfad og kunstfærdigt gjort, en fin fransk Saks til at klippe Haar med, et Brevhus med Haandskrifter, Breve, Regnskaber o. a., mere end for 350 Slettedaler. Disse Ting var udtagne af Anders Krags Hus i Marts 1658, da han var i Aalborg, af en Kvartermester og to andre Krigsfolk, som Christen Maller havde ladet hente fra Aalborg for at eksekvere i Nibe, og de havde ogsaa brudt hans Stalddøre op, slaet hans Stuespejl og Vinduer i Stykker og andet mere, saa Anders Krag udbryder „Gud bedre mig, fattige Mand, disværre og straffe ham, der var Aarsag deri“ (3: Chr. Maller). I Septbr. 1658 var Anders Krag bleven berøvet for „Nye Corpus og Collat“ ved Christen Mallers Overfaldelse, og dertil var Anders Krag bleven slaet blaa og blodig. I Aaret 1659 var han derhos bleven eksekveret mange Gange paa Chr. Mallers Foranstaltning. Kaptain Daniel havde saaledes ved sine Folk ladet hans Seng borttage, og han havde maattet give Kvarter baade til en Profos og en Auditor, uden at det var bleven regnet ham til Gode. Anders Krag opgjorde sin samlede Udgift i Krigstiden til 529 Slettedaler 2 Mark. Til

denne Opgørelse svarede Chr. Maller, at han allerede 18. August 1660 havde bekendtgjort paa Tinget, at Folk maatte indløse deres Panter nu, da han ikke længer vilde svare til dem, (fol. 121, 125, 128 b, 130, 161). Aar 1662 gik ud, inden Striden naaede sin Afslutning.

Hos Skomager Vitus Pedersen gjorde Chr. Maller Udlæg 30. September og fik tilvurderet den vestre Ende af hans Hus, eftersom der næsten intet Løsøre fandtes i det.

Ogsaa Erik Sørensen Klit var Chr. Maller en haard Modstander; han gjorde gældende, at Christen Hansen som Byens Fuldmægtig skyldte ham Betaling for den svenske Salvegarde Johannes Polach, som Erik havde huset fra den 8. April til den 1. Maj 1658 paa menige Nibe Indbyggerses Vegne, mere fordi Chr. Maller nærede Had til Erik, end fordi han havde særlig godt Husrum, thi det var baade slet og ringe imod en Part af hans Bymænds. Ogsaa havde Erik haft Omkostninger paa Salvegardens Kammerater og deres Heste og medhavende Folk og endelig paa Kiste og Lagen m. v., da Salvegarden var bleven ihjelskudt paa Nibe Mark. Erik opgjorde sit Krav til 31 Slettedaler, og Christen Maller bestred det heller ikke, men da hans Regnskaber var afgivne til Birkeskriveren i Henhold til Lænsmandens Ordre, vilde han ikke betale, før Regnskabet blev endelig revideret, og heri gav Fogden ham Medhold. Derimod fik Chr. Maller Udlæg i Erik Sørensens Hus for sin Fordring paa 9 Slettedaler (fol. 127, 132 b).

Under 8. Januar 1663 gav Lænsmanden paa Aalborg-hus, Ove Juul, Ordre til, at da Chr. Hansen Maller vilde forlade Nibe og bosætte sig i Aalborg, maatte der ikke ske Bortsalg af hans Huse og Jorder i Nibe, forinden

han havde klareret sit Regnskab for den Tid, han havde været Kirkeværge (Tgb. 1663, fol. 3b).

24. Januar 1663 (fol. 15 b) begærede Mads Jensen i Nibe Dom over Chr. Maller for et Restbeløb paa godt 38 Daler, som han havde tilgode fra Krigsaarene, nemlig for „vores Bys Salvegardes“ Fortæring fra 14. Novbr. 1657 til 28. Novbr. med samt hans Medfølgers, nemlig Kost 2 Daler, Øl, Mjød og Brændevin 3 Daler, 6 Skill., 1 Hest i 2 Uger og 1 Hest i 1 Uge, til hver Hest $1\frac{1}{2}$ Td. Havre om Ugen samt Hø, ialt 18 Mark; Tobak, Pi-ber, Kringler og Kort og Sæbe 24 Skill., Smaapenge 9 Daler 3 Mk. 14 Skill. Den 7. Novbr. 1657 gæstede Regimentskvartermesteren Mads Jensen med 7 Ryttere og fik Øl, Mad, Tobak, Brændevin, Peber og Havre for 2 Dlr. $2\frac{1}{2}$ Mk., desuden tog de en Skjorte og et Par Vanter — 2 Dlr. Leveret Tøj til Hanses (Salvegarden Hans Kreyhann) nye Kjole: Traad og Lærred for 12 Skill.

Paa Helligtrekongersdags Aften 1658 havde Christen Maller ladet hente hos ham $7\frac{1}{2}$ Kande Mjød à 28 Skill., og den følgende Morgen $\frac{1}{2}$ Kande, noget derefter 2 Kander samt $2\frac{1}{2}$ Kande Øl, og Mikkel Spuor fik $1\frac{1}{2}$ Kande Mjød til en Lojtnant. Endvidere havde Chr. Mal-ler Tid efter anden ladet hente Mjød og Brændevin, saa Mads havde 9—10 Daler tilgode for sligt. Fra 29. Novbr. og til 5. December havde Salvegarden faaet Fortæring til sig og 2 Heste for 3 Daler og dertil drukket 3 Kan-der 3 Potter Mjød, 5 Pægle Brændevin og 8 Kander Øl, hvortil kom Rejsepenge til Aalborg 4 Gange, 4 Mark 2 Skill.

Saaledes fortsættes Specifikation af Regnskabet (ud-hentet til den syge Rytter, som laa til Peder Bartskaers, 7 Kander Øl, $1\frac{1}{2}$ Kande Mjød og Brændevin for 8 Skill.; nok der de rejste herigennem med Tropperne, da laa

her en Korporal selv anden med 2 Heste, — nok blev hentet og udskænket i Gaarden til dem, som rejste forbi, 10 Kander Øl — nok havde han (Salvegarden) hos sig i sit Kvarter halvanden Dag og en Nat, Molbjerg-Rytterén med hans Hest og Hornum-Rytteren med hans Hest samt Mikkel Kandestikker med hans Hest, og da blev fordrucket 14 Kander Øl og 2 Potter Brændevin — til Smeden, da hans Hest blev beslaaet, 4 Kander Øl — 1 Skjorte til Hans Kreyhann 1 Daler — der han skulde marchere 1 Slettedaler).

Chr. Maller blev efter Kreditors Paastand dømt til at betale Beløbet.

14. Febr. 1663 (fol 30 b) tinglæstes Skøde fra Christen Maller, „nu itzige Indvaaner udi Aalborg“, til Jens Christensen Pallesen¹⁾, Handelsmand i Aalborg, paa hans Salterbod, Hus og Vaaning, Have og Gaardsplads i Nibe, liggende ved Stranden, og 30. Maj 1663 (fol. 89 b) tiltalte Chr. Maller menige Sognemænd i Nibe — ialt 235 Personer — for de Penge, der skyldtes ham fra Krigstiden i H. t. Dom af 1. Septbr. 1660, ialt 267 Slettedaler 15 Skill., saavel som for, hvad de skyldte de andre Dannemænd i Byen for Salvegardehold m. v, ialt 119 Sldr. 2 Mk. 9 Skill; „nok for hans Løn i Ufreds og de Allieredes deres Tid, tilsammen 16 Maaneder for al hans Møje og Besværlighed, som han havde for Bymændene efter deres Fuldmagt og Begæring 6 Rigsdl., ialt 142 Slettedlr.; nok til vores egne Krigsfolk i Ritmester Kaases Tid, 9 Maaneder, om Maaneden 4 Rdlr., for al hans Møje og Besværlighed — — — 54 Sldr., item for Bartskærløn for hans Arm, som blev gennemstukket af en

1) Gift med Helvig Kløcker. Han solgte 1665 Boden til Ludolf Henckeldey, Borger og Købmand i Lübeck, der 1672 solgte den til en Nibemand.

brandenborgsk Bøsssemester, for han klagede ham for Ustyre, for den at læge 12 Sldr.“

Efter at Regnskabet nu var blevet revideret ved Lænsmandens Foranstaltning, var Byens Udgifter 595 Sldr. paalignede Beboerne, og Stævningen er derfor af Interesse i Henseende til disse, idet den omfattede alle de 235 Personer (Mænd og Kvinder), der 1660 var skattepligtige i Nibe, men hvoraf nu mange var døde eller bortrejste. En Del af de indstævnte benægtede at være noget skyldig, og andre udtalte, at Chr. Maller havde deres Gods i Pant for Pengene.

18. Juli 1663 (fol. 113) vidnede en Del Personer, at de i Januar 1658 havde betalt deres Skat til Yde Nielsen, der erklærer at have leveret den til Chr. Maller, andre havde betalt til Chr. Maller selv, og de fleste erklærer ikke at være „en Skielling skyldig“, ja en Del sagde endogsaa, at de havde Penge tilgode hos Chr. Maller.

Nibe Bys Krigsregnskaber, der blev fremlagt efter at være reviderede, viser en Udgift for Byen i Krigstiden af ialt 3155 Sldr. Da Christen Hansen ikke fremlagde nøjagtige Beviser for sit Tilgodehavende, fik han kun Dom over dem, der selv indrømmede Gældens Rigtighed, og næste Aar maatte han saa atter trættes med de modvillige (Tgb. 1664, fol 69, 70 b), saa han erfarede i fuldt Maal, at Utak er Verdens Løn.

Med Hensyn til Næringsforholdene i Nibe er tidligere anført (S. 31), at der 1651 var mindst 35 Haandværkere foruden Bryggere, Brændevinsbrændere og Bagere, der ikke regnedes for Haandværkere.

1649 $\frac{8}{12}$ indstævnedes den kongelige Delefoged en stor Del af Nibes Indbyggere for kongelig Skat, som de var paalignet; der nævnes da: „Folk, som bruger Købmandsskab à 2 Rdl. (5 Personer¹), Pebersvende²) à 1 Rdl. (7 Personer), Embedsmænd (3: Haandværkere) uden Avl à $\frac{1}{2}$ Rdl. (33 Personer), Tjenestedrenge og Fiskerkarle ialt 25, Mændssønner for fuld Skat (3: voksne) (6 Personer), Mændssønner og Tjenestedrenge (3: halv-voksne) for $\frac{1}{2}$ Skat (5 Personer). Stævningen gjaldt dog utvivlsomt kun Folk, der var bosatte paa Kronens Grund, thi der var da i Nibe mange andre Indbyggere: Bryggere, Fiskeriudredere o. fl., og der var sikkert ogsaa flere Købmænd, hvoraf nogle vel nok som Borgere i Aalborg skattede under denne By.

1653 $\frac{8}{10}$ fremkom Ridefogden til Aalborghus paa Nibe Ting og forbød paa Lænsmandens Vegne Christen

1) Chr. Hansen Maller, Jens Pedersen, Jens i Boden, Erik (Sørensen Klit) ved Kirken og Simon Rasmussen Nordmand.

2) 3: ugifte Handelsfolk, Wiel Gregerson (senere Borger i Sæby og Mariager), Jens Bjerregaard, Laust Christensen, Peder Christensen, Morten hos Præsten, Chr. Jensen Schiønning.

Hansen Maller, Erik Sørensen (Klit), Jens Nielsen Aalborg, Søren Christensen Gug, Christen Laustsen (Gjed), Johannes Christoffersen (Weidemann), Christian Christoffersen (Weidemann) samt Poul Andersen (Clemen Weidemanns Bodkarl) og Søren Klemmensen (Simon Weidemanns Bodkarl) efter denne Dag at bruge Handel „med Kramvarer at forhandle udi deres Huse eller bruge nogen aaben Boder med samme Varer her i Byen, som hidtil sket er“, da det var imod Aalborg Stadsprivilegier og Friheder. I Overtrædelsestilfælde skulde Varerne være forbrudt til Kronen. Forbudet hidrørte aabenbart fra Aalborgborgernes Klager; Aalborg Købmandsstand vaagede alle Dage over, at de øvrige Limfjordskøbstæder og Fiskelejer blev holdt nede, og overfor Nibe havde de den juridiske Ret til et saadant Forbud.

I Aaret 1664 blev Forholdene i Nibe væsentligt forandrede, idet Kronen, der ejede det meste af Jordegodset her, solgte disse Besiddelser til Rigmarskalk Johan Christoffer von Kørbitz til Hellerup, og denne Forandring fra at være Fæstere under Kronen til at blive Adelstjenere var selvfølgelig ikke til Fæsternes Fordel. I Skødet af 14. Juni 1664, ved hvilket Kronen afhændede disse med flere Ejendomme¹⁾, nævnes 131 Afgifter i Nibe (hvoraf en stor Del skulde erlægges af udenbys Folk, men adskillige af Grundene er anført med Navnene paa de Folk, som brugte dem i Begyndelsen af det 17. Aarh., og det har derfor mindre Interesse at specificere dem²⁾). Flere af Grundene betegnes som øde. Endvidere fik Kør-

1) Kronens Skøder ved F. J. West, II Bind, S. 165.

2) I Udgaven er ogsaa adskillige Misforstaaelser. S. 166 — et Bol ved Rørbæk (det er Brugeren, der hedder Rørbæk), 1 Jord i Melberig (det er den tidligere Brugger, der boede i Molbjerg i Hornum H.). Blandt de solgte Ejendomme var den kgl. Salterbod.

bitz Skøde paa 10 Bundgarnsstader i Østerland fra Binde-rup Hage og Syd paa, hvilke dels brugtes af Folk i Nibe og dels af Folk i Gjelstrup. Ved Salget forbeholdt Kronen sig som sædvanlig Tilbagekøbsretten, men for Nibeboerne fik det ingen praktisk Betydning.

Det var som nævnt den største Del af Byen, der ved denne Lejlighed skiftede Husbond; den øvrige Del var paa mange forskellige Hænder og kom i de nærmest følgende Aar paa endnu flere, idet den blev yderligere udstykket ved Arveskifte og Udlæg til Kreditorer.

22. Maj 1669 blev der ved 8 Mænd fra Hornum Herred taget Syn over de Huse i Nibe, der laa paa adelig eller privat Grund, samt over øde Grunde — vistnok i Anledning af en Proces, som Korbitz havde ført mod sine Fæstere (se senere), hvis Ejendomme da heller ikke blev synede¹).

Af dette Tingsvidne ser vi, at følgende Personer eller deres Arvinger ejede Grundejendomme i Nibe:

Grev Detlef Rantzau til Breitenburg og Grev Henrik Rantzau til Schöneweide, Fru Dorte Daa til Torstedlund, Joakim og Markus Kohlblatt til Spottrup, Jørgen Due til Halkjær, Oberst Arenstorff til Overgaard, Johan Brockenhus til Seberkloster, Admiral Niels Juel til Sæbygaard, Kjeld Krag til Trudsholm, Palle Rodsten (til Lunds-gaard 1643), Jomfruerne Ane og Birgitte Kruse til Baggesvogn, Jørgen Arenfeldts Arvinger til Voergaard, Rikard Munk til Hassing Hovgaard, Folmer Urne til Linderumgaard, Jomfru Helvig Gyldenstjerne til Neldemose, Jomfru Eline Skram til Donnerup, Valdemar Skram til Sjelle Skovgaard, Verner Parsberg til Nørlund, Fru Dorte Galde til Egebjerg²), Fru Karen Dyre til Knivholt, Anschelm v. Podewitz til Lyngbygaard, Fred. Reedtz' Arvinger: Niels Juel og Fru Elsebe Ulfeld til Bjørnsholm, Jomfru Maren Sefeld til Wiffertsholm, Jens Bildt til Hæ-

¹) Tgb. 1669, fol. 68 b.

²) ∴ hendes Arvinger, hun døde 1665.

strupgaard, Fru Sophie Brahes Arvinger til Odden, Jomfru Mette Høeg fra Vang, Fru Karen Galde til Kokkedal, Anders Sandberg til Kvelstrup, Birkefoged Mads Sørensen Wolf i Nørholm, Niels Jensen i Aarhus, Hr. Jens Hals¹⁾, Herman Hanne i Fyn (Odense), Hans Nielsen Drostrup, Borgmester i Mariager, Knud Jakobsen Sommer, Prokurator og Raadmand i Aalborg, Peder Thybo i Vokslev, sal. Laurids Jensens Arvinger i Langdal, Aalborg Hospital, Horsens Hospital (Forstander Borgmester Ole Hansen) og Maren Hesselberg i Skive; ialt 42.

Med Hensyn til Beskaffenheden af det synede udtalte Synsmændene:

„Efter Forevisning da saa vi, synede og granskede en stor Del af samme Lodsejeres Grunde at ligge slet øde og Pladserne ubebyggede og uden Brug. Den største Del befandtes paastaaende nogen smaa Huse meget forhavede, som nogen arme Folk saa velsom nogen fattige Fiskerfolk iboede, hvortil en Del var et lidet Stykke Kaaljord og til en Del slet intet. Ager og Eng fandtes der intet til. En Del staar nogen smaa Salterboder paa, som staar tilslagen og øde uden Brug“. Det er det samme trøstesløse Billede, som vi fik af det tidligere citerede Tingsvidne af 1667 (Side 33), i hvilket det jo ogsaa hedder, at der til Husene og Boderne er hverken Ager eller Eng og ved de fleste ikke saa stor Plads, at man kunde „sætte“ en Kaai; samt at Beboerne i Nibe maatte gaa om og tigge Føden, naar der i længere Tid intet Fiskeri var.

Korbitz havde naturligvis kun én Interesse af sine Besiddelser i Nibe, nemlig at faa det mest mulige ud af dem, og denne Interesse var uheldigvis i Modstrid med de forarmede Fæsteres. Da Korbitz saa tilmed fik Amtsskriveren i Aalborg, den fra Bleking fordrevne Mogens

1) Søn af Raadmand i Aalborg Jens Andersen Hals. Hr. Jens' Bopæl nævnes ikke.

Willumsen, der synes at have været, hvad man kalder „en haard Hund“, til at administrere Godset i Nibe, varede det ikke længe, inden der udbrød Stridigheder¹⁾.

Rigsmarskalken eller hans Fuldmægtig Mogens Willumsen vilde nemlig gøre Husbondretten gældende i større Omfang, end Kronen nogensinde havde gjort, idet det Forsøg, som Lænsmanden paa Aalborghus 1592 havde gjort paa at hævde Herlighedsret for Kronen, jo var blevet afvist ved Landstingsdom (se Side 26).

Nu hævdede den nye Ejer bl. a., at Fæsterne af Grundene skulde svare ham Indfæstning eller Stedsmaal, naar de overtog en tidligere Brugers Grund, skønt de paa Grundene opførte Bygninger var Beboernes private Ejendom; men herimod protesterede Nibingerne, der var vant til at afhænde Ejendommene som andre Købstadejendomme og Selvejendom; nemlig saaledes, at den nye Mand ikke skulde svare andre Afgifter til Grundejerne end den aarlige Jordskyld, og til Støtte for denne Paastand fremlagde de 24. Marts 1666 i Retten den tidligere anførte Landstingsdom af 8. April 1592, der jo angik et analogt Tilfælde.

Endvidere tiltaltes Nibingerne 26. Maj 1666 for deres Jordskyld og Arbejdspenge til Kørbitz for det foregaaende Aar; nogle beviste at have betalt, andre erklærede, at Afgiften var højere, end de plejede at betale; de havde nemlig ikke forhen erlagt Arbejdspenge, men kun ydet lidt Arbejde nu og da efter Lænsmandens Tilsigelse, hvorimod der nu afkrævedes 3 Rdlr. af hvert Bol, skønt de kongelige Mandater lød paa, at der kun skulde ydes 1 Rdl. af et Bol eller en Kvartgaard, og den vilde de betale, men ikke mere. Kørbitz vilde ogsaa have baade Jordskyld og Arbejdspenge af de Huse, der tilhørte Adels-

¹⁾ Nibe Tgb. 1666 fol. 32 ff, 83 b ff, 89 b, 116 b, 118.

mænd, men som stod paa hans Grund, hvilket de adelige Ejere protesterede mod. Birkedommeren dømte, at Brugerne skulde betale den sædvanlige Jordskyld og den samme Afgift i Arbejdspenge, som de i de sidste Aar havde erlagt, nemlig 2 Rdl.

2. Juni toges Tingsvidne paa Aalborg Hospitals og Adelens Tjeneres Vegne i Nibe, at **B o l s m æ n d e n e** i Nibe, Hr. Niels Pedersen (Præsten), Chr. Christensen Hedegaard, Chr. Nielsen Vokslev, Peder Christensen, Chr. Jensen Brun, Knud Sørensen, Jens Jensen Gaaser, Jens Nielsen og Just Jensen samt Kongelig Majestæts Bolsjord er alle lige paa Agerjord i Marken, og ingen af dem har Eng. Adelens og Hospitalstjenerne gav aarlig 1 Td. saltet Høstsild, den halve Tønde for Jordskylden og den halve Tønde for Pligtarbejde. Kongens Bolsmænd gav derimod $\frac{1}{2}$ Td. Skyldsild aarlig eller 3 Rdl. og ydede desuden Arbejde eller Penge derfor.

Flere Nibeboere vilde dog ikke efterkomme Dommen, og 28. Juli opkrævedes der Sandemænd til at sværge over Anders Jensen Krag, Mikkell Glad, Jakob Christensen, Hjeronimus Laustsen Bødker, Siver Christensen, Lave Skomagere Enke, Chr. Snedkernes Enke, Mads Jensen, Anders Hansen og Laust Pedersen, fordi de ikke havde givet Møde for Amtsskriveren og fremvist deres Stedsmaalssedler, saa det kunde oplyses, paa hvilke Betingelser de i sin Tid havde fæstet deres Huse af Kronen; der var nemlig nogle, der havde fæstet for Livstid for en bestemt Afgift, der altsaa ikke kunde forhøjes. 4. Aug., da Sandemændene skulde sværge, mødte de Genstridige, og de fleste af dem erklærede, at deres Stedsmaalsbreve var blevne borte i den svenske Krigstid. Saa fremkom Sandemændene for at gøre deres Tov; men da de vilde have Joh. Chr. v. Kørbitz' Adkomstbrev paa dette Gods med flere Dokumenter at se, for derpaa at fundere deres

Dom, maatte Mogens Willumsens Fuldmægtig svare, at Amtsskriveren var rejst til København, saa Papirerne ikke kunde tilvejebringes, hvorpaa Sandemændene svor de indstævnede fri for Tiltalen.

Processen mellem Korbitz og Nibingerne fortsattes hele Aaret igennem, og førtes paa de sidstes Vegne af Knud Jakobsen Sommer, der boede i Nibe. Han var Prokurator og blev 1668 Raadmand i Aalborg, men boede dog fremdeles til Tider i Nibe.

12. Januar 1667 gjorde Mogens Willumsen Paastand paa, at de Beboere, der ikke havde ydet deres Landgilde samt Arbejdspenge og Jordskyld, skulde have deres Fæste forbrudt, og 23. Febr. s. A. optoges Sagen til Doms. De fleste af Beboerne havde forinden betalt den sædvanlige Landgilde samt Jordskyld og Arbejdspenge, og med Hensyn til den ene Rdl., som Korbitz yderligere krævede i Afgift, frifandtes de for hans Tiltale. Rigmarskalken ses derefter at have indanket Dommen for Landstinget, hvor der 9. Oktober 1667 blev afsagt Dom¹⁾, hvis Indhold dog ikke kendes, da Dombogen ikke haves for nævnte Aar; men Dommen synes ikke at have givet Nibingerne Medhold.

Dog var Striden ikke endt hermed, og 29. Januar 1668 fik Korbitz udvirket kongeligt Brev, hvori det hedder: „Eftersom Os elskelige Hr. Johan Christoffer v. Korbitz til Hellerup — — — for Os underdanigst haver ladet andrage, hvorledes de som besidder de Fiskeboder eller Huse i Nibe, som Vi til hannem for nogle Aar siden skødet og afhændet haver, sig skal vægre ej aleneste Hovning og Arbejdspenge, men endog Stedsmaal hannem at give, da haver Vi — — — bevilget og samtykt — — — at han sig forskrevne sit nu tilhørende Gods maa

1) Nibe Tgb. 1667 23/11.

saa nyttiggøre, som han bedst ved og kan uden Forhindring i alle Maader¹. Det paalagdes derfor Nibingerne at svare Arbejde eller Arbejdspenge, ligesom Kongens „egne Bønder og Tjenere af Gadehuse og Gaarde Os i saa Maade svarer, gjør og giver“¹).

I Henhold til dette Brev afsagde Birkefogden i Nibe 3. April 1669 den Kendelse, at Fæsterne skulde betale efter Korbitz' Paastand²).

Knud Sommer havde ogsaa ført Sagen ved Landstinget for Nibingerne, og de skulde altsaa deltage i Procesomkostningerne; men herom opstod der paany Proces, da Slaget var tabt for dem. Ved Dom af 23. November 1667 fik Knud Sommer vel tilkendt Refusion hos sine Mandanter; men ved Landstingsdom af 7. Oktober 1668 blev Birkefogdens Dom omstødt, saa Knud Sommer sad med Smerten.

Korbitz fik dog aldrig nogen Glæde af sine Besiddelser i Nibe; Beboerne vedblev stædigt at undlade at betale deres Afgifter, saa han ideligt maatte have dem stævvede, og Forholdene i Nibe i disse Aar var jo ogsaa saa usle, at Beboerne kun vanskeligt kunde eksistere. Maaske dog ogsaa Mogens Willumsen havde en Del Skyld for denne Genstridighed; han beskyldes i hvert Fald 26. Oktober 1667 af Knud Sommer og flere Nibeboere for Uredelighed med Skatteopkrævning og for Haardhed i sin Stilling som Fuldmægtig for Korbitz m. m. Han vedblev da heller ikke at beklæde denne Stilling, men blev afløst af Krigskommissær Thøger Lassen (senere til Rødslet³).

Præsten i Nibe, Niels Pedersen Aalborg, var Brugger af en af de fra Kronen til Korbitz overdragne Ejen-

1) Tgb. 1699 fol. 267b.

2) Nibe Tgb. 1669 fol. 43 ff

3) Nibe Tgb 1676 fol 146 b.

domme, og han stævnes derfor sammen med de andre Brugere for Arbejdspenge. Hr. Niels erklærer imidlertid, at han i 28 Aar ikke er blevet afkrævet saadanne og ej heller Arbejde, han havde kun betalt Jordskyld; men „vil min gode Ven Mogens Willunsen paa sin højædle Principals Vegne have Arbejde af mig, saa vil jeg gærne udi det, som jeg har af Ungdommen lært, arbejde, naar paabydes; ingen servil Arbejde formoder jeg mig efter denne Dag bliver paalagt“. Birkefogden domte ham dog til at betale ligesom de andre¹⁾.

Af Adelens Fæstere i Nibe ydede nogle af og til lidt Arbejde; Restrups 6 Fæstere, hvoriblandt en Tømmermand, en Bødker og en Skomager, skulde saaledes luge i Restrups Urtehave²⁾.

Ved Skøde af 10. Febr. 1677³⁾ solgte Korbitz sine Ejendomme i Nibe (og Rold By) til Oberst Hans Frederik Levetzau til Oksholm, og han antog som hidtil Konsumtionsforvalter i Nibe, Peder Justsen Schionning (Søn af Selvejrbonde Just Mortensen Schionning i Suldrup) til Foged. Da denne senere var kommen til at skyldte Husbonden en større Sum Penge, blev Ridefogden til Restrup, Urban Andersen Gjedsmand i Klitgaard i Nørholm, Foged i Nibe for Levetzau (1680).

Ved Synsforretning 25.—27. Juni 1677 blev Grundene i Nibe paavist og opmaalt, og der var ialt 113¹/₂, som alle tidligere havde hørt under Aalborghus⁴⁾.

Med Hensyn til Næringslivet i Nibe er foran, S. 33, omtalt, at Fiskeriet var meget ringe i Aarene efter 1660, og naar Krybben er tom, bides Hestene jo. 1666 havde Nibingerne saaledes Proces med Knud Sefeld til

1) Tgb. 1669 fol. 50 f.   2) Tgb. 1652 3¹/₇.

3) Tgb. 1698 fol. 162 b. f., ikke i Landstingets Skødebog 1677—1678.

4) Tgb. 1698 fol. 162 b. f.

Oksholm, der beskyldte dem for at have fisket paa hans Enemærker og derfor lod flere af dem opbringe. Nibefiskerne beskyldte til Gengæld Knud Sefeld for, at han imod gammel Lov havde ladet udsætte Garn i Fjordens Sejldyb paa 6—9 Alen Vand og mere imellem Hagedyb og Hals Vejde og dermed forhindret Fiskeriet for Nibe Land, saa det nu i nogle Aar havde været meget ringe, og med mindre dette Forhold blev ændret, kunde Nibe Fiskerleje snart blive øde; men de fattige Fiskere i Nibe formaaede ikke at føre Proces angaaende Øboernes Overgreb. De Nibefiskere, Knud Sefeld havde ladet opbringe, havde fisket Aal paa „søndre Side af Skeedybshøjde vesten Pøtten fra Munkedrag og indtil Skullesmunde“, og det var ikke Oksholms Farvand; Øboerne, der var bevæbnede med Bøsser og Kaarder, havde taget Nibefiskerne ud for Stavn i Kongens Sejldyb og havde slæbt dem over til Øland¹⁾.

Havde Nibingerne saaledes Modgang med Hensyn til deres Fiskeri, havde de det ogsaa, hvad deres H a n d e l angik; men de drev den sikkert ogsaa i større Udstrækning, end de havde Ret til, saa de krænkede Aalborgs Privilegier.

I Marts 1673²⁾ lod Borgmester og Raad i Aalborg ved Raadmand og Prokurator Knud Jakobsen Sommer³⁾ indstævne en Del Handlende i Nibe „beklagendes den store Forprang og Købmandsskab, dennem udi deres Bys privilegerede Distrikt udi Nibe imod Recessen, deres Bys Privilegier og hans Majestæts Forbud“ af bortflyttede Borgere og andre, som ikke var Borgere, „dennem til stor Afbræk sker“. Indstævnedene var Clemens Weidemann, Simon Weidemann, Jens Madsen Graver, Poul Christen-

1) Nibe Tgb. 1666 fol. 128 b.

2) Tgb. 1673, fol. 26 b.

3) Han havde Bopæl baade i Aalborg og i Nibe.

sen, Mikkel Vokslef, Jens Gaaser, Poul Andersen, Niels Podemester, Svend Badskjær og Niels Nysom for at paa-høre Forbud mod saadan Handel og Prangeri. I Retten blev fremlagt Aalborg Bys Handelsprivilegium af 3. November 1669. Amtsskriver Mogens Willumsen tog som Fuldmægtig for Grundejeren i Nibe, Johan Chrf. v. Korbitz, Beboerne der i Forsvar, og lod sin Foged i Nibe, Peder Justsen Schiønning, svare, at det var ikke lovligt bevist, at Nibe Bys Indvaanere havde gjort Aalborg-borgerne deres Privilegier disputerlige eller været dem til Prejuditz; men disse Privilegier synes at være erhvervede, medens Nibe endnu blev regnet lig med andre Landsbyer paa Landet, som ikke svarede Konsumtion, hvorimod Nibe nu ved Konsumtionsforordningen af 1. Januar 1673 var bleven sat i Konsumtion tilligemed Hillerød, Skanderup, Løgstør, Sundby og Rødby, fordi der i disse Landsbyer havdes mere end Bondenæring og Avling. Der blev af Nibe By krævet 300 Rdl. aarlig i Konsumtion, og „spørges derfor hvor udi den Næring, som nævnes udi Kgl. Majts. Forordning, skal bestaa mere end hos Bønder paa Lande.“, naar Beboerne i Nibe ikke maatte handle en Smule, endda de købte Varerne hos Aalborgs Købmænd ligesaa dyrt, som Bønderne paa Landet. Magistraten i Aalborg lod imidlertid nedlægge Forbud mod saadan Handel.

24. Maj¹⁾ rejste Jens Hansen i Aalborg saa Tiltale mod de nævnte Personer for fortsat uberettiget Handel og førte Vidner om, at nogle af dem drev Handel med Hør, Hamp, Humle, Salt, Jern, Tjære og Smaakræmeri, andre med saltede Sild, som de afskibede saavel til Ud-som Indlandet, og med Korn, ligesom de ogsaa drev Ølbryggeri og Brændevinsbrænding og holdt offentlig Ud-tapning.

¹⁾ Tgb. fol. 50 b.

Navnlig synes Brødrene Weidemann at have drevet mere omfattende Handel — ogsaa med Piber og Tobak, Urtekram m. m. — men der hævdedes, at Nibe Købmænd købte deres Varer hos Købmændene i Aalborg til almindelige Udsalgspriser¹⁾. Frænde er Frænde værst, siger man jo, og det synes særlig at have været den tidligere Nibekøbmand og Prokurator, Knud Jakobsen Sommer, nu Raadmand i Aalborg, der var Drivkraften i Forfølgelsen mod de Handlende i Nibe.

16. August mødte han paa Tinget i Nibe paa Aalborg Magistrats Vegne og begærede Dom over Nibekøbmændene for uberettiget Landkøb og Prangeri og for den Handel, en Del af dem drev Aaret igennem fra aabne Boder med Kramvarer, Speceri, Grovvarer, Øl- og Vinudtapning o. s. v. Han fremlægger en Række Privilegier for Aalborg for at dokumentere denne Handels Ulovlighed, og han fremlagde ligeledes et af den konstituerede Birkefoged forseglede Kræmerhus, som blev oplukket og befandtes at indeholde Kramvarer tilligemed en Skrivelse fra Knud Sommer saalydende:

„Anno 1673, Søndagen d. 10. August, da jeg Knud Sommer var spadserende ud i Marken, da gik jeg imidlertid ind til Peder Justsens (s: kst. Birkefoged) — — —, da saa jeg ud af Vinduet, at Clemen Weidemann samme Søndag holdt sin Krambod aaben, og mange adskillige Folk gik ud og ind i samme Bod og gjorde adskilligt Købmandsskab, hvilket jeg bad da Peder Justsen, som var sat udi Dommers Sted, han vilde paa Hans Majestæts Vegne her udi hjælpe mig retvis at forfare samme Helligdags Prangning.“

Knud Sommer fik saa en Pige til at gaa derover og købe Mandler for 1 Skill. og Rosiner for 1 Skill., hvil-

¹⁾ Tgb. fol. 91 b ff.

ket hun ogsaa fik. Saa kom Anna Viffertsdatter gaaende ud af Clemens Bod med en Tinkande og en Pose; Knud kaldte hende ind for at faa at vide, hvad hun havde købt, og det viste sig at være Annis og dansk Kommen, og hun havde givet 14 Skilling for et Pund Annis og 2 Skilling for Kommen. Knud fik hende saa til at gaa derover igen og til under Foregivende af, at det var til en Mand i Hornum, at købe 3 Alen Florettes Baand og noget Safran, og hun skulde yderligere spørge om Prisen paa Humle og Salt, hvilken hun fik opgivet. Tilsidst sendte Knud den ovennævnte Pige over i Boden for at købe et Ark stemplet Papir Nr. 11; hun fik det ogsaa, men maatte betale mere end tilladt derfor. Fra Clemens Bod gik Pigen saa ind til Simon Weidemann, som ogsaa holdt aaben denne Søndag Eftermiddag ved 3—4 Tiden, og her købte hun Kardemomme, Nelliker og Muskat, idet hun tillige fik Prisen opgivet paa Humle og Salt. Efter at have været ovre hos Knud Sommer, blev hun atter sendt til Simons Bod og købte Tobak og Piber. Knud lod sig dog ikke nøje hermed, men sendte en Soldat hen til Mikkell Vokslef for at købe Krudt og Bly, hvilket han ogsaa fik, og Knud lod saa Birkefogden tage Varerne under Forsegling og fik hans Attest for, at alt var indkøbt hos de nævnte Mænd paa den angivne Tid.

I Retten mødte Christian Weidemann paa sine Brøders og de andre tiltaltes Vegne og hævdede først, at efter Konsumtionsforordningen maatte det antages, at Nibingerne havde Lov til at drive Handel, da Forordningen omtalte Nibe som en By, hvor der dreves anden Næring end Bondenæring, og den af den Grund var sat i Konsumtion.

Der foruden fremlagde han Krigs-Kommissarius Peder Lassens saalydende Brev: „Eders Bys Næring og

Haandtering tør I ej tvivle paa at skulle blive forkrænket; thi Nibe lige ved andre Købstæder af Højøvrighed med Konsumtion er takseret formedelst den borgerlige Næring, som paa Stedet bruges. Hvis nogen sig derimod forgriber, vil I skriftligt indgive, saa skal jeg sligt straks paa tilbørlige Steder angive, at Fiskalen det videre kan udføre.

Randers, den 29. Juli 1673. Peter Lassen.¹⁾

Nibekøbmændene begærede dernæst Sagen udsat i 8 Dage²⁾ og 23. Aug. foretoges den paany.

Knud Sommer paastod hver af de Handlende i Nibe dømt til at bøde 40 Mark, Halvdelen til Kongen og Halvdelen til Byen, hvorimod Christian Weidemann gjorde Paastand paa Frifindelse og paa, at Sagen yderligere blev opsat i 5 Uger³⁾. Imidlertid frafaldt Aalborg Magistrat Tiltalen mod nogle af Nibemændene, som havde godtgjort, at de ikke drev Handel, og tilbage blev kun Clemen og Simon Weidemann, Mikkel Vokslef, Jens Gaaser og Poul Andersen, over hvem der 27. Septbr. skulde gaa Dom⁴⁾. I Mellemtiden havde Nibemændene erhvervet følgende Skrivelser fra Krigskommissær Peder Lassen:

„Eftersom Nibe Bys Indbyggere besværer sig udi indleverede Memorial, at en Mand boendes udi Nibe ved Navn Knud Sommer, dennem vil forbyde, hvis ringe Grovvarer, de handler og ernærer sig af, at de til hvis naadigste paabudne Kontribution og Konsumtion Skatten nu lige ved andre privilegerede Købstæder kvartvis kunde kontribuere for en vis Kvantum, som mig naadigst af alle Købstæderne her udi Jylland er anfortroet at oppebære — — — —, da eftersom Nibe, Skanderborg, Løgstør formedelst en hver Steds Tiltagelse lige ved andre Købstæder af de høje og velbaarne Herrer

1) Det er vist den bekendte Jurist og Legatstifter Peder Lassen.

2) Tgb. 1673 fol. 91 b ff.

3) a. St. fol. 105 ff. 4) a. St. fol. 125 ff.

paa Kgl. Majtt.s Skatkammer er takseret — — — da formener jeg ikke, denne trættekære Knud Sommer med sine fingerede og utidige Paafund kan forbyde Nibe Bys Indbyggere den ringe Næring, hvilke Varer, de køber af Aalborg Bys Indvaanere og ej videre end udi Nibe forkonsumeres uden at have nogen Handel med udlændiske Købmænd, og eftersom jeg samme Nibe Bys Memorial for de høje og velbaarne Herrer paa Skattekommeret haver andraget, ville Birkefogden, eller hvem Retten betjenedes vorder til Nibe Birketing, være tiltænkt den naadigst paabudne Konsumtionsforordning at beoagte, og denem ej med Retten overile, førend af de høje og velbaarne Herrer paa Skattekomret bliver censureret — —“.

Overfor saadanne Stormagter som den „højædle og velvise“ Magistrat i Aalborg paa den ene Side, og den kongelige Krigskommissær og hans i Baghaanden værende „høje og velbaarne Herrer paa Skattekommeret“ paa den anden Side, har Birkefogden utvivlsomt følt sig som et vist Dyr mellem to Negle, og han turde derfor ikke dømme i Sagen, men henviste den til Landstinget. Nibeboerne fik dog ikke den Gang nogen Handelsret, men om en Købmand dér oplyses desuagtet 1683, at han handlede med Hægter, Kamme, Knapper, Naale, Fingerbøl, Børnetøj (∴ Legetøj), Æsker, Bændler, Glas, Spilleværker, Strænge, Hamp, Jern, Træsko, Tobak, Humle, Tjære m. m., saa der lod sig endda handle uden Privilegium for Byen¹⁾.

I denne Proces om Handelen er nævnt, at Nibe var bleven lagt i Konsumtion ved Forordningen af 1. Januar 1673, og Byen kom i saa Henseende til at dele Skæbne med Løgstør, Sundby, Fladstrand (∴ Frederikshavn), Skanderup (∴ Skanderborg), Hillerød og Rødby, hvilke Landsbyer derved kom et Skridt henimod Købstadgruppen; men ganske vist et Skridt, som foreløbig

1) Tgb. 1683 10/3.

kun medførte forøgede Byrder. Regeringen var nemlig bleven opmærksom paa, at Beboerne i disse Byer ikke levede af Bondenæring alene, men at de tildels havde Kobstadnæring, og i disse for Statskassen saa trange Tider var saadanne Skatteobjekter kærkomne. Men Konsumtionsforordningen gav Anledning til en Mængde Ubehageligheder, forinden Afgiften rigtig kom i Leje.

23. Januar 1673¹⁾ blev der udmeldt 7 Mænd, som skulde gøre et Overslag over, hvad det vilde koste at indhegne Nibe med Plankeværk, saa at Adgangen fra og til Byen kunde kontrolleres.

Mændene begyndte ved Byens søndre Ende ved Hjørnestolpen i Niels Nielsens Gaard og maalte derefter langs med Stranden til det nordligste Hus, hvilken Strækning udgjorde 750 Favne; fra det nordligste Hus mod Øst uden om Nibe Ting var 350 Favne; derpaa langs Bakken øst for Nibe og syd paa til Jens Koks Hus 600 Favne, og derfra ned til Stranden, hvor Maalingen var begyndt, 120 Favne; ialt skulde der altsaa sættes 1820 Favne Plankeværk, hvori der skulde være 1 Port ved Stranden ved Toldboden, 1 Led ved Grydsted Vejen, 1 Led ved Vokslev Vejen og 2 Porte ved søndre og nordre Ende af Landevejen gennem Byen. Omkostningen hertil ansloges til 1643 Daler 2 Mk. 12 Sk., men dette Beløb var sikkert saa stort, at det dannede en Hindring for Planens Udførelse, hvorimod man i Stedet gjorde den Akkord med Generalkrigskommissæren Otto Powisch, at Nibe By skulde betale den aarlige Konsumtionsafgift af 300 Rdlr., som den var anslaaet til i Skattekammerets Beregning, og den skulde saa være fri for at betale Konsumtion af det virkelige Forbrug. Løgstør skulde paa samme Maade betale 200 Rdl.

Planen om at indhegne Byen fremkom fra Amtsskri-

¹⁾ Tgb. 1673 fol. 12.

ver Mogens Willumsen; han lod ogsaa opkræve Konsumtion i Nibe af, hvad der tilførtes Byen som Lyng, Malt, Mel o. s. v., og lod Konsumtionsbetjentene fra Aalborg støve rundt i Nibe og Omegn for at opdage, om nogen vilde unddrage sig Erlæggelsen af Konsumtion. Ligeledes blev Byens Beboere frataget deres Haandkvarne, der bragtes paa Toldboden eller til Aalborg, for at Folk ikke selv skulde male Korn. Dette Forhold førte til idelige Sammenstød mellem Befolkningen og Konsumtionsbetjentene¹). Beboerne i Nibe og Løgstør androg derfor om, at de for at blive fri for Mogens Willumsens Overløb og Visitation maatte erlægge Konsumtion med det af Skattekamret beregnede Beløb, hvilket Otto Powisch samtykkede i ved Brev af 4. Marts 1673, oplæst i Nibe Kirke Skærtorsdag 27. Marts²); men den trufne Ordning synes ikke at være bleven meddelt Mogens Willumsen, og han vedblev derfor at lade Afgiften opkræve paa samme Maade som forhen, hvilket jo medførte, at Beboerne kom til at give dobbelt Konsumtion, idet det akkorderede Beløb kvartalsvis indbetaltes direkte til Krigskommissær Peder Lassen i Randers. Som naturligt var, medførte disse Forhold, at det ofte kom til Haandgribeligheder mellem Beboerne og Betjentene, og Tingbogen for 1673 optages for en stor Del af disse Konsumtionsstridigheder. Indbyrdes var Nibefolkene heller ikke enige; Byens Førstemænd havde nemlig lignet de 300 Rdl. paa Beboerne som en almindelig Skat i Stedet for at lave Fortegnelse over, hvad der var konsumeret og beregne

1) Raadmand Claus Thomsen Høg i Aalborg var Konsumtionsforvalter, hans Søn Christen Høg samt Ludvig Herfordt var hans Fuldmægtige, og som almindelige Betjente nævnes Svend Pedersen, Just Pedersen og lille Peder Justsen, hvoraf den sidstnævnte vist havde stadig Station i Nibe.

2) Tgb. 1673, fol. 151 f.

Afgiften derefter, og herover var der en Del, der havde klaget; Krigskommissær Lassen skrev saa til Konsumtionsforvalter Høg, at Afgiften skulde oppebæres gennem Forbruget, men han undlod at ophæve den trufne Aftale om de 300 Rdl., og saa var Vanskelighederne der igen. Tilstanden var kritisk nok i Byen, da de Fattige led Nød; der toges Tingsvidne, at en Mand havde maattet knuse Korn til Brød for sig og sin Familie med en Økse, en Sten og en Jernkugle, og Bøboerne havde maattet drikke hinanden til med — Vand, da de ikke kunde brygge Øl¹⁾. Hvis noget „Uheld“ skulde ske der i Byen, „da ville vi for Gud, Hans kgl. Majestæt og al Verden være undskyldt, thi Hunger er det haardeste Sværd“²⁾.

Til sidst lod Jorgen Due til Halkjær sin Foged Albret Jensen tage sig af Nibeboernes Sag, da han havde nogle Fæstere der i Byen³⁾, men Striden var vist ikke endt 1673, skønt Mogens Willumsen fik Ordre til at lade Clemen Weidemann eller en anden ærlig Mand forestaa Konsumtionsvæsenet i Nibe⁴⁾.

— — — —

I Forbindelse med Konsumtionsforordningen staar ogsaa et Forsøg, som Knud Jakobsen Sommer gjorde paa at faa nogle af Nibes smaa Genveje lukkede, idet han holdt sig til, at nævnte Forordning forbød saadanne. Baade Knud Sommer og en stor Del af Aalborgs øvrige Borgere havde Boder og andre Ejendomme i Nibe, og da de jo kun brugte dem i Sildesæsonerne, medens Bygningerne ellers stod tomme, benyttede „Skarnsfolk“ Lejligheden til at bortstjæle Dele deraf. Knud gør gældende, at da Nibe i Henseende til borgerlig Næring og Brug horer

1) Tgb. fol. 124.   2) a St. fol. 103 b.

3) a. St. fol. 90 ff, 99 b ff, 106 ff, 113 ff, 116 ff, 123 ff, 151 ff.

4) a. St. 108 b.

under Øvrigheden i Aalborg, var Aalborgborgerne berettigede til at kræve afskaffet „den store Uskikkelighed udi en og anden Maade, i Synderlighed med Tyveri“, som øves i Nibe mere end noget andet Sted under Kronen, hvilket kom af, at Byens Ulemper ej blev efterset, men der toges til Huse Skarnsfolk uden Pas, som kom til Byen og ernærede sig af at stjæle. „Tillige falder denne By saadanne Folk bekvemmelig, ikke alene for den Velsignelse, Gud giver her paa Stedet (∴ Sild), men ogsaa for Fiskegarn og Fjordens Redskab, som ikke kan være i Laas og Gemme, men maa ligge paa Gaden, hvilke fra mange bortstjæles, dennem til stor Armod, samt Planker (∴ Plankeværker) og andet til deres Ildebrand foruden anden ulovlig Indsnig i Byen.“

Dette befordredes af de mange aabne Veje og Gengyder og Indløb, der fandtes, og da Recessen kun tillod 4 Veje til en By, og Konsumtionsforordningen paabød, at unødvendige Veje skulde lukkes, vilde Knud Sommer have saadanne afskaffede. Da Nibe laa ved Vandet, og Beboerne ikke kunde nøjes med et Landingssted, men havde 8, mente Knud, at det ogsaa maatte være nok med 8 Strandgader, hvilke nærmere betegnes; dernæst var der Adelvejen til Aalborg nord for Byen mellem Bakken og Kæret; Vejen øst paa fra Byen var Kirkevej til Vokslev; den tredje Vej i sydøst gik til Grydsted, og den fjerde Vej var Adelvejen, der førte sønden ud af Byen. Saa var der en Vej kaldet *T i n g v e j e n*, men siden Tinget var blevet flyttet fra Pladsen neden for Galgebakken nord for Byen og ind til Byen, var denne Vej ikke til Nytte¹⁾. Folk havde lavet dem en Genvej over Knud Sommers Plads, og den forbød han dem at bruge, ikke alene fordi Tyve stjal hans Plankeværker til

1) Tgb. 1673 fol. 72 ff, fol. 76 b ff.

Brændsel, men ogsaa fordi onde Folk i Flisketiden lavede saa stor forgiftig Urenlighed med Sildegrum¹⁾ og andet, at hans Folk næppe kunde bo i hans Hus for Stank.

Er Nibe end ikke bleven indplanket, hvad næppe kan antages, blev der dog anbragt Bomme over Vejene til Byen, og ved Bommene var der posteret Konsumtionsbetjente for at opkræve Afgift af alt, hvad der blev ført til Byen: Korn, Lyng, Brænde, Kreaturer, Faar o s v.

Fra 1. Januar 1674 til 31. Decbr. 1674 bortforpagtedes Konsumtionen til et Konsortium, bestaaende af Landsdommer Peder Lercke, Amtsskriver Mogens Wilumsen og Konsumtionsforvalter i Aalborg Christen Clausen Høg. De gjorde højeste Bud paa Konsumtionen i Aalborg, Sundby, Nibe og Løgstør, nemlig 8500 Rdl. Straks, da de overtog Forpagtningen, lod de forbyde alle Adgange til Nibe ad Vejene paa nær 2 og ligeledes alle Adgange fra Fjordsiden med Undtagelse af ved Toldboden, og i den efterfølgende Tid huserede deres Betjente, bl. a. deres Fuldmægtig Ludvig Herfordt i Nibe med Husundersøgelse, der medførte, at en Mængde Personer, der det foregaaende Aar havde ladet formale Korn og Malt for at have lidt Vinteroplag, nu blev tiltalte og dømte for Konsumtionssvig og derhos fik deres Oplag konfiskeret, ligesom Præsten Hr. Niels Pedersen ogsaa blev dømt til 100 Dalers Bøde, fordi han uden Forevisning af Kopulationsseddel havde viet et Par Folk (se Præster²⁾). Bedre blev det, da en Nibing, Delefogden til Aalborghus, Peder Justsen Schiønning — der havde faaet udvirket kgl. Bevilling af 3. November 1674, hvorefter der ikke skulde svares Konsumtion af ferske Sild — forpagtede Konsumtionen i Nibefor 300 Rd., selv om dette heller ikke gik helt af uden Strid med Beboerne. Da han saa-

1) Affald.

2) Tgb. 1674, fol. 7 b ff, 35 b, 45 ff, 50 ff, 54.

ledes en Gang tilligemed sine Folk vilde inkvirere om ufortoldet Gods hos Peder Christensen Binderup, satte Peder Binderup og hans Hustru Inger Bjørnsdatter sig til Modværge, og Inger, der synes at have været en Type paa en Nibekvinde, pryglede Konsumtionsforvalteren og kastede en af hans Folk omkuld paa Gulvet¹⁾. Efter at Peder Schiønning havde været Konsumtionsforvalter et Par Aar, blev Stillingen overtaget af Birkefogden Knud Pedersen, og saa kom der mere Ro i Forholdene, hvilket vel ogsaa tildels var en Følge af, at Folk havde vænnet sig til denne ubehagelige Afgift.

E t O v e r f a l d .

I Aaret 1676 forefaldt der i Nibe en Begivenhed, som næsten havde et farceagtigt Præg: Aalborgs Overfald paa Byen.

Tidligt om Morgenen d. 6. Juni 1676 var der ikke saa lidt Uro i Gaderne i Aalborg, og hen ad Femtiden saa morgenduelige Folk med Forbavselse, at Repræsentanter for Byens velædle og velvise Magistrat rykkede ud gennem Vesterport i Spidsen for en stor Skare velbevæbnede, kraftige Mænd, dels til Hest, dels paa Vogne og dels gaaende, og fra Aalborg sattes Kursen ud ad Vejen til Nibe, saa man næsten kunde tro, at Svensken befrygtedes at ville gøre Landgang i den indre Limfjords-egn, thi der var jo Krig med Sverige. Sikkerlig har Optøget vakt stor Opsigt i Landsbyerne, som det passerede, men der er næppe nogen udenforstaaende, der har vidst Besked med, hvad Turen gjaldt, nemlig et omhyggeligt planlagt Overfald paa den intetanende By Nibe.

Sagen var, at der 1. Februar 1676 var udgaaet kon-

¹⁾ Tgb. 1676 fol. 93.

gelig Ordre til Aalborg Magistrat om, at der til Flaadens Udrustning i „disse vanskelige og farlige Tider af Byens og dens underliggende Distrikt skulde tilvejebringes 70 gode, dygtige Baadsfolk forsynede med tilbørlige Klæder, og desuden skulde Byen sammen med Hjøring, Sæby og Skagen skaffe 2 Bartskærere med 2 udstafferede Bartskærkister og endelig 1 Trompeter, hvilke Folk skulde være rede til Afrejse, naar nærmere Befaling udgik. Nu var Tiden kommen, da Baadsmændene skulde afsendes; men Aalborg Magistrat har enten ikke haft sit Udskrivningsvæsen i Orden, eller ogsaa har den ment, at det var behageligere at skære en Rem af andres Hud end af sin egen; en saa stor Afgang blandt Byens Søfolk, som paakrævet, vilde selvfølgelig i høj Grad lamme Byens Skibsfart, og et eller andet kløgtigt Hoved fandt da paa den fortræffelige Ide, at da Nibe jo laa indenfor det Omraade af 4 Mil til alle Sider, der i Følge Privilegierne var Aalborgs Frihedsdistrikt, om end rigtignok kun i Henseende til Handel, vilde man komme lettest over Udskrivningen, naar man tog Nibinger til Flaadens Bemanding; thi her var der just nu i Vaarfiskets Tid mange at tage af, og da man selvfølgelig ikke mente at kunne faa dem med det gode, maatte de tages med „Gevalt“. Altsaa mobiliserede Aalborg Magistrat en større Styrke, sikkert over 100 Mand, bevæbnede den med Karabiner, Pistoler og Kaarder, forsynede den med Vogne til Fanernes Transport og medsendte „Balberer“ Jokum Blicher som Feltskærer „för tilfallet“, — og saa drog Styrken af Sted i den aarle Morgen under Anførsel af Borgmester Daniel Calow, Borgmester og Amtsskriver Mogens Wilumsen og Raadmændene Christen Henriksen og Ole Jensen Munkgaard, medens Peder Sørensen i Snorren og Farver Corin Seltmann var Delingsførere.

Ved Ankomsten til Nibe henad 8 Tiden blev Byen

straks omringet, og der udsattes stærke Vagtposter ved alle Indkørsler samt ved Havnen, hvorpaa Hovedstyrken drog ind i Byen og oprettede Stabskvarter hos en af Nibes fornemste Personer, Købmand Clemen Christoffersen Weidemann, der var Borger i Aalborg.

Herefter begyndte den vilde Jagt paa de yngre mandlige Nibinger, medens Byen genlod af Kvinders og Børns høje Jamren og Skrig, blandet med Larmen af Skud fra Pistoler og Karabiner; og efterhaanden som man tog Fanger, slæbte man dem hen til Kirken og spærrede dem inde der under stærk Bevogtning, indtil man om Aftenen var færdig til at drage hjem til Aalborg; Fangerne blev da slæbt ud til de medbragte Vogne og ført til Aalborg, hvor de anbragtes i Byens Fængsel: Raadhuskælderen. En mindre Afdeling blev i Nibe til længere ud paa Aftenen, formodentlig for at dække Hovedstyrkens Tilbagetog.

Af de fangne Nibinger blev en Del, der var ubrugelige til Krigstjeneste, løsgivne i de nærmest følgende Dage, men Resten er antagelig bleven forskikket til kgl. Majtt.s Behov.

Nogen Kommunalbestyrelse, der kunde paatale Overfaldet, havde Nibe jo ikke den Gang, og Birkefogden, der hørte under Stiftbefalingsmandens Ressort, har aabenbart ikke følt Lyst til at tage sig af Sagen; den blev da rejst ad privat-retlig Vej, nemlig af Konsumtionsforvalter Peder Justsen Schiønning, der tillige var Foged over det meste af Nibe By, det er over den Del, som Rigmarskalk Johan Chrf. v. Korbitz ejede.

Den 1. Juli mødte Peder Schiønnings Fader, Just Mortensen fra Suldrup, paa Nibe Ting, som Fuldmægtig for sin Søn, for at føre Vidner angaaende Overfaldet, og til at paahøre disse Vidner var indstævnet Borgmester Daniel Calow, Amtsskriver Mogens Willunsen, Raadmæn-

dene Chr. Henriksen og Ole Jensen i Aalborg samt nogle af deres „Medfølgere, som var mig bekendt, nemlig Peder Sørensen i Snorren, en Mand ved Navn Corin Farver¹⁾, Knud Klejnsmed, Anders Sallingbo, Vognmand; Niels Olufsen Will, Jokum Blicher, Balberer, med flere Eders Medfølgere, som den 6. Juni nu sidst afvigte haver bestormet Byen og med Gevalt borttaget tvende mine Betjentere²⁾, slaget og ilde medhandlet mig selv saavel som Folkene, I fangede, og ikke I haver villet lade forkynde noget enten paa vores allernaadigste Arveherres og Konges Vegne eller paa Eders egne, førend I os paa fjendtlig Maner haver angrebet og imidlertid med Eders Parti jaget fattige Folk fra Hus og Hjem, Garn og Fiskeredsel, som den fattige Bys Næring bestaar udi, skudt efter Fiskerne, naar de søgte Land med deres Kaage, uanset Hans kgl. Majestæt dennem selv naadigst haver givet fri for Konsumtionen af deres Fiskeri; ikke det aleneste, men endog slaget Kvinder og smaa umyndige Børn, Barselkvinder og dødssyge Folk maatte kvittere deres Senge, Kister, som fandtes i Folks Huse, maatte for dennem oplades; ja, der var faa, som var sit eget Gods og Hus mægtig; Kirken, som Hans Majestæt — — — selv haver helliget og forbødet at vanhelliges, haver I gjort et Slutteri af til at fange Byens Folk udi, hvor imidlertid er sket stor Uskikkelighed og Urenlighed. Saadant med mere agter jeg Eder med Tingsvidner at overbevise, om I som Øvrigheds mænd dertil kan svare. Loven formelder vel, hvor mange Mænd, der skal bindes for en Gerning; men Eders Medfølgere var saa mange, os ikke var bekendt, hvilket I selv med Billighed bør at forklare.“

1) Han underskriver sig Corin Seltmand.

2) ɔ: Konsumtionsbetjente.

Efter at Klagen var oplæst, tog Vidneførslen saa sin Begyndelse i Overværelse af de tiltaltes Fuldmægtig, Jørgen Pedersen Rasch af Aalborg.

Først fremkom Peder Mikkelsen Brani, Søren Christensen Mørk, Niels Sørensen Færch, Christen Pedersen Binderup, Peder Christensen Fisker, Peder Andersen Lund, Laust Christensen Tyrestrup, Mourids Jensen Klitgaard, Jakob Christensen Nør, Peder Hermansen Bødker, Christen Mikkelsen Brani, Anders Christensen Kat, Christen Jensen Brun, Peder Christensen Binderup, Niels Cornelsen Rod og Anders Andersen Rebslager, alle boende i Nibe, hvilke vidnede, at det den 6. Juni var gaaet saaledes til i Nibe, som udtalt i Stævningen, og dernæst toges mere specielle Tingsvidner om Sagen, af hvilke vi her skal give nogle Uddrag.

1. Anders Rebslager vidnede, at der kom en Person med en dragen Degen i Haanden ind i hans Hus og sagde, at Anders skulde skaffe ham to Karle, hvortil Anders svarede „han havde ingen Karle uden hannem selv“. Hertil sagde Raadmand Ole Jensen og Peder Sørensen i Snorren¹⁾, at de søgte efter Niels Færch og Peder Færch, og derpaa stak de i alle Sengene med deres dragne Degener og ransagede i alle Kamre og paa Loftet, samt lod ham aabne alle Kister.

2. Mikkelt Nielsen vidnede ligeledes og tilføjede, at han paa Kirkegaarden spurgte Aalborgfolkene, om de vilde gøre Kirken til et Fangetaarn; men saa forfulgte de ham med Hug og Slag, saa han maatte flygte.

3. Christen Ibsen vidnede, at der kom 4 Personer og besatte baade hans søndre og nordre Dør, og

1) »Snorren« var et Hus ved Havnen i Aalborg, hvor Søfolk kogte deres Mad, da de af Hensyn til Brandfaren ikke maatte koge paa Skibene.

da han var forjaget, og hans Hustru laa i Barselseng, saa maatte hans Hustru, som nylig var kommen i Barselseng, dog rejse sig af Sengen og lukke Folkene ind, og den ene af dem gik op paa Loftet og spurgte, om hvor hendes Mand var, hvortil hun svarede, at han var ikke hjemme. Saa lukkede de hendes Sengedør op, skønt hun bad dem om at lade være at „berøve“ hendes Seng, og de stak allevegne i Huset med deres Degener, og da Christen „forløb“ Huset for at søge ud til sin Kaag, skød de efter ham.

4. Christen Christensen Binderup vidnede, at han stod og gjorde Afregning med Niels Madsen af Aalborg i dennes Bod, og da kom der en Del af samme „Parti“ til Døren og slog Døren ind, hvorpaa de gik ind i Bodden med dragne Degener og tog ham med Magt og drev baade ham og hans Kammerat ind i Nibe Kirke, hvilket Christen Jensen Binderup, der ogsaa blev drevet i Kirken, ligeledes berettede.

Christen Christensen Binderup vidnede yderligere, at hans Kone samme Tid laa „inden Kirken“¹⁾, og „udaf Banghed maatte hun gaa med sit spæde Barn i Armen op til Clemen Weidemanns²⁾ og med grædendes Taarer maatte bede hendes Mand løs“.

5. Jørgen Christensen Gjelstrup vidnede, at et „Parti af samme Folk“ kom ind i hans Hus med dragne Degener og stak gennem Sengene og drog Klæderne af dem og stak allevegne i Husene samt tvang ham og hans Hustru til at aabne deres Kister, ligesom Folkene ogsaa selv aabnede nogle af dem og dertil skældte hans Hustru ud, saa Jørgen aldrig nogensinde

1) ∴ havde ikke været i Kirke efter sin Barselfærd, som altsaa nylig havde fundet Sted.

2) Clemen Christoffersen Weidemann, Borger i Aalborg, var paa hin Tid Nibes fornemste Mand og drev stor Handel.

var bleven saaledes medhandlet. Folkene havde ogsaa taget hans Søn og en Fiskerkarl og drevet dem op i Nibe Kirke; den ene af dem slap de løs igen, den anden tog de med til Aalborg.

6. Niels Nielsen Bødker havde set, at „Partiet“ med blottede Degner slog paa de fangne og saaledes drev dem foran sig op i Nibe Kirke, og de havde taget hans Søn, der var gift, samt hans Fiskerkarl. Niels Bødker gik bagefter op til Kirken for at se, hvad det blev til med hans Søn og Karl, men han kunde ikke faa dem i Tale. Han blev saa staaende paa Kirkegaarden, og idet samme kom nogle af samme Parti ud af Kirken med en af Peder Justsens Karle. Peder Justsen, som ogsaa var der, sagde da til Karlen: „Gak Du hjem, de har nok i den ene“, og Karlen vilde saa følges med sin Husbond hjem, men Aalborgfolkene forbød det og sagde, at han skulde blive og følges med de andre til Aalborg. Det var Raadmand Christen Henriksen, som havde Kommandoen over Vagten ved Kirken. Konsumtionsforvalteren sagde saa: „Hvi tager I begge mine Karle fra mig, jeg tjener Kongen og Byen, jeg maa have mine Folk fri“, men saa tog „Partiet“ fat paa Peder Justsen, sled ham omkuld uden for Kirkedøren, „stod over ham med dragne Kaarder og sled hannem dermed, saa de blev krogede“. Da Peder Justsen omsider kom paa Benene igen og stottede sig til Kirkemuren, sagde han: „Tager ikkun den Taar Blod af mig, som er i mig; dersom I det gør, da bliver der vel den, der hævner det igen“.

7. Maren Madsdatter og Anne Christensdatter Rod vidnede, at de paa samme Tid var paa Nibe Kirkegaard og saa Overfaldet paa Peder Justsen.

8. Svend Jensen Badskjær havde set, at Aalborgfolkene ogsaa havde haft Peder Justsen omkuld uden-

for Clemen Weidemanns Dør, og de slog ham; men i det samme kom Peder Christensen Fiskers Datter gaaende, og hun befriede ham¹). De tog dog atter fat paa Peder Justsen og vilde have ham i Arresten i Kirken, hvilket Peder ikke vilde; skulde han arresteres, vilde han gaa ind til Clemen Weidemann, og han sled sig omsider fra dem og kom derind. 3 Personer bevidnede Rigtigheden af det her anførte, og Peder Fiskers Datter Anne berettede, at hun tog Corin Farver, som laa oven paa Peder Justsen, og reddede Peder og hjalp ham ind til Clemen Weidemanns.

9. Maren Christensdatter, Dorte Jensdatter, Maren Laustdatter og Gjertrud Christensdatter vidnede som Svend Badskjær, og da de vilde redde Peder Justsen, skød Aalborgfolkene „imellem Folkene og dem, som vilde redde ham“.

10. Karen Nielsdatter, Niels Cornelsen Rods Hustru, vidnede, at hun gik efter sin Mand og bad ham forvare sig; idet samme skød de efter ham og slog hende med en Pisk, da hun vilde gaa til Land, og skældte hende skammelig og sagde, at de skulde holde hende fast, indtil hun skaffede sin Mand tilstede igen.

11. Maren Christensdatter vidnede, at hun var paa Kirkegaarden og saa, hvorledes Peder Justsen blev behandlet; i det samme løb hun og flere og vilde se, hvor de trak hen med Folkene, som de havde i Kirken, og da trak de dem fra Kirkegaarden ud til Vognen. En af samme „Parti“ sagde til hende: „Hvad har Du her at gøre?“ og i det samme slog han hende med en Degen over hendes venstre Arm, saa den blev gul og blaa.

1) Peder Fisker var i mange Aar en slem Voldsmand, og Datteren synes saaledes at have arvet hans Mod.

12. Poul Nielsen Bødker og Niels Poulsen Greker vidnede, at de blev tagne, den ene i Bislev og den anden ved Vokslev Kirke, og de blev paa Vogn ført til Aalborg, hvor de var en halv Dag, men blev saa atter frigivne.

13. Jens Pedersen Taske vidnede, at han blev grebet i Nibe, da han kørte nogle Garn i Land, og de slog ham og bandt hans Ben med en Tømmestreng, hvorpaa han blev slæbt op til de andre i Nibe Kirke og senere med dem ført til Aalborg. Skønt han var syg, blev han dog ligesom de andre sat paa Raadhuset, og her sad han i 8 Dage, men saa lod de ham gaa hjem igen.

14. Mikkell Bødker vidnede, at han ligeledes blev taget tilligemed sin Faders Fiskerkarl og blev efter at have siddet i Kirken ført til Aalborg, men allerede Dagen efter fik han Lov til at gaa, hvorimod de beholdt Karlen. Han saa, at der var stor Uskikkelighed i Kirken „med Spen og andet, som der var passeret“.

15. Søren Engelbretsen, der ogsaa var bleven taget, vidnede ligeledes.

16. Chr. Laustsen Lund vidnede, at Aalborgfolkene kom efter ham, just da han kom igennem Vokslev Led og gik til sit Garn, som laa paa Marken. En Rytter stak ham i hans venstre Arm med en Degen, hvorpaa de drøv ham ind i Kirken. Senere bad han om at maatte gaa ud og „have sit Behov“, en af deres Folk kunde jo følge med for at passe paa ham; men de nægtede det og sagde, at han kunde sætte sig i Kirken, hvilket han ogsaa af Nød maatte gøre.

17. Claus Jensen Pottemager vidnede, at Peder Sørensen i Aalborg og ti andre kom ind, just som han og hans Søn stod ved Ovn, og de tog Sønnen

med sig med Hug og Slag, uden at give ham Tid til at faa Sko og Klæder paa.

18. Jens Sørensen¹⁾ Trommeslager vidnede, at han gik ind i Kirken for at skænke for sin Kammerat Christen Nadelbusch, i det samme blev Døren lukket for ham, saa han maatte blive derinde, indtil de andre blev ført til Aalborg.

Vidneførslen var endnu langt fra endt, men da det gav sig til at regne stærkt, hvilket endnu spores i den gamle Tingbog, og da Retten var saa stærkt besøgt, at man ikke paa Grund af „Guds Vejrlig“ kunde ty ind i et Hus, som man undertiden gjorde, maatte Vidneførslen afbrydes for denne Gang; men forinden Retten hævedes, gjorde Just Mortensen paa sin Søns Vegne Spørgsmaal til Unge og Gamle, saa mange som den Dag Tinget søgte, „om de nogen Tid udi noget fjendtlig Anfang havde hørt eller spurgt saa ugudeligen at omgaas, som før er meldt, hos nogen af dennem her paa Steden, hvortil de svarede nej, at de aldrig saa var medhandlet, deres Fiskeri med Garnredsel, Kaage og dets Tilbehørende faaet stor Skade og Folkene bortløbne“. Samtidig fik Peder Justsen Skudsmaal, at han altid havde skikket sig ærligt og vel, og endelig fremstod Jørgen Pedersen Rasch af Aalborg og fremlagde paa sine Mandanters Vegne et Indlæg, hvori Aalborgfolkene protesterede mod, at der udstedtes Tingsvidner i denne Sag, eftersom det med kongelige Privilegier for Aalborg kunde bevises, at Byens Distrikt strakte sig 4 Mil omkring Aalborg, og at Fiskelejerne var udi Aalborg Bys Distrikt, samt at Aalborg Magistrat havde kongelig Ordre til at forskaffe 70 gode, dygtige Baadsfolk af „Vor Købstad Aalborg og des

1) Jens Sørensen Duedej var Spillemand i Nibe sammen med Chr. Nadelbusch, naar der skulde være »Lystighed«.

underliggende Distrikt, hvorsomhelst Sejladsen og Baadsfolk holdes“.

Den følgende Tingdag ($\frac{8}{7}$) fremkom Just Mortensen paany paa Tinget for at fortsætte den af Regnvejret afbrudte Vidneførsel.

1. Først fremkom Christen Christensen Ny-rup, Sognedegn i Nibe, og vidnede, at den 6. Juni ved 8 Tiden om Morgenen, da han gik ud af sit Hus, saa han nogle blanke Degener, som bares af en Del Karle, hvoraf nogle var til Hest og andre til Fods; han vidste ikke, hvem de var, men der skete Tumult i Byen baade med Skud og andet „Geværblinkende“. Ved halvni Tiden blev han affordret Kirkenøglen, som han ikke havde den Gang, og der blev ringet 3 Gange; hvem der havde givet Ordre dertil, vidste han ikke.

2. Poul Pedersen, Klokker i Nibe, vidnede, at paa nævnte Tidspunkt kom der Bud til ham fra Amtsskriver Mogens Willumsen med Forespørgsel, om han havde Nøglen til Taarnet, Amtsskriveren vilde have Folket samlet tilhobe angaaende den store Skat, og Klokkeren skulde blive tilstede. Poul gik alligevel hjem, og da det lakkede ad Middag, bad Degnen ham om at gaa ned og ringe Tolv. Hertil sagde Klokkeren: „Nej, det er bedst, jeg bliver i Fred“, men da Degnen gentog: „Gak i Guds Navn, de gør intet ved Dig“, gik han hen for at ringe, og saa tog Aalborgfolkene ham og satte ham ind i Kirken til de andre, og truede ham med deres Degener, da han ikke vilde gaa godvilligt. Han blev saa hos de fangne en Stund og saa, at de „gjorde stor Utugt i Kirken, for de ikke maatte komme ud og have deres Fornødenhed“. Klokkeren havde ogsaa set, at Aalborgfolkene overfaldt Peder Justsen paa Gaden ud for Clemens Weidemanns Dør, skønt Peder ikke gjorde dem noget, og Peder Fiskers Datter hjalp ham.

3. Maren Mikkelsdatter Attrup vidnede, at hun stod uden for Clemens Weidemanns Dør, da Peder Justsen kom gaaende ud af sin Dør og ned ad Gaden til Gedske Lukasdatters¹⁾. 2 af Karlene fra Aalborg spurgte da Amtsskriveren, som sad inden for Clemens Vinduer, om de maatte gøre nogen „Molestering“ mod Konsumtionsforvalteren, og da Mogens Willumsen sagde ja, fór de paa Peder Justsen, rev hans Hue af og rykkede Haar af hans Hoved, og saa reves de saa længe med ham, til de fik ham mellem Clemens Jordkjælder og Boden. Derpaa satte de en Bøsse for hans Bryst og stødte ham omkuld, hvorpaa Peder Fiskers Datter kom ham til Hjælp.

4. Anders Jensen Binderup vidnede, at han saa, at Aalborgfolkene tog 2 Mænd fra Barmer, der var komne til Land ved Nibe; de tog dem nede ved Stranden, og da Barmerfolkene trykkede sig, tog en Aalborgmand en Degen og en anden en Pistol og tvang dem dermed til at følge med op til Kirken. Anders saa ogsaa, at Aalborgfolkene skød efter 2 Fiskere, som vilde ro i Land, men som saa roede ud paa Fjorden igen.

5. Jens Skræders Hustru, Maren Jensdatter, vidnede, at der kom en Del Aalborgfolk ind i hendes Hus og spurgte hende, om der var nogen fordulgt der, hvortil hun svarede nej; saa ledte de Huset igennem og slog hendes Kælderdoor op.

6. Mette Nielsdatter Curi, salig Jørgen Pedersen Eliasens, og Anne Jensdatter, salig Jens Budtses Datter, vidnede, at da de kom gaaende fra Marken norden ind ad Byen, kom der 2 Aalborgmænd imod dem

¹⁾ Er vist Gedske Lukasd. Paludan, Søster til Clemens Weidemanns Kone, Enke fra 1673 efter Anders Kristensen Finderup, Sognepræst i Ferslev.

ved Maren Færchs, og Mette Curi havde 2 smaa faderløse Børn med sig. Aalborgmændene drog deres Degener og stak efter dem, jagede dem ind ad Døren og skød i det samme to Skud efter dem; Mette kom ind i et Kammer, og BARNET, som hun stod med i Armen, blev fra hende nedstødt og traadt fordærvet, saa det endnu var sygt. Da Aalborgfolkene forlod dem, saa de 2 Aalborg-Borgere komme med Niels Gregersen og sætte to dragne Degener for paa hans Bryst, saa det var næppe nok, han kom fra dem med Livet.

7. Kirsten Christensdatter, tjenende Laust Andersen, vidnede, at hun laa paa sin Sygeseng, og da kom der 2 Aalborg-Karle ind til hende og tog i hendes Arm, saa hun maatte ud af Sengen, og de ledte i hendes Seng og spurgte, om der var nogle Folk derinde. Hertil svarede hun, at der var ingen „Nibefolk derinde andre end Gud i Himlen og saa hende“. Af den Forskrækkelse, hun fik, blev hun meget syg, og da hun atter var kommen i Seng, maatte de hente Præsten til hende, saa hun mente vel at være paa det Yderste.

8. Christen Andersens Enke, Kirsten Mikkelsdatter, vidnede, at de tog hendes Søn, Bendt Christensen, medens han stod i hendes Kaag og læssede et Garn paa en Vogn. Han forsøgte at flygte ud i Fjorden, men Aalborgfolkene red efter ham og tog ham, hvorpaa de bragte ham op til Clemen Weidemanns, hvor Borgmester Calow og Mogens Willumsen samt de to Aalborg Raadmænd med flere var. Hun bad dem „med grædendes Taarer, eftersom hun var en fattig Enke og havde ikkun den eneste Barn“, men Bendt blev dog bragt op i Kirken til de andre.

9. Christen Pedersen Binderups Datter Else vidnede, at hun den Morgen kom gaende paa Marken,

og da kom der en Karl til hende uden for Peder Gregersens og slog hende om Benene med en Pisk. I det samme kom der flere af Aalborgfolkene til ham, og hun kom ind ad Jørgen Jørgensens Dør, men de satte efter hende, og havde Jørgen Jørgensen ikke været der, da havde de slaet hende.

10. Jakob Sørensen vidnede, at han stod i sin Husbond Chr. Isaksens Dør og saa, at Jokum Blicher, Balberer af Aalborg, og Corin Farver med flere af Aalborg, angreb Peder Justsen uden for Gedskes Dør og kastede hans Hue ud paa Kørevejen, og ligeledes saa han, at en Del af Byens Folk blev indespærrede i Kirken; han turde saa ikke længer blive staaende i Døren, men han fik dog set, at en bereden Mand fra Aalborg red op til Døren og væltede en Ballie Tjære for ham.

11. Anders Rebslagers Hustru, Margrete Nielsdatter, vidnede, at Raadmand Ole Jensen fra Aalborg kom ind i Huset til hendes Mand ledsaget af 4 Karle med dragne Degener. De forlangte, at Anders skulde skaffe dem 2 Karle, som var Niels og Peder Færch. Margrete svor, at de var ikke der i Huset, men desuagtet stak den ene Karl 3 Gange sin Degen i hendes Seng, og de maatte lukke baade Kister, Loft og Kælder op for ham.

12. Karen Pedersdatter vidnede, at hun den nævnte Dag var ved Poul Christensens Dør og vilde hjælpe sin Fæstemand Jens Pedersen; men de Aalborgkarle, som havde fat paa ham, slog hende med deres Degener og kastede hende omkuld i en Pyt Vand paa Vejen, saa hun neppelig kunde komme fra dem igen.

13. Peder Gregersen vidnede, at der kom 4—5 Personer i hans Hus og tog hans lille 13aarige Son, som laa og sov paa en Foldbænk, og de slog ham og

satte ham ind i Kirken, men Ridefogden paa Lundbæk, Esben Madsen, lod ham komme ud igen, „for han var saa liden“. Samme Dags Eftermiddag, da Solen var nede (altsaa Kl. 8^{3/4}) saa han, at Niels Gregersen kom gaende forbi Corin Farver og hans Kammerat, hvem han bød Godaften; men de faldt ham over med Hug og Slag og Sting, saa han ikke kunde komme fra dem for gode Ord, men omsider maatte løbe fra dem.

14. Tyge Sørensen vidnede, at han den nævnte Dag nylig var kommen fra Fjorden, og da han saa ud af sit Vindue, saa han 5—6 Aalborgkarle overfalde Peder Justsen med dragne Degner, Bøsser og Pistoler (osv.)

15. Niels Pedersen Barn udtalte, at han den Dag gik i Marken ved sine Garn, da raabte de nede i Byen, at Byen var besprængt med Aalborgfolk. Saa løb han og de andre, som var oppe i Marken ved deres Garn, hen og skjulte sig i Kornet; men Angriberne oprendte ham og satte ham ind i Kirken, og Peder Sørensen i Snorren slog ham paa Skulderen med en Pistol. Da Niels Barns Kone fik det at vide, blev hun forskrækket i sin Barselseng, og saa kom Peder Sørensen i Snorren ind i Kirken til ham og sagde: „Niels, gik hjem til Eders Kone, de siger, hun er død“, og Peder Sørensen fulgte ham saa hjem.

16. Peder Christensen Smed vidnede, at ved Viel Gregersens Boddør tog Aalborgfolkene 4 Mænd, hvoraf de 3 var gifte; den ene af de gifte var Peder Smeds Son, og de blev trukne op til Kirken og sat der ind. Hen imod Aften gik Peder derop for at tale med Sønnen, og da saa han, at Aalborgfolkene slog Peder Justsen.

17. Jens Mikkelsen Attrup vidnede, at han og hans Makker den paagældende Dag kom til Land med

deres Kaag, og da kom der 2 ridende Karle ud til Kaa-gen og sagde, at han skulde gaa op til Mogens Wil-lumsen, der vilde tale med ham. Hertil svarede han, at han gerne vilde tale med den gode Mand, men desuag-tet drev de to Ryttere ham op ad Gaden som en anden Misdæder, huggede efter ham med deres Degener og overred ham med en Hest. Saa raabte en og sagde: „Kom her med Din Karabin og skyd den Hund“, og Jens undkom næppe fra dem med Livet.

18. J e n s C h r i s t e n s e n B r o e r s e n vidnede, at 6. Juni Kl. 8 om Morgenen kom et stort Parti Aal-borgfolk, dels kørende, dels ridende og dels gaaende, og de satte Vagtpost ved hans Plankeværk ved Stranden, for at ingen skulde køre ud af eller ind i Byen. Vagt-posterne rendte og skød efter Fiskerne, naar de vilde til Land, fordi de frygtede for at blive drevne bort, og Vagten ved Jens Broersens skød mange Skud, hvorfor Jens bad dem for Guds Skyld holde inde med Skyd-ningen og ikke skyde Ild i hans Huse, thi det var meget tørt Vejr, og Husene var straatækte. Jens Broersens Fiskerkarle var henjagede og i Skjul i lang Tid, saa hans Fiskeri derover blev forsømt, ham til stor Skade.

19. J u s t P e d e r s e n S k r i v e r¹⁾ vidnede, „at han havde levet udi to svenske Tider“, og da er der ikke sket saadan en Uskikkelighed her i Nibe, som nu var sket af Aalborgfolk, der ikke sparede Barselkvinder, som havde gjort Barsel for 8 Dage siden, m. m.

20. M o u r i d s J ø r g e n s e n S o m m e r vidnede, at han den nævnte Dag kom gaaende ned til Fjorden for at hente en Vogn til at køre et Garn paa, og da han kom i Marken med Vognen for at hente Garnet, kom der en Hob Aalborgfolk kørende og ridende gennem Ni-bingernes Rug.

1) Skriver er et Tilnavn, som han vist havde fra sin Fader.

21. Christen Nielsen vidnede, at han ikke havde hørt, at den kongelige Forordning om Udskrivning til Flaaden var bleven læst i Nibe Kirke eller paa Tinget, før Tumulten skete, og den Dag blev den heller ikke læst. Hans Udsagn bekræftedes af 11 andre Mænd.

Paa Aalborgfolkenes Vegne mødte Prokurator Niels Lauridsen Aas fra Aalborg, der lod de samme Aktstykker tinglæse, som var læst den foregaaende Tingdag, men angaaende den rette Forstaaelse af Aalborgs Privilegier turde Birkedommeren ikke afsige Dom, hvorfor han henviste Sagen til Landstingets Paakendelse.

15. Juli fortsatte Just Mortensen atter med Vidneførslen, fordi nogle Vidnesfolk havde været forhindret i at møde paa Tinget den foregaaende Tingdag.

1. Jens Jonsen Tømmemand vidnede, at han den nævnte Dag arbejdede hos Viel Gregersen og sad og fik sin Mad i hans Bod, da kom der 3 Aalborgkarle med dragne Degener, som jagede ham ud og sagde, at han skulde op til de andre i Kirken. Da han kom udenfor Boden, holdt der 2 Aalborgkarle til Hest -- den ene kaldte de Peder Sørensen i Snorren -- og de gik ogsaa ind i Boden og drev 4 Mænd ud, af hvilke de 3 var gifte Nibefolk og den 4. Niels Bødkers Fiskerkarl, og med dragne Degener og Pistoler i Hænderne drev de dem op af Gaden, men lod saa Jens Jonsen undslippe.

2. Niels Gregersen Bødker vidnede, at efterat Aalborgfolkene havde huseret i Nibe hele Dagen, førte de om Aftenen de fangne Folk til Aalborg, men Corin Farver og hans Kammerat blev tilbage, og da Niels Bødker efter Solens Nedgang bød dem god Aften, greb de ham an og spurgte, hvad han gav til Skat. Hertil svarede han, at han skattede i Nibe efter sin Formue, lige-saa vel som Corin skattede i Aalborg efter sin; men saa

drog Corin sin Degen og stødte den igennem Niels' Klæder „indtil hans bare Liv for hans Hjerte“, og Corins Kammerat trak ogsaa sin Degen, stak den i Niels' Lue og kastede den over paa Kirkegaarden. Da Niels saa vilde vide, i Følge hvilke Ordre de handlede saaledes med ham, pryglede de ham og truede med at sende ham bag efter de andre Fanger, men omsider undløb han.

3. Anne Nielsdatter Curi, Niels Jensens trolovede Fæstemø, vidnede, at 2 Karle med dragne Degener kom ind i hendes Hus og spurgte, om der var nogle Karlfolk der, samt ledte i Huset og stødte en Degen ind i Køllen, og da hun lukkede sit Slagvindue op, saa hun, at en af Aalborgfolkene stødte Niels Gregersen for Brystet med en blottet Degen.

4. Johan Korn, Bartskræver, vidnede, at han saa Kvinder og Børn komme løbende op og ned ad Gaden under Raab og Skrig, og de raabte, at Byen var omringet med ridende og kørende Folk, og at nu vilde Aalborgfolkene tage Folk ud, som der saa længe havde været snakket om. Da svarede Johan Korn: „Vi vil lade Trommen røre; om det er Hans Majestæts Befaling, at de skal have nogle Folk her, saa er vi ærbødig til at gaa Mand af Hus, saa mange, som er dygtige til Hans Majestæts Tjeneste, eftersom velb. Kommissarius Otto Skeel havde sat ham til Officer over Folket her i Byen til at exercere dem efter kongelig Ordre“. Lidt derefter kom Amtsskriver Mogens Willumsen kørende og en halv Timestid senere „Borgmester og Raad af Aalborg med deres Medfølgere“, og straks efter ringede Klokkeren med Stormklokken. Saa lod Aalborgs Øvrighed tage for Fode af Nibe Bys Folk, Mænd og unge Karle, og lod dem med fuldt Gevær føre ind i Kirken og lukkede den for dem, og lidt derefter hørte Johan Korn, at Kvinder og Børn raabte i Gaden og sagde: „Nu har de Peder

Justsen Konsumtionsforvalter omkuld i Gaden“ og „nu slaar de Peder Justsen ihjel“. Om Aftenen blev Fangerne trukne ud af Kirken Par og Par imellem to af Aalborgfolkene og ført norden ud af Byen, hvor de blev læsset paa Vognene, som saa kjørte fort til Aalborg.

5. Knud Nielsen Bødker vidnede om den Medfart, Peder Justsen fik paa Kirkegaarden, samt om, at der blev læsset 6 Fanger paa den første Vogn, som holdt uden for Kirken, medens de øvrige Fanger blev trukne norden for Kirkegaarden, hvorhen Vognene var kørt. Da Knud saa, hvorledes det gik til, sagde han: „Mon Gud vil ikke hjælpe os med en anden Tid“; men da løb der en af samme Parti til og stødte ham bag i hans „Amboet“¹⁾, slog Luen af ham og truede ham til at gaa hjem.

6. Chr. Jensen Skræder vidnede, at han saa, at Aalborgfolkene stødte og slog Jens Pedersen Taske med Degener og Kæppe, og da han paatalte det, skældte de ham ud, og 5—6 Stykker kom jagende efter ham og satte ham blottede Kaarder paa Livet, medens en af dem løb til og slog ham over Armen med en Karabin. Saa gik han op ad Gaden, og da han kom over Kirkegaarden, stod Mogens Willumsen udenfor Clemen Weidemanns Dør. Christen bød ham God Morgen, hvorpaa Amtsskriveren bad ham om at gaa med ind. Da de kom ind i Stuen, stod Christen med sin Tornekæp i Haanden; Mogens Willumsen bad saa om at se den, hvortil Christen sagde: „Ja gjerne“, men da Mogens havde faaet fat i Kæppen, sagde han: „Gjorde jeg Dig Din Ret, da skulde jeg vende Dig i den“. Hertil sagde Christen: „Gode Mogens Willumsen, haver jeg forskyldt det, saa kan I det gøre“, og saa gik han hjem.

1) Mellem Benene, jvf.: greb ham i hans Amboet og krystede hans »Gemegt« (σ: scrotum).

7. Jens Jensen havde set, at de Aalborgkarle kom trækkende med 4 Karle, som de havde taget sønder i Byen, og de gennede dem foran sig med blanke Degener og Pistoler og sagde, at de skulde gaa fort ad Kirken til.

8. Jens Jensen Klitgaard vidnede ligeledes.

9. Jens Laustsen Fisker vidnede ligesom alle de øvrige, at Peder Justsen ikke havde givet Aarsag til „samme Tumult og Oprør“.

10. Poul Hansen Nør vidnede, at da han den nævnte Dag stod i sin Dør, kom der rendende 7—8 Karle i fuldt Rend over Kæret norden for Byen, og det var Aalborg Karle, og de løb ned ad Stranden og tog 2 af salig Niels Rods halvvoxne Dreng, som sad i en Kaag og vilde ud at røgte deres Moders Garn, og samtidig tog de salig Chr. Andersens Søn Bendt og hans Svoger Mikkell Jensen, hvilke alle blev drevne op i Kirken. Han hørte ogsaa, at en Kvinde gav et stort Skrig af sig; det var Niels Cornelsen Rods Kone, som skreg, fordi Aalborgfolkene pryglede hende med blotte Degener.

11. Tjenestepige Maren Poulsdatter hos Jens Christensen Brorsen vidnede, at der kom 2 Karle ind til hende og bød hende 4 Rigsdaler, om hun vilde vise dem 4 Nibe-Karle. Da bød hun dem 4 Daler igen, om de vilde unde hende 4 af de Karle, som sad fangne i Kirken, men dertil svarede de nej og tilføjede, at der var ingen af hendes Paarørende i Kirken. Hun havde ogsaa set, at Aalborgfolkene skød efter Fiskerne, som roede i Land, og at de fangede Niels Cornelsens Kone og vilde holde hende i Forvaring, indtil hun skaffede sin Mand tilstede.

12. Søren Christensen Villadsen vidnede ligeledes.

13. Niels Pedersen Fisker vidnede, at den 6. Juni kom Borgmester Daniel Calow med nogle Raadmænd og deres Medfølgere og bespændte Byen baade tillands og tilvands, „at ikke et Korn kunde næppelig komme af Byen“, og de forfulgte Nibe Fiskere ad Stranden „indtil Bugen paa deres Heste“ samt skød efter Fiskerne, og mange slog de og gennede i Land med blotte Degener. Om Aftenen, da han vilde drage ud paa Fjorden, efter at Aalborgfolkene havde „tomreridt“ den ganske Dag, kom Corin Farver ridende med en Pistol i Haanden og raabte: „Du skal i Land, Din Hund! og Din Kammerat med Dig“. Corin trak saa den ene Pistol af, men fik den ikke til at fyre, hvorpaa han greb den anden Pistol og raabte: „Kommer I ikke i Land til mig endnu, saa skal jeg skyde til Jer“, og saa sigtede han paa dem, men han kunde heller ikke faa den Pistol til at gaa af.

14. Tre Mænd vidnede det samme.

Endvidere havde samtlige Vidner erklæret, at den kongelige Ordre om Udskrivning ikke var bleven bragt til offentlig Kundskab i Nibe.

Efter at denne omfattende Vidneforsel var sluttet, lod Peder Justsen tinglæse Konsumtionsforordningen af 1. Januar 1675, hvis 10. Kapitel indeholdt Forbud mod at forulempe Konsumtionsbetjentene med Ord eller Gerning og Tilhold til Øvrigheden om at være deres Forsvarere.

De indstævnedes Aalborgfolk var denne Dag repræsenterede af Prokurator Niels Lauridsen Aas' Fuldmægtig, Anders Nielsen Feldbereder, der tog Genpart af Tingsvidnerne.

22. Juli afsluttedes endelig Vidneførslen.

1. Niels Bødker vidnede, at han saa, at 2 ridende Aalborgfolk drev en Karl foran sig „ud i Fjorden til hans Hals, saa han var nær druknet“.

2. Christen Nielsen Hørtekarl (s: Hurtigkarl) vidnede, at han var kommen fra Fjorden og ind til Niels Pedersens, og da kom der Folk derind med Raab og Skrig og sagde, at de skulde forstikke sig, for der var saa mange af Aalborgfolk her i Byen og uden omkring, hvilke angreb Folk med Hug og Slag og genede dem ind i Kirken. Saa gik Christen hjem. Senere hørte han sige, at Aalborgfolkene havde ilde medhandlet Peder Justsen Schønning, og han hørte, at de paa Gaden „berømte“ sig af, at de havde pisket en Kvinde, saa Blodet randt om hendes Laar.

3. Laust Pedersens Hustru, Kirsten Nielsdatter, vidnede bl. a., at Raadmand Ole Jensen og en stor Hob Karle kom ind i hendes Hus, ledte i Huset og stak i Sengen og over alt med deres Degener. Der laa en gammel Mand paa en Seng, og han bad, at de vilde skaane hans Liv, thi de slog og drog ham omkring i Sengen. Endvidere tog de hendes eneste Søn med Gælt og førte ham ind i Kirken til de andre og videre til Aalborg, og en af Aalborgfolkene sagde til hende: „Taler Du et Ord, saa skal jeg stikke Dig ihjel som en Hund“.

4. Jens Koks Datter Karen vidnede om Overlasten mod Peder Justsen, da han var paa Kirkegaarden for at faa sine Folk fri; Raadmand Christen Henriksen havde stødt ham flere Gange mod Kirkemuren og sagt: „Du Skurk, havde jeg Dig uden for Kirkegaarden, da skulde jeg saa række Dig, at alle Dine Venner skulde græde for Dig“, og Peder Justsen bad for Livet.

5. Jens Jensen Bjerregaard vidnede, at 2 af Karlene kom ind i hans Stue og spurgte, om han havde Karl eller Dreng, da skulde han give det tilkønde. Imedens holdt der 2 ridende Karle udenfor Døren i fuldt

Gevær. Senere kom de to Gange igen paa samme Maade, og de slog hans Kiste og Bænk op for at se deri samt kastede hans Sengeklæder af Sengen og stak deres Degener i Halmen.

6. Hos Bolsmand Jens Nielsen havde Aalborgfolkene gjort ligesom hos Jens Bjerregaard.

7. Spillemand Christen Jakobsen Nadelbusch vidnede, at han blev grebet i sin Have og med Gevalt sat i Kirken, hvor han og de andre sad indtil om Aftenen. Han begærede flere Gange af Vagten, at han maatte komme ud og „nyde sin legemlige Natur“, men det blev ikke tilladt, og han og de andre maatte derfor lade deres Vand inde i Kirken.

8. Niels Pedersen Hornum vidnede, at han og Jørgen Gjelstrups Søn Christen var bleven fanget af 7 Aalborgfolk og bragt op i Kirken samt senere til Aalborg.

9. Chr. Jensen Binderup og Chr. Jensen vidnede, at de saa, at Aalborgfolkene kom trækende fra Fjorden med Laurids Eskildsen fra Barmer og Chr. Nielsen Skomager fra Aardestrup, og de blev med Magt ført ind i Kirken.

Hermed slutter Birketingbogens Oplysninger om denne karakteristiske Tildragelse, og vi skulde jo saa til Viborg Landstings Dombøger for at efterspore dens videre Forløb, men hverken Dombogen eller Justitsprotokollen haves i Behold, og i Kancelliets Arkiv er intet at finde om Sagen.

Selv om Tingsvidnerne giver det samlede Billede af Begivenheden en noget stærkere Farve, end det maaske burde have — den megen Skydning gav jo hverken døde eller saarede og var maaske med løst Krudt for at skræmme — lader det sig dog ikke nægte, at Aalborgs Magi-

strat er optraadt yderst hensynsløst og brutalt overfor Nibeboerne ved saaledes uden Varsel med Magt at foranstalte Udskrivning der, og selv om Nibe Kvinder almindeligvis var af et ildfuldt Temperament og ikke bange for at bruge baade Mund og Næver, hvilket andet Steds skal nærmere berøres, synes de dog denne Gang at have været Genstand for unødvendige Overgreb.

— — — —

Aalborgs Overfald var ikke det eneste Puds, der blev spillet Nibingerne i disse trange Aar; ogsaa fra Enkeltmands Side var de Genstand for et Overgreb eller Bedrag af ret ejendommelig Art.

I November 1677 kom Christoffer Lang fra Viborg, der tidligere havde været Forvalter ved Brændevinslicensen¹⁾ — og som saadan havde opkrævet den Afgift, som Beboerne skulde svare af deres Brændevinsredskaber (Kedelskat) — til Nibe og gik hen til Birkefogden, for at faa ham — som Kongens Foged — med ud i Byen for at opkræve Beløbene. Birkefogden — Knud Pedersen — vilde imidlertid først se Langs Bemyndigelse til at indkassere Pengene, og Lang foreviste da adskillige Kongebreve samt en Fuldmagt underskrevet Hans Henriksen. Da Birkefogden havde efterset disse Papirer, spurgte han, om Lang ingen nyere Kongebreve havde, thi ellers kunde han ikke tilstaa ham at opkræve Afgift i Nibe, og Lang trak saa endnu et Brev frem, som han rakte Birkefogden. Da denne havde læst det, gik han lidt afsides i Stuen og talte med Herredsfogden i Han Herrederne, Gregers Andersen, som just sad derinde; han viste ham det kongelige Segl og Navn og bad der-

1) Chrf. Lang, Borger i Viborg, var 1674 Fuldmægtig for Licensforvalteren og stævnedes da Folk i Nibe for Afgiften fra 1670; men de beviste, at den var betalt. (Nibe Tgb. 1674, fol. 143).

efter Lang om at tage en Kopi af Brevet og attestere dens Rigtighed med sit eget Navn.

Dette havde Lang intet imod og bad sin lille Søn om straks at afskrive Brevet, hvorefter han selv attesterede Rigtigheden med sit Navn og ydermere satte sit Brændevinsstempel i Seglet derunder, hvorefter han leverede Kopien til Birkefogden. Denne vilde dog alligevel ikke være Lang følgagtig, thi han havde faaet Mistanke om, at Kongebrevet var falskt; men da han ytrede noget herom til Lang og sagde, at han skulde vare sig, var denne meget haanlig og afvisende, velsagtens for at dupere Birkefogden; dog lykkedes det ham ikke, at faa ham med ud i Byen.

Lang henvendte sig saa til den afgaaede Birkefoged Jens Pedersen, der ogsaa var nærværende, og ham fik han med; Jens Pedersen rustede sig med sin Kaarde og d. 7., 8 og 9. November gik de saa rundt i Byen og opkrævede Afgiften, nogle Steder 3 Mark, andre Steder $1\frac{1}{2}$ Mark, og kun et Sted blev de afvist med den Bemærkning, at Kongebrevet jo var falskt. Knud Pedersen havde vel nægtet den forhenværende Birkefoged Tilladelse til at repræsentere Kongens Foged ved denne Forretning, idet der var en anden Mand beskikket hertil, naar Birkefogden selv havde Forfald; men Jens Pedersen svarede, at han saa ofte havde gaaet med paa Kongens Vegne, at han ogsaa kunde gøre det denne Gang uden at erholde sin Efterfølgers Bemyndigelse; han stode paa sin gamle Autoritet i Byen; „jeg haver endnu saa megen Magt“, sagde han med en spotsk Mine, idet han gik ud med Christoffer Lang, og ved Opkrævningen var han strængere end Lang. Imidlertid viste det sig jo snart, at Langs Kongebrev virkelig var et Falskneri, idet det var hjemmelavet, og efter langvarig Rettergang ved Landsting og Højesteret blev Lang dømt fra Livet. Pro-

cessen kostede imidlertid Knud Pedersen 43 Rigsdaler foruden Tidsspilde med Rejser til Viborg og København, og dette Beløb søgte han 1679 at faa refunderet hos den tidligere Birkefoged, da Chrf. Lang ikke havde kunnet foretage Opkrævningen, hvis Jens Pedersen ikke var gaaet med ham og havde givet sig ud for Kongens Foged. Jens Pedersen, der paa dette Tidspunkt laa „elendig dødssyg“, hævdede ved sin Fuldmægtig, at han havde handlet i god Tro, da den bekendte Lang mange andre Steder havde indkrævet Licensen efter det samme Kongebrev, og da Jens Pedersen, „som er snart en vankundig Mand“, saaledes ikke forsætligt havde gjort Uret, turde den beskikkede Sættedommer ikke dømme ham til at betale Procesomkostningerne. Spørgsmaalet var sikkert ogsaa uden praktisk Betydning, thi Jens Pedersen var efter alt at dømme saa forarmet, at han ikke kunde betale¹⁾.

---

1) Tgb. 1678 fol. 58, 82, 89 og 1679 fol. 177 f.

Henimod 1680 kom der atter lykkeligere Tider for Nibe, idet Silderigdommen i Fjorden paany indfandt sig, og Byen tog et stort Opsving¹⁾. Tingbøgerne, af hvilke desværre Aargangene 1684—1690 inkl. mangler, viser atter gennem de talløse Retssager om Sildestader, Overgreb fra uberettigede Fiskeres Side mod de Fiskeri-berettigede og lignende Emner, at Fiskeriet paany er kommet i god Gænge, og nu som i de tidligere Fiskeperioder havde mange Aalborgfolk Salterboder her.

Ogsaa de i Tingbøgerne forekommende Navne vidner om, at der er tilflyttet Byen adskillige nye Folk, hvoraf flere af norsk Oprindelse²⁾.

Men som forhen var det ikke ene „stabilerede“ Folk, der slog sig ned her, og 12. Marts 1692 tinglæstes følgende Advarsel fra Præsten, Hr. Laurids Nielsen Kras :

„Som der er en stor Almue i Menigheden af adskillige Godtfolk, som kommer hertil Steden og hver-

---

1) At der byggedes en Del i Byen i Aarene efter 1680 synes at fremgaa af, at vi først efter denne Tid træffer »Skomagergade« ; tidligere nævnes kun Adelgaden. Priorgaden, der har Navn efter et Bol, Priorgaarden, som laa her, er muligvis ogsaa fremstaaet ved denne Tid, (Priorgaarden, jvfr. Priorboden paa Øland, har vel i katolsk Tid været gejstligt Gods) og ligeledes Tranegade, der vel har Navn efter Søren Tranes Gaard.

2) Norske Thor, norske Joen, norske Peder, Laurids, Malene, Karen o. s. v.

ken fremviser nogen Beskeden, . hvorfra de var kommen, ej heller, muligt, søger Guds Hus; da, uanset ingen med Rette burde at tage nogen ind til sig, førend de haver vist deres Kundskab fra andre Steder, saa advares dog hermed alle de, som haver saadanne Folk inden deres Dør, som ikke søger Kirken eller Herrens Bord, at de dem og deres Navn for Vedkommende angiver, paa det de maa kendes og paa tilbørlig Maade vorde anset, hvis de ikke, som dennem huse, agte selv dertil at svare. Dette, som det blev i Gaar af Prædikestolen for Menigheden forkyndet, saa bedes gerne, det maatte i Dag for Retten læses, protokolleres, paaskrives og mig igen tilstilles.

Nibe 21. Marts 1692“.

Vi mærker ogsaa de gode Dages Genkomst ved, at Indbyggernes Levesæt forbedres; ja, der tales endog om Overdaadighed i den før saa forarmede By; men Fiskerne har jo ogsaa Ord for at kunne baade sulte og feste. Og Overdaadighed var jo i hine Tider noget meget slemt, der modarbejdedes gennem Regeringsforanstaltninger, saaledes ved Forordningen af 13. Marts 1683. Allerede 19. Februar 1681 lod Birkefogden paa Kongens Vegne tinglæse følgende Formaning til levelystne Nibinger:

„Saasom stor Overflødighed og Usømmelighed her i Byen begaas med Traktement og Pragt for stor Mængde af folkerig Forsamling ved Bryllupper, Barsler, Børnedaab, Begravelser og deslige, hvorved de hinanden selv indbyrdes ikkun øder og konsumerer (stor?!) Ret imod Recessen og Kgl. Majestæts velmente Forordninger; da paa Hans Majestæts og Rettens Vegne forbydes alt sligt her i Dag: I) særdeles med Børnedaab, at ingen holder deres Børn udøbt inde over den forordnede Tid, II) at ingen byder flere Faddere, end Recessen og kgl. Forordninger tillader, nemlig 5 i det højeste; III) ingen Barselkost eller Traktement imod Bogstaverne at give eller tage; IV) uanset, at ofte tilforn er forkyndet af Prædike-

1) Ulæseligt.

stolen og Tinget om Helligbrødes Begaaelse og dets Strafs Vedhængelse, saa erindres og forbydes det endnu, ingen om Helligdagene, førend Tjenesten i Kirkerne kan være endt, tiltager dem noget Arbejde enten med Fiskeri eller andet, nok mindre at nogen udtapper nogen Slags Drik eller i noget Hus Fylderi begaas; og begæres, at hvo det erfarer, giver det tilkende. V) Forbydes endnu ingen at tage nogen til Huse eller under deres Tægt at bo og blive her, uden de forhen giver Præsten og Kgl. Majestæts Foged det tilkende, at ses kan, hvad Besked de fra andre Steder bringer, og hvad Slags Folk her kommer til Menigheden, eftersom adskillige Slags Folk søger hid til Fiskelejet. VI) Forbydes og, at ingen maa lægge deres Gæller og Grum¹⁾ her i Gaderne nogensteds, ej heller ved Strandbredden eller saa nær nogensteds ved Byen, at den onde Stank deraf skal kunne fornemmes i Byen; men enhver være forpligtet at føre deres Gæller og Grums udenfor de nederste Kaaghelle²⁾ eller saa langt ud i Marken og fra Landevejen, at det ingen ond Stank foraarsage kan. Hvo sig i disse 2 sidste Poster forseer, er samtykt af Byen, at de hver Gang, de sig herudi forseer, skal give til Kirken 1 Rdlr. og til Herskabet 1 Rdlr. For forrige Posters Forseelse lider enhver efter Recessen og Kgl. Majestæts Forordninger, som vedbør.“

I nær Forbindelse med disse „Politivedtægter“ stod ogsaa et Forbud, som Birkefogden lod læse 17. Juni 1693, mod den „skammelige Misbrug med Tobakssmøgen paa Gaden og i Gaarde, som her i Byen mere end andre Steder begaas, og som nær havde forvoldt, at Byen var afbrændt, om Gud ej naadelig hjalp“. Over-

1) Affald, jvf. Kaffegrums.

2) Fortøjningsspæle til Kaagene: Hel = Bindeded. I Viborg Landst. Dombog B 1616 fol. 11 omtales, at en Mand har taget Aggersund Færge fra Hel og Fæste uden al Forlov«. Jvf. ogsaa Tøjrhæl = Tøjrpæl.

trædere af dette Forbud skulde bøde $\frac{1}{2}$ Lod Sølv til de Fattige og til et Skolehus. Rimeligvis er det ogsaa Brandfaren, der hidførte et Forbud af 16. Juni 1694 mod „den forargelige Blus og Ildspaatændelse, som af nogle løse Folk sker paa St. Hans Aften“; men det følgende Aar øvede dog nogle Drengene „deres Gøgleri med St. Hans Blus Tændelse, skønt sliq Ukristelighed storligen var forbudt“. Drengene havde tændt Blusset paa en Revle i Fjordkanten og brugt en Mands Kaag som Brændsel¹⁾.

Medens vi er ved Omtalen af Nibingernes Forlystelser, skal endnu nævnes, at nogle Kvinder 1. Pinsedag 1694 havde lavet en Majbøg, som de før Aftensang og Gudstjeneste opsatte paa Gaden udenfor Konsumtionsbetjent Jens Mortensens Bopæl, i hvilket Hus de paagældende Kvinder ogsaa boede. Jens Mortensen vilde ikke taale dette „Gøgelværk“ paa den Tid af Dagen og smed derfor Majbøgen henad Gaden; men Kvinderne skældte ham ud og satte den op igen. Atter smed Jens den bort, men det skulde han ikke have gjort, thi den næste Morgen gav Kvinderne ham til Tak et Livfuld Hug²⁾.

Nogle Aar senere gav en lignende Folkeforlystelse Anledning til et større Slagsmaal mellem Byens Beboere.

2den Pinsedags Eftermiddag 1699 forlystede en Del Nibinger af begge Køn sig med at danse rundt om en Majbøg; men denne uskyldige Fornøjelse blev paa brat Maade forstyrret, idet de dansende blev overfaldne med „Hug og Slag og anden utilbørlig Medfart“ af en Del af deres Bysbørn. 31. Maj toges der Syn over en Del af de „saarede“, hvoriblandt Jens Andersen Hurtigkarl

1) Tgb. 27. Juni 1695.

2) Tgb. 1694, fol. 182 b.

og hans Hustru og Christen Hansen Bislev og hans Hustru, som „sagde sig at være frugtsommelig“.

Mikkel Nielsen Sønderholm vidnede, at 2. Pinsedag ved Solens Nedgang saa han, som han sad i sin Dør, at en stor Del Folk sprang og dansede runden omkring en Majbøg, som stod i Gangstien uden for Kørevejen ud for Chr. Bislevs Hus, og de var lystige med hverandre. Noget efter saa han Peder Rold komme løbende fra Peder Drejers over Gaden og hen til de dansende, „og i det samme fór de alle sammen, baade Kvinder og Karle, og kom i Slagsmaal, saa de laa mesten alle paa hinanden paa Jorden“. Da Slagsmaalet var ophørt, begærede Urostifterne, der beholdt Valpladsen, at Trommeslageren, som havde trommet for de dansende, skulde følge dem ind ad Byen med Trommen, hvilket han dog ikke vilde. Dansen om Majbøgen var begyndt straks efter, at Højmessen var endt (o: Kl. ca. 3), og Vidnet havde hørt, at Jens Hurtigkarl under Dansen var „lystig og sagde højlystig Courage“. Iøvrigt forklarede han, at Majbøgen bestod af et Stykke Gransteg (o: Granstage til at fastgøre Fiskegarn ved) som var sat i Jorden, og paa hvilket der var bundet nogle Birkeris om med et Korstræ foroven og en Krans paa hver Ende af Korset. Andre Vidner havde hørt eller set, at en af Urostifterne, Niels Hansen Bislev, kom gaaende ud fra Peder Drejers og hujede og raabte: „Hej, Hundsvot for mig!“ men han navngav ingen, dog var det kun 3—4 Favne fra Majbøgen, saa han kunde jo ikke mene andre end de dansende. Straks efter var Peder Rold kommen og havde grebet fat i den dansende Jens Winters Haar, og da Jens Winter igen tog fat i Peders Haar, sled de i hinanden, til de faldt omkuld. Saa kom der 7 Karle og en Del Kvinder ud fra Peder Drejers, hvor de slog paa Tromme paa Børdet og dansede, og de løb hen imod de andre

dansende, „som gik imod dem igen, og fløj saa begge Partier sammen i Haar og kom ovenpaa hverandre paa Jorden og laa og drogest“. Der havde staaet en hel Del Kvinder for at se paa de dansende, det var vel et Slags „Bænkevarmere“, thi der var kun 4 dansende Mænd; disse Kvinder blandede sig ogsaa ind i Kampen for at skille Parterne ad, og Enden paa det blev, at „de laa og sledist med hinanden paa Jorden baade Kvinder og Karle“, og Niels Hansen Bislevs Kone og Jens Hurtigkarls Kone havde hverandre i Haaret, indtil en resolut Pige fik dem skilt. Omsider fik Legen dog Ende, idet Christen Bislev og Jens Hurtigkarl slap ind i et Hus, hvorfra de ad Bagvejen kom ud, blodige og forslaaede; men senere paa Aftenen kom Niels Bislev og Kone uden for hans Broder Christen Bislevs og raabte, om Christen havde faaet „Pokkerkrukken“ med sig. Med denne fornærmelige Údtalelse sigtede de til Christens frugtsomme Kone, hvorfor Christen svarede sin Broder: „Du skal faa Skam paa Din krogede Ryg derfor“; men saa raabte Niels Bislevs Kone til Christen: „Fik Du nogen Medgift med Din Kone?“ Hvortil Christen sagde: „Lad hende være den Stakkell, hun er, jeg er fornøjet med hende og takker Gud og Godtfolk“.

Der ses ikke at være afsagt Dom i Sagen, saa den maa være ophævet ved Forlig¹⁾.

— — — —

Fiskeriets Opkomst medførte naturligvis, at der atter blev Rift om at komme i Besiddelse af Sildegarnsstader ved Køb eller Fæste, og dette „run“ har sat sig talrige Spor i Tingbøgerne. Præsten Hr. Peder Jensen i Nørholm købte saaledes nogle Stader i Nibe Fjord af Chr. Olsen i Viborg, men da Ejeren havde givet dem i Livs-

¹⁾ Tgb. 1699 fol. 234 f. og 237.

fæste til Christen Nielsen Hurtigkarl og Jens Jensen Hurtigkarl i Nibe, vilde disse ikke lade sig fortrænge af Præsten, der selv vilde bruge Staderne, og der opstod i den Anledning Proces, under hvilken Fæsterne fremlagde et Indlæg, i hvilket det spydigt siges, at Hr. Peder, som en Præstemand, der burde være fornøjelig, nok kunde nøjes med sit Kald og de Fiskestader, han hidindtil havde brugt „i Henseende det er et Samvittigheds-Værk at skille os og vore Hustruer og Børn fra Levnedsmiddel og derforuden lidet hæderligt, at en Præstemand bliver en Fisker. Vi have vel hørt, at Peder — en Fisker — blev en Apostel, men at Hr. Peder, nu en Præst, vil blive en Fisker, synes noget urimeligt for os, endog Fiskernes Lav ved saadanne hæderlige Interes-senter synes at blive æret — — —“¹⁾.

At det i Fisketiden, naar den var god, ikke toges saa nøje med Sild, ser vi af en Proces 1680. En Salter stævner en af sine „Legkvinder“, 3: Kvinder, der nedlagde Silden i Tønder, for Tyveri af Sild; da det oplystes, at hun tjente i hans Bod, og at det tidligere havde været gængs i Nibe, at det ikke blev regnet for Tyveri, om en Legkvinde eller Gællekvinde tog sig et Kast (Skovfuld), to eller tre til eget Brug, vilde Dommeren ikke dømme hende som Tyv²⁾.

— — — —

Vi har tidligere (S. 89) omtalt, hvorledes den Omstændighed, at Konsumtionsafgiften (og Folkeskatten) af Nibe var bortforpagtet til Folk fra andre Byer, medførte idelige Sammenstød mellem Befolkningen og Forpagterne, og at Forholdene blev roligere, da Peder Justsen Schiønning i Nibe og senere Birkefoged Knud Pedersen overtog Forpagtningen.

1) Tgb. 1693, fol. 99 b.

2) Tgb. 1680, fol. 58 b.

Fra 1684 af blev Forpagtningen atter overdraget til en Fremmed, nemlig Borgmester Søren Jakobsen Brunow i Aalborg¹⁾, der havde den indtil 1696, og atter opkom der en Mængde Stridigheder vedrørende Konsumtionen. Søren Brunow, der tillige havde forpagtet Konsumtions-skatten af Aalborg og Sundby, overlod Forpagtningen i Nibe til sin Broder Laurids Brunow, som bosatte sig her, hvor han tillige drev Sildesalteri, og at Konsumtionsopkrævningen ikke gav saa lidt at bestille, ser vi af, at han omkring 1690 holdt to Fuldmægtige, nemlig Markus Christensen Pors og Anders Paulin²⁾ samt adskillige underordnede Betjente.

1674, da Konsumtionen i Nibe var bleven bortforpagtet til et Konsortium, som ogsaa var interesseret i at bringe det mest mulige ud af Forpagtningen, rejste den førnævnte Peder Justsen Schiønning over til København for at besvære sig over Forholdene, og det lykkedes ham at faa en kongelig Resolution af 3. Novbr. 1674 for, at der ikke skulde betales Konsumtion af de ferske Sild, der tilførtes Byen³⁾, og indtil 1684, da Søren Brunow overtog Forpagtningen, betaltes der intet heraf. Fra den Tid af gav Fiskerne 2—3 Mark eller højst 1—3 Sldr. i aarlig Afgift af hver Baad, men da Søren Brunow overdrog Forpagtningen i Nibe til sin Broder Laurids, skruede denne efterhaanden Afgiften op og tog 7—8—9 Sletdaler aarlig pr. Baad, og det vilde Nibingerne ikke finde sig i. I Følge Konsumtionsforordningen af 13. Oktober 1688 skulde Fiskerne egentlig betale 12

1) Søn af Jakob Hansen Brunow, Præst til Budolfi Kirke i Aalborg.

2) Utvivlsomt den senere Byfoged i Hjøring, Søn af Jakob Poulsen, Præst til Frue Kirke i Aalborg.

3) Tgb. 1695 (240 b f.). I det kongelige Brev kaldes Nibe »Vor Kjøbstad«.

Skilling pr. Baad, hver Gang de kom i Land, med mindre de sluttede Akkord med Forpagteren forud for hvert Fiskeri, og Betalingen skulde erlægges i Konsumtionsboderne ved Stranden. For det første var det meget ubejligt for Fiskerne at betale en saadan daglig Afgift, og for det andet var 12 Skilling daglig i Fiskesæsonerne jo en betydelig Afgift, som de selvfølgelig vred sig ved at betale; det blev da Praksis, at Konsumtionsforpagteren efter eget Skøn afkrævede dem et vist Beløb for det forløbne Aar, og med Undtagelse af en Strid 1691, som vi ikke kan følge, da Tingbogen mangler, medførte denne Ordning tilsyneladende ingen Sammenstød mellem Parterne før 1694, da den stadigt forhøjede Afgift bragte Fiskerne i Harnisk. Laurids Brunow vilde saa opkræve de 12 Skilling daglig, men Betjentene fik kun Grovheder og undertiden Hug, naar de mødte for at kræve Pengene.

Rentekammeret havde paa Nibingernes Foranledning resolveret (26. Maj 1694), at de skulde betale 1—4 Sletdaler aarlig af hver Kaag; men Forpagteren var ikke fornøjet hermed og gjorde Paastand paa den daglige Afgift. 2. Marts 1695 tages Tingsvidne, at en stor Del af de ved Nibe fangede Sild sælges til Vognmænd, som fører dem ud paa Landet eller til Købstæderne, men Størstedelen bliver saltet af Aalborg-Saltere og sendt til Aalborg, hvorfra de udskibes, og da der paa de Steder, hvor Silden føres hen, svares Konsumtion af dem, var det ubilligt, at der ogsaa skulde betales Konsumtion af dem i Nibe, hvor kun en lille Part af Silden fortæres, tilmed betales der ikke Konsumtion af ferske Sild paa de øvrige Fiskelejer, der havde samme Næring som Nibe, nemlig Klitgaard, Nørholm, Gjøl, Øland, Stavn, Valsted og Sebbesund. Ved Dom af 19. Marts 1695 kendtes for Ret, at Nibingerne skulde betale 1—4 Sldlr. aarlig

af hver Kaag, og Klassifikationen foretages af 4 eller 6 uvildige Mænd¹⁾.

Konsumtionsforpagteren vilde ogsaa lade sine Betjente inkvirere i de Landsbymøller, hvor Nibingerne fik deres Korn malet, nemlig Lundbæk Mølle, Binderup Mølle og Lille Binderup Mølle, men Ridefogden til Lundbæk afviste dem bestemt og jog dem bort²⁾.

Selvfølgelig smuglede Beboerne, naar de kunde komme af Sted dermed; men Betjentene var ret skrappe; Fuldmægtigen Anders Paulin skræmmede saaledes en Pige til at tilstaa Smugleri ved at sige, at hvis hun ikke bekendte, vilde han sætte Brønde i hendes Pande (∴ brændemærke) og Skruer paa hendes Fingre³⁾.

I Slutningen af det 17. Aarhundrede var Konsumtionen af Nibe ikke bortforpagtet; Konsumtionsbetjentene, der udtoges af Birkefogden og 4 Mænd, var ikke som tidligere privat ansatte, men aflagde Embedsed⁴⁾, og Konsumtionsafgiften lignedes paa Byens Beboere. For at opnaa denne Begunstigelse havde Nibe haft en Afsending, nemlig Herredsfogden i Hornum og Fleskum Herreder, Tyge Thomsen⁵⁾, ovre i København; men maaske var der dog dem, der ogsaa følte sig brøstholdne ved denne Ordning, thi 14. Marts 1696 tinglæstes et Missive af 3. Marts fra Rentekammeret til Birkefogden, i hvilket der udtaltes, at Kamret formente, at Konsumtionsligningen paa adskillige Steder var beregnet højere end det, der skulde udgives til Statskassen, for med det overskydende dels at lønne Betjentene, som indsamlede Pengene, og

1) Tgb. 1694 fol. 195 ff; 1695, 237 b ff, 240 b f, 242.

2) Tgb. 1694, fol. 142 b.

3) Tgb. 1694 fol. 193 b.

4) Tgb. 1698 ²²/₁.

5) Født i Flensborg 1662, død i Aalborg 1737, blev 1702 Amtsforvalter i Aalborg.

dels de Mænd, som var antagne som Kasserere eller ogsaa dem, der kaverede for Summens Erlæggelse. Da en saadan Ligning var imod Kongens Vilje, og de fra Kamret udgaaende Ordre alene sigtede til, at den af ethvert Sted forlangte Konsumtion skulde lignedes paa Indbyggerne, dog at Kopulationspenge og Milepenge af fremmede Fragtvogne kom Ligningen tilgode, befales det Birkefogden, at han straks paa Tinget lader samle alle Nibe Indbyggere og dem offentlig tilkendegiver Kongens Vilje med Hensyn til Ligningen, saa at de fremtidig afholder sig fra at bebyrde Beboerne med yderligere Paalæg, end der kræves¹).

I Begyndelsen af det 18. Aarhundrede vendte man atter tilbage til den gamle Ordning med Bortforpagtning af Konsumtionen, og Nibe kom som før under en i Aalborg boende Konsumtionsforvalter, der repræsenterede private Interesser. Atter opstod da de tidligere kendte Stridigheder af den mest smaalige Art, og Tingbøgerne er fulde af saadanne. Slige Sager behandlede nu stedse ved Ekstraret, ligesom ogsaa Fiskerisager, og Retten sattes da i Birkefogdens Hus. Der var paa hin Tid 1 Overkonsumtionsbetjent²) og 9 Konsumtionsbetjente i Byen, saa der manglede ikke Tilsyn. Blandt de vigtigere Sager kan nævnes, at Konsumtionsforpagterne 1704 krævede Afgift af Bolsmændenes Avl, hvilket de var fritagne for i Følge kgl. Bevilling af 3. Novbr. 1674³), og ligeledes krævedes der Afgift af Sildefangsten hver Gang Baadene landede; Nibingerne lod Sagen gaa til Højesteret, hvor Dommen af 11. November 1705 gik dem imod⁴).

1) Tgb.

2) 1704—1707 nævnes Mathias Nielsen Møller, senere Anders Winther.

3) Tgb. 1704 fol. 56.   4) Tgb. 1706 fol. 208.

Derimod havde Nibingerne den Tilfredsstillelse, at da en af deres mere ansete Mænd, Bager Christoffer Braun, 1710 blev tiltalt for formodet Toldsvig, anklagede denne Konsumtionsfuldmægtig Anders Winther for at have undladt at anvende stemplet Papir til Maalesedlerne, skønt han ofte havde taget Betaling for saadant. Winther undskyldte sig med, at saadant Papir ikke kunde faas i Nibe og ikke i Hast kunde hentes fra Aalborg, derfor havde han af og til anvendt almindeligt Papir¹⁾.

— — —

15. November 1685 gaves der kongeligt Privilegium paa Birkefrihed for Lundbæk og Pandum med underliggende Gods, og dette Lundbæk Birk kom til at øve en Del Indflydelse paa Forholdene i Nibe. Adskillige af Nibingerne var nemlig Fæstere under det nærliggende Lundbæk, og Birkefogden til Lundbæk, Anders Christensen i Løgstør, tillod sig at afsige Dom over Godsets Fæstere i Nibe og at eksekvere Dommen.

Imod dette formentlige Indgreb i et kongeligt Fribirks Rettigheder protesterede Birkefogden i Nibe, og 30. November 1689 resolverede Rentekammeret, at Nibe (og Løgstør) ikke var almindelige Landsbyer, hvis Beboere som andre Bønder hørte under adelige Birker (jvf. Resol. af 27. Juni 1691²⁾). Da Birkefogden til Lundbæk imidlertid afsagde Kendelse i Sagen 4. Maj 1692, kunde Birkefogden i Nibe ikke paakende den, men maatte nøjes med at henvise den til højere Domstol.

Anledningen til Sagens Opkomst var, at Friherreinde Jeanne Marie Ruse til Lundbæk krævede mere Arbejde af sine Fæstere i Nibe (ialt 41), end de vilde yde og end de i tidligere Tid havde ydet.

9. Juli 1692 toges der paa Tinget i Nibe Tingsvidne

1) Tgb. 1710 fol. 331.

2) Nibe Tgb. 1692 fol. 18 b ff.

om, at Fæsterne undertiden om Sommeren gjorde en Ugedags Tjeneste paa Lundbæk, mest i Haven, og nogle faa Gange om Vinteren arbejdede de med at bære Brænde, Lyng og Tørv eller vaske Klæder.

Da salig Baronen (c: Oberst Christian Juul) fik Godset, fordrede han mere Arbejde eller flere Arbejdspenge, end tilforn var ydet, og enkelte af Fæsterne flyttede da over paa en andens Stavn; en enkelt, der selv ejede Hus, lod endog Baronen beholde Huset uden Verderlag.

Nibingerne havde egentlig ikke været saa kede af Sommerarbejdet i Haven, hvor de kunde faa nogen Frugt til eget Brug, og en Del af Fæsterne erklærede, at de overhovedet aldrig havde ydet Arbejde af deres Grundstykker¹⁾.

Stridsspørgsmaalet afgjordes ved Landstingsdom af 25. August 1692, der stadfæstedes ved Højesteretsdom af 17. Juni 1693²⁾, i Følge hvilken Herligheden og al Jurisdiktionen med Birkeretten i Nibe tilhørte Kongen, saa Indbyggerne der ikke kunde have andre Ting som deres Værneting, og hermed var Underretsdommen omstødt; men selv denne Dom og flere Kancelliskrivelse gjorde dog ikke mere Indtryk paa General Gregers Daa, der ved Ægteskab med Jeanne Marie Ruse var blevet Herre til Lundbæk, end at han vedblivende forlangte af sine Fæstere i Nibe, at de skulde anse Lundbæk Birketing som deres Værneting³⁾, og Stiftbefalingsmanden maatte derfor ved Skrivelse af 17. September 1697 paalægge Birkefogden i Nibe ej at tillade noget Skaar i Nibe Birk eller Indvaanerne at søge andre Ting, end det i Nibe⁴⁾.

1) Tgb. 1692 9/7.

2) Højesterets Domprotokol 1693 I fol. 385–401 og Højesterets Voteringsprotokol 1693.

3) Nibe Tgb. 1698 4/7. 4) Tgb. 1698 4/6.

Ved den store Jurisdiktionsomlægning 26. Novbr. 1687 blev det bestemt:

„At eftersom Vi af Landsdommerne i Vort Land Nørre Jylland deres allerunderdanigst indgivne Erklæring allernaadigst fornemme, at Fleskum og Hornum Herreder samt Nibe Birk, Nørholm Birk, Storevorde Birk og Mov Birk i Viborg Stift skal være hinanden saa nær beliggende, at de bekvemmeligen skal kunne sammenlægges, da have Vi allernaadigst for godt befundet, at bevilge og anordne, saa og hermed bevilger og anordner, at forskrevne Herreder og Birker maa og skal herefter for dets Belejligheds Skyld saa vidt Rettens Administration angaar, annekteres og sammenlægges, og Tinghuset sættes ved Bonderup i Ellidshøj Sogn, hvor Tinget skal holdes om Torsdagen og af Johan Clausen¹⁾ som Herredsfoged, hvortil han her ved allernaadigst beskikkes, forsvarlig betjenes; dog skal Knud Pedersen, Birkefoged i Nibe Birk, ved sin Bestilling forblive og den som hidindtil uforandret betjene, indtil enten han eller fornævnte Johan Clausen ved Døden afgaar, da samme Birk først at lægges til Herrederne, som før er meldt, og af den længstlevende som Herredsfoged betjenes. Thi skal bemeldte Johan Clausen være Os som sin absolute Suveræn etc. (hørig og lydige).“

Johan Clausen døde 1693, men Knud Pedersen onskede næppe at blive Herredsfoged, og Bestillingen blev

1) Var Foged paa Lundbæk og Pandum indtil 1691 og boede i Tyrestrup indtil 1691. Blev Herredsfoged ca 1680. Var sandsynligvis Søn af Claus Johansen i Nibe, hvis Broder, Karsten Johansen († 1667) var Foged paa Pandum. Claus Johansen flyttede til Hillerød. (Nibe Tgb, 1670. fol. 17 b og 71). Johan Clausen drev betydeligt Sildesalteri i Nibe. Han var første Gang gift med Else Otsdatter, Enke efter Laurids Clemmesen i Tyrestrup, og anden Gang med Susanne Jeremiasdatter, Enke efter Kapellan Hans Resen i Nibe. Hun ægtede 3. Gang Mourids Mikkelsen, Salter i Nibe. Skifte efter Johan Clausen afholdtes 28. August 1693 (Nibe Tgb. 1693 fol. 109).

da givet til Tyge Thomsen¹⁾, der tog Bopæl i Nibe. Efter Tyge Thomsens Afgang 1702, da han blev Amtsforvalter i Aalborg, blev Niels Nielsen Ilkjær²⁾ 31. Oktober 1702 udnævnt til Foged i de nævnte Herreder og Birker, og det er formodentlig ham, der 17. Novbr. 1703 fik udvirket en kongelig Stadfæstelse paa den forannævnte Bestemmelse fra 1687³⁾. I Stadfæstelsen hedder det, at eftersom der er bleven ansøgt om kgl. Konfirmation paa det under 26. Novbr. 1687 udgivne kongeligt aabne Brev, „da ville Vi forskrevne Brev udi alle dets Punkter og Klausuler have konfirmeret og stadfæstet — — —; dog saasom bemeldte Herredsfoged Johan Clausen ved Døden er afgaaet, skal denne Vor Konfirmation paa den nuværende Herredsfoged i forberørte Fleskum og Hornum Herreder, Niels Nielsen, ekstenderes, saa at, om han fornævnte Knud Pedersen, Birkefoged i Nibe, overlever, samme Nibe Birkefogderi da, som heroven er meldt, til Herrederne skal lægges og af fornævnte Niels Nielsen som Herredsfoged betjenes.“ —

Da Knud Pedersen 1710 var bleven saa aflægs, at han ønskede at træde tilbage fra sin Birkedommervirksomhed, blev Sagen om Ophævelsen af Nibes gamle selvstændige Birk altsaa aktuel, og som man kunde vente vakte dette Modstand i Nibe. Beboerne indgav derfor Andragende om, at de maatte beholde deres eget Ting, og Stiftamtmand Frederik Krag i Viborg støttede Ansøgningen. Under 1. Februar 1710 udgik der da følgende Missive til Stiftsbefalingsmanden⁴⁾:

1) Se Side 129.

2) Se Birkefogder i Nibe.

3) Beboerne havde efter Johan Clausens Død haft en Deputation hos Kongen (i Holsten) for at faa udvirket, at den nye Herredsfoged ikke blev beskikket til sukkederende Birkefoged i Nibe (Tgb. 1698, fol. 143 b og 145).

4) Jydske Tegnelse.

„Saasom Vi af Din indgivne allerunderdanigste Memorial af 21. Januar sidst forleden haver fornummet, at Knud Pedersen, Birkefoged i Nibe — — — formedelst hans høje Alder og tilfalden Svaghed haver frasagt sig samme Birkefogeds Bestilling ej længer at kunne betjene, og at Indbyggerne der paa Steden befrygter sig, at Herredsfogden udi Hornum og Flestum Herreder, Niels Nielsen Ilkier, som haver Vores allernaadigste Konfirmation at sukedere bemeldte gamle Birkefoged og samme Birkefogeds Bestilling tilligemed Herredsfogderiet at betjene, dennem der fra Byen imod gammel Sædvane til Herredstinget skal ville drage, saa give Vi Dig hermed tilkende, at Vi allernaadigst have for godt befunden, at Birketinget for Nibe Bys Indbyggere skal herefter, som tilforn altid sædvanligt haver været, der i Byen holdes. Derefter Du Dig allerunderdanigst haver at rette og Vedkommende det til Efterretning straks at kundgøre — — —“.

31. Maj 1710 tinglæstes Kopi af dette Brev paa Nibe Birketing, og Nibe blev herefter ved at bestaa som selvstændig Birkejurisdiktion, indtil Byen 1727 fik Købstadsretighed.

— — — —

De forskellige Angreb paa Nibes Selvstændighed og Uafhængighed var selvfølgelig alt andet end kærkommen for Nibingerne; men de var dog godt for noget: De avlede Modtryk, og de bragte Nibingerne til at samle sig til Værn for deres By og til Arbejde for dens Trivsel. En Følge heraf var, at Nibe fik en Art Magistrat. 4. November 1693 fremkom Prokurator Niels Jensen Hurtigkarl paa Tinget, hvortil han efter Begæring af en stor Del af Byens Indbyggere havde indstævnet samtlige Beboere for at faa opkrævet 12 Mænd, som kunde lægge Indbyggerne i Skat, naar Behov gjordes til Byens Fornødenhed og Nytte „med videre Anordning

og god Politie i Byen til enhver Mands Gavn, saavidt lovligt eragtes.“ Der blev dannet en Repræsentation af 12 Mænd, der skulde træde sammen, naar det begæredes, „eller naar noget kunde forefalde, som angik Byens Udgifter eller Indvaanernes Nytte og Kon-servation eller deres Skades og Afbræks Anvendelse“. Valget gjaldt til Udgangen af 1694, altsaa for 1 Aar ad Gangen.

Omtrent ved samme Tid ser vi Nibingerne gøre Forsøg paa at komme fri af det Formynderskab eller Afhængighedsforhold, som de paa Handelens Omraade var komne i til Aalborg ved Forordningen af 28. Januar 1682. Ved denne Forordning blev Aalborg jo nemlig Stapelplads for Limfjordsbyerne, hvem Handel paa Udlandet blev forbudt, og Nibingerne skulde altsaa tage deres Salt, Hamp, Tjære o. s. v. hos Aalborg-Købmændene, ligesom de ogsaa var henviste til at sælge deres Sild gennem dem. Ganske vist fik Nibingerne en tilsyneladende Lettelse, da det ved kgl. Brev bestemtes, at de skulde have en Toldgodtgørelse for hver Læst Sild, som de udførte fra Aalborg Toldsted, saaledes at Godtgørelsen blev fradraget i Tolden af det Salt, der indførtes til Nibe; men da Nibe skulde købe Saltet hos Aalborg-Købmændene, der formodentlig havde erlagt fuld Told deraf, er det tvivlsomt, om de i Virkeligheden fik nogen Toldlettelse, og om den ikke gik i Aalborg-Købmændenes Lomme¹⁾. I denne Forbindelse kan det oplyses, at der til 100 Tdr. Sild brugtes 25 Tdr. St. Ybes Salt eller 32—35 Tdr. Lissabon Salt, medens andet Salt var utjenligt²⁾, og det vil saaledes skønnes, at Salt var en meget vigtig Handelsartikel i de Perioder, da det store Sildefiskeri foregik.

1) J. L. Lybecker: Om Sildefiskeriet, S. 19.

2) a. St. S. 36.

1688 klagede Nibingerne over, at Aalborg-Købmændene forhindrede andre i at sejle op til Nibe, og ved kgl. Brev af 17. Marts 1688 blev det tilladt danske Undersaatte at sejle til Nibe for der at handle med Sild; men denne Indrømmelse var dog ikke tilstrækkelig til at opfylde Nibingernes Ønsker, og ved Overenskomst af 30. Juli 1689, underskrevet af 65 Mænd i Nibe, blev det vedtaget at søge Kongen om Handelsprivilegier for Byen, og det vedtoges tillige, at de Bekostninger, som maatte flyde af dette Andragendes Forebringelse, skulde lignedes paa Beboerne efter Formue og Lejlighed¹).

Det vides ikke, om der straks er foretaget Skridt for at erholde Privilegier, i hvert Fald har de ikke frugtet; men 25. April 1693 affattede Nibingerne en saalydende Ansøgning:

„Stormægtigste allernaadigste Arvekonge og Herre!

Saasom Aalborg Borgere ganske og aldeles vil formene og forbyde os fattige Indvaanere udi Nibe kongelig allernaadigste tilladte ringe Handel med Københavns Folk og alle andre af Rigernes Indvaanere samt Fremmede, Salteriet og andet angaaende, saasom af Arildstid, endog vi betaler stor Konsumtion og andre kongelig allernaadigst paabudne Kontributioner efter allerunderdanigste Skyldighed saavel som andre Købstæders og Byers Indvaanere, saa ere vi underskrevne paa vores egne saavel som samtlige Nibe Bys Indvaaneres Vegne højlig forarsagede saadant udi dybeste Underdanighed at andrage for Eders kongelige Majestæt med allerunderdanigste og ydmygste Bøn og Begæring os maatte bevises den store og sær kongelige Naade og Frihed fri og ubehindret af alle og enhver at salte udi Nibe, forskrive og tilforhandle os Salt, Hamp, Tjære, Steg og andre Varer til Fiskeriets og Salteriets Fornødenhed, mod saltede og tørre Sild, andre Varer og rede Penge, af Københavns Borgere og andre, som

1) Nibe Tgb. 1698, fol. 145 b.

ankommer til Aalborg og er tilladt eller herefter tillades at sejle op for Nibe og der losse Salt, Tømmer og andre Varer efter kongelig allernaadigste givne Privilegier og Toldrullens pag. 24, Art. 20, samt der at indtage saltede og tørrede Fiskevarer og Korn af alle Slags, om de det behøvede, naar Godset og Varerne blev rigtigt angivne ved Aalborg Toldsted og der betalt tilbørlig Told og Rettighed deraf. Thi Borgerskabet udi Aalborg, som vrangelig vil forklare Privilegierne og Toldrullen, er os saa haarde og misundelige, at de ganske vilde betage os Brødet, om det stod udi deres Magt, og hverken vil tillade Københavns Borgere eller andre, som i forrige Tider efter kongelig allernaadigst konfirmerede Privilegier at opsejle for Nibe med Salt og tomt Træ og der enten selv at salte eller tilforhandle sig saltede og tørre Sild eller andre Fiskevarer af os herpaa Stedet mod Salt, andre Varer eller rede Penge; Borgerskabet udi Aalborg kan og vil (ej) heller afhandle os vores saltede og tørre Sild mod rede Penge, Salt og andre Varer efter Markedets Gang eller paa anden Maade, at vi kan subsistere. Hvorfore vi fattige Indvaanere udi Nibe paa nogen Tid udi dette Vaarfiskeri ikke haver kunnet tage mod ferske Sild udi Betaling af Fiskerne for krediteret Korn og andre Varer til deres Fiskeris Fortsættelse af manqvement¹⁾ for Salt; ej heller er det misundelige Borgerskab i Aalborg nu god for at tage mod Sildene eller forskaffe os Salt til at salte dem med, saa dersom den gode Gud ikke inden faa Dage sender Salt til Landet, maa Sildene ligge hos en Del af os og forraadne, eller Fiskerne lade deres Garn stande urøgtede i Fjorden eller og ganske optage dem, det ganske Land saavelsom os fattige Indvaanere til stor Fortræd og Skade.

Endel af os udi Nibe kunde vel have forskrevet Salt fra København eller andre Steder og forsynet os dermed i Nibe og afhændet en Del af vores saltede Sild til Københavns Folk, men af Frygt for Aalborg Borgeres Trudsel og haarde Medfart haver vi ikke

1) o: Mangel.

understaaet saadant, thi sidst 12. April lossede Borger-
skabet i Aalborg med Gevalt til Deling imellem dem
selv fire Læster Salt af et Københavns Skiberum og
ikke vilde forunde en af os i Nibe en Tønde deraf,
som det dog selv havde forskrevet fra København til
sit Salteri. Saa dersom Eders kongelige Majestæt
ikke vil anse os fattige Indvaanere, som haver vores
ringe Midler staaende iblandt Fiskerne, med den sær
kongelige Naade og allernaadigst forunde os de udi
allerdybeste Underdanighed begærede Privilegier paa
forberørte Handel med Københavns Folk og Rigernes
Indvaanere, er at befrygte, dette Sted med Indvaanerne
snart skulde vorde ruineret og ikke længe kunde svare
enten Konsumtion eller andre kongelig allernaadigst
paabuden Kontributioner, som vi efter de Vedkommen-
des Takst, vores Evne og Tilstand hittildags efter al-
lerunderdanigste Skyldighed haver aarligen betalt udi
Hundrede og Tusinde Tal saavelsom andre Købstæder
og privilegerede Byers Indvaanere, omendskont vi haver
ikke haft lige Frihed med dennem; lever derfor udi
den allerunderdanigste Forhaabning, os ovenbemeldte
begærte Privilegier allernaadigst forundes til Byens
Konservation og vores Nærings Fortsættelse ubehin-
dret af Aalborg Bys Øvrighed og underværende Bor-
gerskab og alle og enhvers Tiltale, paa det vi engang
udi Fred og Enighed med dennem, som os efterstræ-
ber til at ruinere, kunde fortsætte vores ringe Handel
og Vandel, have Brødet deraf og ernære os ærligen
og redeligen samt svare til kongelig allernaadigst paa-
budne Kontributioner efterdags som tilforn. Den høje,
kongelige, store Naade og Clementz¹⁾, som os veder-
fares ved en naadig og mild Resolution herpaa, skal
den trofaste, gode Gud efter vores allerunderdanigste
og trohjertigste Formaaning rigeligen belønne med ald

---

1) o: Gunst.

Timelig og evig Velsignelse mod Eders Kongl. May.tt
og det ganske kongelige Arvehus, som ønskes af:

Knud Pederssøn ¹⁾ eg. H.	Johan Claussøn ²⁾ eg. H.	Laurits Jacobssøn Brunov ³⁾
Søfren Peders. Trane	Niels Pederssøn eg. Hd.	Anders Laurssøn Egen Hand.
Christen Madssøn	P. Stub ⁴⁾ Eg. H.	Christen Nielsøn ⁵⁾ , Eg. H.
Jens Jenssen Klitgaard Egh.	Christen Jenssøn ⁵⁾ Eg. H.	Jens Jensen ⁵⁾ Eg. H.
Niels Jenssen ⁵⁾ Eg. H.	Jens Knudssøn Stræt Egh.	Povel Weidemann Egh.
Jens Wiffersøn Eg. H.		Guldb. Egh.
Wogen Laurssøn Egh.	Cleinen Jacobssøn Eg. Hand	Christen Christenssøn Egh.
Niels Kornielsen Høybierig Eghd.	Gregers Pederssøn Egh.	Soffren Hanssøn Koch
Jens Sørenssøn ⁶⁾		Lucas Weidemann Egh.

Regeringen sendte dette Andragende til den konstituerede Stiftamtmand i Aalborg, Dr. med. Niels Jespersen, for at indhente hans Erklæring derover, men han, der ved saa mange Baand var knyttet til Aalborgs Handelsstand, og som formodentlig ogsaa har indhentet Købmandslavets Betænkning over Andragendet, vilde ikke anbefale, at Nibingernes Ønske blev opfyldt, og Sagen blev saa henlagt af Kancelliet, skønt Nibingerne 1694 sendte en Deputation bestaaende af Prokurator Niels Jensen Hurtigkarl og Konsumtionsforpagter Laurs Jakobsen Brunow til København for at virke for Bevillingens Frem-

1) Birkefoged. 2) Herredsfoged i Hornum H.

3) Konsumtionsforpagter. 4) Birkeskriver. 5) Hurtigkarl.

6) Kjærulf.

me. Laurs Brunow var dog næppe den heldigste Udsending, da han ogsaa var i saa nøje Tilknytning til Aalborg-Købmændene, og Nibingerne anklager ham da ogsaa senere for, at han ikke havde virket i deres Bys Tjeneste, skønt han havde faaet 44 Rdl. til Rejseomkostninger¹).

Rimeligvis er det en Følge af dette Afslag i Forbindelse med kgl. aabent Brev af 3. November 1693, hvori al Handel paa Fiskelejerne i Aalborgs privilegerede Distrikt forbydes uvedkommende, at der paa Tinget i Nibe 27. Januar 1694 tinglæstes en Skrivelse fra Stiftamtmanden til Birkefogden, i hvilken det blandt andet hedder: „Som formenes adskilligt usømmeligt at begaaes imod Hans kgl. Majestæts naadigste Lov og Forordning og ofte tilforn gjorde Paamindelser, saa vilde han efterskrevne Poster iagttage, og hvis (∴: hvad) derimod handles, efter hans underdanigste Pligt tilkendegive:

1) at optegne og straks indsende, om nogen udi Nibe Birk findes, som bruger ulovligt Købmandsskab og Prangeri — — —, VI) at indgive Specifikation paa samtlige Birkets Indbyggere og deres Næring — — —. Har den fungerende Stiftamtmand, Dr. med. Niels Jespersen ikke af egen Drift rørt paa sig med Hensyn til Nibingernes Handel, har Aalborg Købmandslav nok vidst at give ham Pennen i Haanden.

Stridighederne mellem Aalborg-Købmændene og Nibingerne fortsattes saa fremdeles; men imidlertid skete der den Forandring, at Nibe, der hidtil havde hørt under Aalborg Stiftamtmands Omraade, ved kongelig Anordning 1697 blev lagt under Viborg Stiftamt, saa Stiftamtmanden her fremtidig var Byens Overøvrighed²), og da Nibingerne hos ham, Baron Frederik Krag, kunde

1) Nibe Tgb. 1698 fol. 164 b og 178.

2) Nibe Tgb. 29/9 1697 fol. 102 b

vente at finde bedre Ørenlyd for deres Ønsker, optog de atter Sagen om udvidet Handelsret, idet de fik Birkefogden til at sende ham en saalydende Klage¹⁾:

„Højædle og velbaarne Hr. Baron,
højgunstige Hr. Stiftamtmand og høje Befordrer!

Af indlagte Dom fornemmer Hans Excellents endnu Aalborgfolks fremturende Haardhed imod Nibe, ihvorvel vi var i Tanke, de skulde holde inde, indtil Hans Majestæts Naades nærmere Resolution. Denne Mand af Nibe, Jens Sørensen (c: Kjærulf) skal have betalt og aftalt med en Mand af København, Peder Mortensen, at han skulde tilkøbe hannem 20 Tdr. Salt i København i Henseende at forbigaa Aalborg Borgeres urolige Efterstræbelse, og om den Københavns Mand kom med Saltet og bemeldte Nibe Mand havde faaet det af Skiberummet om Fredag Aften, arresterede de Saltet om Lørdagen, og næste Mandag dømte de begge udi Mulkt, som Dommen indeholder²⁾, uden Opsættelse efter indstændig Begæring til deres Sags Bevisning og uden lovlig Stævnemaal; de vilde ikke konfiskere Saltet, som menes nok skal være i den Henseende, at Sagen ej skulde rejse saa højt, at Sagen kunde stævnes til Højesteret, og førend de maatte blive Dommen mægtig, skulde Pengene erlægges, som og skete. Den fattige By kan umuligt bestaa sig, naar ingen maa komme hid at handle noget med os, vi ej heller maa købe af nogen uden af Aalborig; da ere vi elendige Folk, dersom Gud og Kongen ej udi Naade vil anse os, næst høje gunstige Befordrers Assistent, da ser det ud til Ruin; vi ere udi bedste Forhaabning til vores højgunstige Hr. Stiftamtmand til sikker Befordring, som vi ej paatvivle, naar det kan falde den gode Herre belejligt. Vor Herre skal belønne det, vi ej kan aftjene, fortørnes ikke, gunstige Herre for dristig

1) Indlæg til Kgl. Brev af 2. Srptbr. 1699.

2) Dom af Aalborg Raadstueret ^{18/10} 1697. De skulde i Henhold til Privilegiernes 30. Artikel bøde 40 Mark Penge til Kongen og 40 Mark til Byen inden 3 Solemærker samt betale 4 Rdlr. i Sagsomkostninger.

Ansøgning, den trofaste Gud entholde Hans Ekscellence
med højadelige Hus udi langvarig og behagelig Vel-
stand ønsker stedse

Hr. Barons
ydmygste
Thiener,
Knud
Pederssen
Eg. haand.

Nibe 23, Novbr 97“.

Heller ikke denne Gang forhastede Regeringen sig med at imødekomme Nibingernes Ønsker; men da Aalborg Købmændene under Høstfiskeriet 1699 hindrede en norsk Skipper i at sejle til Nibe med en Ladning Salt og Hvede, besluttede Nibingerne atter at sende en Deputation til København for at virke for deres Sag. Her-til blev udvalgt Herredsfoged i Hornum Herred Tyge Thomsen (senere Amtsforvalter i Aalborg), Prokurator i Nibe Niels Jensen Hurtigkarl, og Købmand i Nibe Søren Pedersen Trane.

Denne Gang vandt deres Klage Ørenlyd, og under 2. Septbr. 1699 udgik følgende kongelige Bevilling:

*»Frederik 4. — — — gjør vitterligt, at eftersom Indvaanerne udi Nibe — — — — — for Os underdanigst haver ladet andrage og sig beklage over den store Fortrængsel og Næringsforhindring, som den-
nem af Borgerskabet i Vor Købstad Aalborg paa nogle Aars Tid skal være tilføjet, idet at de skal hindre Nibe i at sælge deres saltede Sild til andre end Aalborg Købmænd og at købe deres Salt af andre end af dennem, og naar de derimod kunde handle, skal ikke alene Varerne være blevne prisgjorte, men endog den Købende saavel som Sælgende til Straf anset, saa at Nibe Indvaanere allerunderdanigst formener, at Borgerskabet i Aalborg paa den Maade skal selv kunne sætte Pris paa Nibe Sild og deres eget*

Salt og forpligte Nibe Mænd til at sælge Silden for hvad Pris, Aalborg Købmænd lyster, og betale dennem deres Salt saa dyre, som dennem selv behager; da haver Vi efter bemeldte Nibe Bys Indvaaneres herom allerunderdanigst gjorte Ansøgning og Begæring allernaadigst bevilget og tilladt, saa og hermed bevilger og tillader, at alle og enhver af Undersaatterne udi Vore Riger og Lande maa med deres Skiberumme tilføre forbemeldte Nibe Bys Indvaanere til Fiskeriets Fornødenhed Salt saa vel som og Fiske-tønder, naar samme efter Voris den 10. Januarii Aar 1698 allernaadigst udgangne Forordning om Vægt og Maal ere indrettede, saa og, at Nibe Indbyggere maa sælge og afhænde deres Fiskevarer til saadanne for Nibe ankommende Skiberumme og ellers med egne Skibe udføre deres Fiskevarer til Aalborg og andre Stæder i Vore Riger og Lande for at afsætte og forhandle, naar de efter Vores allernaadigste udgangne Toldrulle sig ved Toldstedet angiver og Vores Told og anden Rettighed deraf rigtigen erlægger og betaler. Dog ville Vi hermed have forbudet dennem under den Prætext¹⁾ nogen Handel der oppe paa Limfjorden med andre Varer at drive. Herforuden have Vi o, allernaadigst for godt befunden at bevilge og anordne, saa og hermed bevilger og anordner, at ved forbemeldte Nibe Bye maa herefter Tiendedagen før Mikkelsdag og næst følgende tre Dage eller, om de paa Søndage eller andre hellige Dage indfalder, da paa saa mange Søgnedage dernæst efter, holdes et Marked med Fæ og deslige for alle og enhver, som der noget i saa Maader kan have at sælge og købe, dog at alling dermed skikkeligen og tilbørligen tilgaar. Hvor- efter de Vedkommende sig allerunderdanigst haver at

¹⁾ o: Paaskud.

*rette, og forbyder Vi alle og enhver, særdeles Borger-
skabet i Aalborg, herimod, eftersom forskrevet staar,
nogen Hinder eller Forfang at gøre, under Vor Hyl-
dest og Naade.*

Givet Hafniæ den 2. September 1699.«

I hvor høj Grad Nibe var gaaet frem i det 17. Aarh. Slutning ses af, at det 1698 udtales at: „Nibe Bys Opkomst med dens Indbyggere (Gud ske Lov) nu findes over dobbelt mere end den Tid. (1671) og Aar efter Aar forbedres“, saa Degnens Indtægt: Offer, Løn og Akcidenser, var nu bedre end et temmelig godt Præstekald paa Landet¹⁾; vi ser endvidere de gode Aar kendetegne af en uendelig Mængde Stridigheder vedrørende Fiskeriet, og vi ser, at Byens Haandværkerstand forøges med Guldsmede, Tinstøbere, Blikmagere, Blytækkere, Felberedere, Hattemagere og flere. Udviklingen fra Landsby til bymæssig Bebyggelse kommer ligeledes frem i en Byvedtægt af 1699, hvilken passende kan kaldes Politi- og Brandvedtægt for Nibe.

En saadan Politivedtægt var maaske ogsaa nok tiltrængt, thi 1698 stod en hel Del unge Nibinger tiltalte ved Retten, fordi de paa Faste- og Bededagen 20. Maj fra Klokken 11 af, „da Højmessen var endt og Dagen igennem“ havde spillet Kegler paa Algaden „med Drikken og Tobaksmøgen paa Gaden“ med flere onde Gerninger, saasom Skyden med Bøsser paa Gaden og Afbrænding af Raketter mellem Husene, samt Spil og Leg Kristi Himmelfarts Aften og Nat. Fogden paa Lundbæk tog sig af Synderne og lod læse et Indlæg, i hvilket han protesterede mod, at der rejstes Sag angaaende disse Bagateller efter at der var hengaaet saa lang Tid — ca. 4 Uger —; han nægtede ikke, at disse „Fisker-

¹⁾ Tgh. 1698 fol. 155.

knægte“ havde forset sig; men derfor burde de straks have været revsede og ikke forfølges med Rettergang for en saa ringe Forseelse i en Bondeby eller Fiskeleje, hvor der hidtil aldrig var bleven holdt noget særligt Politi; og desuden var Nibe jo ingen Fæstning, som Skydningen kunde ødelægge, sluttede han spydigt. De skyldige blev dog dømt til hver at betale 27 Lod Sølv i Bøde samt til at staa aabenbart Skrifte „med Afbedelse hos Menigheden for deres begangne Forargelse“ og endvidere til at betale Sagens Omkostninger med 4 Slettedaler¹).

Muligt var det denne Sag, der gav Anledning til Politivedtægtens Affattelse, og 21. Januar 1699 havde Birkefogden Knud Pedersen stævnet Nibes samtlige Indbyggere til Tinget „for at paahøre nogle efter de fleste Bymænds Begæring opsatte Poster, sigtende saavel hen til Guds Ære, som til Indvaanernes Bedste og en heri Byen høj-fornøden skikkelig Politi-Befordring samt og nogle Poster, Konsumtionen med videre angaaende, hvilke Poster nu blev oplæst og af samtlige uimodsigeligt vedtagne — — — —“.

1. Saasom en stor Del af det gemene Folk her i Byen ikke aleneste selv entholder dem fra Kirken og Guds Hus mange Prædikedage efter hinanden, men endogsaa ikke holder deres Børn, Tyende og andre deres Husfolk til Gudsfrygt og at søge Kirken, da vedtages, at de skal anses og straffes uden nogen Forskaansel efter Loven for Helligbrøde; og bør Husherren dennem dertil at holde og dermed at have Indseende, saafremt han ej vil svare til Bøderne.
2. Ingen maa findes ved Bommene uden eller inden for at købe noget med Bønderne om Helligdage, hvad Varer det og være kan, førend Klokken er slagen 1 over Middag under 2 Marks Straf til Fatige. Og skal Bønderne heromkring tilkendegives

1) Tgb. 1698, fol. 158, 160, 166, 168 b.

ej at komme hertil Byen med noget fal¹⁾, førend Gudstjenesten er ude i alle Kirker paa Landet.

3. Hvad Konsumtionen angaar, da bør enhver at angive straks efter hver Nytaarsdag, om de ville blive i den Næring, de haver haft det afvigte Aar, Ligningsmændene til Efterretning. Hvo siden indtræder udi anden Brug ud paa Aaret, end som de haver angivet, da at vorde anset efter Kammer-Kollegii Resolution.
4. Hvis nogen findes efterladt med at erlægge terminaliter, hvis de efter Billighed vorder sat fore af 8 eller 12 uvildige Mænd, da de nachlæssige enten at udstaa militæriske Eksekution eller og at pantes derfore, indtil de afklarerer.
5. Ligningsmændene skal, naar de tilsiges, møde her paa Tinget for Retten og der gøre deres corporlige Ed, at de ingen vil forurette med Takseringen, enten for Venskabs-, Frændskabs-, Gunsts eller Hads Skyld, mens lige efter enhvers Tilstand, Brug og Næring Ligningen forfatte.
6. Skulde nogen af Byens Indvaanere formene dem udi nogen Ligning eller Taksering at være for højt ansat, skal de det for Birkefogden først angive, som straks skal udnævne andre 8 eller 12 Mænd, som sligt kunde efterse og moderere, og dersom de endda formener dem at kunde være forurettet, haver de sig for Byens rette Øvrighed, hans Ekscellence Hr. Stiftamtmand eller og velbaarne Hr. Amtmand at angive og besvære.
7. Om nogen af Byens Indvaanere fanger en Tyv eller Misdæder, da den hele By ej alene at holde Vagt over slige, mens endog udstaa Bekostningen til Eksekution advenant efter enhvers Vilkaar eller derfore at tiltales og Dom at lide.
8. Om nogen Proces skulde paakomme Byen eller nogen af Byens Indvaanere dens fælles Ejendom angaaende eller anden hele Byens Skade og Nærings Forhindrelse samt dessen Fremtarv at søge, da skal al Byen udstaa den Bekostning pro quota efter 12

¹⁾ ɔ: at sælge — falbyde.

Mænds Ligning, og de modvillige at tiltales. Hvad derfor 12 eller 16 af bedste Bymænd slutter og vedtager paa Byens Vegne, som ej er lovstridig eller imod Ærbarhed, skal staa for fulde, hvorved ogsaa confirmeres forrige indgaaet Vedtægt af 30. Juli 1689.

9. Saasom ofte findes hertil Byen at hidfly adskillige ubekendte Personer, som opholder sig her en Tid lang, rejser bort, og en Del kommer igen og ej fremviser noget Pas eller Kundskab fra nogen Ret eller Øvrighed, hvorfra de ere komne, langt mindre tilkendegiver, naar de Byen qvitterer, da er vedtaget, at ingen maa huse eller hæle slige ubekendte Personer eller leje dennem Huse eller Husværelse over 2 Nætter, førend de fremviser for Sognepræsten og Kongens Foged rigtig Attest og Bevis, om de kan tillades at bo eller opholde dem heri Byen. For hver Nat, nogen derover huser dem, da at bøde til Husarme første Nat 1 Rigsort og siden dobbelt.
10. Paa lige næstforskrevne Maade forholdes med fremmede Betlere, som haver enten naadigst Tilladelse af Højøvrighed eller andre Vedkommende; men de stærke Landstrygere, som stripper omkring i Landet uden nogen rigtig Bevis, saa og de omløbende Tartere (∩: Tater), dem maa ingen huse en Time og ej tillades at være i Byen.
11. Af Byens 8 Ligningsmænd skal 4 (nemlig 2 i hver Halvpart af Byen) 14 Dage efter Paaske og de andre 4 Mænd 14 Dage efter Michaeli aarligen gaa Byen omkring Hus fra Hus og da ikke alene antegne, om nogen fremmede, ubekendt Personer sig til Byen kan have begivet og sig der opholder uden rigtig Beskeden, som ikke af Sognepræsten og Kongens Foged er paategnet og tilladt sig her at ned sætte; men endogsaa derhos efterse enhvers Ildsteder.
12. I Fald (som Gud naadelig forbyde) at nogen ulykkelig Ildebrand skulde paakomme her i Byen, da enhver straks at være behjælpelig med Redning. De, som Heste og Vogn haver, dermed at møde, med-

tagende Ølkar og Saaer til Vand; Fiskerne med Baadshager, Økser og Spande, Haandværksfolk med Spande og andet deslige, og ingen sig herudi at vægre under Straf. Og skal Kvinder, Børn og andre ledige Personer, som ej ville eller kunne hjælpe at dæmpe Ilden, holde sig fra Ildebranden, saafremt de ej vilde mulkteres. Enhver, som selv ejer Huse, skal have lange Stiger, de mindste paa 12 Alen, eller være derfor straffældige.

13. Naar nogen Tvistighed imellem Fiskerne indbyrdes kunde indfalde, som ofte sker her i Byen i Anledning deres Garnsætteri i Fjorden, som endelig ved Proces skulde udføres; da for at forekomme den Vidtløftighed og Tidsophold, som slige Processer vilde føre med sig, der snart ikke kan komme til Ende det hele Fiskeri igennem, og dog ofte ingen fornøjelig Refusion hos de skyldige imod Fiskeriets Spilde og store Skade kan erlanges; da paa Hans Majestæts allernaadigste Behag og nærmere Resolution er vedtaget, at naar deslige Tvistigheder forefalder, Parterne da uden videre Opkrævelse straks at maa lade udnævne 2de eller flere Mænd hos Birkefogden, som næste eller anden Dag kan efterse deres Garnsætteri, og Tvistigheden om muligt straks i Mindelighed forene. Hvis ej, da efter Advarsel og Indstævning at møde udi Birkefogdens Hus eller næste Tingdag derefter til Tinget til endelig Kendelse at paahøre og imodtage.
14. Ingen maa gaa i Forkøb for nogen eller byde over eller paa en anden, naar en først haver bødet paa nogen Slags Varer, langt mindre gaa uden for Byen at gøre Køb og Forprang paa noget under 1 Sldrs. Straf til Byen og derforuden at være straffældig efter Loven.
15. Saasom ofte er paabudet, at ingen maatte gaa med Tobakspiber tændte paa Gaden, som lidet vorder efterlevet; da for at faa den slemme Vane afskaffet, som snart kan foraarsage Ildebrand og anden Skade ved disse straatækkede Huse, er vedtaget, at hvo, som i saa Maader betræffes paa Gaden, skal straffes hver Gang, det befindes, paa 2 Mark til

- Fattige; og hvis de ej skulle have Middel til Bøderne, da at belægges med Arrest og videre Straf efter Forseelsens Grovhed.
16. Alle og enhver skal være tilforpligtet at skaffe deres Grum og Gæller af Silden i Fjorden til de yderste Kaaghelle (hel — se foran S. 122) for slem Stanks Skyld. Befindes nogen at henlægge Grum eller Gæller paa Gaderne i Byen eller i Vinkler, Kroge og nær ved Landevejen og Strandbredden eller nærmere Landet, end meldt er, bøde hver Gang til Fattige og Husarme 3 Mark.
  17. Fiskerne skal ej imod Loven binde deres Garn for enge (o: med for smaa Masker) og derhos anvende al Flid ved Røgtningen, at de ej fanger smaa Sild, som er utjenlige til Spisning, mens plejer at henkastes iblandt Grum og Gæller og paa Gaden i Skarnet. Hvo, det findes hos, kan ej agtes for et retsindigt Menneske, mens være straffældig.
  18. Hvad 8 eller 12 Mænd tillægger Byens Natmand og Bysvend til aarlig Løn, det skal enhver være villig til at udgive, saafremt de ikke derfor ville pantes“.

Efter at foranstaaende „højfornødne Poster og Vedtægter“ var oplæste paa Tinget, spurgte Birkefogden, om nogen havde noget at indvende imod dem, men alle var veltilfredse og fornøjede dermed og vedtog at ville efterleve Vedtægterne „ubrødeligen“.

Mindre tiltalende var det, at det ofte kneb med at faa Pengene, der var anvendte til Byens Tarv, inddrevne hos Beboerne. 30. Septbr. 1693 stævnes saaledes en hel Del Folk, som stod til Rest med deres Bidrag til Bekostninger, som en stor Del af Byens bedste Mænd havde vedtaget at skulle udgives „til Bekostning paa Birkefriheds Erlangelse her i Byen“, og 4. Juni 1698 kræves ligeledes ad retslig Vej en Del af Nibingerne, som stod til Restance med Betaling til Byens nødvendige Udgifter efter 12 Mands Ligning af 18. August 1697. Udgifterne hidrørte dels fra Rejser til København angaaende „Fi-

skeri-Konsumtionslettelse og Konsumtionens Forandring m. m. Byens nødvendige Anliggender til dens Nærings Befordrelse saa og derved Kommissariers naadigste Er-langelse og Bekostning“ m. v., dels fra Rejse til Kongen i Holsten for at anholde om, at Byens Birkeretlighed maatte forblive som af Arildstid efter Herredsfoged Johan Clausens Død, ligeledes en Rejse, der var sket af Hensyn til Byens Bedste. Stiftamtmanden havde da ogsaa i Betragtning af Pengenes samfundsnyttige Anvendelse givet sit Samtykke til, at der maatte foretages Udpantning hos dem, der ikke vilde betale.

Blandt de Plager, der hjemsøgte Nibe i det 18. Aarhundredes Begyndelse maa nævnes de mange løs gaa aende Hunde, der strejfede om i Gaderne og antastede Folk; læser man de højlydte Klager herover, tror man sig næsten hensat til en af Orientens Byer; men muligt er Klagerne ogsaa noget overdrevne. Der blev ofte stillet Anmodning til Øvrigheden om at forhindre, at disse „Skindtinger“, der forsamlede sig i Flokke paa Gaderne, gjorde Færdselen usikker, og der blev fremsat Ønske om, at de maatte blive forbudt ved Tinglysning; saadant skete ogsaa, ligesom der blev opslaaet Plakater om Hundenes Afskaffelse med Tilføjeelse af, at om Hundene ikke holdtes hjemme, skulde det være frit at dræbe dem, og Hundenes Ejere skulde endda være pligtige til at bortskaffe Kadaverne. Advarslerne hjalp dog intet eller lidet, og endelig var der 1705 en behjertet Mand, der gik paa Hundejagt og skød 4 af „Skindtingerne“ paa én Dag, men i den Anledning maatte Gerningsmanden, Købmand Poul Sørensen, udstaa en haard Proces med en Hundeejer, hvilken Strid dog endte med Frikendelse af Drabsmanden¹⁾.

1) Tgb. 1705, fol. 165, 169, 170 b f.

Hundefangsten hørte vel egentlig under Natmandens Ressort, men uheldigvis havde Nibe paa hin Tid en Mand, der kun i ringe Grad røgtede dette sit kommunale Embede. Mikkell Natmand var selv en Plage for Byen. 1705 tiltaltes han, fordi han havde slaaget Vinduerne ind i norske Malenes Hus, da han kom og krævede sin Natmandsløn. Han krævede hende for 4 Skilling, men hun havde kun .2, som hun bød ham, og saa lavede han Molest og slog 10 Ruder ind. Malene sagde saa, at hun vilde klage til Birkefogden over ham, hvortil Mikkell svarede: „Da skal Din Kjærling ogsaa have noget at klage for, Din gamle Heks!“ og saa løb han ud og slog de tilbageværende 19 Ruder i Stykker. Hos Anders Færch vilde Natmanden have noget Halm, men da der ikke var noget aftærsket, kunde han intet faa; saa slog han ogsaa Ruderne ind der og truede Anders Færch og Hustru, saa de maatte flygte for ham; og et tredje Sted slog han 11 Ruder itu. Han blev saa retsligt forfulgt, og „hele Byen“ kunde bære Vidne om hans Uskikkelighed og Ustyr, bl. a. gik han med ladt og spændt Bøsse paa Gaden. Mikkell blev saa dømt til at bøde 3 Gange 40 Lod Sølv, udrede Erstatning og betale Procesomkostningerne eller lide paa Kroppen¹⁾, og han har utvivlsomt maattet finde sig i det sidste Alternativ, hvorefter Byen forhaabentlig har faaet sig en ny Natmand.

Ogsaa senere klagedes der til Øvrigheden over de mange løsgaaende Hunde og Svin i Nibe. Der var saaledes en hel Hjord Svin, som udelukkende opfødtes med det „Grums og Tang, som udi Fiskeriet ved Stranden indflyder“, hvorved Flæsket blev aldeles bedærvet, tranet, ja, næsten uspiseligt, „hvorved denne Bys Flæsk virkelig er bleven paakastet den Foragt, at ingen Negotie

1) Tgb. 1705 fol. 168 og 171 b.

eller Handel her paa Stedet med Flæsk, om det end var aldrig saa godt, kan bruges, siden enhver Skipper og Købmand, som saadanne Vare ville købe, frygter for med det bedærvede Grumsflæsk at vorde bedraget“.

Denne Klage over Svinene er vel fra en lidt senere Tid end den, vi her behandler (1731), men de omhandlede Forhold var utvivlsomt ogsaa til Stede tidligere¹⁾.

— — — — —

Næppe havde Nibingerne faaet Handelsprivilegiet af 2. Septbr. 1699, før de blev lige saa ivrige i at „maintenere“ deres Rettigheder, som Aalborg-Købmændene hidtil havde været i Haandhævdelsen af Aalborgs Privilegier, der — som vi har set — ofte, ja, systematisk blev krænkede af Nibingerne. Undertiden medførte denne Vagtsomhed dog, at der blev skudt over Maalet, hvilket utvivlsomt var Tilfældet i følgende Sag:

2. December 1699 havde Anders Lauridsen, Jens Sørensen (Kjærulf), Poul Weidemann, Gregers Pedersen og flere, „som bruger nogen ringe Krambodhandel“, ved deres Sagfører Niels Jensen Hurtigkarl ladet indstævne Hans Jonassen (West) i Nibe, fordi han nylig og uden Tilladelse eller Angivelse for Øvrigheden havde aabnet en Krambod i Nibe, de andres til Afbræk. Niels Hurtigkarl fremlagde følgende Aktstykke:

»Saasom nogle af Byens Indvaanere for mig haver klage-
ligen berettet, at en Person, nemlig Hans Jonassen, skal være
kommen her til Nibe By og oprettet en Krambod udi Degnen
Anders Andersens Hus og der driver adskillig Handel, be-
meldte Byens Indvaanere (som bruger samme Handel og sva-
rer til Kongen og Byen udi alt forefaldende) til Skade og Af-
bræk, endog mig ganske uvidende paa Hans Kgl. Majtt.s Vegne;
altsaa vil jeg fornemme ved nærværende 2de Mænd — — hos

¹⁾ Forskelligt vedrørende Nibe Købstad 1713—1788, Viborg Stifts-
amtsarkiv.

Eder, Hans Jonasson, først hvad Tilstaaelse og Myndighed, I dertil haver haft uden min Videnskab og Byens Vilje og Samtykke; dernæst af hvo, I dependerer; enten de Varer, som I saaledes trafi-querer med her i Byen, er Eders egne eller hvis. For det 3.: Hvorfor I ej haver fremvist for mig rigtig Afsked og Bevis fra, hvor I sidst haver tjent og været, før I tog Eder nogen Negotie for her paa Steden.

Endog ved bemeldte 2de Mænd jeg lader fornemme hos Eder, Anders Andersen Degn, hvorledes I mod Forbud og imod Byens vedtagne Vedtægt, af Hr. Stiftamtmand confirmeret, tør understaa Eder at huse og indtage slig en trafi-querende Person uden nogen Tilladelse eller Videnskab af mig paa Hans Kgl. Majtts. Vegne. Vil herpaa vente Hans Jonassens og Anders Andersens fuldkomne Svar her nedenunder, — — — — —.

Nibe, d. 20. Novbr. 1699. Knud Pedersen⁽¹⁾

Paa denne Klage havde Hans Jonassen svaret Beskikkelsesmændene mundtligt, og de havde nedskrevet Svarene paa Foden af Klageaktstykket. Yderligere havde de efter Ordre befalet Hans Jonassen, at han straks skulde lukke Kramboden og inden 3 Solemærker pakke sig fra Byen med sine Kramvarer, hvortil han havde svaret, at det skulde ikke ske saa snart. Degnen var ikke hjemme, hvorfor Beskikkelsen ikke kunde forkyndes for ham.

Hans Jonassen fremkom saa og lod følgende Indlæg læse:

»Saasom jeg underskrevne Hans Jonassen i Gaar blev tiltalt fra Byens Øvrighed og andre, anlangende at jeg skulde anfange noget Smaakram at sælge ligesom andre i Byen, da er dette mit ydmyge erklærlige Svar, at hvad Varerne belanger, haver jeg dem en Del med Penge, en Del krediteret udi Aalborg — — — — —. Hvad Varernes Sælgelse angaar, tror jeg ikke, at det mig formenes mere end andre, efterdi jeg baade er opfødt herved Stedet, og mine gamle Forældre¹⁾ haver i mange Aar skattet og givet af yder-

1) Tgb. fol. 267 f.

2) Skipper Jonas Axelsen West — en Normand — og Hustru

ste Formue, og om jeg noget ved den Brug, jeg haver lært, til dem og mig kunde fortjene, vilde ingen fortryde; derimod jeg underdanig og hørsommelig vil skatte og erlægge, hvad jeg billig bør. Skulde jeg have fortørnet Øvrigheden, Sr. Knud Pedersen dermed, at jeg mig ikke efter hans Vilje og min Skyldighed haver special anmeldet, da beder jeg ydmygst om Forladelse og bekender og afbeder min Uvidenhed, forlader mig ogsaa til, at jeg maatte i Gunst nyde de faa Beredelsesdage fra 14 til 20. Novbr., da jeg stod færdig, da de udskikkede kom at ville gaa til Sr. Knud Pedersen; og mig ialt anmeldet og recommenderit. Forstaar ellers ikke, hvorledes jeg skal være saa ubekendt, eftersom foruden, at jeg er opfødt i Byen, haver siden jeg min Tjeneste hos selveste Hr. Borgmester Peder Reenberg i Aalborg kvitterede, paa 1½ Aars Tid, fra og til, mig hos mine Forældre her i Byen opholdt; vidste og ikke, at her tages nogen Borgerskab eller deslige. Ikke des mindre, hvad Øvrighedens Vilje i saa Maade er, vil jeg gerne som andre efterleve. Hvad min Person angaar, skal og ingen noget mig lovligen tillægge; jeg er og ingen forløben eller Løsgænger, thi jeg haver tjent velvise Hr. Borgmester Peder Reenberg i sin Krambod og det ærligen og er vel afskediget, som kan bevises — — — — «.

Hans Jonassen anmodede derefter om skriftligt at faa at vide, hvad Birkefogden og de andre krævede af ham, for at han maatte ernære sig i Nibe, om han kunde, saa skulde det, forsaavidt det var sædvanemæssigt eller lovmæssigt, blive efterkommet.

Hans Jonassen skulde efter Beskikkelsesmændenes Udsagn have udtalt, at Borgerne i Aalborg havde givet ham Lov til at handle i Nibe, og i det Hele var den stærke Uvilje, der kom til Orde mod ham, vist nærmest en Følge af, at man mistænkte ham for egentligt at være Bestyrer af et Filialudsalg fra Aalborg. Dette synes ogsaa at fremgaa af Birkefogdens skriftlige Udtalelser i

---

Ingeborg Hansdatter. Foruden denne Søn havde de en Søn Jens West, der boede i Nibe og var gift med Else Jensdatter Bjerregaard.

Sagen. Paa Hans Jonassens Indlæg havde han nemlig bl. a. skrevet:

»At forse sig forsætlig er lastelig, men ved Afbedelse kan det muligt med Tiden hjælpes — — —; det er en stor Dristighed at opsætte en Krambod og trafiquere udi en Menighed uden nogen Advarsel eller Afskeds-Demonstrering, langt mindre, at de Godtfolk i Aalborg skulde her holde Tjener og Krambod, som I svarede de udsendte Beskikkelsesmænd igaar; de, som ej svarer noget med os i Kontribution her af Byen. Er det Gods og Varer, I handler med, Eders eget eller og ved Kredit, som I dog melder, er det vel; om I her Eder vil ned-sætte, da maa I dog først fremvise for mig rigtig Afsked fra Eders sidste Husbonde, og saa længe kan jeg ej agte Eder andet, end som en Løsgænger, og den, som Eder haver indtaget (∴ Degnen) og huser uden nogens Videnskab imod Forbud, haver Byen sin Tiltale til forbeholden«.

Hans Jonassen fremviste saa straks Afskedspas fra sin sidste Principal, Hans Schløf i Aalborg, men Anklagerne forlangte, at han skulde fremvise Pas fra Peder Reenberg, hvem man vidste, at han havde tjent, hvilket man ikke vidste med Hensyn til Schløf, og dernæst ønskede de Forklaring angaaende, at han havde sagt, at Aalborgfolk havde givet ham Tilladelse til at handle i Nibe. Sagen blev saa udsat 14 Dage, og 13. Januar 1700 (fol. 276) kom den paany for. Anklagerne vilde fremdeles ikke tage Afskedspasset fra Schløf for god Vare, da Hans aldrig havde været i fast Tjeneste hos ham, men muligt havde gjort en Rejse eller to til Marked for ham, og saa blev Sagen paany udsat. Samtidig lod Degnen læse sit skriftlige Svar paa den Klage, som var rettet mod ham for at have laant Hus til Løsgængere. Han svarede, at han efter Hans Jonassens Fader, Jonas Axelsens Begæring, havde lejet en Husende til Hans, „og som Faderen er en ærlig, gammel og efter Evne fornøjelig Indvaaner“, og Sønnen er avlet og opfødt i Byen og har ærligt tjent fornemme Folk i Aal-

borg, kunde han ikke regnes for Løsgænger af den Art, som Loven forbyder at huse. Hvad den specielle Vedtægt for Nibe angik, da kendte Degnen ikke nogen saadan; der var ham ikke kundgjort noget herom og langt mindre havde han været med til at lave en saadan.

27. Januar 1700 (fol. 279) aflagde Hans Jonassen Ed paa, at han handlede for egen Regning og blev saa frikendt for Tiltalen for ulovlig Handel. „Men som Hans Jonassen har saa godt som indsneget sig her i Byen og opsat offentlig Krambod og brugt Negotie uden Anmeldelse for Øvrigheden“, burde han give 1 Rdlr. i Mulkt til Tinghusets Reparation og 1 Rdlr. i Omkostninger¹).

— — — —

Ved den kongelige Bevilling af 2. Septbr. 1699 blev der som foran anført oprettet et M a r k e d²) „med Fæ og deslige“ 19. Septbr. og 3 følgende Hverdage; antagelig holdtes det første Gang i Aaret 1700, men da Tingbøgerne mangler for de første Aar af Aarhundredet, hører vi intet til Markedet før 1704. Det holdtes uden for Byen, og som man kunde vente gav det Anledning til en Del Uorden som Slagsmaal og lignende. Markedet besøgte blandt andet af „Skovboerne“, 3: Folk nede fra Skjorping—Arden Egnen, hvilke navnlig kom for at sælge „Tvepach“, 3: Stave til Tønder og Fjerdinger.

Med Hensyn til A v l s b r u g e t i Nibe kan anføres, at der til Byen hørte 6 Marker, hvoraf aarligt 1 var besaaet med Rug, 1 med Byg, 2 med Havre og 2 udlagt

- 1) Hans Jonassen West, der ogsaa havde været Skipper i Aalborg 1699, døde ugift i Nibe 1704.
- 2) Som omtalt S. 6 var der i Middelalderen et Marked i Nibe, hvilket blev forlagt til Aalborg (Pinsemarked), men i Aarene efter 1590 var der opstaaet et nyt ikke lovhjemlet Marked, idet baade Danske og Fremmede tog op til Nibe for at drive Handel en 8 Dages Tid før Pinsemarkedet i Aalborg; dette blev forbudt ved kgl. Brev af 5. Juni 1594 efter at Aalborg Borgere havde klaget derover.

til Græsning; deres Navne var: Grydsted Gøde (2), Gjelstrup (Gøde), Skal Gøde, Lundenevs Gøde og Korsbak Gøde, endvidere var der noget Overdrev paa Lavmarken nord for Byen. Avlsbrugerne udgjorde efter Markbogen til Christian V.s Matrikel 23 Bols mænd og 6 Husmænd, men 1704 nævnes kun 22 Bol, hver af Hk. 1 Td. 4 Skp. 3 Fdk.; de regnedes tilsammen for $5\frac{1}{2}$ Helgaard og brugtes af Byens bedste Mænd, Nibefolkets egentlige Kærne. Denne Kærne bestod dog kun af et Faatal af Byens Indvaanere; under en Proces 1704¹⁾ gøres det uimodsagt gældende, at disse 22 Bols mænd ikke var mere end $\frac{1}{20}$ af Byens Folk, og Nibe skulde altsaa ved det 18. Aarhundredes Begyndelse have haft ca. 400 bosiddende Mænd, hvilket utvivlsomt vilde give 1600—2000 Indbyggere ialt og viser os Nibe som en anselig By²⁾. Ja, det kan vel siges, at dette formodede Indbyggerantal er saa overraskende stort, at man fristes til at anse det for aldeles urigtigt; men af Matriklen 1680 ses, at Nibe da foruden de 23 Bol havde ca. 280 Gadehuse, altsaa over 300 Ejendomme, og da Byen ikke havde kulmineret før efter Aar 1700, kom der sikkert i de følgende Aar endnu flere Gadehuse. Endvidere maa erindres, at Nibingerne holdt mange Karle til Fiskeriet og mange Gællepiger eller „Leegkvinder“. I Ligningen til Krigsstyr 1718 er optaget 260 Skatteydere, hvilket jo ogsaa tyder paa et forholdsvis stort Indbyggerantal, og man tør derfor sige, at Nibe omkring Aar 1700 naaede en Størrelse som aldrig før eller siden.

Avlsbrugernes Grandelov kendes ikke, da den bortkom ca. Aar 1700, men en af dens Bestemmelser, der citeres i Tingbogen 1704, fol. 12, gik ud paa, at Bols mændene ikke maatte udleje Jord til Nibinger, der ikke

1) Tgb. 1704, fol. 71.

2) Aalborg, Odense og Helsingør havde da ca. 4000 Indb. hver, Aarhus ca. 3500, alle de andre Provinsbyer mindre.

selv var Bolsmænd; derved tilsigtedes formentlig at bevare Bolsmandsstanden som den lille eksklusive Kreds, den fra gammel Tid af havde været. Nibingernes væsentlige Erhverv var dog Sildefiskeri og Salteri, der beskæftigede alle: Købmænd og Bolsmænd, Retsbetjente og Haandværkere o. s. v., og dets nye Opblomstring henimod 1680 var det hele Grundlag for Nibes stærke Opkomst i Slutningen af det 17. og Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. Thi denne rige Fiskeperiode holdt sig gennem ca. 50 Aar og afsluttedes først henimod 1730.

Ved kongelig Resolution af 8. Maj 1688 angaaende Landmaaler-Kommissariernes Forretning bestemtes, at der fra 1. Oktober 1688 skulde svares en aarlig Skat af 1 Mark dansk af hvert Bundgarnsstade i Limfjorden, hvorfor Stadeejerne til Amtstuen og Rentekamret skulde indgive Specifikation paa deres Stader, belagt med Adkomstbeviser; de Stader, til hvilke ikke meldte sig Ejere inden 1. Juli, vilde blive inddragne som Kronens Gods, og der skulde saa udarbejdes en Stadebog. Det var dog ikke ligesaa let gjort som sagt at bringe denne Sag i behørig Orden, og det blev den først, da der 1696 blev nedsat en Kommission til Undersøgelse og Afgørelse af de talrige Vanskeligheder.

Ved denne Lejlighed fik Kongen (Staten) 49 Stader ved Nibe, som der ikke meldte sig Ejere til, eller som de foregivne Ejere ikke kunde dokumentere deres Adkomst til; men det var aabenbart Stader, som kun var meget lidt værd, thi de opbydes atter og atter af Amtsforvalteren som fæsteledige. 1706 oplyses det da ogsaa, at kun enkelte af dem havde været brugt i Aarene 1703, 1704 og 1705, da de var saa daarlige, at det ikke kunde betale sig at bruge dem, og 1709 toges Tingsvidne, at Kronens 49 Stader ved Nibe ikke havde været brugt

1708 og 1709, hvorfor Amtsforvalteren heller ikke havde nogen Afgift af dem at føre til Indtægt¹⁾. Maaske der ogsaa var andre Stader, som kun indbragte lidt — Sildefiskeriet foregik jo for en stor Del med „Nedgarn“ (3: Drivgarn) ude paa Strømmen — thi Rentekamret gav 24. Decbr. 1698 Ordre til, at Stadeskatten fremtidig fra 1. Januar 1699 skulle betales kvartalsvis med 4 Skilling; denne Skat bestod, indtil den sammen med flere andre særlige Skatter ophævedes ved Lov af 29. April 1913, fordi Staderne ikke længer var af Værdi; men ved en eventuel ny Opkomst af Fiskeriet her, vil Staderne naturligvis blive sat for Ejendomsskyld.

Om denne Nibes Stortid er det, Byfoged J. L. Lybecker skriver i sin Afhandling om Sildefiskeriet (1772), at der i Nibe var over 100 Fiskeri-Rhedere, som alle havde deres egne Kaage og Baade og skaffede en utrolig Hob Mennesker Brød, og han fortæller, at der af saltet Sild i Tiaaret 1720—30 udførtes henimod 250,000 Tdr. fra Aalborg Toldsted, hvilket gennemsnitligt vilde give omtrent 25,000 Tdr. aarlig; desuden udførtes der en Mængde tørrede, røgede og flækkede Sild, og Svenskerne hentede mangfoldige Ladninger ferske Sild i deres store, aabne Baade, ligesom der jo ogsaa afsattes store Partier Sild til Landboerne i hele Nordjylland; Lybecker regner derfor med, at der aarligt fangedes ca. 100,000 Tdr. Sild i Limfjorden. Hans Beregning kan selvfølgelig kun være ganske skønsmæssig, men den viser dog dette Fiskeris store økonomiske Betydning. Maaske havde Limfjordsfiskeriet dog alt kulmineret ca. 1720. Pastor Thorning paa Gjøl fortæller nemlig i en Indberetning²⁾, at St. Hans Aften 1723 kom 12—14 smaa Hvaler op til Gjøl, hvor de blev en 14 Dages Tid og voldte megen Forskrækkelse. Siden

1) Tgb. 1706, fol. 212 b og 256, 1709 fol. 251.

2) Thura: Aalborg Stift, S. 249 f. (Haandskrift, kgl. Bibl.).

den Tid aftog Fiskeriet ved Gjøl og andet Steds i Limfjorden mærkeligt og især i dette Aar, 1729. Han klager endvidere over, at Tanglopper har taget Overhaand og ødelægger Fiskegarnene. Men Nibes nye Trængselstid, der faldt efter at Byen var bleven optaget i Købstædernes Rækker, hører ikke til vort Emne.

Af Mandtal til Kopskatten 1718 ses, at der da var følgende **H a a n d v æ r k e r e** i Byen: 7 Øltappere, 7 Bødkere, 2 Bagere, 2 Skrædere, 1 Smed, 2 Snedkere, 1 Murmand, 1 Felbereder og 1 Handskemager; men udelukket er det ikke, at der var flere Haandværkere, som var for fattige til at svare Skat, eller som var fritagen, fordi de regnedes for Fæstebønder.

Angaaende Bagernæringen skal her anføres, at 1726 klagede 3 Bagere der i Byen, nemlig Søren Johansen, Peder Hansen og Jens Nielsen, til Kongen over, at nogle af Byens andre Beboere drev Bageri og solgte Brød af Hvede og Rug, skønt de tillige drev Købmandsskab og „Skænkeri“. Birkefogden fik i den Anledning oplyst af 4 Mænd, at nævnte Søren Johansen var en fattig Mand og Peder Hansen en fremmed Bagersvend, og Jens Nielsen var Svend hos sin Fader Niels Thomsen Bager. Baade Peder og Jens var nylig komne af Lære, og det mentes ikke, at de kunde forsyne de mange Fattige, „som for Fiskeri søger her til Byen“, med Brød. „Dog hvad Hvedebrød og sigtet Brød angaar, da i Fald det allernaadigst maatte behage Hans Majestæt, bevare os Gud, at vi skulle have det ringeste der udi at sige“. 4—5 Borgere bagte til Stadighed Grovbrød for Folk, der ikke selv havde Ovne, og havde tillige Brødsalg. De 3 nævnte Personer fik saa Privilegium paa Grovbrødsbagning i Byen; men nu klagede Christoffer Brun (Braun), der i samfulde 27 Aar havde betjent Byen med Hvede- og Rugbrødsbagning, og ligeledes klagede Peder Aagesen, der udtaler: . . .

„det, som jeg haver at leve af, er en Par Træsko, en Pot Tjære og en Fjerdingkar Salt at forhandle“, og deraf alene kunde han ikke leve, da det næsten solgtes i hvert Hus. Han havde ganske vist ikke som de foretrukne 3 Bagere lært Professionen og taget Lærebrev i Aalborg; men han havde betjent Folk upaaklageligt i 6 Aar og vilde fremdeles som hidtil holde en dygtig Svend. Birkefogden anbefalede Peder Aagesen til Stiftamtmandens Velvilje, og følgende Borgere anbefalede ham ligeledes: Jens Jonassen West, Daniel Christensen (Roed), J. C. Aggersborg, Sivert Altelwelt (Degnen), Laurids Lauridsen, Jens Christensen Hørtikar, Gregers Pedersen, Niels Nielsen Bech, Rasmus Brorsen, Peder Sørensen Sund, Søren Christensen Østrup, Jonas Edvardsen¹⁾, Eskel Nielsen Sønderholm, Mads Lauridsen Bierregaard, Morten Hansen, Christen Poulsen, F. J. Bay, Knud Jensen Stræt, Jens Christensen, Søren Kiildsen, Sæl Sørensen Ras, Jens Andersen Nysom, Niels Jensen Mand, Peder Christensen Busch, Christen Andersen Gregersen, Jens Jensen Winther, S. Poulsen, Boye Feilberg (Farver), Jørgen Hansen Riisbøll, Niels Pedersen Rytter, Hans Christensen, Niels Kiildsen, Peder Andersen Haubroe, Christen Hansen Kierchegaard, Christen Nielsen Koch, Mathias Graae, Jørgen Knudsen Stræt, Jens Aagesen, Mads Nielsen Rebstrup, Christen Jensen Klokke, A. Rasmussen, Christen Pedersen Thomsen²⁾.

Den forannævnte Søren Johansen blev dog ikke i Længden tilfreds med den Bevilling, de tre Bagere havde faaet 1726, og 1731 androg han om, at han, der var opfødt ved Bageriet, havde lært i Aalborg og derefter arbejdet ved Professionen i København og paa de konge-

1) Stamfader til den norske Familie Dybwad.

2) Efterretn. om Nibe Købstads indvortes Væsen 1725—40, Viborg Stiftamtsarkiv.

lige Skibe samt havde deltaget i 2 Slag og mistet en Del af sin Hørelse, maatte faa Eneprivilegium paa Finbrødsbagning, som Tilfældet var med en Bager i Hjøring og Thisted. Da Ansøgningen kom til Byfoged Søren Aagesens Erklæring, udtalte han, at Johansen var en usselig arm Mand, der ikke evnede at købe 1 Tønde Hvede til Forraad, „og saa vil han præjudicere andre smukke Mænd, der dog ogsaa skal leve. Hvad angaar de 2 Slag og den tabte Hørelse, saa er Bagernes Post ikke ved Lod og Krudt, men hellere at krybe i Bagerovnen“. Nej, Tabet skyldes snarere et Par gode Næver, „saasom han har gjort mere *fait* af en Fiol at spille paa end paa hans Handverch, for det er ganske siellen, han er Klameri og Trette foruden for hans slemme Mund, saa hand hvercken estimerer Øvrighed eller andre Indvaanere, saa var det ey for hans fattige Hustru og smaa Børns Skyld, var det fortjent, hand skulle fortrekke Byen. Dette kand ieg saa vel som andre Indbyggere give ham til Skudsmaal“.1)

— — — — —

1722 klagede Nibingerne atter over, at Borgerskabet i Aalborg forurettede dem, og Stiftamtmand Palle Krag lod Klagen gaa videre til Kancelliet. I den Anledning udgik 25 April 1722 følgende kongelige Reskript: „Vi Frederik den fjerde — — — — Vor kongelige Gunst tilforn, paa hvis Du Os ved en Din Memorial af 18. Martii nu sidst afvigte og derhos fulgte Notarialinstrument allerunderdanigst haver foredraget angaaende den Fornærmelse, som Indvaanerne i Nibe formene, at Borgerskabet i Vor Købstad Aalborg, og i Særdeleshed Hans Jørgensen Gleerup²⁾, tilføjer dennem i deres Handel og

1) a St.

2) Gleerup, der var født paa Sebberkloster, og som var Købmand i Aalborg, havde etableret en Filial i Sebbersund.

Næring, give Vi Dig hermed til Svar, at Vi allernaadigst ville, at Du skal tilkendegive bemeldte Indvaanere i Nibe, at saafremt de have nogen Besværing imod Borgerne i Aalborg, de da samme ved Lands Lov og Ret udfører; og haver Du ellers straks allerunderdanigst at referere, at Du denne Vores allernaadigste Ordre haver bekommet. Dermed sker Vor Vilje — — — — —.“¹⁾

Forholdet mellem Aalborg og Nibe bedredes ikke i de følgende Aar, men medførte mange Fortrædeligheder, der særlig gik ud over Nibe, fordi Kampens Skueplads var her, og vel ogsaa fordi det oftest var Aalborgs Handelsprivilegier, der blev krænkede. Omsider besluttede Nibingerne sig da til at søge om Byens Ophøjelse til Købstad og affattede en saalydende Ansøgning, hvis Retsskrivning naturligvis er moderniseret:

„Stormægtigste Monark! Allernaadigste Arve-Konge og Herre! For Deres kongelige Majestæts naadige Øjne indstiller vi underskrevne Nibe Bys Indvaanere paa egne og samtlige Indbyggers Vegne denne vores allerunderdanigste Supplik med allerunderdanigst Bøn, Deres Majestæt i Naade vil anse denne Bys høje Anliggende, idet vi Medindbyggere, som svarer til Deres Majestæts Kasse aarligen en stor Konsumtion af Byen foruden andre paabydende Skatter lige ved Købstæderne i Danmark og det saa højt, som vel en 3 eller 4 af de smaa Købstæder her i Landet, aldeles ingen Friheder derimod haver uden aleneste, at Deres Majestæts Undersaatter maa opsejle til Nibe og med sig tage Salt og Fisketønder med videre samme allernaadigste Bevillings Indhold af Dato 2. September 1699, hvoraf allerunderdanigst følger Kopi; derimod dog de Aalborg Beboere Tid efter anden har ved deres anfangende Lovmaal²⁾ fortrængt os med at angribe de

1) Efterretninger om Nibe Købstads indvortes Væsen 1725—40; Viborg Stiftamtsarkiv.

2) 3: Proces.

Fremmede, som med os ville handle, saa vidt samme allernaadigst Frihed tillod, og saaledes hindrede dem fra at komme til os. saa dette (formedelst en og anden af vores Naboer mod os øvende fornærmelig Omgang og Næringshinder) ikke fornemmes at kan være Nibe Bys Indvaanere til nogen mærkelig Forbedring eller Byen til Opkomst, dels fordi at vi af vores Naboer betages den Frihed, som Stæderne, der svarer Konsumtion, overalt efter allernaadigst Forordning af 13. Marts 1700 og Konsumtionsforordningens 4. Kapitels indeholdende Artikler af Dato 31. Decbr. 1700 er medbenaadet, idet her overalt paa alle Sider af Byen paa en Fjerdingvejs og derover brygges, brændes og udtappes Øl og Brændevin; ja, paa Landet ungefær en halv Mil herfra holdes Landprang af adskillige grove Varer, som til Landmanden i smaa Partier sælges og forhandles; — dels og fordi, at en Del Borgere af Aalborg for faa Aar siden haver af adskillige Proprietærer tilforhandlet sig baade ved Køb, Leje- og Fæstekontrakter den største Del af Fiskevandet her i Limfjorden for Nibe, hvor udi de selv lader fiske og bruger dertil særdeles Salterboder her sammesteds, ja endog tager sig den Frihed til at holde aaben Krambod her i Nibe med adskillige Slags Kramvarer udi, hvilken Handel og Næring de tillige bruger ved Sebersund, som ligger kun en halv Mil her fra Byen, hvoraf ikke gives ringeste Skilling enten til Deres Majestæts Kasse eller til Nibe By, omendskønt slig deres Næring her i Nibe kan skatteres 3 à 4 dobbelt saa god som en af bedste Byens Indvaaneres, hvilket forskrevne med mere ikke aleneste er Deres Majestæts Interesse til Afgang, men endog Nibe Indvaanere til stor Afbræk og Skade, ja, fattige Fiskere til en utaalelig Undertrykkelse og denne Bys befrygtede Ruin.

Hvorfor vi til saadant at se hæmmet i allerdybeste Underdanighed indflyr til vores allernaadigste Arvekonge og Herre med allerunderdanigst Bøn, Deres Majestæt vil behage at lade Nibe By (som ligger henimod $2\frac{1}{2}$ Mil fra Aalborg) indskrive blandt Købstædernes Tal og den med lige Frihed som de smaa Købstæder benaade, helst der mange Steder er langt mindre

Distance imellem Købstæderne end imellem Aalborg og Nibe, og desuden til Byens Opkomst allernaadigste Tilladelse os 1) at bruge vores ringe Handel og Næring ved Søfart og til os føre eller føre lade alle Slags Varer, som vi kunne behøve, særdeles til Fiskeriets Fortsættelse, og igen udføre, hvis vi kan have at forhandle og gengive, lige saa fuldkommen som andre Købstæder her i Landet, saasom Thisted, Nykøbing, Skive med flere, naar Varerne ved Ind- og Udgaende rigtig vorder angivet og visiteret samt Deres Majestæts Toldakcise og anden Rettighed deraf vorder erlagt. 2) Saasom til Fiskeriet og Salteriet her i Nibe behøves en temmelig Kvantitet af Salt, som (efter Deres kongelige Majestæts allernaadigste Anordning) direkte fra København skal hidføres; altsaa er vi allerunderdanigst bedende Deres Majestæt allernaadigst vil tillade, at Københavns eller andre Fartøjer, som indtager Salt i København, der hertil er forskreven, deres Luger der maatte forsegles af Vedkommende og derefter ifølge forbemeldte allernaadigste Frihed ubehindret gaa her op til Nibe (efter at de af Toldbetjentene ved Hals er visiteret og tillige der forseget), hvor Forseglingen her af Konsumtionsforpagteren eller Fuldmægtig med tvende edsvorne Betjenter kunde brækkes, og Saltet rigtig udmaales med videre Forhold, som Konsumtionsforordningens 5. Kapitel 7. Artikel giver Anledning til. Thi om Saltet, som hidindtil sket er, ved Aalborg skulde eftermaales og i vores aabne Baade og Fartøjer udlosses, var det en stor Haszard og Skade for os, fornemmelig om Foraaret og Efterhosten, da gemenlig Regn og Storm indfalder, hvor ved bemeldte udlossede Salt udi de aabne Baade snart kunde komme til Skade.

Og siden Deres Majestæts Interesse derved aldeles intet afgaar, men er en meget stor Lettelse for Nibe Saltere og al ulykkelig Hændelses Forekommelse, altsaa venter vi allerunderdanigst, Deres Majestæt saadant allernaadigst tillader.

Her udinden udbeder vi os allerunderdanigst Deres kongelige Majestæts allernaadigste Bønhørelse, siden det ikke kan være nogen til Præjudits, men efter vores

enfoldige Tanker til Deres Majestæts Interesses Befordring og denne fattige By med Tiden til Opkomst.

Den allermægtigste gode Gud velsigne Deres Majestæt med et langt Liv og et lykkeligt Regimente, hvilket trohjertig ønskes af

Deres kongelige Majestæts
 allerunderdanigste tro Arveundersaatte og ringeste Tjenere.
 Nibe, den 25. August, Anno 1727.

Gregers Pedersen, Peder Nielsen Tyrestrup,
 Christen Poulsen, Morten Hansen, Morten Bendtsen,
 Knud Jensen Stræt, Jens Christensen Nør,
 J. C. Aggersborg, Peder Sørensen Sund,
 Søren Kiølsen, Niels Nielsen Bech,
 Jens Christensen Hørtikar, Peder Christensen Busch,
 Peder Andersen Hobro, Niels Kiølsen,
 Rasmus Mikkelsen Dybvad, Laurits Lauritsen,
 Jonas Edvardsen, Rasmus Brorsen, Boye Feilberg,
 Mads Lauritsen Bjerregaard“.

Stiftamtmand Rosenkrantz medgav Ansøgningen sin Anbefaling, idet han fremhævede, at Byen bestod af en folkerig Menighed og var beliggende ved Limfjorden „lidet mindre belejlig til Negotie end Aalborg“, og under 19. Decbr. 1727 meddeltes der da Nibe det ønskede Købstadprivilegium af følgende Ordlyd:

»Vi Frederik d. 4. — — gør alle vitterligt, at eftersom Indvaanerne udi Nibe i Vort Land Nørre Jylland for Os allerunderdanigst har ladet andrage og sig beklage, at de uanset Vores dennem den 2. Septembris 1699 til deres Nærings Befordring allernaadigst forundte Bevilling dog alligevel i mange Maader af Borgerne i de omliggende Købstæder og i Særdeleshed i Vor Købstad Aalborg skal tilføjes stor Forhindring og Fortrængsel, med allerunderdanigst Begæring, at vi i Henseende til den Konsumtion og andre paabudne Skatter, de undertiden mere end mangen en anden Købstad der i Landet maa udrede, al

lernaadigst ville forunde bemeldte Nibe Købstads Privilegier, og da Vi af Os elskelige Hr. Iver Rosenkrantz — -- — hans derom til Os indkomne Erklæring allernaadigst have fornummet, at Nibe By bestaar af en temmelig folkerig Menighed og er beliggende lidet mindre belejlig til Negotie at drive som Vor Købstad Aalborg, saa at det vil geraade merommeldte By til stor Opkomst, dersom Vi samme med Købstads Frihed ville benaade; thi haver Vi allernaadigst forundt og bevilget, saa og hermed forunde og bevilge, at fornævnte Nibe Bys Indvaanere, foruden hvis dem allerede i allernaadigst Brev af 2. Septbr. 1699 er bevilget, maa og skal herefter have og nyde Købstads Privilegier, ligesom en Del andre Købstæder der i Landet, nemlig Thisted, Nykøbing og Skive, have og nyde; saa at de til Lands og Vands maa drive deres Negotie, Handel og Vandel, ligesom Indbyggerne i de fornævnte tre og andre Købstæder; dog at de deraf ved Toldstedet rigtig erlægge al Kongen tilkommende Told, Akcise og anden Rettighed, saa og at Lugerne af de Skibe, som skulle gaa til Nibe, først af Toldbetjentene i Hals vorder forseglede, hvorefter altid en eller flere af Toldbetjentene i Aalborg skulle følge med Skibet til Nibe og ved Losningen og Udmaalingen have Tilsyn, at Skippersnes ved Toldstedet gjorte Angivelser ere rigtige og ej derunder nogen Underslæb eller Defraudationer foregaa. Det skal ogsaa være Indvaanerne i meromrørte Nibe forundt og tilladt at betjene sig af Fiskeriet i Limfjorden, forsaavidt ej nogen derved i sin selverhvervede Rettighed vorder præjudiceret. Og skal ligeledes Nibe Købstad i alle Maader nyde den Ret, som Forordningerne af 13. Marts 1700 og 27. Marts 1719 samt 30. December 1700 de andre Købstæder i Danmark forunder.

Vi ville desforuden allernaadigst, at Nibe Bys Indvaanere ej herefter skulle svare eller sortere under Fleskum-Hornum Herredsting, men at de skulle have deres egen Byfoged, hvortil Vi den nuværende Herredsfoged i bemeldte Herred, Søren Aagesen og hans Efterkommere i Herredsfoged-Tjenesten allernaadigst ville beskikke, og ville Vi ogsaa lade Byen, naar derom til Os Indbyggernes allerunderdanigste Forslag indkommer, med et sømmeligt Vaaben og Segl forsyne. Forbydende alle o. s. v.

Hafniæ, d. 19. December 1727¹⁾.

— — — —

Med Opnaaelsen af dette Privilegium indledes der et nyt Afsnit af Nibes Historie, men det ligger udenfor nærværende Skrifts Ramme at skildre Byens Skæbne som Købstad.

—————

1) Jydske Register Nr. 233—1727.

Bidrag til Nibe Kirkes Historie.

Som omtalt i Indledningen til Nibes Historie (S. 4) blev der i 1. Halvdel af det 15. Aarh. bygget et Kapel i Nibe, indviet til St. Just eller St. Jodosus. Et Sagn siger¹⁾, at det skal være bygget og bekostet af en lybsk Skipper efter et Løfte, han havde givet; men som foran nævnt er det grundlagt af Præsten Hr. Lokke, der var Medlem af Guds Legems Lav i Aalborg. Kirken er opført i gotisk Stil af Mursten, og den bestaar nu af Skib og Kor med tresidet Afslutning, Taarn mod Vest, Sidefløj mod Syd og ved Sidefløjens Vestside et lille Vaabenhus. Skibet har oprindelig ogsaa haft en Korsarm mod Nord, men den blev dog allerede

1) Danske Atlas V, S. 9. — Om Kollerup Kirke i Han Herred fortæller et Sagn — meddelt af Biskop Kierkegaard i Ny kirkehist. Saml. 4, S. 739 — at en hollandsk Skipper var stedt i Nød i Taage ud for Kollerup Strand. Da hørte han en Klokke ringe i det Fjerne og var nu klar over, hvad Kurs han skulde holde. I sin Glæde herover lovede han, at give den Kirke, hvis Klokke han havde hørt, en endnu bedre, bedre end alle andre Klokker paa Egnen, og Kollerup Kirke har nu to Klokker. Uldall siger, at Klokken er fra ca. Aar 1500 og han læser dens plattyske Indskrift: »Hjælp hellige Anna naadig hellige Fru Maria til Nibe.« Han formoder, at Set. Maria er Skibets Navn og at Skibets Bestemmelsessted var Nibe. (Uldall: Danmarks middelalderlige Kirkeklokker, 144 f).

nedrevet i gotisk Tid. De oprindelige Vinduer i Skib og Kor er bevarede; Hovedindgangen er gennem en spidsbuet Dør i Skibets Sydside; paa Nordsiden er der to ligeledes oprindelige Døre, én i Skibet og én i Koret. Kirken er ca. 87 Fod lang og 34 Fod bred, har i Skibet 4, i Koret 2 og i Sidefløjen 2 Krydshvælvinger. Sidefløjen har 2 ulige høje Spidsbuer ind til Skibet; i den laveste var der indtil 1897 anbragt et Pulpitur. Vaabenhuset har en bred, spidsbuet Portal. Taarnet er ombygget 1733 for den øvre Dels Vedkommende og 1741 opsattes en Vejrfloj; det overhvævede Underrum har for haft Spidsbue ind til Skibet, men denne er nu lukket med en tynd Mur, hvori en Dør.

Saaledes ser Kirken altsaa ud nu, men i det efterfølgende skal vi høre lidt om dens Skæbne i de vekslende Tider.

Ældst er Granitdøbefonten, der er i romansk Stil og altsaa ældre end selve Kirken, hvorfor det maa antages, at den er ført hertil andet Steds fra. Fra Middelalderen er ligeledes Alterkalken, paa hvis Fod der staar, at den er indviet til St. Jodosus; men hermed er vi vist ogsaa færdige med de kirkelige Minder fra hin Tid. I Kirkens Sidefløj staar nogle Endestykker af Kirkens gamle Stolestader, et bærer Aarstallet 1589, et 1617 og et 1619 og flere af dem bærer Bomærker og Bogstaver (Initialer); de hidrører altsaa fra Nibes Blomstringsperiode o. 1600, og fra samme Periode stammer maaske nogle af Taarnets 3 Klokker; i første Halvdel af det 17. Aarh. omtales i hvert Fald 2 af Klokkerne: Den store Klokke og Tolvklokken.

I hin Trængselstid, der fulgte efter Kejserkrigen, kneb det her som andet Steds med at holde Kirken vedlige, hvilket kan ses af de i Tingbøgerne indførte Syn over den.

I Tingbogen for 31. Maj 1634 afhjemles saaledes, fol. 98 a, et Syn over Kirken, hvis Istandsættelse ansloges at ville koste ca. 500 Daler; i Tingbogen for 28. Juni 1651 er der ligeledes indført en Synsforretning, af hvis Enkeltheder vi skal anføre følgende: Taget var tækket med Sten, af hvilke der manglede ca. 300; østre og vestre Side af Taarnet samt Enden af Korskirken var ganske „forhavet“ og ligeledes Trappen til Hvælvingen, saa der til Istandsættelsen vilde behoves 1000 Mursten. En Pille paa den sydøstre Kant skulde tækkes med Fjæl og de andre tjæres, og Vinduerne skulde ud-bødes. Paa Hvælvingen fattedes en Fod under en Sejerstok¹⁾, og Muren skulde ophøjes. Med Hensyn til Træværket i Taarnet manglede der en Stiver paa 12 Alen ved den store Klokke, og paa en Bjælke, som gik gennem Taarnet og holdt det sammen, manglede to Jernankere. Akselen i Tolvklokken skulde gøres af ny, og Skravet²⁾ over Sejerværket var ganske øde. Paa nordre Side manglede fra Østerstenten og vest paa 14 Favne af Kirkegaardsmuren, og 6 Favne skulde ud-bedres; Muren var af Kampesten. Fra Vesterstenten og vester ad manglede 5 Favne Mur fra Grunden af. Sejerværket var ganske fordærvet af Rust og ganske urent, saa det skulde fornyes og forbedres, og Taarnloftet var ganske „forhavet“.

Kirken er dog kun bleven delvis istandsat, thi 3. Juli 1658 afhjemledes atter et Syn over den, af hvilket frem-gaar, at en af Stigerne, ad hvilken man gik op til Klokken i Taarnet, var ubrugelig, et Loft manglede Fjæl, og i et andet var Fjælene raadne, Tagstenene var i Stykker, og i Taarnets Sider manglede der mange Mursten, saa der var Huller, ligesom Bjælkerne i Taarnet

---

1) ?

2) Skærm.

var raadne og Kvistene i Taarnet fordærvede. 2 Klokkestrænge og 2 Tavler til Sejerværket manglede. Selve Kirkeskibet var ogsaa meget forfaldent; paa søndre Side var der Blytag, paa nordre Tegltag. Paa Korskirken og Vaabenhuset manglede nogle Tagsten; Vinduerne manglede baade Ruder og Bly, og Kirkegaardsmuren var forfalden, ligesom der manglede en Port. Men Svenskekrigen forhindrede naturligvis denne Gang en større Reparation, og da Kirken blev synet 1. Marts 1662 var den ligeledes meget forfalden¹⁾.

1673 synes den at være bleven medtaget af et Uvejr; Taget var meget hærgnet af Storm og 18 Ruder udblæste og udslagne. Vinduet ved Prædikestolen var „mesten ganske fordærvet“, 8 Ruder ude i et Vindue i Korskirken og 15 Ruder ude i Vinduet ved Taarnet. Stenten ved Præstegaarden var forfalden, og paa en Stente, som var tækket med Fjæl, var nogle Fjæl nedskredne. Et Stykke Kirkegaardsmur ved Præstens nye Hus var nedfalden, saa Svin kunde gaa derover. Kirkestolene var tildels raadne og ubrugelige. Da Kirkens hele Indkomst kun var takseret for 8 Tdr. Hk., var det vel vanskeligt at faa Penge til Vedligeholdelsen; foruden Tinden bestod Indkomsten af Begravelsespenge, Afgift af Klokkerne, Udlejning af Ligklæder samt Stolestadepenge, hvilke sidste ofte maatte inddrives ad Rettens Vej. For en Barnebegravelse fik Kirken 4 Ol Høstsild eller 2 Mark, og for Kimen ved Bryllup 8 Ol Sild eller 1 Sletdaler, og Regnskabet over disse uvisse Indtægter førtes af Degnen. 29. April 1676 toges der Syn over Kirkens Ligklæder; det bedste var tyndt og slidt, mange Steder udrevet og atter sammensyet, ganske „hjad-sken“ i alle Kanter, og hvor der havde siddet 3 Sild

1) Tgb. 1662, fol. 27 b.

„udi Fløjlet indsyet“¹⁾, var de ganske borte, men Figurerne var kendt paa Fløjlet. Det andet Ligklæde var ganske slidt og gammelt samt overdryppet med Voks. Ligklæderne, der opbevaredes af Degnen, vurderedes under Hensyn til deres Anvendelse som Ligklæder til 3 Slettedaler, men til andet Brug var de værdiløse.

Kirken tilhørte Kronen indtil den ved Skøde af 10. Marts 1683 sammen med en hel Del andre Kirker i Himmerland blev med Kaldsret og Herlighed af Præstegaard og Degnebol overdraget til Sofie Amalie Lindenov, Friherreinde til Lindenberg, paa Betingelse af, at den skulde høre under Friherreskabet Lindenberg; Nibe Kirke beregnedes da til 8 Td. Hk. à 25 Rdlr., Vokslev derimod til 27 Td. Hk. à 25 Rdlr.²⁾. Nibingerne havde selv Kirke-tienden i Fæste, og det paahvilede bl. a. Bolsmændene at gøre Pligtarbejde (hente Kalk i Ove) til Hovedreparation paa Kirken³⁾. Angaaende dette Arbejde saavel som angaaende Stolestaderne i Kirken var der langvarige Stridigheder mellem Friherreinden og Nibingerne og under 8. Januar 1684 udgik der Reskript til Amtmanden i Aalborg og Biskoppen i Viborg om, at de skulde taksere Stolestaderne i Nibe og sætte dem for en vis billig Takst⁴⁾, og samme Aar fik Kirken en Lysekroone. Dette var som en Begyndelse til en ny Æra for den, og Nibes stærke Opkomst i den følgende Tid kom da ogsaa Kirken til Gavn. 1694 og 1706 blev den saaledes underkastet gennemgribende Restaureringer, og Byens Indvaanere kappedes om at udstyre dens Indre efter Tidens Smag og til egen Ihukommelse.

I Aaret 1700 gav Anders Lauridsøn og Karen Sørensdatte den et Messing-Døbebækket med Billede af Kristi Daab, 1706 gav den tidligere Herredsfoged i

1) Da Byen 1727 fik Købstadret, fik den 3 Sild i Vaabnet

2) J. F. West: Kronens Skøder II, 514.

3) Tglb. 1705, fol. 149, 152 b.

4) Jvf. Kongebreve af ³⁰/₁₁ 1683 og ⁶/₅ 1684 samt Viborg Biskoppens Kopibog.

Hornum og Fleskum Herreder, Tyge Thomsen, da Amtsforvalter i Aalborg, sammen med sin Hustru Geske Blum, en rigt udskaaret Prædikestol i Barokstil¹⁾); til Kirkeskibet blev der 1703 givet et smukt Skib, ikke som almindeligt et Sejlskib med stolt Rejsning, men derimod en fint forarbejdet Model til en „Kaag“, hvorved jo ogsaa Byens Næring symboliseredes. Paa „Kaagens“ Ror staar Bogstaverne J. J. H. K. (∴ Jens Jensen Hurtigkarl). Et andet Skib, der findes ophængt i Kirkens Kor, er fra 1729.

Ligeledes lod en Del af Byens bedste Mænd bekoste et Pulpitur i Kirkens vestre Ende; det blev fjernet 1861 for at give Plads for et Orgel, men Resterne af det findes endnu i Kirken og viser os, at Pulpituret var smykket med Billedet af Kristus og de 12 Apostle, og at det var bekostet af M. N. Bødker, B. Christensen, C. Herlof, C. N. Hørtikar, J. J. Klitgaard, P. L. Stub, J. Sørensen Kw (∴ Kjærulf), P. Weidemann, C. Madsen, Gregers Pedersen, Gregers Jensen og J. C. Tyrestrup.

Ogsaa Kirkeskibet fik et stort Pulpitur, der staar endnu. Det blev opsat 1707 og bestaar af 9 Loger med Plads til 6 Personer i hver. Udvendigt er det prydet med 31 Billeder af Lidelseshistorien samt følgende Paaskrift: „Til Guds Ære, Kierchens Prydelse og Mee-nighedens Høyfornøden Beklædelse Er dette Pulpitur af Kongelig Mayts Birke Foget Her i Nibe, ædle og velviise Knud Pedersen Samt Hans Dydædle Kiæreste Ma-ren Andreas Datter Gjedzman Paa Deris Egen bekostning Med Kierchens Høye Patrons Samtycke Paa Dette Sted op Sat Aar 1707.“

Endvidere gav Jørgen Hansen Tancke, Inspektør over

1) Ved Prædikestolen hænger en Tavle med Oplysninger om Gaven.

Gyldenløves Godser, og Hustru Sophia Amalia Tycko (der var Forældre til Præsten i Nibe Jakob Meulengrachts Hustru saavel som til den senere Præst her Peder Mathias Tancke) et Par anselige Malms t a g e r til Alteret, og maaske har Kirkens Ejer, Grev Christian Gyldenløve og Frue, Dorte Krag, skænket et Alterbillede, til hvilke den rigt udskaarne Ramme, som endnu findes, har hørt; thi denne Ramme bærer Gyldenløves og Hustrus Navne paa Søjlerne. Rammen er restaureret og dekoreret 1885 af Billedhugger Fjeldskov.

Det nuværende Alterbillede (Kristus i Emaus) er af ny Datum — fra 1885 — malet af Anker Lund; det gamle, der forestiller den hellige Nadvere, er ophængt i Sideskibet. I Kirkens Skib hænger 2 gamle Lysekroner, den ene fra 1715, og fra 1727 stammer det J e r n t r a l v æ r k, der findes foran Alteret. Det bærer i smedet Arbejde Initialerne P. L. S. S. og J: J. D. K. samt J. C. S. H. K. og E. J. D. S. og er formodentlig bekostet af Peder Laursen Stub, Skriver, Jens Christensen Hurtigkarl og to Kvinder. Ved hver Side af Alteret var der tidligere et lille Aflukke, i det ene var Præstens Stol, i det andet hang Messeklæderne; disse Aflukker fjernedes 1885.

Fra gammel Tid er Kirkeuret — om end fornyet — ligesom ogsaa en udskaaet F i g u r, der nu er anbragt over Orgelet. Denne langskæggede Figur sidder med en Klokke i den ene Haand og en Stang i den anden, med en Snor har der været Forbindelse mellem Taarnuret og Figuren, saa Haanden med Stangen har kunnet bringe Klokken til at lyde.

Endelig kan nævnes, at der i Kirken endnu findes følgende Genstande fra den Tid, her omhandles: En F a t t i g b l o k af gammel Konstruktion; en M i n d e t a v l e (paa Skibets Nordvæg) over „Hamand Wulfeldt

af Churlandtzen“, død i Nibe 1661, 4 Aar gl.¹⁾), et Epitafium (Rester) opsat af Poul Christensen og . . . . . (med Billede af Korsfæstelsen) og et Epitafium (i Sideskibet) over Major Conrad Wichmann, død 1681, og Hustru Maren Andreasdatter Gjedsman, død 1719, samt over hendes anden Mand, Birkefoged Knud Pedersen²⁾).

Ved Kirken ligger nogle Gravsten fra den nu sløjfede Kirkegaard, men Indskriften er bortslidt paa de fleste af dem. En er over Karen Larsdatter Færch, f. i Nibe 1749, gift I med Købmand Anders Jensen Færch, død 1785?, og II med Købmand Jakob Pedersen Staun, død 1788; en anden er over Jomfru B. J. Alsing (c: Barbara Johanne) f. 1736?, d. 1821. Fra den Tid, der omhandles i nærværende Skildring, findes ingen læselige Indskrifter.

PRÆSTER.

Før ved Aar 1440 var der sikkert ingen Kirke i Nibe og altsaa heller ingen Præst; men ved denne Tid nævnes Hr. Lokke, som funderede og stiftede St. Jost Kapel i Nibe, hvilket Kapel maa formodes at være den senere Sognekirke.

Nævnte Hr. Lokke blev 1441 indskrevet som Medlem af „Guds Legems Lav“ i Aalborg³⁾), og han er formodentlig bleven efterfulgt af Hr. Laurentius Valtersøn, der nogle Aar senere — Aarstallet er ikke anført — indtraadte i samme Købmandsgilde, og som da kaldes Forstander ved St. Jost⁴⁾).

1484 var Jens Brun „Kapellan og Kirkeherre“ i

1) Se militære Personer.

2) Se Birkefogder.

3) Gildets »liber vivorum« i Aalborg Stiftsbibl.

4) a. St.

Nibe og havde da Strid med Malte Nielsen (til Pandum?) angaaende en Eng, Bosdal kaldet¹⁾, som Maltes Forældre havde givet til Nibe Kirke, for at Præsten skulde have dem i Minde i Messer og af Prædikestolen, men da dette ikke skete længer, havde Malte taget Engen tilbage, hvorfor Hr. Jens havde stævnet ham for Kongens Retterting i Viborg 1484.

Dommen her lød paa, at Hr. Jens og efterfølgende Præster til Nibe Kirke skulde nyde og beholde Engen og forrette den betingede Tjeneste (Forbøn), hvorefter Malte Nielsen straks gav den fra sig. Paa Forlangende af den senere Præst i Nibe, Hr. Niels Pedersen Aalborg, blev denne Dom, der var udfærdiget paa Pergament, læst paa Hornum Herredsting 29. Marts 1647 (Herredsfoged Peder Gundersen i Ellidshøj). Dokumentet var da stærkt makuleret, men dog læseligt, hvilken Skade det havde faaet ved at være nedgravet i Jorden under Kejserkrigen 1627—29 og under det svenske Indfald²⁾.

1528 nævnes Hr. J e n s B a g g e, der beboede en Præsteembedet tilhørende Gaard i Nibe, og som vel har været Kapellan der, thi paa hin Tid udgjorde Nibe og Voxlev ét Kald og havde ogsaa en Sognepræst, der vist boede i Præstegaarden Dalsgaard i Voxlev³⁾. Præsten hed Niels Pedersen og siges at have været Munk i Ribe Stift, før han kom her i Kaldet. I Følge Wiberg var han her allerede 1518, hvilket dog vist er en Trykfejl for 1528, men 22. Novbr. 1524 var han her og boede i Nibe. Han fik da kongeligt Beskærmelsesbrev og Fri-

1) Præsten Niels Pedersen Aalborg fik 1646 Dom for, at denne Eng hørte til Embedet. Viborg Bisparkiv, Pakke 9, Hornum H., Nibe Kald, Nr. 19.

2) Heise: Diplom. Vibergense, S. 79 f, jvf. Originalen i Viborg Bisparkiv, Pakke 9, Nr. 4 a, Nibe Kald.

3) Erslev og Møllerup: Frederik 1. Registr. 158 f.

tagelse for al biskoppelig Tyngde af Kronens Kiirker i Voxlev og Nibe med Undtagelse af Katedratikum; til Gengæld skulde han holde den Salter, som Kongen om Vaaren sendte til Nibe for at salte Sild til Kronens Behov, med Øl og Mad, „hans Bjerring og Skyldighed“, al den Stund Salteren opholdt sig der. 16. Juni 1528 er der i Registranten indført et Brev, i Følge hvilket Hr. Niels Pedersen for Livstid fritages for at holde nævnte Salter, men Brevet er dog atter udstreget¹⁾, hvilket maaske hænger sammen med, at Præsten ved denne Tid var ved at bytte Kald. Samme Dag fik han nemlig kongelig Stadfæstelse paa en Lovhævd angaaende Voxlev Kirkes og Nibe Kapels Tilliggende i Harrum (Harild), Klæstrup, Gjelstrup, Tostrup og Grysted samt 3 Gaarde i Nibe, hver med en Fjerding Jord af Bymarken; den ene Gaard beboedes af Hr. Jens Bagge; og yderligere fik han samtidig Stadfæstelse paa nogle andre Breve. Af Stadfæstelsen ses, at Hr. Niels Pedersen for nogen Tid siden havde byttet Kald med Mester Christen Hvid i Verum (Ribe Stift) og havde faaet Kongens Samtykke hertil, men nu havde de atter byttet tilbage, og Kongen stadfæstede saa det nye Bytte²⁾. Desuagtet opkom der dog Strid mellem de to Præster, men det kom til et Forlig, som Kongen tiltraadte 1529 $\frac{8}{7}$; hvis Hr. Niels, der havde Livsbrev paa Voxlev og Nibe Kald, døde først, skulde Mester Christen have regressum (holdes skadesløs) til dette Kald³⁾. Han maa utvivlsomt have været en ret myndig Prælat; 1532 blev han saaledes stævnet af Rigshovmesteren Mogens Gøye for noget Gods, han havde taget fra Voxlev Kirke og St. Josts

1) a. St., jvf. Heise: Diplom. Vibergense. S. 168.

2) a. St. 129 Jvf. Viborg Bispearkiv, Pakke 9, Nr. 14, Nibe Kald.

3) a. St. 219.

Kapel i Nibe og lagt til sin Præstegaard, og blev „nederfældiget in contumaciam“ (dømt paa Grund af Udeblivelse¹⁾), og samme Aar stævnedes han af Kansleren for nogle Penge, han skyldte ham, men ikke vilde betale. Hr. Niels skulde inden 3 Uger møde for Kongen, Kansleren eller hans visse Bud²⁾.

Om der ligger Stridsspørgsmaal af religiøs Art bøg ved dette, vides ikke; men det var jo i Brydningstiden, saa det kan tænkes; senere — under Christian den 3. — ser vi, at Hr. Niels Pedersen er Kongens betroede Mand, til hvem Halsløsningskommissæren Klaus Iversen Dyre til Boller 1535 skulde indbetale de indkomne Beløb, indtil Hovedkommissærerne Peder Ebbesen Galt og Axel Juul kom³⁾. Denne betroede Stilling synes ret mærkelig, eftersom der berettes, at Hr. Niels blev kastet i Bolt og Jern, fordi han havde sluttet sig til Skipper Klements Parti⁴⁾; men det forekommer mig, at disse forskellige Omstændigheder tyder paa, at Præsten var en af den lutherske Aandsretnings Forkæmpere, og det kan synes rimeligt, at han er den Nicolaus Petri Danus, som 1524 immatrikuleredes i Wittenberg⁵⁾. Han nævnes endnu 1546.

Om hans nærmeste Eftermænd vides intet; der er kun bevaret Navnene paa Hr. Jens Nielsen (1562), der muligt var Formandens Søn⁶⁾, og Hr. Anders Brun; sidstnævnte kunde antages at være Stamfader til en ret anset Slægt Brun, der i det følgende Aarhundrede levede i Nibe.

Saa træffer vi 1568 Hr. Jakob Sørensen, om

1) a. St. 418.   2) a. St. 436.

3) Danske Magazin 3. IV. 211.

4) Wiberg.

5) Personalh. Tidsskrift V, 320.

6) Han nævnes i Tingsvidne om Præstens Ildebrand i Harild; Viborg Bispearkiv, Pakke 9, Nr. 5, Nibe Kald.

hvem vi ved lidt mere. Blandt andet ved vi, at han ikke tog Bopæl i Nibe, men i Hovedsognet Voxlevs Præstegaard, Dalsgaard, hvilket Beboerne i Nibe var misfornøjede med.

1571 indgik de til Kongen med følgende Klage over ham¹⁾:

„Højbaarne stormægtige Fyrste, allernaadigste Herre og Konning, værdiges Eders kgl. Majestæt for den almægtige Guds Skyld og naadeligen høre denne vor ydmygelige Supplikats og Beretning.

Allernaadigste Herre og Konning!

Giver vi fattige Mænd, Eders kgl. Majestæts uværdige Undersaatter ganske ydmyligen og underdanigen tilkjende, at vi ere udskikkede af den menige Mand og Almue udi Eders Majestæts By Nibe, som er af 220 Mænd med Hustruer og Born, som derudi findes, og giver Eders Majestæt tilkende, at om 3 Aar nu forleden er kommet til fornævnte Nibe og til en anden Sogn Voxlev, eftersom han var forordnet og tilskikket af Superintendenten, salig Mester Kjeld²⁾, som hedder Hr. Jakob Sørensen. Da han havde været og boet i Nibe ved 2 Aar, blev han saa til Sinds og flyttede deraf By fra sin rette Præstegaard, som vi haver købt for Guld og Penning, som vor Sognepræst og rette Sjælesørger skulde stedse og altid nyde og besidde med meget mere god visse Rente³⁾, som vi aarligen udredede hannem, og flyttede til en anden Præstegaard, som ligger uden Birket, som er ikke uden Forleningsgods. Men den Præstegaard i Nibe, dér haver alle de fromme Sognepræster udi boet og haver haft en god Samdrægtighed og Omgængsel med deres Sognemænd og Folk. Allernaadigste Herre og Konning! nu fortryder vi fattige Mænd i Nibe, at den Dannemand, forbemeldte Hr. Jakob Sørensen, og som flyttede fra os, og ingen

1) Viborg Bispearkiv, Pakke 9, Hornum Herred, Nibe Kald, Nr. 8 a.

2) Kjeld Juel, Biskop i Viborg.

3) ∴ Indtægt.

tilbørlig Aarsag vi haver givet hannem dertil; Gud almægtigste kan vide, at vi udi ingen Maade kan være en god Sognepræst og Sjælesørger foruden, at den maa jo visseligen bo i hans Præstegaard i Nibe og besøge, hvis arme syge Folk paa deres yderste Tid, som den almægtige Gud kalder af denne Verden, hvilket den Dannemand, fornævnte Hr. Jakob Sørensen er skyldig udi, for des Aarsag at der er 3 Mennesker døde her i Byen, som ikke haver medfanget den kristelige Afsked og Sakrament, og en Kvinde blev død og ikke kunde blive begravet, førend der kom en fremmed, vejfarende Præstemand og kastede først Muld og Jord paa hende, ogsaa havde der ligget en Barn dødt paa Vides Dag og ikke kunde blive begravet. Allermægtige Herre og Konning! Saadant er sket, siden Hr. Jakob er veget fra Byens rette Præstegaard i Nibe og for hans Forsømmelse. Allermægtigste Herre og Konning! Efterdi at fornævnte Hr. Jakob Sørensen er os fattige Mænd og sine Sognefolk saa saare modvillig og haardnakket og er saa fra os veget til stor Skade og Brøst paa vore Sjæls Saligheds Vegne, da ere vi ganske ydmygeligen og underdanigen begjærende, at Eders kgl. Majestæt vilde for Jesu Navns Skyld og for den store Ære, Vælde og Magt, som den almægtige Gud haver Eders kgl. Majestæt medforlenet, at os fattige Folk maatte tilskikkes en kristen Dannemand, som haver Hu og Vilje at hjælpe os til vor Sjæls Salighed og Velfært og ville residere og besidde sin rette Præstegaard i Nibe. Vi ville give og gjøre hannem, som vi ville medsvare for Gud og være bekjendt for Eders kgl. Majestæt. Kjære naadige Herre og Konning, vi ville og skal være Eders kgl. Majestæt hørige, lydige og følgagtige med Liv, Hals, Penning og Gods udi alle Maader som tro Under-saatter bør at gjøre. Allermægtigste Herre og Konning! Forlader os fattige Mænd for Guds Skyld, at vi saa med denne vores langvarige Skrift bemøjer Eders kgl. Majestæt, samme naadige og gode Gud naadeligen bevare Eders kgl. Majestæt og al Eders

kgl. Majestæts Velfart til Sjæl og Liv fra nu og evindelig. Amen!

Eders Naades, kongelig Majestæts
 uværdige fattige tro Undersaatler og den menige
 Mand udi Nibe.“

Kongen gav saa Befaling til Biskop Peder Tøgersen i Viborg om at undersøge Sagen, og derefter blev Hr. Jakob dømt til at tage Bopæl i Nibe¹⁾. Dette skete sidst i Aaret 1571, men da Hr. Jakob nødig vilde flytte, androg han Kongen om foreløbig at maatte blive boende i Dalsgaard, og 26. Januar 1572 udgik der kgl. Brev til Biskoppen om at ordne Sagen saaledes, at Præsten kunde blive boende i Dalsgaard indtil førstkommende 1. Maj og udtære sit Foder der, da Vinteren nu var for Haanden, og det vilde falde ham besværligt straks at flytte til Nibe²⁾. Det vides ikke, hvorfor Hr. Jakob saa meget hellere vilde bo i Dalsgaard end i Nibe; men Grunden var maaske nok den, at Sildefiskeriet ved Nibe da var i en Stilstandsperiode, saa Indtægten af dette Sogn var saa ringe, at det bedre kunde betale sig for ham selv at drive sin Præstegaard i Voxlev. Hr. Jakob var da heller ikke tilfreds med den trufne Ordning, og 20. Maj 1572 fik han udvirket et kongeligt aabent Brev, i Følge hvilket han fremtidig maatte bo paa Dalsgaard, „som han nu bor paa, og som er den rette Præstegaard til Voxlev Sogn“, dog skulde han være forpligtet til at gøre Indbyggerne i Nibe, der er Anneks til Voxlev, tilbørlig Tjeneste som Sognepræst³⁾.

Striden var dog ikke endt hermed, idet Nibingerne ikke slog sig til Ro med denne Ordning, og 25. Juli 1572 udgik der kongelig Befaling til Biskoppen i Vi-

1) Viborg Bispearkiv, Pakke 9, Hornum H., Nibe Kald, Nr. 8 b.

2) Kancelliets Brevbøger.

3) a. St.

borg om, at da der er Strid mellem Borgerne i Nibe og deres Sognepræst, fordi denne ikke vil bo i Byen, men har nedsat sig i sit Landsogn, og Borgerne i den Anledning har udtaget Stævning over ham til Herredagen og af Kongen har faaet Tilladelse til at maatte holde en Kapellan i Byen, indtil Sagen bliver paadømt, mod selv at lønne ham og desuden svare Sognepræsten hans fulde Rente, skal Magister Peder (Biskoppen) indsætte en duelig Kapellan i Byen paa de ovenanførte Betingelser¹⁾.

Striden, under hvilken Nibingerne anførtes af deres Bartskjær, Mester Hans, blev saa afgjort ved Herredagsdom af 20. Maj 1573, i hvilken det hedder²⁾:

„Vi Frederik den anden med Guds Naade o. s. v. gjør vitterligt, at Aar 1573 den 20. Maj paa vort Retterting paa vort Slot Dronningborg, overværendes Os elskelige Peder Oxe o. s. v. . . . var skikket Peder Clausen og Hans Badskjær udi Nibe paa sine egne og flere vore Undersaatters Vegne ibidem, og havde for Os udi Rette stævnet Hr. Jakob Sørensen, Sognepræst ibidem for et Brev, han nogen Tid siden forleden haver forhvervet hos os, at maa blive boddende udi det Sogn, som ligger paa Landsbyen og ikke udi Byen hos dennem³⁾, som de mente at være imod en Tilsagn, han dennem skulde have lovet, førend han fik fornævnte Sogner, og satte udi al Rette, om fornævnte Hr. Jakob Sørensen ikke burde at flytte til Nibe og bo hos dennem, eftersom hans Løfte og Tilsagn, han dennem i saa Maade gjort havde; dertil svarede fornævnte Hr. Jakob Sørensen, at han vidste sig ingen Tilsagn at have gjort, at skulle bo udi Nibe; men hvis Tjeneste, som en Præstemand eller en Guds Ords Tjener bør at gjøre sine Sognefolk, det lovede han at gøre dennem udi Nibe

1) a. St.

2) Afskrift i Top. Saml. Pap., Nibe 4 (Rigsarkivet).

3) I Afskriften staar »hannem».

og hvert Aar imedens Fiskeriet paastaar, da vilde han til det mindste en Gang hver Dag lade sig finde udi Nibe hos dennem, som hans Tjeneste paa sit Embeds Vegne haver Behov, og udi Rette lagde et Vort Slot Frederiksborg d. 20. Maj Anno 1572 (udgivne Brev), som lyder, at Vi af Vor synderlig Gunst og Naade haver undt og tilladt, at fornævnte Hr. Jakob Sørensen maa og skal herefter residere og bo paa Dalsgaard, som han nu selv ibor, og er ret Præstegaard til Voxlev Sogn, og skal han være forpligtet at gjøre Vore Undersaatter udi Nibe, som er Annex til fornævnte Voxlev Sogn, den tilbørlige Tjeneste inden Kirken og uden, som en Sognepræst og Sjælesørger sine Sognefolk pligtig er, som samme Vort aabne Brev med flere Ord indeholder; og satte foreskrevne Hr. Jakob Sørensen udi al Rette, om han ikke bør at besidde og bo udi Dalsgaard Præstegaard efter foreskrevne Vort Brevs Lydelse med mere. Forskrevne Hr. Jakob beretter, at en Part af Sognemændene udi Nibe haver imod forskrevne Vort Brev tillukket Kirkedøren for hannem og stødt hannem blaa og blodig, og han maatte staa paa Kirkegaarden at gjøre sin Tjeneste for Sognefolkene, og samme Vort Brev udi saa Maade var ringeagtet for dennem, synderlig hos forskrevne Peder Clausen og Hans Badskjær, og beretter Os elskelige Erik Podebusk, Vor Mand, Raad- og Embedsmand¹⁾ paa Vort Slot Aalborghus, at fornævnte Nibe Mænd ere forskrevne Hr. Jakob meget fortrædelige imod al Billighed, Skjel eller Ret, med flere Ord dennem (∴ de stridende Parter) imellem var. Da efter Tiltale, Gjensvar og den Sags Lejlighed blev der afsagt for Rette, at forskrevne Hr. Jakob Sørensen maa og skal bo udi forskrevne Dalsgaard, saasom Vi hannem tilforn naadigst bevilget haver, og skal han paa sit præstelige Embeds Vegne være hos Vore Undersaatter udi Nibe og gjøre dennem den tilbørlige Tjeneste baade inden Kirken og uden, saasom forskrevet staa, og hvis Uret, hannem er sket af Nibe

1) ∴: Lænsmand.

Sognemænd, det skal fornævnte Erik Podebusk forfølge med Loven, som hannem saadan Udstyr og Uret gjort haver, og dennem derfor at straffe som vedbør. Datum ut supra.“

Som man ser, var Striden mellem Præst og Menighed saa tilspidset, at den endog udartede til Haandgribeligheder; men Præsten sejrede altsaa, og Hr. Jakob blev saa boende i Dalsgaard og nævnes her 1579, da Beboerne i Nibe paa hans Initiativ oprettede en Byvedtægt¹⁾.

Ved Kongebrev af 30. Juli 1582 blev der efter Ansøgning af Fru Agnete Schenck, salig Jørgen Urups til Pandum, truffet den Bestemmelse, at der paa Grund af hendes Alderdom og Svaghed skulde holdes Sidstjeneste i Voxlev²⁾. Som den sidste Præst her i Embedet i det 16. Aarh. nævnes Anders Gjed, der var her 1584, og som formodentlig har efterfulgt Hr. Jakob. Han var rimeligvis Søn af den Anders Sørensen Gjed, der 1560 var Præst i Nabosognene Veggerby og Bislev (død 1613), og som maa formodes at have hørt til den adelige Slægt Gjed fra Veggergaarde og Binderup, der ikke hævede sig synderligt over Bondestanden og heller ikke tituleres „ærlige og velbyrdige“. I Nibe fandtes der iøvrigt i det 17. Aarh. flere Personer af Navnet Gjed, saaledes Christen Laursen Gjed, der var gift med Johanne Christensdatter Resen, vist Søster til den daværende Præst i Nibe, Laurids Mikkelsen Resens sidste Hustru. Om Hr. Anders Ged har jeg iøvrigt intet fundet.

1601 var Hr. Anders afløst af Hr. Søren Nielsen Juul, hvis Hustru hed Kirsten Andersdatter Mariager og var Datter af Anders Mariager, Præst til Kbh. Nikolaj, og Karen Klavsdatter³⁾. Hr. Søren, hvis Døds-

1) Se Side 10.

2) Viborg Bispearkiv, Pakke 9, Hornum H., Nibe Kald Nr. 7.

3) Wiberg IV, 114, Nibe Tgb. 1633 fol. 50 a 52 b.

aar ikke er fundet¹⁾, efterlod sig 2 Sønner: Klaus og Niels, for hvilke Niels Krabbe til Torstedlund 1633 var Værge. Hr. Sørensen Enke ægtede 2. Gang hans Eftermand i Kaldet, Hr. Rasmus Madsen, med hvem hun havde Børnene Søren og Magdalene, for hvilke Niels Krabbe ligeledes var Værge. Ogsaa Hr. Rasmus' Dødsaar er ubekendt, han var død før 23. Juni 1610; men derimod vides, at hans Enke, den nævnte Kirsten Andersdatter, for 3. Gang blev gift med Sognepræsten, nemlig Hr. Laurids Mikkelsen Resen, og at hun ogsaa havde Børn med ham, saa der var 3 Kuld Børn i Præstegaarden. Medens det er uvist, om Hr. Laurids' Formænd boede i Voxlev eller i Nibe, vides det om ham, at han boede sidstnævnte Sted, og 23. Juni 1610 lod han tage Syn over Præstegaardens Grund for at faa udvist, paa hvilken Strækning han skulde indhegne den, saaledes som den tilforn havde været. Dette tyder jo paa, at han er kommen til Nibe kort før denne Tid. Synsmændene begyndte deres Syn ved den søndre Kirkegaardshjørnesten og $7\frac{1}{2}$ Alen i Vest, derfra i Syd 17 Alen til en gammel Egepæl, som stod i Siden af Stenbroen op til Vejen; Grunden paa den søndre og vestre Side af nævnte Skjel hørte til Præstegaarden. Fra søndre Hjørne til nordre Hjørne af Kirkegaardsmuren gik Synsmændene videre, og saa fra nordre Hjørne lige vest til de yderste Syldsten, som Præstegaardens Hus stod paa, og derfra i Nord ud til Vejen og endelig sønder og øster rundt omkring til forskrevne gamle Egepæl igen²⁾.

Om Laurids Resens første Embedstid ved vi iøvrigt foruden dette kun, at han 1615 gjorde Bøn om Jer-

1) Han var død før $\frac{5}{8}$ 1608 og hans Børn arvede en Part af en Selvejergaard i Gundestrup i Aars Herred efter ham. Jydske Tegnelser V. 898.

2) Viborg Bispearkiv Pakke 9, Hornum H., Nibe Kald, Nr. 9.

tegn ved en Baareprøve i Anledning af et formodet Giftmord¹⁾).

Hans Hustru, Kirsten Andersdatter (se ovenfor), med hvem han havde 5 Børn, døde omkring 1624, og 16. December nævnte Aar holdtes der Skifte af en Del tilkaldte Mænd for at dele Boet mellem Hr. Laurids og hans Børn og Stedbørn²⁾. Paa Skiftet beklagede Hr. Laurids sig haardeligen over, at en Sum Penge med et Register og nogle Sedler var ham frataget, og han foreviste derpaa Boet, som udviste et Overskud af 2275 Daler slet Mønt, hvoraf hans Stedbørn havde 525 Slette-daler tilgode i fædrene og mødrene Arv. Af hans egne Børn fik Sønnen 204 Sldr. og Døtrene 102 Sldr. hver, endvidere lovede Hr. Laurids at være sin Søn behjælpelig i hans Skolegang med Bøger, Klæder og Underholdning, indtil han blev duelig til at studere, og at give sine Døtre Klæder og Føde, indtil de kunde tjene derfor; og dersom Gud vilde, at de i hans Velmagt bekvemmeligen kunde blive forset (∴ gifte), „da skulde han gjøre dennem en Dags Davre eller skjellig Bryllupskost“; men han skulde saa heller ikke svare Rente af Børnenes Penge.

2. Gang var Hr. Laurids gift med Maren Christensdatter (Resen?), som 1626 vidnede angaaende, hvad Hr. Laurids' Datter Kirsten havde faaet af sin Fader³⁾. Maren nævnes dog ikke den Gang udtrykkelig som Hr. Lavrids' Hustru, men det gør hun senere, og i hvert Fald havde hun set, hvad Kirsten Lauridsdatter fik fra Hjemmet; 1648 havde hun en voksen Søn med Hr. Laurids, saa Ægteskabet har rimeligvis fundet Sted kort

1) Viborg Landstings Dombog B. 1618 fol. 189.

2) Nibe Tgb. 1633, fol. 50 a.

3) Nibe Tgb. 1633, fol. 18 b.

Tid efter hans første Hustrus Død. I Følge Wibergs Præstehistorie var Hr. Laurids gift med Karen Jensdatter Bloch, Datter af Hr. Jens Nielsen Bloch, Præst til Viborg Domkirke, men da Maren Christensdatter overlevede ham, og da han tidligere havde været gift med Kirsten Andersdatter, synes der ikke at blive nogen Plads for Karen Bloch.

1639 blev en Skræder tiltalt ved Nibe Ting for at have stjaalet nogle Sølvsker i Hr. Laurids' Hus, hvor han var for at sy¹⁾.

1640 blev Hr. Laurids stævnet af Manderup Due til Halkjær for nogle Ord, som vare faldne fra Nibe Prædikestol 2. Pinsedag om Manderup Due og hans Fiskere. Sagen var, at en Del Folk, blandt hvilke ogsaa Manderup Dues, var dragne ud paa Fjorden om Aftenen paa Pinsedag og havde været paa Fjorden om Natten for at røgte Garnene, og da det jo var Helligbrøde, gav Ridefogden til Aalborghus, Søren Madsen, 2. Pinsedag Hr. Laurids — der stod for Alteret — en Opskrift paa de Godtfolk, som havde forset sig, for at Præsten kunde læse den op fra Prædikestolen, „at forskrevne Folk skal vide, at det er imod Guds Befaling, saavel som af høje Øvrighed tit og ofte forbuden“. Præsten havde saaledes sin Ryg fri, da Oplæsningen var sket efter Øvrighedens Ordre. Forresten var der flere af de mere fremragende Nibeboere — saaledes Laust Pedersen Kuri og Christen Lauridsen Gjed — der havde haft Fiskerkarle paa Fjorden den nævnte Nat²⁾.

Hr. Laurids, der 1617 var Provst i Hornum Herred³⁾ døde 23. Maj 1641⁴⁾, og hans Enke, der døde o. 1648, blev 2. Gang gift med Eftermanden i Kaldet.

1) Nibe Tgb. 1639 9/11.

2) Nibe Tgb. 1640 6/6.

3) Aalb. Amts hist. Aarvog 1915, S. 157.

4) Nibe Tgb 1641 8/8.

Om Hr. Laurids Resens Børn vides følgende:

1. Anne Lauridsdatter Resen (af 1. Ægteskab) nævnes hjemme i Nibe 1633¹⁾, men blev gift med Mikkel Christensen Wiborg, død 12. April 1634, Præst til Gislum og Tostrup, der havde været gift tidligere. Derpaa ægtede hun o. 1648 Johan Ertmann, f. 1626, Købmand i Nibe og Søn af Raadmand Johan Ertmann i Aalborg²⁾. Johan Ertmann nævnes første Gang i Nibe Tingbog 13. Januar 1649, da hans „Tjener“ stævnedede en Del Folk for Gæld. 4. Aug. 1649 gav han sin Hustrus Stedfader, Hr. Niels Pedersen i Nibe, Afkald for den Arv, der tilkom Anne Lauridsdatter efter hendes Fader, Moder og Søster Kirsten. Forretningen i Nibe vilde dog ikke gaa, og senere (1667) boede Johan Ertmann og Hustru i Aalborg hos hans Moder Barbara Nielsdatter; han havde da en voksen Datter³⁾.
2. Kirsten Lauridsdatter Resen (af 1. Ægteskab) blev 1626 gift med Christen Christensøn Simensøn, Borger i Viborg. 2. Marts 1633 tog Hr. Laurids Tingsvidne paa Nibe Birketing, at paa Heligtrefoldigheds Søndag, efter at hans Datter Kirsten havde haft Fæstensøl med nævnte Christen, gav Hr. Laurids ham 180 Kurantdaler eller 225 Slettedaler, og om anden Dagen, som deres Bryllup stod, levere Hr. Laurids sin Datter Kirsten en Sølvkande, som vejede $64\frac{1}{2}$ Lod, og et Sølvstob, som vejede 12 Lod, tilligemed 4 Speciedaler, „som han antvordede sine Børn at levere forskrevne hans Datter Kirsten.“ Og straks efter Brylluppet var overstaaet, gav Hr. Laurids hende $7\frac{1}{2}$ Slettedaler, der hun drog

1) Tgb. 1633 $\frac{2}{3}$.

2) Se A. H. Nielsen: Embedsmænd i Aalborg S. 128.

3) Nibe Tgb. 1667, fol. 15 b.

til Viborg. Endvidere leverede Maren Christensdatter (Præstens Hustru) hende 20 Slettedaler i Aaret 1627, hvilke hun selv optalte til hende. Christen Simensøn var dog ikke tilfreds med den Mødrenearv, hans Hustru havde faaet, og da saa „Gud allermægtigste ved den timelige Død havde hedenkaldet“ Hr. Laurids fra denne elendige Verden, havde hans Enke Bryderi med denne begærlige Svingersøn; han lod hende stævne, fordi hun endnu 3 Maaneder efter Mandens Død sad i uskiftet Bo, „og eftersom den salig Mand fandtes at have en stor Formue og Rigdom“, og Enken ikke havde ladet Boet nøjagtig registrere og tage i Forvaring, men havde ladet Boets Ejendele baade i Nibe og i Voxlev være uskiftede og havde brugt dem til sin Fordel og Gavn, mente Chr. Simensøn, at han og hans Hustru havde lidt Skade og begærede nu Skifte, hvad Præsteenken ogsaa var villig til at holde, „eftersom hun nu vidste sig kvit og ledig, at hun ikke var frugtsommelig efter hendes salig Mands Død“. Hun førte tillige Vidner, at hun 2den Dagen efter Hr. Laurids' Begravelse havde haft 4 Mænd hos Chr. Simensøn for at tilbyde Registrering og Vurdering af Boet, og de havde talt med ham i Hr. Laurids' store Stue; men saa snart de begyndte paa deres Ærinde, gik Chr. Simensøn fra dem og ud af Stuen og vilde ikke svare dem. Boet var saa blevet registreret 30. Dagen efter Dødsfaldet¹⁾. 9. Oktober 1641 gik der Dom i Sagen, og den lød paa, at Enken ikke havde gjort Uret, men at hun nu skulde skifte efter Svingersønnens Forlangende. Samme Dag lod han dog forkynde Landstingsstævning over Svingermoderen, saa Striden var næppe endt endda.

¹⁾ Tgb. 1641, 28/8, 2/10 og 9/10.

Kirsten Resen levede 1646, men nævnes 1649 som død, og hun arvedes af sine Søskende, saa hun har ingen Børn haft¹⁾.

3. Mikkel Lauridsen Resen (af 1. Ægteskab), om hvem det fra Skiftet efter hans Moder 1624 vides, at han var bestemt for Studeringer. 1641 nævnes han blandt Faderens Arvinger²⁾; men da jeg ikke senere har truffet hans Navn, er han formodentlig død ung, i hvert Fald var han død ugift for 13. Septbr. 1662, og hans Stedfader, Hr. Niels i Nibe, forsørgede ham og bekostede Begravelsen³⁾.
4. Karen Lauridsdatter Resen (af 1. Ægteskab) nævnes 1624 og blev gift med Christen Rasmussen i Nibe, der 2. Juni 1649 lod tinglæse Skiftebrev af 2. Maj s. A. mellem sig og hendes 2 mindre-aarige Døtre, Kirsten og Maren, angaaende Arven efter hende⁴⁾.
5. Mette Lauridsdatter Resen (af 1. Ægteskab), var 1633 gift med Anders Justsen i Harild i Voxlev Sogn, der nævnte Aar gav Hr. Laurids Afkald for den Arv, hun kunde tilkomme efter Moder og Mormoder⁵⁾. 1641 vidnede Anders Justsen, at da han blev gift med Mette, fik hun af sin Fader nogle Sengeklæder, der blev afkortet i hendes Arv, og Mette vidnede samtidigt, at hendes Fader gav hende tilbørlige Brudeklæder⁶⁾.
6. Poul Lauridsen Resen (af 2. Ægteskab) boede 1648 i Nibe, var Værge for sin Broder Peder og blev 1649 Værge for sin afdøde Søster Karens 2 Børn.

1) Tgb. 1649 ⁴/₈, 1674, fol. 115 f.

2) Hornum H. Tgb. 1641 ²⁸/₈.

3) Nibe Tgb. 1674 fol. 81 og 108.

4) Nibe Tgb., jvf. a. St 1674 fol. 2 f. 81, 108 og 115.

5) a St. 1633 ⁸⁰/₈.   6) a. St. 1641 ⁸/₁₁.

7. Peder Lauridsen Resen (af 2. Ægteskab) kaldes 1648 salig Hr. Lauridses lille Søn og fik Broderen Poul til Værge. Han blev nævnte Aar paa Nibe Gade overfaldet af en af Byens mest fremragende Mænd, Christen Hansen Maller, „der slog og torsk hannem uden nogen Brøde, eftersom han var en liden føje Dreng og var god at slaa og overfalde“. Grunden var den, at Peder først havde pryglet Chr. Mallers Søn. Ikke heller kan han have været saa helt lille, thi samme Aar var baade han og Broderen Poul tiltalt, fordi de 2den Pinsedag sammen med en tredje Person havde pryglet Skytten og Skræderen fra Pandum, som tiltrods for, at det var Helligdag, havde hujet og raabt paa Gaden uden for Mikkel Sørensen Færchs Gaard¹⁾, og Peder Resen gav 26. Oktober 1650 sin Stedfader Afkald for Arv efter sine Forældre.
8. Helvig Lauridsdatter Resen (af 2. Ægteskab) havde 1662 sin Broder Hans til Værge og opholdt sig da paa Sønderkov²⁾, uvist hvor (Malt Herred?).
9. Hans Lauridsen Resen (af 2. Ægteskab) opholdt sig 6. Juni 1662 paa Sønderkov, da han paa sin Søster Helvigs Vegne kvitterede for 120 Slettedaler, som var Resten af hendes fædrene og mødrene Arv, som deres Stedfader, Hr. Niels Pedersen Aalborg, nu havde udbetalt³⁾. 1663 opholdt han sig hos sin Stedfader i Nibe⁴⁾, hos hvem han var Kapellan, maaske indtil sin Død 1671⁵⁾. 1662 var han i Hillerslev Præstegaard og laante da 17 Rigsdaler af

1) Nibe Tgb. 1648, 11/3, 18/3, 15/4, 3/6, 16/9, 30/9.

2) Nibe Tgb. 1662 fol. 87 b.

3) a. St.

4) a. St. 1663, fol. 174 ff.

5) a. St. 1665, fol 87; 1672 fol. 9 b. og 167.

Præsten Niels Olufsen der, men han var maaske da Kapellan hos ham, der var hans Slægtning. Han var gift med Susanne Hofmann, Datter af en tysk Købmand Jeremias Hofmann i Aalborg og Anne Gregersdatter¹⁾, og hun overlevede ham. Han havde kun en Søn, Laurids Hansen Resen²⁾. Susanne ægtede II. Gang Johan Clausen, Herredsfoged i Hornum Herred, der døde 1693, hvorpaa hun III. Gang ægtede Sr. Mourits Mikkelsen, Købmand og Avlsbruger i Nibe³⁾.

10. Kirsten Lauridsdatter Resen (af 2. Ægteskab?), død ugift 1648⁴⁾. Opholdt sig hos Stedfaderen, der bekostede Begravelsen.

Søster til Hr. Laurids' Hustru var vist den Johanne Christensdatter Resen, der var gift I. Gang med Christen Lauridsen Gjød i Nibe og II. Gang med Christen Andersen Brun, Birkeskriver i Nibe (se Birkeskrivere).

Efter Hr. Laurids Resens Død 1641 blev Hr. Niels Pedersen Aalborg Præst i Nibe og Vokslev og ægtede Hr. Laurids' Enke, Maren Christensdatter, der døde ca. 1648, hvorpaa Hr. Niels vist ægtede Maren Pedersdatter Gjelstrup (gift før 1650, død før 1667), med hvem han ingen Børn havde. Hun var Datter af Birkeskriver Peder Nielsen Gjelstrup i Nibe. 3. Gang var Hr. Niels gift med Inger Rasmusdatter, der overlevede ham. Alle 3 Ægteskaber synes at have været barnløse. Hans Enke var 1682 gift paany med Hr. Ejler Jensen Munk, Præst i Bjerregrav, og de solgte nævnte Aar 3 Huse ved Nibe Præstegaard til Hr.

1) Nibe Tgb. 1669, fol. 121 b. f.

2) a. St. 1672, fol. 5.

3) a. St. 1697, fol. 98.

4) a. St. 1674, fol. 115 ff.

Laurids Kras i Nibe¹). 1686 blev hun gift med Hr. Anders Jepsen Skive, Præst i Bjerregrav, der havde et Hus i Nibe.

Hr. Niels var antagelig fra Aalborg eller i andet Fald Student fra denne By (1635), han blev efter Wibergs Præstehistorie Provst i Hornum Herred 1648; men 1650—1674 var Hr. Peder Jørgensen Stub, Sognepræst i Veggerby-Bislev, Provst i dette Herred²).

I de første Embeds-Aar i Nibe hører vi ikke meget til Hr. Niels, men Tingbøgerne for Aarene 1642—1646 mangler ogsaa. Med Aaret 1648 synes Fortrædeligheder af forskellig Art at være væltet ind paa ham. Der kan saaledes nævnes Hustruens Død, Proces mod Laurs Bødker, der Paaskedags Aften havde støjet og raabt uden for Præstegaarden, og som ved den Lejlighed havde slaet hans Plankeværk i Stykker, Proces mod Jesper Fisker, der havde skudt og skamskudt Præstens Duer, Eftersøgelse af en ubekendt, ondsindet Person, der havde mishandlet hans Tyr med Knivstik og slaet et Ribben i Stykker paa den, og endelig en vidtløftig Sag med Ridefogden til Aalborghus, Jakob Sørensen, med hvem Præsten forhen synes at have tømt mangt et Bæger. Anledningen til denne Strid fremstilles noget forskellig fra de paagældende Parters Side, og vi lader Ridefogden faa Ordet forst, da han var den fornærmede.

21. April 1649 lod Jakob Sørensen fremlægge følgende skriftlige Klage paa Birketinget i Nibe:

„Er dette min højeste Last og Klage over Hr. Niels Pederson, Sognepræst i Nibe, at eftersom jeg den 14. Januar var inde til Peder Kolbecks (o: Delefogden i Nibe), hvor forskrevne Hr. Niels Pederson kom indgaende

1) Tgb. 1682, fol. 62.

2) Tgb. 1650 og 1674.

om Eftermiddagen, og som jeg hos dennem med flere blev opholdt indtil langt ud paa Aftenen, hvor jeg ej længer der formedelst Sværmeri kunde forblive, men mig derfra entholdt til Jens Andersen Binderup ibm. og der straks lagde mig oven paa en Seng. Kort derefter kom forskrevne Hr. Niels der ind i Stuen efter mig med tvende Spillemand for sig og var meget over al Maade beskænket, havde et Spanskrør i Haanden, søgte mig, som jeg laa paa Sengen, og slog nogle Slag paa mig med den, hvorudover jeg sprang op og spurgte, hvad paa Færde var, gav han mig mange Ukvemsord og vilde vide, af hvad Aarsag jeg gik fra dem, sagde derhos, at jeg enten skulde drikke eller slaas med ham, hvortil jeg svarede, at vi nu havde drukket i to Dage, jeg kunde nu intet mere, det heller ikke mig sømmede at slaas med en Præstemand; men alene bad, at jeg maatte nyde Fred i den Dannemands Hus, hvor jeg indkommen var; havde han noget med mig at bestille, kunde det paa en anden Tid ved Lov og Ret udføres, hvorved han intet lod sig bevæge og dog straxen kastede hans Præstekjortel fra sig og søgte mig med hans Kjæp og da maatte gjøre Nødværge. Ellers rykkede noget Haar af mit Hoved, stødte Næse og Mund blodig med Kjæppen og blev saa ved, indtil Jens Andersen kunde komme op af hans Seng og skille os ad. Som det var sket, brugte han endnu mange ubillige Skændsord til mig, saa jeg Huset derover ganske maatte undvige. At denne min nødvendige Klage for Retten maatte læses, paaskrives og Tingvidne meddeles.

Af Aalborghus d. 21. April 1649.

Jacob Søffrensøn.*

En Maanedstid i Forvejen var Ridefogden begyndt at samle Materiale til at fælde Præsten med, og det synes, som om han har ført Angrebet paa flere Punkter.

19. Marts 1649 tog han saaledes et Tingvidne, i hvilket Degnen Peder Jakobsen i Nibe — der i Parantes bemærket ogsaa var en Mand, som kunde tage sig en Rus og yppe Kiv — vidnede, at den Søndag, Hr.

Peder Jørgensen i Kirketerp¹⁾ prædikede for Hr. Niels, der var rejst til Viborg, da paabød han Prædiken at skulle ske om Ugen derefter, naar der hørtes Klokke-ringning, og da blev der Prædiken om Fredagen, „som sædvanligt er, men ikke om Onsdagen“. Det samme vidnede 11 Mænd. Jens Nielsen Aalborg og Chr. Hansen Maller vidnede, at om Mandagen derefter, da Hr. Niels Pedersen gjorde sin Steddatters Bryllup²⁾, da ringede det med Klokken, da de fulgte Bruden af Brudehuset og i Salen, og det var ved Middagstid og ikke der var paabudt Prædiken den Dag. Thomas Jensen vidnede, at han ogsaa hørte Ringningen, og Kirkedøren var da lukket, saa ingen kunde komme ind, og ikke heller var der paabudt Prædiken.

Denne Anklage synes altsaa at have drejet sig om ulovlig Ringning med Kirkeklokken.

Paa samme Ting vidnede den ovennævnte Degn m. fl., at paa Fredag kommer 14 Dage (3: 9. Marts), da Fasteprediken holdtes, da holdt Hr. Niels ingen Messe for Alteret, lyste heller ikke Velsignelsen for Alteret, men lyste Velsignelsen over Folket, før han gik af Prædikestolen, da Prædiken var endt. En saadan Fravigelse fra Reglerne for Gudstjeneste var jo i de Dage en meget alvorlig Forseelse, og Præstens Brøde syntes klart bevist. Antagelig er han bleven beskyldt for at have været beruset ved denne og andre Lejligheder, thi fornævnte 19. Marts vidnede endnu Hans Nielsen Ræbild m. fl. Nibinger, at den Dag, Hans Ræbilds Morbroder, salig Chr. Andersen i Nibe, blev begravet, og Liget var kommet paa Kirkegaarden og var blevet nedsat i Graven, da var Sognepræsten, Hr. Niels Pedersen, straks tilstede og

1) Præsten i Veggerby-Bislev.

2) Maaske Steddatteren, der ægtede Chr. Rasmussen i Nibe, se foran. Bryllup en Mandag var næppe almindeligt.

kastede Muld paa Liget, og han gik derefter ind i Kirken. Da Salmerne var udsungne, som hertil hørte, gik han paa Prædikestolen og gjorde Prædiken og Tjeneste, og ikke Hans Nielsen og de andre Vidner „hørte, saa eller forstod“ paa ham, at han var drukken eller beskænket, eller at han skikkede sig ilde mod nogen i sit Embeds Bestilling.

Vi vender derefter tilbage til Slagsmaalet mellem Præsten og Ridefogden; vi har hørt, hvad Jakob Sørensen berettede derom, men det kan jo ogsaa være rigtigt at høre mere uvildige Mænds Udsagn desangaaende.

31. Marts 1649 stod Laust Andersen Spillemand i Nibe for Retten og vidnede, at 8 Dage efter Helligtrekongersdag lod Ridefogden skikke Bud til ham ved sin Tjener, at han skulde komme hen til Peder Kolbecks, og da Laust kom derhen, bad Jakob Ridefoged ham om at lege (spille), og da han havde leget, gav Jakob ham en af de Halvdalere, som gjaldt 28 Skilling, og gik noget hen paa Aftenen ud af Døren. Saa kom Spillemandens Dreng ind og sagde, at Laust skulde komme ud til Ridefogden, og da han var kommen ud, bad denne ham om at gaa med sig til Jens Andersen Binderups, hvad han ogsaa gjorde. Ankommen hertil kastede Jakob sig ovenpaa Sengeklæderne i en Foldbænk, i hvilken Jens Andersens Datter laa, medens Laust og hans Dreng blev staaende ude paa Gulvet og spillede, indtil Jakob hvi-skede til Drengen, at de skulde gaa tilbage til Peder Kolbecks.

Da Laust Spillemand kom derind, var der ikke andre i Stuen end Hr. Niels, som sad og snakkede med Anne Kolbecks, og saa gik Hr. Niels ud, og Laust gik med. De gik saa ad Jens Binderups til, og da de kom hen til Jens Fiskers, bad Hr. Niels Spillemandene om at lege. Derefter gik de ind til Jens Binderups, og Hr. Niels

spurgte om, hvor Ridefogden var, men opdage i det samme, at Jakob Sørensen laa paa Foldbænken hos Jens Andersens Datter; han tog paa sin Spadserestok og gav Fogden nogle Rap over Benene idet han sagde: „Staa op, Jakob Sørensen, hvi ligger I der“, og saa gik Hr. Niels ind i den Stue, hvor Jens Andersen laa, og snakkede noget med ham. Ridefogden stod saa op og bad Laust lege, men Præsten slog til hans Bas med Spansk-røret og vilde ikke lade ham spille, og Laust gik saa ud.

Med Hensyn til dette Vidne erklærede Hr. Niels for Retten, at han ikke havde forhindret Laust i at spille; men dette er dog kun en Biting; mere væsentlig er det, at Laust Spillemand ikke har villet fortælle mere om Sammenstødet, end hvad han var absolut nødt til, og vi maa derfor høre endnu et Par Vidner.

Therkild Christensen vidnede (samme Dag), at han den paagældende Aften var inde til Peder Kolbecks „en smuk Tid“, og da Laust Spillemand gik til Jens Andersen, gik han noget efter. Han hørte da, at Laust legte paa en Fjol udenfor Jens Fiskers og ligeledes ved Jens Andersens Dør, men saa bad Præsten ham tie og ikke lege. Han havde ogsaa set, at Hr. Niels slog Jakob over Benene, idet han sagde: „Er det sømmelig at ligge her?“ Og da Jakob var kommen op, kastede han og Hr. Niels Ord sammen (skændtes) og fik fat paa hinanden, og saa gik Therkild ud.

Jens Andersen Binderup vidnede, at Søndag Aften, en 8 Dage efter Helligtrekongersdag og den samme Aften, Præsten og Ridefogden var hos Peder Kolbecks, da kom Ridefogden ind til hans og havde Laust Spillemand med sig samt en med en Bas, og da kastede Ridefogden sig paa en Foldbænk derinde. Derefter kom Hr. Niels derind, og Jens Andersen hørte saa, at de kom i Ord sammen, fordi Jakob vilde, at Spillemanden skulde

lege, hvad Hr. Niels ikke vilde, og saa kom Præsten ind i den lille Stue, hvor Jens Andersen laa i sin Seng. Ridefogden fulgte efter og sagde til Hr. Niels, hvad han havde med at gøre ham „bravat“ (brauodt¹), han skulde have et Slag paa Munden derfor. Da sagde Præsten, at der var intet at tjene paa Slagsmaal, Jakob havde intet herinde at gøre de fattige Folk „bravat“, de vilde hellere være i deres Seng.

Saa vendte Jakob sig ud ad Døren, men kom ind til Hr. Niels igen og slog ham paa Munden, saa hans Lue faldt af, og saa slog Hr. Niels igen, men afforte sig først sin Samarie (Præstekjole) og lagde den paa Bordet. Jens Andersen og deres Dreng skilte de stridende Parter ad, og Jakob Ridefoged gik ud, hvorimod Hr. Niels blev derinde.

Jens Andersens Hustru, Maren Christensdatter, vidnede, at Ridefogden var kommen ind i deres Hus og havde nogle Spillemand med sig, og han havde kastet sig paa en Foldbænk hos deres Datter Anne, hvorfor Maren en Gang eller to bad hende om at staa op. Imidlertid kom Hr. Niels derind, og saa tog Maren i Datterens Haand og vilde trække hende op, men Jakob satte sin Fod imod Maren og vilde skyde hende bort. Hr. Niels gav saa for Skæmt Ridefogden nogle Rap over Haanden og Benene og spurgte, hvad det skulde være for en Skik, og saa kom Datteren op.

Sidstnævnte gav samme Forklaring.

Endelig fremlagdes der 21. April paa Birketinget et skriftligt Vidne fra Ridefogdens forrige Tjener, Peder Pedersen, hvori han berettede, at den 13. Januar kom Ridefogden ind til Hr. Niels' og havde noget at bestille med ham, og de blev saa sammen den Dag og ud paa Af-

1) højroestet Fornærmelse.

tenen og „druk en Rus“. Den 14. Januar kom Hr. Niels ind til Peder Kolbecks, hvor Jakob Ridefoged var, og saa sad de der og drak til noget ud paa Aftenen¹⁾. Da Jakob ikke kunde drikke mere, gik han hen til Jens Binderups og lagde sig i Klæderne oven paa en Seng, og da han havde ligget lidt og var faldet i Søvn, kom Hr. Niels med Spillemandene „og de legte for hannem til Døren“. Præsten søgte straks den sovende og slog nogle Slag over hans Arme og Ben med sit Spanskrør, hvorved Jakob sprang op, og da han fornå Hr. Niels' onde Forsæt, vilde han gribe til Nødværge. Men saa kastede Hr. Niels straks sin Samarie paa Bordet og sagde: „Kom herud for Døren, her vil vi skifte det“. Det vilde Jakob ikke, og de faldt saa hinanden an, og Hr. Niels stødte Jakobs Mund blodig med sin Kæp. Saa skilte Jens Andersen dem ad, og Ridefogden gik for at søge sig et andet Logement, og da han gik ud, kastede de hans Lue ud ad Døren efter ham.

Til disse Beskyldninger svarede Hr. Niels med en skriftlig Erklæring, som blev læst 21. April paa Tinget, og hvori han krævede Sagen afvist fra Retten, fordi Ridefogden ikke havde opkrævet Synsmænd til Skade, som Præsten efter hans Udsagn skulde have tilføjet ham. Vilde Dommeren ikke tage denne Paastand til Følge, forlangte Præsten, at Sagen henvistes til gejstlig Ret, og dette skete saa.

Om Jakob Sørensen kan oplyses, at han afgik som Ridefoged o. 1. Maj 1649, og at han syntes at have

1) Peder Kolbeck var som tidligere nævnt Aalborghus' Dølefoged i Nibe, men afgik fra denne Stilling 1649, da han havde forledt en Pige til at udlægge en falsk Barnefader. Den rette Barnefader var P. Kolbecks Dreng, men han havde allerede i Forvejen et Barn med Pigen. Forøvrigt holdt Peder Kolbeck Gæstgiveri i Nibe.

været en meget stridbar Person. I Foraaret 1649 havde han saaledes en Sag for Retten med Bent Tønnesen, Borger i København, der sammen med sin Svigersøn, Laurs Hansen, Borger i København, logerede hos Peder Kolbecks.

Anledningen hertil var, at Jakob var kommen derind for at slaas med Laurs Hansen, og saa havde Bent Tønnesen budt Jakob at drikke en Gang med dem til Udjævning af deres Stridigheder, og han havde da for Spøget taget Jakobs Kaarde fra ham.

Ridefogden fik Bent arresteret, d. v. s. forbudt at forlade Birket, saa længe Sagen stod paa, og der gik Sandemandstov, men Bent blev fuldstændig frikendt (Nibe Tgb. 1649, fol. 65, 70, 75 b).

Den 19. Januar 1650 førtes der ved Nibe Birketing Vidner angaaende følgende Sag: Christen Sørensen i Nibe havde klaget over, at han den 10. Januar var kommen ind hos Peder Kolbecks, og straks derefter var Præsten kommen derind for at bede Peder Kolbeck og hans Kvinde og Børn til Gæst. Da Præsten fik Øje paa Christen, skal han have begyndt at skælde ham ud for en Tyv og bl. a. sagt til ham: „Du stjal Ingvars Stud og fra andre fede Faar og Svin, som Du havde gravet ned i din Seng, Din Tyv, Du er ni Gange i Band, Din Tyv, Du skalt faa en Djævels Færd.“ Hertil svarede Christen: Gud bevare mig! og sagde, at Hr. Niels ikke saaledes skulde skælde ham ud, han vilde klage derover til den gode Husbond (Lænsmanden paa Aalborghus). Men Præsten var tilfreds, at Christen var i Lænsmanden og Lænsmanden i Christen igen og Djævelen til, thi han var nu træt af Klagemaal, og Lænsmanden skulde snarere høre en Tyv og en Skælm, end han skulde høre en Præst gøre en Prædiken.

Som Vidner var indkaldt Peder Kolbeck, hans Hustru Anne Nielsdatter, og hans Tjenestekarl og Tjenestepige.

De to sidste havde intet set eller hørt, men Peder Kolbeck vidnede, at da Præsten kom ind i Stuen, sad Christen Sørensen og talte med Peders Hustru om nogle Svin, som Benene var ituslaaet paa, og hvorom der var lyst i Kirken. Saa sprang Christen hen til Skiven (Bordet) og slog Haanden mod Skiven og sagde: „Jeg be- kender i Djævelens Navn, at jeg har sønderlaaet Be- nene paa Ibs Svin; men Djævelen skal fare i Præsten, fordi han har bragt mig paa Nibe Prædikestol, jeg skal klage over ham til min Husbond.“

Idet samme lukkede Hr. Niels Døren op og spurgte, hvem der bandede ham og ønskede Djævelen i ham, hvortil Christen svarede, at det var ham, og at han gjorde det, fordi Hr. Niels havde bragt ham i Nibe Præ- dikestol. „Er det Dig, Godkarl, som har slaaet Ibs Svin, hvorfor bekendte Du det da ikke før nu, saa havde jeg ikke haft Behov at umage mig dermed. Bed endnu Gud om Naade, Du var hos mig for nogen Tid siden, at jeg skulde gøre Bøn for dem¹⁾, der havde stjaalet Ingvars Stud og noget Kød, som skulde være fundet i hans Seng, se nu til, at Du ikke bliver en Tyv derfor; der er ingen Tvivl paa, at Du est jo i Band, Gud give, Du varst ikke ni Gange i Band for Din gamle Fader, Du haver saa tit bedrøvet o. s. v.“ Peder Kolbecks Hustru vidnede ligeledes.

Christen Sørensen var ogsaa nærværende paa Tinget og da Vidnerne havde erklæret sig, slog han ud med sin Haand ad Hr. Niels og sagde: „Havde jeg gjort Eders Ret, da skulde jeg have kyst Eder, skulde det end have kostet mit Liv, og om jeg end skulde have blevet paa Stedet, og det skal endnu koste.“

1) Jvf. Dr. jur. V. A. Secher i Jydske Samlinger 3, VI, 298 (om Bandlysning af ukendte Gerningsmænd) og Dr. jur. L. Holberg i Kirkehist. Saml. 5, V. 132 (polemiserer mod Secher), samt Hans Knudsen: Kirkens Bøn og Band, i Festskrift til Prof. Joh. Steenstrup.

Søndag d. 3. Febr. 1650 forefaldt der i Nibe Kirke et af de den Gang ikke saa ualmindelige Optrin, nemlig at Kvinderne sloges om Pladserne i Kirkestolene.

Vidnerne erklærede, at Maren Pedersdatter (Abel), Søren Christensen Gugs Hustru; Dorete, Poul Rebslagers og Lisbet, Enke efter (Handelsmand) Christen Ørn, kom i Trætte og gjorde saa stort Bulder, at man ikke kunde høre Messen og Gudstjenesten eller, at Præsten læste Epistelen og Evangeliet for Alteret. Han maatte selv personlig formane til Stilhed, og da det ikke nyttede, skikkede han Degnen ned til dem „formedelst deres uafsladelige Uforligelighed“. Det var Dorete Rebslagers, der aabnede Krigen, endnu før Tjenesten var begyndt, fordi hun vilde have Plads udenfor Maren Pedersdatter. Provsten, Hr. Peder Jørgensen, i Kirketorp (Veggerby-Bislev), der forrettede Tjenesten den Dag, spurgte først: „Hvor er det fat med I Dannekvinder, er det kristelig Skik, I bruger?“, hvortil Dorete sagde, at hun mente at have Ret til at staa uden for Maren, da hun havde brugt den Kirkestol meget længer end den anden. Hr. Peder sagde saa, at det var smukt, at man ærede de gamle, og formanede Kvinderne til Forligelighed, og saa begyndte Sangen, medens Kvinderne vedblev at larme; men for Sangen kunde man ikke høre deres Ord.

Da Epistelen var oplæst, skikkede Hr. Peder Degnen ned til Kirkeværgen for at anmode denne om at tage to Mænd til sig til at sørge for, at Kvinderne var stille i Kirken; men den Kirkeværge, der havde foretaget Stolefordelingen, var ikke nærværende, og den anden vilde ikke have med Sagen at bestille.

Omsider maatte Dorete give tabt, efter at de længe havde mundhuggedes og stødt til hverandre, og hun gik saa ind i en Stol foran, hvorfra hun klappede med Hænderne ad de to andre Kvinder, hvilket i hin Tid var en meget brugt Maade at vise sin Haan paa.

Der blev saa rejst Tiltale mod Kvinderne for Forstyrrelse af Gudstjenesten¹⁾, og samtidig fremdroges et tidligere Tilfælde, da to Kvinder paa Søndag mellem Jul og Nytaar havde larmet i Kirken, saa Præsten ofte havde set hen til dem, og da den ene af dem endelig gav tabt og gik over og satte sig i sin Mands Stol, klappede hun med Hænderne og talte højt. Stridighederne synes dog ikke at være endt dermed, thi 1. Marts 1650 stredes Dorte Rebslagers og Søren Christensen Gugs Hustru atter om Pladsen, som Dorete denne Gang erobrede; men Kristi Himmelfartsdag samme Aar tog Maren Pedersdatter Dorte i Skulderen og trak hende tre Gange ned i Stolen, hvorefter hun selv indtog hendes Plads yderst i Stolen; Kampen var ogsaa kommen til at gaa ud over andre, thi de havde væltet deres Kirkestol over mod dem, der sad bag ved, og saa gik det jo paany løs med Rettergang²⁾.

1657 lod Hr. Niels Pedersen tinglæse en Klage angaaende, hvor „ganske uskikkelig“ Anders Jensen Skovpind (eller Pindfoged) havde forholdt sig i Kirken, da salig Dorte Diriksdatter blev begravet; han forstyrrede baade Præst og Menighed og vilde ikke lade Præsten faa Lyd at tale. Efter at Anders var opfordret til Ro nogle Gange af Degnen, blev han af denne og ved andres Hjælp sat ud af Kirken og Døren lukket for ham. Præsten anmodede Øvrigheden om at tiltale Anders for denne Forseelse „paa det at jeg herefter baade for ham og andre maa nyde Fred udi Prædikestolen“. Der blev saa rejst Tiltale mod ham, og samtidig tiltaltes han som

1) En lignende Stolestadekrig forefaldt mellem nogle Kvinder 1662 (Tgb. 1662 fol. 107).

2) Der blev opkrævet Sandemænd, men de afviste Sagen som dem uvedkommende.

Løsgænger; han og hans Sønner syntes at have været noget Pak¹⁾.

Samme Aar havde Hr. Niels den Ærgrelse, at en af Nibe Gaardmandskoner pryglede hans Tjenestdreng med et stort Ris paa hans bare Krop. Afpryglingen fandt Sted ude i Marken ovenfor „Dyffdalen“²⁾, og Konen mente, at Hyrdedrengen havde slaaet hendes Søn. Præsten erklærede, at Drengen var bleven saa „dorsk og gal i Hovedet“ af de Slag, han fik, at Hr. Niels havde maattet antage en anden Hyrdedreng, og Synsmændene erklærede, at fra Drengens Skuldre til hans „Aarsbalder“ (o: Bagdel) var der slaaet 10 store, blodige Revlerslag foruden blaa Slag og meget mere, som de ikke kunde tælle. Konen, Kirsten Nielsdatter, blev saa tiltalt for Vold og kendt skyldig af Sandemændene³⁾.

28. Juli 1560 tinglæstes følgende Skrivelse fra Hr. Niels angaaende en fra Nibe borttrømt Mand, Niels Pedersen Erkestrup, der en Nat ved Midnatstid var kørt bort fra Byen med alt sit Løsøre, Vogn og Heste, efter at han i den korte Tid, han havde boet i Nibe, havde gjort stor Gæld hos Folk der:

„Eftersom en Bedrager ved Navn Niels Pedersen, som tilforn har boet i Blære, har saa lønlig under Fromheds Skin indsneget sig udi vores Menighed her udi Nibe uden noget Bevis paa sit Livs og Levnedes Forhold paa de Orter og Steder, han tilforn har boet, og fast paa halvandet Aarstid her forblevet og hverken søgt Kirke og Guds Hus at høre Ordet ej heller aabenbaret sig ved Skriftestolen eller Alteret at blive delagtig udi Herrens Legeme og Blod, men saadan Sælighedsmiddel skammelig har forsømt og forsmaaet mod det

1) Nibe Tgb. 1657, fol. 141.

2) Kaldes ogsaa Tyvdalen, men Navnet har vist intet med Tyv at gøre, det er sandsynligere Dydal = den vaade Dal.

3) Nibe Tgb. 1657, fol. 101, 105, 119.

tredje Bud i Herrens Lov, men i Stedet for Guds frygt har elsket Bedrageri, som mange nu derover sig hos os højlig beklager, og det, som værre er, med sin Steddatter, for hvilken han er ilde paatalt og fortænkt, har om Nattetider — baade mig hans Husherre og andre uafvidende — rømt bort, saa han ikke siden er kommen her til Stedet, men hans Kvinde (∩: Hustru), som han under et Skin, har efterladt sig, har straks taget Fod i Haand og begivet sig paa Vejen efter ham og Steddatteren, hvorfor jeg vil have alle gejstlige og verdslige ombudet, de saadanne Bedragere og Guds og hans Ords og Sakramenters Foragtere arrestere, hvor de findes, og for Øvrigheden indfører, at de andre til Eksempel kunde blive revsede og straffede.

Skrevet Nibe Præstegaard, den 26. Juli 1660.

Niels Pedersen Aalborg. m. p.“

Den gamle Byvedtægts Fornyelse 31. Juli 1652, der skete efter Hr. Niels Pedersens Forslag¹⁾, synes saaledes ikke at have kunnet holde „Gavtyve“ borte fra Menigheden i Nibe.

1661 var Hr. Niels i København og underskrev 10. Novbr. Souverænitetssakten, og 12. Aug. 1671 tiltalte Hr. Niels Hans Pedersen Aagaard, tidligere Salter i Nibe for Henrik Rantzau til Aagaard, fordi han Søndag 30. Juli i Abraham Weidemanns Hus i Nibe havde sagt, at Hr. Niels var en Skælm, hvilket han vilde give ham skriftligt. Præsten havde ikke selv været nærværende, men der var Vidner nok, bl. a. Ridefogden til Lundbæk og Pandum, Johan Clausen i Tyrestrup; Herredsskriveren i Hornum Herred, Christen Andersen Brun, der kaldes Præstens „Svoger og Broder“²⁾, Abraham Christoffersen Weidemann samt Spillemændene Jens Sørensen Duedej og Christen Nadelbusch. Selskabet havde sid-

1) Se Side 10.

2) Formentlig gifte med to Søstre Resen, se foran.

det der en Timestid — to eller tre — og vederkvæget sig med nogle Kruse Øl; efter Hans Pedersens Udsagn var han blevet kaldt derind af de andre, der havde taget hans Stok fra ham og „overilet ham med Drik til en fuld Rus“, hvorpaa de pryglede ham, saa han ikke var sig selv mægtig, og det var ham aldeles ubevidst, at han skulde have sagt noget ufordelagtigt om Præsten, den „hæderlige og ærlige“ Mand. Han oplyser yderligere, at Selskabet „ved Basfiol og Basun holdt Sus med Dans og Drik“ hos Abraham Weidemann. Da Sagen angik Æreskænderi, henvistes den til Landstinget; men det hele var jo „Brændevinssnak“¹⁾. Af samme Beskaffenhed var vist en Beskyldning, som Niels Pedersen Kolbeck 1674 fremsatte mod Præsten; da denne havde fæstet det Bol, som Niels Kolbeck hidtil havde brugt. Niels Kolbeck siger, at Præsten ikke var kommen til det med Ret, men med Uret, og han omtaler Hr. Niels som en gammel Skælm, der vil røve Maden af Munden paa ham, hvorfor Djævelen skulde fare i ham og tage ham herfra²⁾. Sandsynligvis vilde Hr. Niels, der nu var en gammel Mand, have Bolet til Enkesæde for sin Hustru.

14. Februar 1669 gjorde Slagter Poul Nielsen Greker — Nibes mest udprægede Voldsmand — Molest i Kirken baade før og under Prædiken. Hr. Niels erklærede, at Poul var hel drukken og i Drukkenskab forholdt sig meget ufint i Kirken med Raaben, Buldren og Stimen, saa Præsten hverken kunde messe eller prædike, og Menigheden forargedes, saa Poul „overalt høyligen fortørnede Gud i Himmelen“. Degnen Chr. Nyrup vidnede, at da Præsten oplæste Kollekten for Alteret, gik Degnen ned i Kirken, fordi han hørte Bulder i Korskirken;

1) Nibe Tgb. 1671, fol. 58, 70, 71.

2) Tgb. 1674, fol. 117 f.

men da Bønnen og Messen var til Ende, og „Amen“ skulde svares, fik Chr. Nyrup ikke at vide, hvem det var, der buldrede. Da Præsten saa læste Epistelen, buldrede det igen, og Degnen gik derpaa atter ned i Korskirken, hvor han traf Poul Greker, som han bad om enten at være stille eller gaa ud af Kirken; han fik ogsaa Poul hen til Døren, men Spektakelmageren gik atter ind i Kirken og buldrede under Prædikenen, saa Hr. Niels maatte tale ham tilrette fra Prædikestolen. Da Folk derefter gik fra Kirke, stod Poul paa Kirkegaarden og slog Sten efter dem. Mange Vidner erklærede sig overensstemmende hermed, og Poul blev saa tiltalt af Øvrigheden for Vanhelligelse af Kirken m. v., hvilket skulde paakendes ved Landstinget¹⁾.

Efter at Nibe 1673 var bleven lagt i Konsumtion, hvilket bl. a. medførte, at Ægtepar udenfor den egentlige Bondestand skulde betale Kopulationsafgift (Betaling for Bryllup) til Konsumtionsforvaltningen, fik Hr. Niels Pedersen 1674 en ret ubehagelig Sag, idet han viede Peder Nielsen Færch og Maren Jensdatter uden at de fremlagde Kvittering for, at de havde ordnet Ægteskabs-sagen med Konsumtionsforpagterne. Disse lod nu Præsten stævne og affordre en Bode af 100 Rdl. samt Processens Omkostninger. Hr. Niels hævdede, at Peder Færch og Maren Jensdatter var Bonderfolk og fritagne for Kopulationsafgift, men han domtes dog, da Kopulations-seddel, som Konsumtionsforpagterne gratis skulde meddele til Bønder, Baadsmænd og Soldater, skulde have været erhvervet for Vielsen²⁾.

I Slutningen af sin Levetid havde Hr. Niels endnu en Ærgrelse, idet hans Kapellan, Hr. Laurids Nielsen Kras, sammen med Præsten Hr. Oluf Andersen Homand

1) Nibe Tgb. 1669, fol. 18 b, 53, 72.

2) Tgb. 1674, fol. 7 b ff.

fra Ellidshøj¹⁾, sandsynligvis under Paavirkning af en Rus, trængte ind til Hr. Niels og hans — vistnok — forholdsvis unge Hustru ved Nattetid d. 15. Decbr. 1674 og der opførte sig uanstændigt særligt mod Præstekonen. Hr. Laurids og antagelig ogsaa Hr. Oluf blev i den Anledning suspenderet; men Hr. Niels døde, inden Sagen var bragt til Ende (se Eftermanden). Hr. Niels Pedersen levede endnu 7. Septbr. 1675, men døde dette Aar.

Hans Efterfølger blev hans hidtilværende Kapellan, Laurids Nielsen Kras, der dog først kom til at tiltræde Embedet, efterat den foran omtalte Sag var jævnet. Hr. Laurids var formodentlig Sunnesøn af Herredsfogden i Hornum Herred, Lars Nielsen Kras i Molbjerg (1609. 1617), der hørte til en anset Selvejrbondeæt i Himmerland, som var gift ind i Lavadelen (Horby)²⁾.

Hr. Laurids' Fader var utvivlsomt Niels Laursen Kras, der 1637 boede i Svenstrup, men senere i Molbjerg, og selv var han født o. 1635. 1656 blev han immatrikuleret ved Universitetet som Student fra Aalborg Skole, blev cand. theol. 1659, og blev 18. Decbr. 1669 kaldet til Medhjælper og Efterfølger for Præsten i Nibe. Da Kapellanen Hans Resen i Nibe imidlertid først døde 1671, blev Hr. Laurids foreløbig uden Virksomhed og blev derfor ikke ordineret før 1672.

Som nævnt forsaa Hr. Laurids, der i det hele synes at have været en ekscentrisk Person, sig mod Anstændigheden overfor sin Formand og dennes Hustru, og dette stod maaske atter i Forbindelse med nogle Stri-

1) Maaske Slægtning af Niels Christensen Homand i Nibe (1647).

Hr. Oluf blev afsat 1679 paa Grund af Uskikkelighed. Han var gift med Sofie Nielsdatter Stenberg af Sønderholm Præstegaard.

2) Til Slægten Kras' Historie har jeg en større Samling Optegnelser.

digheder mellem Præsten og Kapellanen om sidstnævntes Part af Tienden. Da Hr. Niels var dod, inden Sagen blev jævnet, lod hans Enke Hr. Laurids stævne for den tilføjede Fornærmelse; han erklærede ogsaa, at han ikke vidste andet eller havde sagt andet om Inger Rasmusdatter, end hvad ærligt var; men Inger var ikke tilfreds med denne Erklæring, og Hr. Laurids maatte da afgive en mere uforbeholden Undskyldning, som han 2. Decbr. 1676 fremlagde paa Tinget for at faa den kundgjort og indført i Tingbogen¹⁾. Afbigten er saalydende:

„Eftersom jeg, Hr. Laurids Kras, designeret Sognepræst til Nibe og Voxlev Sogner, er den 15. December Anno 1674 tilligemed Hr. Oluf Homand i Ellishøj indkommen i den hæderlige Mand, Hr. Niels Pedersens, nu salig hos Gud, hans Hus her i Nibe ved Nattetider, og der med Leg og Dans uformed (forulempet) hannem og overalt udi største Ubetænksomhed uden nogen given Aarsag med Slag, Skjælden og ærerørige Ord anfalden hans kjære Hustru Inger Rasmusdatter, saa bekjender jeg nu offentlig, at jeg til slige ærerørige Ord og usommelige Gjæringer véd aldeles ingen Foje, Ret eller Skjel i nogen Maader, være sig lidet eller meget; men som det er af mig ilde gjort imod Ret og Sandhed, saa fortryder det mig hjærtelig, eftersom jeg véd intet i nogen Maade med forskrevne hæderlige Dannekvinde, andet end det, en ærlig og gudfrygtig Matrone i alle Maader vel egner og anstaar, hvorfor jeg nu her i Dag beder velbemeldte hæderlig og dydig Matrone hojligen om Forladelse og lover aldrig mere efter denne Dag at findes i saadan Forargelse.

Alle mine kjære Sognefolk og ellers enhver i Almindelighed, ihvo det og være kan, ombedes og venligen, at ingen af demnem ville tage nogen Forargelse af saadanne mine usommelige Ord og Gjæringer, men herefter bevise forskrevne hæderlige Kvinde Inger Rasmusdatter, salig Hr. Niels Pedersens, al mulig Ære og Tjeneste og agte saadanne mine ærerørige Ord, som det, der af mig er u-talt i alle Maader.

1) Nibe Tgb. 1676, fol. 181, 2. Afd. fol. 5 b og fol. 8.

Jeg lover Gud og min kjære Øvrighed efter denne Dag at leve ædrueligen og skikkeligen, som en hæderlig Præstemand egner og anstaar i alle Maader, hvortil Gud forhjælpe mig med sin Helligaands Naade for Jesu Kristi Skyld, Amen!

Dette forskrevne er mig af hæderlig og vellærde Mand, Hr. Jens Jakobsen Rus, Provst i Hornum Herred, leveret, saasom jeg ej véd den hæderlige, dyderige og gudfrygtige Matrone Inger Rasmusdatter andet at eftermæle end al Ære, Dyd og Godt, hvilket jeg bekjender med egen Haand.

Nibe, den 1. December 1676, Laurids Nielsen.“

To af Laurids Kras' Kolleger, Hr. Jens Jensen i Nørholm og Hr. Poul Kjærulf i Sønderholm, mødte paa Tinget paa Hr. Laurids' Vegne for at være Vidner ved Forliget; Hr. Laurids har aabenbart ikke ønsket at staa Ansigt til Ansigt med den vrede Præsteenke, medens denne Afbigt blev oplæst.

1678 forrettede en tidligere Præst i Skivum, Hr. Niels Mortensen Tunge (eller Tange), en Tid Tjeneste for Hr. Laurids, og 1680 kaldes nævnte Hr. Niels Kapellan i Nibe¹⁾; ved samme Tid (1674, 1680) nævnes Hr. Kjeld Mogensen i Nibe; men han er identisk med den sindssyge Kjeld Mogensen Wiingaard, der 1657—1666 var Præst i Ude og Oppe Sundby²⁾, og som derefter fortsatte sit forargelige Levned i Nibe, saa Hr. Laurids Kras saa sig foranlediget til at faa en løsagtig Kvinde, der af og til boede hos Hr. Kjeld „som hans Gemahl“, bortført fra Nibe³⁾. Hr. Kjeld var Broder til den bekendte Rektor Mogens Mogens Wiingaard i Aalborg, der ogsaa var meget ekscentrisk; de var Præstesønner fra Nørholm.

1) Nibe Tgb. 1680 fol. 8.

2) Kirkeh. Saml. 3. III, 35—37 og 79—92.

3) Nibe Tgb. 1678 fol. 87.

Mellem Degnen i Nibe, Christen Christensen Nyrup (se Degne) og Hr. Laurids var Forholdet spændt; vel var Degnen ingen Helgen; men Præsten synes dog at have forurettet ham, og Degnen klagede saa til Biskoppen over, at Hr. Laurids søgte at forhindre ham i at faa sine lovlige Sportler ved Daab, Introduktioner o. s. v. Biskop Søren Glud maatte indrømme, at Klagen var vel begrundet, og i et Brev af 17. Januar 1684 irettesætter han Hr. Laurids¹⁾. Slutningen af Brevet lyder:

„Og er saa min venlige Begjæring, at den hæderlige Mand Hr. Laurids udi alle forskrevne Poster vilde sin Degn bifalde, saasom hans Begjæring ellers i sig selv er retmæssig og billig . . .“

Forholdet til Degnen blev dog ikke bedre senere hen, men en anden Sag var dog langt værre for Hr. Laurids.

I Aaret 1683 havde Konsumtionsforvalter Peder Justesen Schionning og Hustru Bodil Nielsdatter afstaaet et Stade i den overste Stol i Kirkens mellemste Gang til Kirkeværgen Christen Jensen Hurtigkarl, men dette var ikke efter Hr. Laurids' Sind; han vilde have en anden anbragt paa denne fine Plads. Stiftsovrigheden resolve-rede imidlertid, at Kirkeværgens Hustru skulde beholde Pladsen og gav ham 6. Marts 1683 Brev paa den²⁾. Men hermed var Sagen ikke endt, idet Præsten synes at have set igennem Fingre med, at en Tjenestepige tog Plads i et Stade i samme Stol, naar hendes Madmoder ikke var nærværende, og paa denne Maade kom paa en fornemmere Plads end Hurtigkarls Hustru. Hurtigkarl klagede til Biskoppen, der 17. Januar 1684 irettesatte Præsten alvorligt. Han skriver bl. a. til Slut:

„Da som ingenlunde kan tros, at Hr. Laurids udi

1) Viborg Bisps Kopibog 1684, fol. 48.

2) a. St. 1683, fol. 10 og 33.

slige Insolencer skulde have nogen Behag eller Samtykke, og vel vides, at det er imod al Sommelighed, Lov og Ret, at den unge skal ophøje sig over de gamle eller Tjenestetyende over gifte Personer, saa vil jeg og formode, at han lader det blive sit Alvore saadan Forargelse at tilrettesætte og af sin Menighed ganske at udrydde, saafremt jeg ikke paa mit Embedes Vegne skal foraarsages det med Kirkens Disciplin at lade straffe¹⁾

Da Tingbøgerne for disse Aar (1684—90) mangler, kan det ikke ses, hvorledes Sagen har udviklet sig, men af nogle Indforsler i Viborg Bispens Kopibog synes den at have taget en uhyggelig Vending for Hr. Laurids. Efter Anmeldelse fra Christen Jensen Hurtigkarl skrev Biskoppen nemlig 23. Novbr. 1686 til Hr. Laurids angaaende „hvorledes oven paa andet Forehavende, som der fra Byen for kort Tid siden er vorden hørt“, en Kvinde Anne Jensdatter Buuses i Nibe nu siger, at hun endnu ikke har fortalt alt, hvad hun havde hørt af den for *Trolddom* anholdte, nu afdøde gamle Kone²⁾. Christen Jensen Hurtigkarl skal være Aarsag til den Svaghed, hun nu lider af, „som angives for Besættelse, og skal saa ofte raabe paa hans Navn, lige som den onde Aand skulde gjøre det af hendes Mund, som dog skal have et andet Anseende og formenes ikke saaledes i Sandhed at skulle befindes“. Da nu Hr. Laurids har nægtet at antage Christen Hurtigkarl til privatam absolutionem, beder denne Bispem om, at Anne Buuses maa forhøres af flere Præster, saa Sandheden kan komme frem. „Men paa det Hr. Laurids, som muligt i dette Værk agtes noget passioneret for en eller anden Aar-

1) Viborg Biskops Kopibog 1684, fol. 48.

2) Det er vel den gamle blinde Kone, der i 1686 sad arresteret i Viborg, fremsendt af Johan Adolph de Clerque til Kyø, for at afvente Resultatet af Rettergangen ved Landstinget. Se Jydske Saml. 3. VI 371.

sags Skyld, kan være uden Suspicion, da haver jeg for godt eragtet mig tilforn hos hannem om fornævnte Kvindes Tilstand at lade informere og efter nøjeste Udforskning paa hvad Maade denne Anfægning er hende overfalden og sig endnu forholder, hvilket mig ellers strax skulde været tilkjendegivet efter alle Omstændigheder efter Ritualen Pag. 231, og dog er ej sket, som det sig billigen burde. Siden vil jeg ramme til, hvad videre derudi kan gøres. Hvorfor Hr. Laurids uden al Ophold sig strax til mig herpaa skriftlig ville resolve, saaledes som han agter paa Enden at forsvare; thi med Folks Ære og Liv tjener det ikke at skjæmte. Hvorfor mit Raad skal være, Hr. Laurids ser sig vel for, han sig ej udi sligt for dybt og ubesindelig interesserer og formaster, paa det han maa være uden Fare, som muligt en Del gjerne skulde ønske og glæde sig over. Sætter derfor alle Affecter til Side og gaar lige frem paa Sandheds og Retfærdigheds Vej, og ser vel til, at I haver god Fundament, før I viser nogen fra Skriftestolen. Hoc est cum periculo conjunctum. Løs og ubevislig Snak er ikke nok i slig Fald. Nam si dixisse et accusasse sufficeret, quis innocens esset¹⁾! Herpaa venter jeg nu med allerførste udførlig Relation om alting indtil videre, og udi alting skal mit Raad være, at I ikke ved Affecter og Ubesindighed vælter Eder i vidtloftig Trætte, som sjældent fører noget godt med sig.²⁾ . . .

Nogle Dage senere (11. Decbr.) skrev Biskoppen til en Provst, antagelig Hr. Oluf Nielsen Aslov i Næsborg, Provst i Slet Herred, at han sammen med 2 eller 3 af sine Herredspræster skulde holde Forhør over Anne Buuses. Bispens omtaler, at han har indhentet Hornum

1) Dette er farligt. -- Thi hvis det var tilstrækkeligt at tale og anklage, hvem var saa uskyldig.

2) Viborg Bispens Kopibog 1686, fol. 180.

Herreds Provsts¹⁾ „gode og fornuftige Resolution“, og han lader skimte igennem, at han har Hr. Laurids misfænkt for at staa bag ved Anne Buuses²⁾.

Forhøret fandt saa Sted, og Indberetning herom blev sendt Biskoppen, som 2. Januar 1687 paany tilskrev den unævnte Provst. Brevet lyder som følger:

„Den Examen, som han med en Del af sine Herredspræster haver holdet med den Kvinde udi Nibe, som foregives at være besat, er mig under hans Haand vorden tilstillet, og takker derfor paa det flittigste, saasom jeg fornemmer dermed i alle Maader fornuftelig og retsindelig at være omgaaet, og har derudi god Fornøjelse. — Men som jeg siden baade af Eders saa vel som Præstens Hr. L. Krases Missive fornemmer, hun siden udi Præstens Hus saa vel som i Kirken paa Juledag skal have anstillet sig paa en sælsom og usædvanlig Manér og derved anrettet stor Alarm og Uliud i Kirken paa fornævnte høje Fest, saa vilde jeg og vel endnu ønske, at Dⁿ. Præpositus med flere Præster af sit eget Herred eller andre udi næstomliggende Herreder, hvem han synes, at ville tage til sig, vilde til Sandhed udi denne Sag og mærkelig casu at udforske, have den Godhed, det snarest hans Helbred vil tillade, endnu engang at besøge fornævnte Kvinde udi Nibe og anse hendes Adfærd, om hun paa den Tid findes anfægtet, da iblandt andet at tale til hende paa et eller andet Sprog, som jeg ved, han er mægtlig, og saaledes forsøge, om derpaa kan svares igjen i samme Sprog, som visselig sker, saafremt det er den onde Aand, som er derindæ, og saa siden give sit Betænkende, om han og de andre hæderlige Mænd kan agte det for en Besættelse, saa skal jeg siden videre resolve mig, hvad jeg agter i dette Fald at gjøre. Jeg haver ladet Hr. Laurids sige, at imidlertid hun saaledes anfægtes, skal han lade hende blive af Kirken. Hvad Dⁿ. Præpositus ellers, naar han kommer til Stedet, kan agte fornøden og raadeligt herudi videre at gjøre, sætter jeg til hans gode Raad og Dis-

1) Jens Rus i Buderup.

2) Bispens Kopibog fol. 183.

pensation og har saa Magt det at gjøre og skal kjende det for godt. Og eragter jeg ikke uraadeligt, at Kvinden for sine sær Aarsage kunde forflyttes til et andet Sted hos Godtfolk, som kunde have Indseende med hende og derhos skjonne paa hendes Forhold¹⁾).

22. Januar 1687 skrev Biskoppen derpaa til Provsten, Hr. Oluf i Næsborg, i Anledning af, at Provsten i Hornum Herred, Hr. Jens Ruus i Juelstrup, onskede Hr. Laurids stævnet, fordi han ikke efter Bøn og Befaling modte til Forhoret over Anne Buus i Nibe Kirke d. 10. Januar, og d. 18. Januar vilde han ikke svare Provsten og 2 Præster paa deres til ham rettede Spørgsmaal. Nu anmodes Hr. Oluf om at modtage Beskikkelse som Viceprovst i denne Sag og saa straks udtage Stævning mod Hr. Laurids²⁾).

20. Februar takker Bisen for Kopi af den den 10. Februar i Hornum Kirke stedfundne Forhandling i Nærværelse af Provsten i Slet Herred, Hr. Oluf m. fl. Bisen kan hverken af denne eller de forrige Eksaminer slutte, at Kvinden skal være legemlig besat af Djævelen, „som er det jeg særdeles ønsker at vide“, „paa det, om det sig saaledes befandtes, jeg da efter Ritualen kunde forfatte en særdeles Bøn, som udi det Tilfald kunde bruges til den anfægtedes naadige Befrielse efter Guds behagelige Villie, ikke aleneste i Huset, men endog i alle Herredskirkerne deromkring. Men som dette enten kan være Satans Gøglespil, eller og hun maaske af Melancholie og naturlig Svaghed sig paa en sær Maade kan anstille. Saa holder jeg raadeligt, om Svagheden saaledes continuerer, Sognepræsten Hr. L. C. da af Prædikestolen gør idelig Bøn for hende som for et anfægtet Menneske, og ellers med Bøn og Trost opvarter hende med videre, som Ritualen tilholder, indtil saa

1) a. St. fol. 186.

2) a. St. fol. 192.

længe kjendelige og visse Tegn sees til legemlig Besættelse, som ej endnu skal være sket¹⁾.

Saa horer vi ikke mere til Anne Buus, men i Bispens Kopibog 1688 er der fol. 229 indført følgende Brev fra Hr. Laurids Kras:

„Eftersom her haver sig en anden casus tildraget med en fattig Pige navnlig Karen Schønning, snart paa samme Maade anfægtet som Anne Buus, undtagen det onde, som denne plages med, anstiller sig dumt (∴ stumt) og giver ingen Ord eller Liud fra sig, men adskillige forfærdelige Tegn med Øjensiun, Gebærder etc. |: jeg dømmes ikke, men Gud, som dommer de skjulte Ting og véd alting :|, saa turde jeg ikke andet end give Eders Højærværdighed det tilkjende, helst fordi de haver begjæret Seddel af mig til Præsten i Vendsyssel²⁾, som de vilde soge om Raad. Der jeg nu seneste 8. Maj blev kaldet til hende og fornam hendes Tilstand, holdt jeg hende for af Guds Ord, bad hende og gjøre sin Trosbekjendelse om Gud, læste saa efter mig den første Articul, men der jeg læste den anden, tav hun ganske stille, og der jeg nogle Gange hende formanede, at dersom hun troede paa Jesum i Hjærtet, hun da skulde bekjende hannem med Munden, svarede mig, dersom det kostede hendes Liv, kunde hun ikke gjøre det, pegende med Fingeren paa Brystet. Jeg forsøgte det og med andre Skriftens Ord; men det var det samme. — Da eftersom de hænger mig hart over for omrorte Seddel, og jeg haver opholdt dem, til jeg kunde faa Bud fra Biskoppen, er jeg ydmygeligen begjærende, Eders Højærværdighed vilde mig herudi consulere, hvorledes dermed skal forholdes. — Ellers, som Chr. Hortikarl holder sig endnu fra Alterens Sacramente, hvilket giver ej liden Forargelse i Menigheden, saa er jeg derudi Eders Højærværdigheds gode Raad og Betænkende begjærende, at han paa det sidste efter andres Indgivende ej skal

1) a. St. fol. 193.

2) Formentlig Pastor Jakob Ottesen i Ingstrup, der var en bekendt Læge. Han var 1696 Medlem af Provsteretten, der undersøgte den Thistedske Besættelsessag.

invertere det paa mig 'selv. — Jeg herpaa forventer Eders velædle Højærværdigheds gode, milde Svar og Resolution, sluttende Eders Højærværdighed med alt kjært under den højestes trofaste Protektion. —

Eders velædle Højærværdigheds ærbødigste
Laur Nielsen Craas.

Nibe, d. 14. Maj 1688.

Kan vi end ikke følge Begivenhedernes Gang i Detailler, ved vi, hvorledes Resultatet af Striden mellem Hr. Laurids og Chr. Hurtigkarl blev, thi i Viborg Bispearkiv, Pakke 9, Hornum H., Nibe Kald, findes under Nr. 16 Kopi af en udateret Højesteretsdom, der lyder som følger:

„Hr. Laurids Craase bør fremdeles at beholde sit Kald og Præsteembede og det herefter som tilforn betjene. Men som det befindes, at han udi hvis med Anne Buus er passeret, ikke har forholdet sig efter Hans kgl. Majestæts Ritual, og derforuden ingen Foje eller lovlig Aarsag har haft at vise Christen Hortikarl fra hemmelig Skriftemaal, da bør han for slig Formastelse give til fattige Præsteenker 100 Rdl., til Kvæsthuset 100 Rdl. Og saa som klarligen sees, at benævnte Hr. Laurs Crase har alene været Aarsag til, at Christen Hortikarl er geraaden i denne vidtløftige og kostbare Proces, da bør han at betale for Processens Omkostning samt Kost og Tæring 200 Rdl. — Provsten Hr. Jens Ruus bør for den idømte Pengestraf og Omkostning aldeles fri at være, og Hr. Laurs Crase derimod at erstatte hannem Processens Omkostning med 30 Rdl. Brostrup Albertin¹⁾, som har angrebet Provsten Hr. Jens Ruus med usømmelige Ord her for Retten og derforuden med Uskikkelighed og utilborlig gaaet i Rette, bør at gjøre merbemeldte Provst her for Retten en offentlig Afbigt og give til Kvæsthuset 30 Rdl.“

Formodentlig var det denne Strid med Chr. Hurtigkarl, der bevirkede, at der 1685 blev beskikket en per-

1) Højesteretsprokurator i København.

sonel Kapellan for Hr. Laurids. Thi det var sikkert ikke efter Præstens Ønske. Kaldsretten til Nibe og Voxlev tilhørte den Gang Friherreinde Sofie Amalie Lindenov som Ejerinde af Lindenberg, og hun beskikkede en Poul Jakobsen til Kapellan, men da han saa skulde have Kontrakt med Hr. Laurids angaaende sit Underhold med videre, viste Præsten atter sin stædige Natur. Friherreinden klagede saa til Biskoppen, der 22. Juli 1685 sendte hende følgende Brev:

„Jeg har alt forhen forventet det, som nu af Friherreindens ærede Missive fornemmes, nemlig at naar Kontrakten imellem Hr. Laurids Cras og Poul Jacobsen skulde sluttes, der da vilde falde nogen Disput, og derom er jeg nok forsikret, at om jeg kjender Hr. Laurids ret, han aldrig forandrer sit Sind, med hvis han har sluttet at ville give til Løn, langt mindre indgaar den Accord, som begjæres, ihvo der og skulde ville handle med hennem derom; og jo mere Friherreinden eller jeg vilde os derudi interessere, jo længer bliver vi derfra og kommer saaledes aldrig til Ende. Thi derover skal han fatte sig de Tanker, at han endelig derved af os bliver besværet og forraadt og skal saa undslaa sig at være den Forhandling med os overværende. Hvorfor — om denne Sag skal naa sin Fremgang — mit Raad skal være, at baade Friherreinden og jeg os derfra ganske afsondrer og lader dennem selv udi Provstens saa vel som Poul Jacobsens Svogers, Hr. Johannes Jacobsens Overværelse herom med hinanden i Venlighed accordere, saa det kan blive uden Fortrydelse i alle Maader. Og sker det ikke paa den Maade, da er jeg vis paa, at det gaar enten aldrig for sig, eller og Poul Jacobsen faar aldrig i Hr. Laurids' levende Live en god Dag, hvilket vilde gjøre hannem et fortrædeligt og fortrydeligt Liv, saasom Hr. Laurids for Alders Skyld kan vel leve endnu henved 30 Aar og er derhos plat ud at sige en meget vanskelig og egensindig Mand. Hvorover, om jeg var udi Poul Jacobsens Sted og kjendte Hr. Laurids saa vel som nu, vilde jeg betænke mig fuld vel, om jeg den Condition paa den Maade vilde antage, særdeles som han ved Guds

og gode Venners Hjælp til en roligere Lejlighed kan avancere. Og aldrig bliver denne Sag af Hr. Laurids saa snart sluttet, at den jo inden Aften bliver fortrudt!)*.

Hr. Laurids og Poul Jakobsen kom da heller ikke til Enighed, og 24. August s. A. lod Biskoppen i Følge Kancelliets Ordre skriftligt Hr. Laurids kalde til sig i Viborg for at afgive Forklaring om, hvorfor han ikke vilde have Poul Jakobsen til Kapellan; heller ikke Slutningen af denne Sag kendes; men jeg har ikke truffet Poul som Kapellan i Nibe.

6. August 1698 havde Købmand Anders Munchert i Aalborg stævnet Hr. Laurids Kras til Betaling af en Regning paa 54 Sldr.³⁾ Munchert havde leveret Silkefløjl, fine ægte Kniplinger, uægte Kniplinger, Atlask, Baand, Klæde, røde skotske Strømper, hvide Silkevanter, ostindisk Kattun, Guldtakker m. m. for 58 Dlr., og havde kun faaet et Afdrag paa 4 Dlr. (fol. 171 b). Præsten erklærede, at han slet intet kendte til disse Poster, som hans Hustru og Datter angav at have faaet i Maj 1698. Hans Datter — Else Lauridsdatter — var død i Forsommeren, hvorfor Munchert kom med Fordringen, som Præsten ikke vilde betale, da han ikke kunde forstaa, at hans umyndige Barn kunde komme i saa vidtløftig Handel med Munchert og faa saadan Kredit, ligesom han ej heller efter Loven var pligtig at betale saadan Gæld, som ikke var lavet med hans Samtykke⁴⁾.

10. September førte Munchert Vidner, i hvilken Anledning Præsten og hans Hustru Magdalene Olufsdatter var indstævnet⁵⁾. En Kvinde vidnede, at ved Pinsetid,

1) Viborg Bispens Kopibog 1685 fol. 101.

2) a. St. 1685 fol. 108.

3) Nibe Tgb. 1698 fol. 160.

4) a. St. fol. 172.

5) a. St. fol. 174 b.

omtrent 14 Dage før Hr. Laurids' Datter Else blev syg, havde hun hentet Varer til hende, hvilke hun skriftligt rekvirerede hos Munchert, men Muncherts Kone havde ikke villet lade hende faa alle de ønskede Varer, da Munchert ikke var hjemme. Else havde modtaget Sagerne i Præstens Lade og var gaaet ind i Præsteboligen med dem. Nogle af Kniplingerne pantsatte Else, og Præstens Hustru havde efter Elses Dod villet indløse dem, men kunde ikke faa dem, da de var taget i Brug. Else havde ogsaa fortalt Kvinden, at hendes Fader en Gang havde taget 4 $\frac{1}{2}$ Alen Flor fra hende, og derfor maatte han vel ikke se, at hun fik Varerne. En anden Kvinde, Søster til den forrige, vidnede, at 6 Uger efter Paaske var hun med Else Lauridsdatter i Aalborg i Munchert Krambod, hvor Else købte noget Tøj, som hun straks betalte, medens hun fik noget Atlask paa Kredit, og hun bad samtidigt Munchert om, at han vilde lade hende faa, hvad hun muligt senere rekvirerede skriftligt. 3 Uger senere havde Else sendt denne Kvinde til Aalborg efter 1 Alen Atlask, men den fik Kvinden ikke, da hun ikke havde Brev med fra Else.

Da de var der ude sammen, gik de til Sonderholm med Elses Moders Samtykke, og derfra lejede de Vogn, som Præstekonen havde betalt den halve Leje af.

17. Septbr. vidnede Kirsten Rodstedts — der iøvrigt havde været arresteret for sin „usømmelig Gerning“ (Tyveri) — at nogen Tid før Else blev syg, kom hun til hende og bad hende om at gaa til Munchert i Aalborg med et Brev og tage Varer med hjem derfra. Hun fik ogsaa Varerne, som Else hentede i hendes Hus; straks derefter havde Vidnet solgt en Del af Varerne (Atlask, Kniplinger) for Else til forskellige bedrestillede Folk i Nibe, ligesom Vidnet ogsaa selv havde købt en Del deraf, dels for Penge og dels for Øl og Brændevin,

som hun borgede til Else ude i Byen, men selv maatte betale. 2 Dage senere sendte Else hende atter til Aalborg efter en stor Del Varer, men disse Varer havde Vidnet leveret til Præstekonen selv i salig Jens Mørks Hus. Da hun fik Varerne, havde Munchert spurgt, om Elses Forældre var vidende om denne Handel, hvortil Vidnet svarede, at det vidste hun ikke. Munchert havde saa sagt: „Jeg ved vel, at Else Lauridsdatter ej har været eller forholdt sig, som hun burde, nogen Tid“, hvortil Vidnet svarede: „Det er sandt, Anders Munchert, men nu er hun meget smuk og maa ikke være fra hendes Fader nogen Time, saadan Kærlighed bærer han nu til hende, og hun gaar i Bonnen med ham hver Morgen, og hun har ikke faaet noget til Klæder i lang Tid, derfor vil han nu give hende, hvad hun nu begærer — —“.

Munchert havde derefter leveret Vidnet Varerne og bedt hende om at give dem til Hr. Laurids personlig, og han sendte yderligere Hr. Laurids Brev med en Dreng.

Præstens anden Datter Johanne havde faaet et Forklæde af noget af det saaledes købte Tøj, og en Del af det havde Præstekonen sendt tilbage til Munchert.

Else Kras havde paa en af Rekvisitionerne efterskrevet sin Moders Navn.

Ved Dommen frikendtes Præsten for at betale de Varer, som hans Datter hemmeligt og ved saa ringe Bud havde ladet sig forskaaffe. — I Maj 1698 sad Kirsten Rodstedts, der angaves at være en uægte Datter af Peder Mikkelsen Færch i Nibe, men som iovrigt synes at have været en Proletarkvinde, arresteret for Tyveri fra en anden Kvinde samt for at have solgt Tøj for Præstens Datter, for hvilken Forseelse Præstekonen havde begæret hende sat i Gabestokken, men hun løslodes dog uden at faa Straf¹⁾.

1) Nibe Tgb. 1698, fol. 132 b.

Hr. Laurids Kras erhvervede sig efterhaanden en Del Ejendomme i Nibe, bl. a. Tranegaarden, og synes at have været en velsitueret Mand ved sin Død. Han drev selv Anneksgaarden Dalsgaard en Tid, og en Tid boede hans Svigersøn Sten Friis Iler, men senere var den bortfæstet¹⁾. Hr. Laurids døde i Aaret 1700, og Skifte efter ham holdtes 16. Oktober, men da Eftermanden udnævntes allerede 4. September, har det rimeligvis ikke været første Skiftesamling.

Han var sandsynligvis gift 2 Gange, nemlig først med Johanne Jakobsdatter, med hvem han 26. Decbr. 1664 havde en Datter Johanne til Daab i Budolfi Kirke i Aalborg, og anden Gang (1676) med Magdalene Olufsdatter, der døde 1708 efter lang Svagelighed og i høj Alder²⁾. Han havde 5 Døtre, nemlig:

1. Johanne, f. 1664?, død 1706, gift 1702 med Jens Jensen Ausburg³⁾, Løjtnant, Ejer af Gravballegaard. Hun arvedes af sine Søsken⁴⁾.
2. Datter, gift for 1701 med Christoffer Braun, Bager i Nibe, „en fremmed Mand, der kun daarligt forstaar dansk Sprog“ (Tysker⁵⁾). Han var endnu Bager i Nibe 1726.
3. Mette, død 1701 paa Molholm, gift for 1698 med Sten Ditlevsen Friis, en Tid Fæster af Dalsgaard, Ejer af en Gaard i Øls, Forpagter af Molholm i Brøndum Sogn (under Lindenberg), og 1705 og senere Gæstgiver i Nibe. Born: Ditlev Lorentz F., Cathrine Magdalene F. og Anne Elisabeth F.

1) Nibe Tgb. 1698, fol. 181.

2) Se om hendes Sygdom under Afsnittet Bartskeerere.

3) Kaldes i Trap: Danmark, III Udg. Aunshjerg.

4) Nibe Tgb. 1706, fol. 249 b.

5) Nibe Tgb. 1705, fol. 131 b.

Sten Friis blev senere gift igen og boede i Nibe Skolehus 1708¹⁾).

4. Else, død 1698, der foran er omtalt som Familiens „sorte Faar“.
5. Maren, f. o. 1678, gift o. 1700 med Hans Mikkel sen Harbo, der 1701 boede i Skals Præstegaard og 1705—10 var Kapellan i Nibe, samt 1710 til sin Død 1741 Præst i Durup og Stenild. Han var Søn af en Mikkel Pedersen, der døde i Nibe 1703, og som havde en Datter, der var gift med Hans Pedersen Stenderup i Hald Mølle ved Viborg²⁾).

Med sine Svigersønner havde Magdalene Olufsdatter mange Stridigheder angaaende Arven efter Hr. Laurids; de vilde ikke give hende Arveafkald, fordi de mente, at hun havde beholdt en Del, uden at lade det komme paa Skiftet, og fordi de mistænkte hende for at have favoriseret Datteren Johanne, da hun ægtede Løjtnant Ausburg³⁾).

Magdalene Olufsdatters Herkomst kendes ikke; hun havde arvet en Del Penge fra Norge og synes ikke at have haft Slægt paa Nibeegnen. Skifte efter hende holdtes 26. Maj 1708⁴⁾).

Hr. Laurids' Eftermand blev Hr. Jakob Jørgensen Meülengracht, der blev kaldet 4. Septbr. 1700. Han var Søn af Jørgen Meülengracht, Raadmand i København, og var født paa Ørslevskovgaard paa Fyn, antagelig ca. 1675. 1694 blev han Student fra Frederiksborg, og 4. Januar 1702 blev han i Vor Frelses Kirke, Køben-

1) Nibe Tgb. 1708, fol. 56 f.

2) Tgb. 1708, fol. 118, 121 b.

3) Tgb. 1705, fol. 153 b., 154, 156 b. ff., 159, 161, 164 b., 1707, fol. 333 f.

4) a. St. 1708, fol. 56 b.

havn, viet til Abigael Kirstine Jørgensdatter Tancke¹⁾, der overlevede ham, og ægtede hans to Eftermænd. Om hans Virksomhed i Nibe er der ikke meget at berette, men den blev jo ogsaa kortvarig, idet han allerede døde i Februar 1706 efter i Aaret 1704 at have taget Magistergraden. Helt sporløst gik han dog ikke til sine Fædre, thi 1704 stævnedes han en stor Del af Byens Indvaanere, fordi de ikke havde betalt den sædvanlige Præsteløn, siden han var kommen til Embedet; han havde tidligere i Mindelighed krævet de paagældende ved Byens Tjener, men det havde ikke frugtet, og han mente, at Folk burde betale til ham ligesom til hans Formænd, nemlig 4—6—8—12 Skilling halvaarligt af „gemene Folk og de af slet Tilstand“, Inderster o. s. v., og andre selvfølgelig mere²⁾. Endvidere vides, at han 1701 indrettede en ny Kirkebog, og Kirkebogen fra hans Formands Tid eksisterede ikke 1708, saa der har vel heller ingen været 1701³⁾.

I hans Tid (1703) blev Præstegaarden i Nibe, der var faldefærdig, solgt ved Auktion for 208 Slettedaler, efter at der 28. Oktober 1702 og 29. Januar 1703 var erhvervet de fornødne kongelige Bevillinger. Præsten blev selv Køber, og for Renten af Købesummen skulde der lejes Bolig til ham. Mellem Dokumenterne vedrørende dette Salg⁴⁾ ligger et Originalgavebrev, udstedt af Hans Mortensen paa Taagerød og hans Hustru Sara Eriksdatter, hvorved de til Nibe Kirke har givet deres Bol i Taastrup By, skyldende aarligt 5 Skp. Byg Vendelbomaal, Hk. 3½ Skp. Aabomaal. Brevet er dateret 1. Aug. 1667.

1) Søster til den senere Præst af samme Navn (se nedenfor).

2) Tgb. 1704, fol. 44 b. og 48.

3) Byfogedregnskaberne.

4) Viborg Bispearkiv, Pakke 9, Hornum H., Nibe Kald, Nr. 29.

13. Marts 1706 blev Jens Thomsen Svane Præst i Nibe og Vokslev; han var født i Viborg 1. Novbr. 1673 som Søn af Borgmester Thomas Svane og Kirstine Schwichtenberg. 1691 blev han Student fra Viborg, og 22. Marts 1701 blev han kaldet til succederende Sognepræst i Hammer-Horsens-Sulsted-Aistrup, men dette Embede kom han ikke til at tiltræde. 1706 tog han Magistergraden. Han døde paa Prædikestolen i Nibe Kirke 15. Marts 1711. Var gift med Formandens Enke, Abigael Kirstine Tancke, med hvem han havde Døtrene Kirsten, f. ca. 1709, og Mette Marie, f. ca. 1710¹⁾.

1710—1712 var Peder Ludvigsen Blehr Kapellan her, senere Sognepræst paa Øland og i Skanderup.

Pastor Svane efterfulgtes af Jens Lassen Jessen, der blev Præst her 17. April 1711. Han var født i Aarhus 17. December 1680 som Søn af Borgmester Peder Jessen Farver²⁾ og Maria Lassen, hvis anden Søn Jes Petersen Jessen var Præst i Vadum. Jens „Lassen“ blev Student privat fra Aarhus og imm. 1699, theologisk Kandidat 1703, Magister 1714; han døde i første Halvdel af 1716, og hans Enke Abigael Kirstine Tancke, der som ovenfor nævnt havde været gift med hans to Formænd, flyttede til Sorø. Boet var insolvent³⁾.

1712—16 var Niels Jacob Lauridsen Haverslev Kapellan her, senere Sognepræst i Rødning i Salling, og han efterfulgtes som Kapellan her af Jakob Zim-

1) Hun blev gift med Etatsraad Chr. Leth. Se Patriciske Slægter III, 244.

2) Efter Peder Jessens første Hustru, Marie Keybens, holdtes der 1679 Skifte i Aarhus.

3) Taksation til Krigsstyr 1717. I Boet henstod 1 0 Rdl. Croner, som Christen Andersen af Kbh. ved Gavebrev af ²⁸/₃ 1714 havde givet til Fattige og Sengeliggende i Nibe.

mermann, der dog først blev ordineret 1718; hans Løn var 1717 kun 50 Slettedaler aarlig, og han havde ingen Midler, saa han ansattes ikke til Krigsstyr.

Efter Jens Lassens Død 1716 blev Peder Mathias Jørgensen Tancke Sognepræst her, kaldet 21. Juli 1716. Han var født i København, antagelig 1681, Faderen var Jørgen Hansen Tancke, Inspektør over Gyldenløves Godser, bl. a. Lindenborg, og Moderen hed Sofie Amalia Tychhoff¹⁾. Pastor Tanche havde studeret udenlands, og det siges om ham (Wiberg), at han var en ferm Præst og en brav Jurist; men Nibingerne var dog alt andet end tilfredse med ham, og allerede 21. Maj 1716, før Pastor Jessens Død, indgav de følgende karakteriske Besværing over ham til Geheimeraad Krag, hvilken Klage heller ikke taler til Pastor Jessens Fordel:

„Højædle og velbaarne Hr. Geheimeraad,
naadige Herre!

Saa højfornøden som Føden er til det menneskelige Legems Ophold, saa høj og langt højere fornøden er den aandelige Sjæleføde. Den mætte og de, som har Guds Ord rigelig, skønner ikke paa den hungriges Trang, hvorover og de, som lider uden Hjælp, maa sukke under Byrden til Guds Naades Hjælpetime kommer. Hvorledes denne Menighed nu paa 5 Aars Tid har været forsynet med Præst, ved den alvidende Gud, og vi, som har været beladt dermed; vi tvivler ikke, Rygtet herom jo for Deres Excel. saa vel som over hele Riget er udbredt, staaer det til at svare for Gud af de, som har overantvordet os hannem, saa faar vi lægge Haanden paa Munden og tie, efter al menneskelig Tykke dør denne Præst (∴ Pastor Jessen), før dette kan indhændiges. Equipagemester Jørgen Hansens Datter har nu paa 15 Aars Tid haft 3de Præster i dette Kald, og vi tvivler ikke, der arbejdes jo paa, hun altid som et Appendix skal blive hængende, uagtet hvordan vi forsynes. Vi

1) Alterstagerne i Nibe Kirke er skænkede af dette Ægtepar.

har Efterretning, at Jørgen Hansens Son, Matthias Tancke, allerede har Kaldsbrev, som næsten paa én Tid med denne af hendes høje Naade er udgivet; men vi lever i det faste Haab, hans høje Excl. som den umyndige Patrons Værge alene ser til Guds Ære og saa mange 1000 fattige Sjæles Conservation, saa Kaldet med en god Mand forsynes. Thi faar vi den forommeldte, som skal være kaldet, og vi har hørt prædike, saa bliver vi lige saa ilde faren, som vi har været, og er det da ynkelig at være her paa Stedet, hvor Kirken og dens Tjenere er ligesom overantvordet til Disposition af en Familie. — Eders Excl. hermed at incommodere har vi tvende vigtige Aarsager, først at De som i Hans Mayts Sted tager imod Suppliquer og raader for Expeditionerne, andet at Deres Excl. ved sit høje formaende Raad og Intercession hos Kaldets Patron hans høje Excel. som Deres højelskelige Svigersøn kan virke alting til bedste for os her, vi, som nu saa længe har lidt under denne og ikke uden Forargelse set hans usømmelige Levned, Udygtighed og slemme Opførsel foruden ubillig Omgang med Kirkens Indkomster, ja Kirkens Betjente som Degn og Klokkere, dem han som en Forpagtere har pranget med og taget aarlige Pensioner af, formedelst vores Gudshus og alt deraf dependerende har været som et Stipendium for Jørgen Hansen og hans Born, give Gud, om Menigheden derved ganske forfarede dette, som har gaaet saa groft i Svang, at vi maa skamme os, vi ej har klaget, har vi dog baaret taalmodelig, indtil nu vi dog tror, Guds Vrede ophører, og hans værdige Hellig Aand oplyser dem, som har Myndighed at kalde, saaledes at vi nedslagne igen kunde trostes og mange vildfarende Sjæle, der, ligesom forladte Faar uden Hyrde, farer vild, igen kan samles og føres paa Herrens grønne Græsgange. Vi nedkaster os i Stoven for vores Gud og inderlig beder, han i Naade vil sørge for os, saa og bøjer vi os for Hans høje Excl. som Kaldets Patron og Deres høje Excl. som højstformaaende hos den høje Patron med underdanigst ydmyg Begæring, vi maatte forsynes med en dygtig Præst, der er bekendt af Levned og Lærdom, hvortil vi allerydmygst foreslaar ærværdige og vellærde Hr. Peder Wallenberg i Hvornum, her i

Herredet, som nu over 20 Aar har været Præst og er en exemplar Mand i sit Liv og Levned, en Guds Mand i sit Embede, der nogle Gange formedelst vores Præsts Udygtighed og sin egen opbyggelige capacit  har gjort Tjeneste her med Prædiken, Ligprædikener, Brudevielser og mere, eller og Magister Henrich Klein, Præst for Jerslev og V. Brønderslev i Jerslev Herred i Vendsyssel, der ikke mindre end den anden er en fornemme og opbyggelig Præst, saa vi ingen bedre af Gud kan ønske os, og raaber vi den almægtige Gud til Vidne, at under denne vores Begæring alene sorterer en inderlig Længsel efter vores hungrige Sjæles Føde og ingen Affecter. Skulde vi ej faa Bønhørelse eller ikke værdiges den Naade, vi udbeder, saa formoder vi dog, at Deres Excl. hos hans høje Excl. præcaverer alle underfundige Ansøgninger, som enten til Præstenkonen her eller hendes Broder ved Kaldet at conservere maatte indkomme. Gud, hvis Ære heri fremmes, og hans fattige Menigheder, som opbygges, er alene Belønneren for saadan Naade. Vi, som uden Ævne, kan ej gøre anden Vederlag, end at vi idelig i vore Forsamlinger anraaber Gud, at han hans høje Excl., det højbaarne Herskab som Patroner og Eders Excl. som Befordre af saa god og priselig en Gerning til Legem og Sjæl ved al florisant deres høje Huse i anstaaelig Velstand bestandig opholde vilde, og i en naadig Resolutions Forvartning lever vi, Eders Excellences underdanige og ydmyge Tjenere.

Nibe, den 21. Maj, Anno 1716.

N. Ilkier, Birkefoged i Nibe. P. Stub, Birkeskriver.

Gregers Pedersen. Jens Christensen Liesen.

Jens Knudsen Stræt. Jens Jensen Klitgaard.

Godert Øser. Christoffer Braun. Søren Jensen.

Jørgen Knudsen Stræt. Rasmus Brorsen.

Jens Andersen Koch. Klitgaards egen Haand (sic).

Jens Christensen Hørtikarl. H. H. Offer (?).

Christoffer Friderich Grosman. Morten Bentsen.

W. Leim (?). A. Koch. Jens Jensen Hørtikarl.

Jens Andersen Mageløs. Vogen Laursen.

Peder Nielsen Tandrup. Marcus Chr. Pors.

Peder Pederser Bøcher¹⁾.

1) Viborg Bispearkiv, Pakke 9, Hornum H., Nibe Kald, N. 25.

Under 27. Juli 1716 udgik der kongelig Befaling til Biskoppen i Viborg om at undersøge Sagen og afgive omstændelig Indberetning derom, ogsaa angaaende den allerede kongeligt kaldede Eftermand, Mathias Tanckes Liv og Lærdom¹⁾).

Resultatet blev dog, at Hr. Mathias beholdt Kaldet, men angaaende denne Sag har vi endnu et Brev fra hans Fader, Jørgen Hansen Tancke, hvem Nibingerne jo havde beskyldt for at drive Prangeri med Degne- og Klokkerembedet i Nibe. Brevet, der er dateret 31. Juli 1716 lyder saaledes²⁾:

„Velædle og højærværdige Hr. Biskop!

Saa vist som jeg forlader mig til Deres Højærværdigheds Venskab, saa er jeg og forsikret, at min Skrivelse, hvormed jeg understaar mig at incommendere Dem, ej ilde optages. At mulig Hr. Biskop tilforn er bekendt den Project, hvormed nogle af Nibe Byes Indvaanere med deres fordylte Concipister har vildet præjudiceret min Søn og med adskillige haarde Expressioner fordristet sig at afvende den kongelige Naade, ham var forundet til at nyde Succession efter Magister Lassen, da som jeg vil formode, at den fornemste Henseende, som skulde være hans Udygtighed, de beraaber sig paa, er Deres Højærværdighed bedre ved min Søns hos Dem udstandne Forhør bleven bekendt, da kan jeg ikke efterlade af Anledning ovenbemeldte Angivende bliver fra Cancelliet Deres Højærværdighed til Erklæring med forderligste oversendt, end jeg jo samme Sag, for at min Søns Uskyldighed kan blive demonstreret, vil have Deres Højærværdighed tjenstlig recommenderet særdeles at efter den kgl. Befalings Formelding det maatte være Hr. Biskop mest angelegen saa vel som for sin Samvittighed at være den uskyldige assisterlig, som formedelst den Myndighed, Gud og Kongen har sat Dem i, at eftersøge Aarsagen, eller om samme Angivere selv har conciperet det, eller de har skrevet med en Fremmeds Pen, hvor-

1) a. St. Nr. 26.

2) a. St. Nr. 27.

efter jeg siden |: om fornøden gøres:| kunde vide at rette mig. Det synes vel usædvanligt, at ulærde Folk var drevet i saa mange theologiske terminis, som under et Falskheds Skjul at ytre sit onde Forsæt, saa at man enten maatte anse dem lærde nok selv at prædike, eller dømme de har haft en Præst til Concipist. At jeg intet skal tale om deres Ukyndighed har villet indvæltet sig i Deres Højærværdigheds Embede at befrygte sig om dens Dygtighed, som Hr. Biskop, førend nogen til Ordination bliver antaget, selv efterser om deres Forhold i Liv og Levned, og bedre Skjønsomhed har derom at dømme, end jeg derom at skrive, og mindre de at befrygte sig over. Hvad sig anbelanger det øvrige, hvorudi de enten gjør Dom uden Sag og Forhør eller min Person anrører, da, naar det kommer til videre Extremitet, skal det blive dem farligt at bevise, særdeles at de i det ene Sogn alene, som dog mindst erlægges til Kirken, besværer sig, saa at deres Ræsonnement vil blive dem et Aag, som ikke saa lettelig skal kunne fralægges; men de skal ikke billigen sige, at jeg har forlangt at have dem under Aag og Tømme, efterdi om nogen saadan Angivende tilforn var fremkommet, da kunde Loven bedst derudi decidere. Imidlertid saa længe jeg umolesteret og mig ej noget af saadan Subject directe enten til Sag eller Erklæring indskikkes, holder jeg mig ganske derudi indtil videre uvidende. Omendskjønt jeg har været noget vidtløftig at incomendere Deres Højærværdighed, saa er jeg dog fuldkommen persvaderet om Deres Godhed, den jeg saa højt æstimerer, at jeg vilde flattere mig lykkelig, (om) jeg med nogen Tjeneste, som jeg med ydmygst Taksigelse for den favoeur, De har bevist min Søn, er Dem forbundet, kunde være erkendelig, og som det ikke skal fortryde Dem den Godhed, jeg er forsikret, De altid contribuerer til min Avantage, saa skal jeg ikke efterlade igen at være i al Forlangende recompensable, og forbliver næst min ydmyge Respects Formelding til Frue Bispinde.

Velædle og højærværdige Hr. Biskop
 Deres ganske hørsomste og pligtskyldigste Tjener
 Jørgen Hansen.

København, d. 31. Julii Ao. 1716.

Mathias Tancke er den første Præst, der blev forflyttet fra Nibe; 1723 befordres han til Præst ved Bergens Domkirke og fik Titel af Konsistorialassessor, og 1724 blev han kaldet til succederende Biskop i Trondhjem; men han kom dog ikke til at tiltræde dette Embede. Han døde i Bergen 18. April 1747. Medens han var Præst i Nibe, var han vist ugift, i hvert Fald var han det 1717 og 1718, og sidstnævnte Aar havde han en lille Søstersøn hos sig, maaske en Søn af Pastor Jessen, men senere blev han gift først med Else Deichmann, død 1732 (Datter af den berygtede Biskop i Viborg og Christiania, Bartholomæus Deichmann), med hvem han havde 4 Sønner og 2 Døtre; 2. Gang var han gift med Else Marie Garmann, død 1739, med hvem han havde 1 Søn og 1 Datter.

Hans Efterfølger i Nibe blev Marcus Nielsen Alsing, der blev kaldet hertil 4. Juni 1723. Han var født i København 24. August 1692 som Søn af Købmand Niels Alsing og Ellen Nielsdatter Griis, blev 1713 Student i København og 1717 theologisk Kandidat. 1740 blev han Provst i Hornum Herred, og 30. April 1766 afgik han ved Døden. 1723 ægtede han Elisabeth Sofie Struwe, hvis Forældre var Peder Struwe, Præst i Krusendorf i Holsten, og Anne Elisabet Dosserin. Hun var født 24. Juli 1704 og døde uforlost i Barselseng 11. Marts 1742 efter i Aarenes Lob at have skænket sin Mand 11 Børn, af hvilke 3 døde smaa.

I Nibe Kirke findes et smukt Epitafium over Pastor Alsing og Hustru.

Pastor Alsing havde følgende efterlevende Børn:

1. Mads Alsing, født i Nibe 7. Oktober 1724, død som Sognepræst i Lomborg i Maj 1772.
2. Ellen Alsing, født i Nibe 17. . . . , død i Nykj. J. 11. Septbr. 1811 som Enke efter Pastor Balthaser Jensen i Louns.

3. Anne Elisabeth Alsing, gift første Gang med Jesper Hoyer, Sognepræst i Louns, 2. Gang med Gregers Lund, Sognepræst i Ferring.
4. Peter Struwe Alsing, f. i Nibe 10. Februar 1730, død som Sognepræst i Lomborg 15. Novbr. 1814.
5. Niels Alsing, f. i Nibe o. 1731, død i Nibe 24. August 1772, Købmand i Nibe.
6. Markus Alsing, f. i Nibe o. 1735, død i Nibe 19. Febr. 1812, Købmand i Nibe.
7. Elisabeth Sofie Alsing, f. i Nibe 17. . ., gift med Forpagter Anders Sveistrup paa Pandum.
8. Barbara Johanne Alsing, f. i Nibe 1736, død i Nibe 1821, ugift.

I Aarene 1720—26 var Johan Ernst Mavors Kapellan i Nibe og blev sidstnævnte Aar residerende l. Kapellan i Randers og Kompastor i Gimming og Lem. Han var født i Hjoring 1690 som Søn af derværende res. Kapellan Corfits Mavors, blev 1711 Student fra Aalborg og 1716 theol. Kandidat; død 1734.

DEGNE.

Den første Degn, jeg har truffet i Nibe, hed Mads Sørensen og beklædte Embedet 1636¹⁾, han nævnes her ligeledes 1640²⁾, men afgik 1641.

Om hans Familieforhold er intet fundet.

Hans Eftermand var Peder Jakobsen Juelstrup, Søn af Præsten Jakob Jensen i Aardestrup og Buderup († 1621). Han blev Degn her 1641. 19. Februar 1648 havde han Proces med Chr. Rud i Nibe om 1 Rigsdaler. Degnen og Christen havde væddet om, hvorvidt en Bernt

1) Nibe Tgb. 1671, fol. 75.

2) a. St. 1640, fol. 19 b.

Berntson havde været til Alters eller ej, og Peder Jakobsen beviste med Sognepræstens Attest, at Bernt havde været til Skrifte, men Christen vilde ikke betale Daleren¹⁾. 1648 var Peder Jakobsen i Slagsmaal med Købmand Clemen Christoffersen Weideman, i hvilken Anledning der opstod en langvarig Proces²⁾. 1651 havde han Proces med Peder Ibsen Winther i Nøtten i Ferslev Sogn angaaende Penge, som Peder Winther skyldte Degnens salig Broder Christen Jakobsen Juelstrup³⁾. Denne Broder var Købmand i Nibe og døde der 1650; endvidere var der en 3. Broder, Jens Jakobsen Juelstrup, der 1650 var Borger i Trondhjem, men som tidligere synes at have været Fiskehandler i Nibe⁴⁾.

Skønt Peder Jakobsen var Præstesøn, stod det smaat til med hans Kundskaber; men han holdt sig til den gamle Regel: „Skomager, bliv ved din Læst“, og gav sig ikke af med Skoleundervisning. Sognepræsten erklærede under en Proces, som hans Eftermand førte med Beboerne 1671, at han ikke var Skolebestilling mægtig og heller ikke gav sig ud derfor, „formedelst han lidet kunde skrive og intet regne uden alene paa Fingrene“ (!).

Da hans Hustru, Else Jakobsdatter, døde 1655, blev der 28. Decbr. holdt Registrering i Boet⁵⁾. Af denne skal følgende anføres:

Huset, 11 Gulv med Loft over 2 Stuer, som er 5 Gulv, vurderet for 100 Sldr. Indbo: 1 trehjørnet Skab, 1 lukket Sengested med 2 Fodskamler for, 1 gammel Fyrreskive (o: Bord) med Skabfod under, 1 Foldbænk, 2 smaa Stole og 1 lille Bænk, alt i den inderste Stue.

1) Tgb. 1648.

2) a. St. 1648 ^{22/4}, ^{29/4}, ^{6/5} samt 1649 ^{3/2}

3) a. St. 1651, fol. 8 b.

4) a. St. 1650 ^{19/10}, 1652, fol. 48 f., 1653, fol. 36.

5) a. St. 1657 ^{4/4}.

I den yderste Stue var der: 1 Stolpeseng, et lille Skrin med Skab under, 1 jernbunden Egekiste med Laag, 1 Ege-Halvkiste, 1 Fyrre-Halvkiste, 2 jernbundne Skrin, 1 lille grønt Skrin til Linklæder, 1 endnu mindre Skrin, 1 Egeskuffe med Laas for, et stort Egeskab med 4 Døre og 4 Laase, 2 Hjulrokke, 1 lille Skammel til at sidde paa, 1 Strentetræ, noget Kobbertøj, Køkken- og Bryggersredskaber m. m., nogle Lagner med Mellemværk for begge Ender eller med Kniplinger ved den ene Side, Pudevaar med Kniplinger omkring, Sengeklæder, 5 Øltonder m. m. (Der nævnes ingen Kakkellov). I Boet var endvidere 1 Kalv og 4 Svin, og hos Chr. Mikkelsen i Rostrup havde Degnen 6 Faar og 1 Vædder, hos Niels Dalsgaard i Klæstrup 7 Faar, hos Jens Sørensen i Lunden 1 Faar og 3 unge Væddere, hos Anders Degn i Gravlev stod der 4 Bistokke, hvoraf det ene var Peder Jakobsens, og de 3 andre var de fælles om, hos Isak Pedersen i Støvring havde Degnen 1 Bistok samt var fælles med Isak om 2 andre, hos Jakob Jensen i Dodensig i Byrsted havde han 1 Bistok og ligeledes 1 hos Chr. Andersen i Buderup. En Bistok vurderedes til 2 Daler, medens en Ko paa samme Tid vurderedes til 4. Endelig havde Degnen 4 gamle Gæs à 1 Mark Stykket hos Jens Knudsen i Buderup. Boets hele Formue var 215 Slettedaler, og Degnen ønskede, at hans Datter skulde arve lige med hendes 2 Brødre.

De var alle umyndige og skulde blive hos Faderen til de var fyldt 16 Aar, imidlertid skulde han opdrage dem i Gudsfrygt, lade dem lære at læse og skrive og regne og lade Datteren lære at kniple og sy m. m., som det sømmede sig. Bornenes Værge var deres Morbroder Jakob Jakobsen.

Peder Jakobsen blev anden Gang gift med N. N. Nielsdatter Winge, Søster til Jens Nielsen Winge i Søndersaltum i Hvetbo Herred. Hun døde ogsaa før ham, og han blev derefter trolovet med Anne Nielsdatter af Nibe, men døde før Vielsen, og hun ægtede

saa den følgende Degn¹). Han døde o. 1666, og hans Familie synes derefter at være flyttet bort, thi 1670 blev hans efterladte Hus, der var meget forfaldent, og som havde staaet øde siden hans Død, solgt for 33 Slettedaler²).

Af 1. Ægteskab havde han Børnene Christen, Jakob³) og Maren, og i 2. Ægteskab Niels, Else, Karen og Maren.

Peder Jakobsen efterfulgtes af Christen Christensen Nyrup, der 1666 købte et Hus i Nibe⁴). Han kaldes Degn til Nibe og Voxlev⁵) og har altsaa betjent begge Sogne, hvilket ikke vides om hans Formænd. 1667 synes der at have gaaet Rygter om, at Degnen skulde have slaæet sin Sognepræst inde hos Mads Jensens i Nibe. Amtsskriveren paa Aalborghus lod i den Anledning indstævne en Del Folk for at vidne, bl. a. Kapellanen Hr. Hans Resen, der vidnede, at Degnen den nævnte 14. April havde betjent sit Embede forsvarligt baade i Nibe og Voxlev Kirke, og hverken Præsten, Kapellanen eller andre havde noget at klage over, tilmed havde hverken Præsten eller Kapellanen været i Mads Jensens Hus den Dag. De øvrige Vidner kendte heller intet til et saadant Overfald⁶).

2. Septbr. 1671 lod Christen Nyrup samtlige 15 Gaardmænd i Nibe stævne, fordi de Søndag d. 13. August paa Grandestævne havde forbundet sig til ikke at give Sognedegnen Tiende af deres Kornavl, skønt han havde faaet det af Arildstid, ligesom de ogsaa selv hidtil havde

1) Tgb. 1698, fol. 151 b.

2) a St. 1670, fol. 113.

3) levede 1657, men var vist død før 1670.

4) Tgb. 1666, fol. 13.

5) a St. 1673, fol. 151 b.

6) a St. 1667, fol. 91 b.

erlagt saadan Tiende „uden Knur“. En Gaardmand samt Præsten havde dog ikke samtykket i denne Nægtelse, som var blevet vedtaget paa Grandestævnet med „megen Buldren“ og med Tilføjelse, at de, der brød Overenskomsten og ydede Tiende, skulde bøde 1 Tonde Øl og 3 Mark til Grandelavet, hvilket af Herredsskriveren, der ogsaa var Grandeskriver, blev indført i Granderegistret. Da Herredsskriveren var interesseret i Sagen og ikke vilde lade Degnen faa noget desangaaende indført i Tingbogen, klagede Degnen til Lænsmanden paa Aalborghus, Peter Carisius, der saa suspenderede Skriveren og konstituerede Herredsskriveren i Hornum Herred, Christen Andersen Brun i Nibe, som Birkeskriver, medens Kronens Delefoged, Peder Justsen Schionning, i Nibe fik Ordre til at „haandtere“ Sagen paa Degnens Vegne.

Præsten Hr. Niels Pedersen Aalborg vidnede, at i de 31 Aar, han har været Præst der i Menigheden, havde baade Degnen i Voxlev og Degnen i Nibe faaet sin Korn-tiende, og i de første Aar fik de endda mere end nu, skont Ordinansen paabød, at hver Bonde skulde give Degnene ligesaa meget Korn, som de havde givet af Arildstid, og var det ikke nok til Degnens Underhold, skulde Stiftsbefalingsmændene forhandle med Sognemændene og Degnene, saa de sidste kunde faa tilbørligt Underhold (jvf. Gejstlighedens Privilegier af 15. Febr. 1670). Flertallet af de indstævnte udeblev, hvorfor Sagen blev opsat i 3 Uger. (Nibe Tgb. 1671, fol. 66 ff.). 16. Septbr. søgte Delefogden Oplysning i Sagen gennem Vidneførsel om, hvad Degnene fik i tidligere Tid; et stort Antal Vidner erklærede, at i indtil 35 Aar har Degnen stedse faaet 2 Kærver Rug, 2 Kærver Byg og 2 Kærver Havre af hver Bolsmand i Nibe (Bolsmændene her kaldes ogsaa Gaardsmænd); men da Degnens Folk i Aar kom for at kræve Tiende, havde de faaet til Svar, at Gaardmændene ikke var Degnen nogen Tiende skyldig.

Grunden til denne Nægtelse var dog af en egen Art; Mændene erklærede nemlig, at de jo nok vilde give ligesom deres Formænd til Skolemesteren, som holdt Skole i Nibe og var Degn der, 1 Kærv af hver Slags — som var hans Begæring — til Hjælp til at føde en Ko med; men det var af den Aarsag, at han lærte deres Børn; vilde Christen Degn holde Skole, vilde de give ham ligeledes. Hvad Ordinansens Paabud om Degnetrave angik, da mente de, at Sagen først burde afgøres for Hovedsognet Voxlevs Vedkommende, saa man kunde se, hvor meget Degnen der kunde tilkomme af en Gaards Avl, og „dersom vi fattige Bolsmænd her i Nibe i denne Fiskelejde bliver forelagt at give Degnetrave“, skulde de den gærne udgive, saa vidt de kunde tilkomme, men saa mente de ikke at være pligtig til at yde ham noget Offer eller Lon.

At Peder Jakobsen Degn havde faaet Tiende laa i, at han havde holdt Skole, og at han var en omgængelig Mand med sine Sognefolk og optugtede Børnene godt; men nu holdt Degnen ingen Skole eller tog Ungdommen for sig, som forhen var sket, og som Ordinansen og „vores liden Catechismus indeholder“, og efterdi Degnen mente sig at være for god hertil, mente de heller ikke at skylde ham noget (Tgb. fol. 74 ff).

23. Septbr. mødte Bolsmændenes Repræsentanter og fik Sagen opsat igen i 14 Dage af Hensyn til Vidneførsel (Tgb. fol. 79), og 14. Oktober gik Sagen saa til Doms efter forudgaaende Vidneførsel, hvorunder Christen Degn producerede en Erklæring fra Sognepræsten angaaende den tidligere Degns Virksomhed som Skoleholder. Det hedder i denne Erklæring, at Præsten ønsker, at Bolsmændene ville vel betænke den Sag, „eftersom det besværlig kan gøres bevislig, at salig Peder Jakobsen holdt Skole, thi han var Skolebestilling ikke

mægtig og ej heller gav sig ud derfor. Tilmed erindrer saa mange af Bolsmændene og Gadehusmændene, at da jeg og salig Peder Degn ét Aar blev kaldede, opskikkede Christen Hansen Maller, da Kirkeværge til Nibe Kirke, en Supplikation til Bispen, Sl. Doktor Hans Vandall, at de maatte faa en Person til Degn, som og kunde holde Skole og informere Ungdommen her paa Stedet, hvorpaa hans Ærværdighed svarede, at det kom ham til (o: tilkom) at skikke en Degn til Kirkerne, vilde de have en Skolemester, da skulde de betænke tilforn, hvad hans Løn skulde være.“

Bolsmændene mente fremdeles, at man kun var pligtig at yde Tiende til Degne paa Landet, som holdt Skole og ringede med Klokkerne Morgen og Aften¹⁾, som ogsaa Degnene i Nibe i gamle Tider havde gjort; vilde Degnen imidlertid lade sig nøje med en Skæppe hamelt Korn (Rug eller Byg) af hver Bolsgaard, vilde de give ham den i Venlighed, „og intet videre at være hannem pligtig.“

Ved Dommen blev Bolsmændene tilpligtet at yde 2 Kærver Rug, 2 Kærver Byg og 2 Kærver Havre i Degne-trave.

7. Septbr. 1678 havde Degnen indstævnet Hr. Niels Mortensen Tunge, tidligere Præst i Skivum, og Hr. Laurs Nielsen Kras, Præst i Nibe, for Vidner at paahøre. Da Hr. Niels ikke kunde møde, fordi han skulde til Skivum i Anledning af den paabudte Folkeskat, opsattes Sagen til 14. Septbr. Degnen klagede over, at Hr. Niels havde vist ham og hans Hustru fra Skriftestolen den 17. August, og Peder Christensen Fisker m. fl. vidnede, at de var i Kirken nævnte Dag, og da kom Hr. Niels og gik op til Altergulvet, og Degnen gik bagefter; saa talte de noget sammen der og fulgtes saa

¹⁾ I Nibe var der ogsaa en Klokker, der tillige var Graver.

med hinanden ud af Kirken og ind igen, og saa tog Degnen sin Kæp og gik ud af Kirken paany, medens Hr. Niels gik op og satte sig i Skriftestolen. Degnens Hustru gik saa derop og satte sig foran Præsten, og saa talte de noget sammen, hvorpaa ogsaa hun gik ud af Kirken. Hr. Niels svarede skriftligt, at han ikke havde vist Degnen og Hustru fra Skriftemaalet, og at det ikke var sket med hans Vilje, eftersom Præsteembedet i Nibe var ham uvedkommende, og han kun en kort Tid havde forvaltet nogle Tjenester for Hr. Laurids Kras, fordi denne var forhindret af vigtige Bestillinger. Var Degnen fremkommet til Skriftestolen, var det vel muligt, at Hr. Niels vilde have nægtet ham lønligt Skriftemaal, da han ikke turde forrette saadant uden Sognepræstens Samtykke, eftersom han havde hørt, at der skulde være fremsat adskillige Klagemaal over Degnen angaaende Embedsforsømmelser m. m.¹⁾.

Da det jo angaar en kirkelig Handling, tier Tingbogen om Sagens videre Forløb, men vi erfarer af senere Aktstykker, at Stemningen i Byen var imod Degnen.

Da Købmand Simon Weidemanns Hustru døde, overdrog Weidemann hendes Stolestade — det andet fra Alteret paa nordre Side — til Degnen, for at hans Hustru, Anne Nielsdatter²⁾, kunde faa Plads der, og Degnen lod 8. Febr. 1679 Overdragelsen tinglæse; men Kirkeværgerne og Præsten protesterede mod Overdragelsen, som Simon Weidemann aldeles ikke havde Ret til at foretage, og de fæstede Stolestadet bort til Chr. Jensen Tyrestrup. Degnekonen trængte sig saa ind i Stedet, og tvang Chr. Tyrestrups Hustru til at forlade det, hvor-

1) Tgb. 1678, fol. 49 b. f.

2) Hun havde været trolovet med Peder Jakobsen Degn. Hendes Moder, Maren Christensdatter, var gift 2. Gang med Chr. Poulsen i Nibe. (Tgb. 1672, fol. 59 f.)

paa Øvrigheden maatte tage sig af Sagen og anklage Degnekonen for Vold sam: Brud paa Kirkefreden, idet hun havde forstyrret Hr. Niels Tunge i at læse Epistelen¹⁾. Saa tilspidises Situationen mellem Degnefolkene og Præsten samt Byens Bedsteborgere, medens „Demokratiet“ synes at have staaet paa Degnens Parti.

26. April 1679 lod Ridefogden til Lundbæk og Pandum tage Tingsvidner om Degnen Christen Christensens Forhold i sit Embede²⁾. Ridefogden, Johan Clausen, tilspurgte Kirkeværgerne Jens Jensen Bjerregaard og Niels Christensen Podemester: 1) Om det var dem bevidst, at Degnen tit og ofte havde forsømt sit Embede med Sang i Kirken og enten ladet Præsten selv synge eller gaa paa Prædikestolen uden Sang, hvortil Kirkeværgerne svarede ja. 2) Om Degnen ikke havde været forsømmelig med Ungdommens Undervisning; hvortil de svarede jo, han havde aldrig holdt Skole. 3) Om Degnen ikke gik ud af Kirken den 19. August 1678 og vilde ikke bære Vand til Daaben eller blive i Kirken, medens Daaben blev forrettet. Svar: Jo. 4) Om det er Kirkeværgerne vitterligt, at Degnen ikke gaar i Kirke, naar Præsten skrifter, saaledes som han tidligere gjorde. Svar: De havde ikke i langsommelig Tid set Degnen i Kirke, naar der var Skriftemaal. 5) Om Degnen ikke gik ud under Prædikenen i disse hellige Bededage uden at tænde Lysene og ellers tit og ofte. Svar: Jo. 6) Om de ikke havde set, at Degnen havde villet rive Alterklædet af Alteret, medens Præsten stod derved. Svar: Jo. 7) Om de ikke hørte, Hr. Niels³⁾ bad om Fred til at forrette sit Embede for Alteret, da Degnens Kone

1) Tgb. 1679, fol. 98, 107, 113 og 116.

2) Tgb. 1679, fol. 123.

3) Niels Mortensen Tunge, tidligere Præst i Skivum, nu Vikar i Nibe.

gjorde den store Tumult og Uired i Kirken. Svar: Jo. 8) Om de ikke hørte og saa, at Christen Degn kom ind i Kirken under Prædikenen 20. Okt. 1678 og gjorde stort Bulder og brummede, saa det kunde høres over hele Kirken, hvorpaa han viste den, der havde sunget før Prædikenen, ud af Degnestolen, skønt det var Nibes danske Skolemester. Svar: Jo. 9) Om Jens Bjerregaard ikke havde stort Besvær med at faa Kirkebogen fra Degnen, da Præsten vilde have den. Svar: Jo, han maatte opholde sig hos Degnen $\frac{1}{2}$ Time for at faa Bogen. 10) Om Kirkeværgerne ikke ofte havde set, at Degnen omgikkes ilde med Messeklæderne, naar han tog dem af Alteret. Svar: Jo. 11) Om Degnen ikke en Gang nægtede at lukke Kirkedøren og forvare Nøglen. Svar: Jo. 12) Om ikke Kirkens Lys var bleven stjaalne paa Grund af Degnens Forsømmelse. Svar: Jo. 13) Om Degnen havde skaffet den Sølvbjælde tilstede igen, som iligemaade blev borte. Svar: Nej, Kirken havde endnu ingen Fornøjelse, faaet derfor. 14) Om Nibe Kirke havde faaet Fornøjelse for Ligklæderne, som Degnen i nogle Aar havde haft i Forvaltning. Svar: Kirkeværgerne havde vel efter Biskoppens Befaling anmodet Degnen om Rigtighed for Ligklæderne, men havde ikke kunnet faa det.

Degnen angav at have Forfald, da der var Begravelse, hvorfor han ikke denne Dag kunde møde paa Tinget til Gensvar. Paa samme Tid toges der ogsaa Tingsvidner ved Hornum Herreds Ting angaaende hans Embedsforsømmelse i Voxlev Kirke¹⁾, men 7. Juni førte Degnen selv Tingsvidner ved Nibe Ting, hvor 12 Mænd vidnede, at de intet havde at klage over Degnens Forhold, men hvad der var mellem Præsten og Degnen angaaende Embedsforhold, kendte de intet til.

14. Juni faar Degnen samme Skudsmaal af 7 andre

1) Nibe Tgb. 1679, fol. 129.

Mænd, og derefter findes der ikke mere i Tingbogen angaaende denne Sag, men den hørte jo ogsaa under gejstlig Øvrighed.

Af Specifikation over Folke. .ten i Nibe 1676 ses, at der var 2 lokkede Kvindfolk tilhuse hos Degnens¹⁾, hvilket synes at vidne om, at Degnens Moral ikke var uangribelig efter Datidens Synsmaade.

1682 stævnedes Chr. Degn en stor Del af Beboerne i Nibe, som i indtil 6 Aar ikke havde betalt ham den sædvanlige Degneløn efter deres Evne og Kondition; de dømtes til at betale mindst 8 Skilling hver aarlig²⁾. Men Sagen synes ikke dermed sluttet, og Præsten, der synes at have taget Bymændenes Parti mod Degnen, blev paa dennes Foranledning irettesat af Biskoppen (se foran). Endnu i 1681 førtes der Proces mod Degnen for hans „Uhørsomhed og Forsømmelighed i sit Embede“, bevist ved Attest fra en Del af Sognemændene i Nibe og Voxlev³⁾.

Christen Nyrup døde 1689, Skifte 27. Juni 1689, men hans Enke levede endnu 1704, da hun stævnes for sin Datter Else Christensdatters Fædrearv, 80 Sldr., fordi hun lod sine Huse forfalde. Datteren boede ikke i Nibe⁴⁾.

Den følgende Degn var Laurids Madsen Holstebro, der nævnes her 1690. Han tituleres „hæderlig og vellærde“, og har vel altsaa været Studiosus. Han døde 1695. Af en Proces, som Eftermanden havde, ses, at Laurids Degn lod holde Skole i Voxlev ved en Person, som han lønnede, men som Sognemændene gav Kost og Logi. 1690 havde han Proces med Bols mændene i Nibe angaaende resterende Degnekærver (se under Efter-

1) Tgb. 1676, 2. Afd. fol. 4.

2) a. St. 1682, fol. 72, 75, 107 b.

3) Viborg Bispes Kopibog 1684, fol. 68.

4) Nibe Tgb. 1704, fol. 17 f.

manden). Han var gift med Anne Lauridsdatter, der 1695 var indviklet i en Proces om Stolestader i Nibe Kirke. Grevskabet Lindenberg, der paa hin Tid ejede Kirken, havde nemlig fæstet Nibe Degnekones Stolestade bort til Henrik Christensen i Nibe til Brug for hans Hustru Maren Pop Weidemann, men da Maren Weidemann vilde indtage Pladsen her, blev hun fortrængt af Degnekonen, som gjorde Krav paa den Plads, som hendes Forgængere altid havde haft¹⁾.

Laurids Madsen efterfulgtes af Anders Andersen Boddum, der ligeledes tituleres „hæderlig og vellærde“, og som ogsaa var Student. Om hans Fortid kan oplyses, at han var imm. ^{19/7} 1678 fra Thisted Skole, og uden Tvivl Son af Præst i Boddum, Ydby og Hurup, Anders Andersen Ringkøbing (der 2 Gange skal være løst ud af Rytteriet af Faderen, der døde som Biskop i Aalborg), og Kirsten Jensdatter (der sikkert var Enke efter Formanden i Boddum, Claus Christensen Morsing). 1689 opholdt han sig i Langballe, og 24. August nævnte Aar overfaldt han Møller Søren Pedersen i Ansoe Mølle paa „hans retfærdige Tingvej“ paa morderisk Vis og tilføjede ham 5 Kaarde- eller Knivstik. Derefter forlod Anders Boddum Egnen uden at oppebie Udfaldet af den mod ham for Overfaldet rejste Sag, og 18. Septbr. 1689 blev han ved Tyrsting-Vrads Herreds Ting dømt til at betale 3 Gange 3 Lod Sølv for hvert af de 5 Stik, ialt 22 Rdlr. 3 Mk., for Brud paa Tingfreden 3 Gange 15 Lod Sølv = 22 Rdlr. 3 Mk., i Voldsbøde 3 Gange 40 Lod Sølv = 60 Rdlr. samt Omkostninger 3 Rdlr. Endvidere skulde han i et Aar indestaa Søren Pedersen for Liv og Helbred. Anders Boddum efterkom ikke Dommen, og 10 Aar efter — 15. Juli 1699 — lod Søren Pedersen ham saa ved Prokurator Jeppe Hansen af Vi-

1) Tgb. 1695, fol. 246 b.

borg indstævne for Nibe Ting for at faa ham til at betale. Foruden det oprindelige Beløb var der nu tilkommen Renter af Kapitalen i 10 Aar, Rejseudgifter og andre Omkostninger til et Beløb af 70 Rdlr. Degnen kom med mange Udflugter og søgte at faa Sagen opsat i 6 Uger, for at han kunde erhverve kgl. Tilladelse til at faa den gamle Dom paakendt ved Landstinget, hvad han jo dog havde haft Tid nok til, og Dommeren tog da heller intet Hensyn til hans Protester, men dømte ham til at betale det paastaaede Beløb¹⁾.

1697 havde Anders Boddum stævnet samtlige Voxlev Sognemænd for Retten, fordi en Del af dem, nemlig Beboerne i Voxlev By, ikke vilde yde ham den sædvanlige Degnerente: 2 Skp. Byg af hver Gaard foruden Paaske- og St. Hans Rente; de havde strøget Paaskerenten eller kun givet 1 Skp. Korn for begge Højtider, medens Degnen mente at kunne gøre Krav paa 1 Skp. Korn saavel til Paaske som til St. Hansdag. Beboerne gjorde gældende, at han ikke holdt Skole i Voxlev, saaledes som hans Formand havde ladet gøre, og hertil svarede Degnen, at det vilde han nok gøre, hvis Sognemændene kunde bevise, at det var hans Pligt eller gammel Ret, og naar de vilde lønne ham yderligere derfor; han fordrede kun det samme af Voxlev Mænd, som han fik af Beboerne i Grydsted, Lunde og Binderup²⁾). Paa samme Tid havde han ogsaa Strid med Bols mændene i Nibe, der gjerne vilde spare de Degnekærver, de var pligtige at yde. De sidstnævnte fragik vel ikke, at Peder Jakobsen Degn i sin Tid havde faaet Degnekærver „formedelst hans slette Tilstand og Byens slette Tilstand i hans Tid“, han fik nemlig kun lidt i Offer af nogle og slet intet af andre, men nu var Byen i Opkomst, saa

¹⁾ Tgb. 1699, fol. 241 og 242.

²⁾ a. St. 1697. fol. 117 b. ff.

der var dobbelt saa mange Indbyggere som den Gang, og Degnens Indtægter af Offer, Løn og Akcidenser var nu bedre end et temmelig godt Præstekald paa Landet¹). I Christen Nyrups sidste Aar havde Bolsmændene derimod ikke betalt Degnekærve, og han havde heller ikke krævet det, skønt han var en myndig Degn, han havde nok tidligere undertiden sendt et Par Folk op i Marken, naar der hostedes, for at bede om 2 Kærver Korn af hver Bolsmand, og nogle gav ham da, andre ikke, eftersom Viljen og Afgroden var til.

Anders Boddum beviste imidlertid med den tidligere omtalte Dom af 14. Oktober 1671, at Chr. Nyrup havde Ret til at kræve 2 Kærver af hvert Slags Korn af hver Bolsmand, og ligeledes beviste han, at Eftermanden Laurids Holstebro d. 20. Septbr. 1690 havde faaet en ligelydende Dom over Bolsmændene, af hvilke nogle havde givet ham Kærver, andre ikke, og nogle havde givet ham Penge i Stedet for Korn, da han ikke holdt Kvæg. Iøvrigt ses af Akterne, at Nibeboerne ydede Degnen Halvaarsløn, 3 Højtidsføre og Mikkelsdagsoffer. Ved Dom af 18. Juni 1698 toges Anders Boddums Paastand om Degnekærver til Følge²).

1704 havde Anders Boddum atter Proces med en stor Del af Beboerne i Nibe, der resterede med Degneløn i indtil 7 Aar³), og samme Aar stævnes han af Christoffer Friis, Fuldmægtig paa Lindenberg, for 200 Slettedaler, som han skyldte paa Regnskab over Kirkens Indkomst⁴). Han ejede bl. a. et Hus, som han lejede ud, og hvori der boede en Guldsmed og en Købmand, og ligeledes bortlejede han 14 Skp. Bygsædland i Nibe Mark til 2

1) Tgb. 1698, fol. 155.

2) a. St. 1698, fol. 128 b, 130 b, 135 b, 141, 151 b ff.

3) a. St. 1704, fol. 53.

4) a. St. 1704, fol. 23 b.

Mænd i Nibe, hvilket var imod Grandelovens § 16. For sidstnævnte Forhold blev han mulkteret, men protesterede mod Grandelovens Gyldighed¹⁾.

Anders Boddums Forhold til Beboerne blev ikke bedre i Aarenes Løb, og i Aaret 1709 kom der en meget ubehagelig Sag for ham. 17. August stod han indstævnet for voldelig Overlast, tilføjet Birkefogden Knud Pedersen og dennes Hustru i deres eget Hus d. 10. August²⁾.

Degnen var kommet derind for at købe sig Brændevin for en Skilling, thi Knud Pedersen holdt nemlig Beværtning og havde endog en Vintappersvend i sin Tjeneste. Efter at Anders havde taget Plads, kom Bartskær Groszmann for efter sin „Pligt og Embede“ at barbære Birkefogden, inden han gik til Tinget, og ligeledes kom den velfornemme Bager Christoffer Braun for at blive barberet. Noget efter væltede Degnen sig ind paa Birkefogden med noget Brændevinssnak om, at Knud Pedersen foragtede ham, fordi han ikke havde saa mange Midler som Fogden; han vedblev med dette Sludder, og omsider blev Fogden ærgerlig over hans Snak og sagde: „Hvem Fanden taler til Jer eller vil have med Jer at bestille?“ Men Degnen vedblev med, at han var lige saa god og ærlig en Mand, som Knud Pedersen, slog Knæp for Næsen af ham og kaldte ham tilsidst for en Hundsvot. Nu tog Birkefogdens Hustru Ordet og sagde, at hendes Mand var ingen Hundsvot, og heller ikke var hendes første Mand det; de var begge ærlige Folk, „vil I skælde min gamle Mand for en Hundsvot, da skal der komme en Djævel i Din tykke Mave“. Degnen replicerede: „Da Gud give, han kom i Jeres smalle Mave, saa kan den blive lige saa tyk som min“, og han skældte hende for en „Felthore“.

¹⁾ Tgb. 1704, fol. 71.

²⁾ a. St. 1709, fol. 230 b ff., 240 b ff, 246, 249.

Da Sagen kom for Retten, bad Boddum om Undskyldning; havde han sagt noget fornærmeligt i Hastighed eller som sædvanligt skæmtende „ganske imod sine Tanker dennem dermed at touchere“, vilde han nu i Retten „præsence“ gøre Afbigt; men imidlertid var Knud Pedersen gaaet fra Tinget, saa Sagen kunde ikke sluttes. Afbigten var dog næppe saa ærlig ment som talt, thi 31. August stod Degnen atter for Retten tiltalt for sit usømmelige Forhold paa Tinget d. 17. August med Ord og Gerninger saavel mod Knud Pedersen som mod hans Vidner. Boddum havde forsøgt at rive en Seddel fra et af Vidnerne, og da Knud Pedersen udtalte, at han foragtede ingen, „var det end en Krøbel paa Gaden“, svarede Degnen: „Jo, saa mæn, hvem der har ikkun 1 Skilling og kommer ind i hans Hus, kan nok blive af med den, og har jeg set baade Rakkeren og hans Kone at have siddet derinde til Knud Pedersens og drukket“. Saa „faldt der et Ord af Knud Pedersens Mund“, som Birkeskriveren siger om sin Embedsbroder; Knud sagde nemlig til Anders Boddum: „Jeg skal saa binde Jer op, at I skal lade andre fattige Folk i Byen blive i Fred“. Til denne Trusel, som Birkefogden ikke skulde have udtalt for Retten, gensvarede Degnen: „Ærlige Mand! I lader mig blive i Byen; ifjor var der en Ilder her i Byen, som vilde have taget alle Hønsene og Ænderne af Byen“, og saa greb Degnen i Knud Pedersens Skulder og rystede ham og gjorde stor Ulyd ved Retten, hvilket Knud Pedersen bad Stokkemændene drages til Minde.

Sagen begyndte nu at tage en for Degnen ret alvorlig Vending, thi paa Tinget 31. August lod Knud Pedersen læse og protokollere en skriftlig Erklæring fra en stor Del Nibinger angaaende Degnens „Forhold og Omgængelse i Liv og Levned samt Embedsforretninger mod Menigheden“, og denne stillede ikke Boddum i nogen

heldig Belysning. Endvidere fremkom der adskillige andre graverende Vidneudsagn imod ham, hvilke Boddum ganske slagfærdigt imodegik. Attesten lyder saaledes:

„ . . . da er det os i al Guds Sandhed fuld vitterligt, som vi hermed attestere og naar begæres for Retten vil tilstaa, at ermeldte Anders Andersen, Degn, har paa nogle Aar til denne Tid (1) levet meget i Drukken-skab, saa den hele (By?) nok ved herom at sige, idet han baade i Kirke og paa Gaden er saaledes befunden, fornemmelig da Markus Christensen Pors¹⁾ Kæreste blev begravet, da han aldeles gik uordenligen med Sangen i Kirken; endog, da salig Peder Kierulf²⁾ blev for kort Tid siden begravet, var saa drukken, at han ikke uden Hjælp kunde gaa; mere været saa drukken, at tvende Mænd maatte bære hannem hjem; ellers har vi tit og ofte hørt, at han for Drukken-skab er falden paa Gaden. (2) Har han tit og ofte ladet Morgensangen betjene ved sin Hyrdedreng og undertiden ganske ingen fremskikket, saa Præsten baade selv har maattet forestaa Bon og Sang, og der over ej, som sædvanligt, blevet læst noget Kapitel i Bibelen; men ladet sin ordinære Tavle bære om i Kirken ved sin Hjorddreng. (3) Har han næsten med hele Byen levet uforligeligen i Compagnie og ellers indviklet sig i Trætte til Jens Jensen Hurtigkarls³⁾, uden Aarsag udskældet en skikkelig, honette Karl mange Gange for „Hundsfot“, gaet uden Doren, raabt mange Gange og fordret ham ud; men formedelst han var saa drukken, forholdt andre Godtfolk ermeldte Karl, som ellers vilde indladet sig med ham, at han ej maatte komme ud. (4) Har han nu i nogle Aar ej overhørt Ungdommen i Kirken, langt mindre ladet sig finde, naar — som ofte er sket — Kor og Aftensang holdes skulde, i sit Degneembedes Forretning, med mere, som vi nu ej kan erindre . . . .“.

Erklæringen er attesteret i sin Helhed af Niels Christen Ibsen med flere, og for flere Posters Vedkommende

1) Var en Tid Konsumtionsbetjent i Nibe.

2) Konsumtionsbetjent.

3) Bartskeerer i Nibe.

af Niels Nielsen Hurtigkarl, der selv tvende Gange havde baaret Degnen hjem paa sin Ryg, og af mange andre, ialt 20.

Paa Tinget vidnede bl. a. Niels Corneliussen Højberg, som Degnen en Gang havde overfaldet, og bekræftede Erklæringens Indhold, hvortil Degnen svarede, om han vilde tale noget om, hvad andre nyder, nu da han selv her for Retten stod og var beskænket, og ligeledes maatte Degnen forundre sig over, at Niels vilde vidne angaaende Kirketjenesten, da han jo næsten aldrig kom i Kirke, uden det kunde hænde sig i Høstens Tid, naar Granderne skulde samles, hvilket var Hvermand vitterligt.

Næsten „hele Byen“ var stævnet for at vidne mod Degnen, men da Retshandlingen trak saa længe ud, gik de fleste hjem igen, og da Hovedsagen, under hvilken Tingsvidnerne skulde fremlægges, var berammet til Foretagelse d. 13. Septbr. (ved den gejstlige Ret), for at den kunde blive paakendt ved førstkommende Landemode d. 25. Septbr., tillod Tiden ikke, at der blev tilvejebragt yderligere Beviser mod den uskikkelige Degn. Ved Landemodedommen udtaltes, at Landemodets Dom af 5. Okt. 1701 stod ved Magt (der var Boddum bleven dømt til en Mulkt paa 10 Rdlr., til at give skriftligt Løfte til Biskoppen om Forbedring og til for Retten at bede Niels Hurtigkarl om Forladelse og betale ham 10 Rdl. i Procesomkostninger). (Nibe Tingbog mangler for nævnte Aar). Endvidere skulde han bede Knud Pedersen og Hustru om Forladelse, og for daarligt Embedsforhold betale 4 Rdl., hvilke ligesom de ovennævnte 10 Rdl. skulde gaa til fattige Præsteenker.

For sin Bulder og Ulyd paa Tinget blev Degnen derimod ved den verdslige Ret dømt til at bøde 3 Lod Sølv til Dommeren og 6 Rdlr. i Mulkt til Fattiggassen, 3 Rdlr.

til fattige Borns Skolegang, endvidere 10 Rdlr. i Mulkt for hans Haandgribeligheder overfor Knud Pedersen, da de stod for Retten, og 4 Rdlr. i Sagsomkostninger, men ved Landstinget blev denne Dom ²⁰/₆ 1710 formildet.

Ogsaa med Skoleholder Jørgen Prip havde Degnen Ustand; han havde akkorderet med Prip om, at denne eller hans Hører skulde vikariere i Degnetjenesten, naar Boddum havde Forfald eller forlangte det, for en Betaling af 10 Slettedaler for et Aar, men 1708 maatte Prip slævne ham for Betalingen for det sidste Fjerdingsaar, og under Processen sagde Degnen, at han havde bragt i Erfaring, at Prip havde omtalt ham paa en Maade, der „toucherede“ ham¹).

Anders Boddum afgik som Degn i Aarene 1710—14, men det vides ikke, om han døde eller blev afskediget, det sidste er maaske det sandsynligste.

Han var (1700) gift med Abigael Olufsdatter Graah, Søster til kgl. Vejer, Maaler og Vragter David Graah i Aalborg. Hun havde tidligere været gift med Christen Christensen Rod, Købmand i Nibe, med hvem hun havde 4 Born²), og hun var maaske Datter af Byfoged Oluf Pedersen i Holbæk³).

Anders Boddums Eftermand blev Sigvard Johansen Altewelt, der var Degn i Nibe 1714 (Krigsstyr-tax.) og vist tillige Skoleholder, men som hverken havde Degnebolig eller Avl i Marken pro officio. Han var Student fra Roskilde Skole og blev 1689 immatrikuleret, saa han var vel født ca. 1670. Da han i det 1718 af-fattede Kopskatmandtal anfores med kun 1 Barn, var han vel da forholdsvis nygift; hans Hustru hed Anne

1) Tgb. 1708, fol. 92, 93 b.

2) a. St. 1705, fol. 123 b.

3) a. St. 1681, fol. 106. Chr. Rod har oppebaaret Arv efter Byfogdens Datter Kirsten, og faar Afkald af en Række Arvinger.

(Marie) Davidsdatter Graah, f. 1697, død 1773, og var Datter af ovennævnte kgl. Vejer i Aalborg, David Graah, og altsaa Broderdatter af Anders Boddums Hustru. Altewelt, der i sine sidste Embedsaar ogsaa var Klokker i Nibe, døde 2. Marts 1745, og af Skiftet efter ham¹⁾ ses, at han efterlod 5 Børn, nemlig:

Karen, gift med Købmand Ulrik Adolf Holm i Nibe; Abigael Marie, gift med Faderens Eftermand, Degnen Erik Christian Schotz; Mette Marie, gift med Købmand Soren Pedersen Thybo i Nibe; Sigvard, f. o. 1727, tjente 1745 hos Sr. Gregers Jensen Klitgaard i København, og Peder, f. o. 1729, tjente 1745 hos Sr. Johannes Isenberg i København; var 1760 i Nibe paa Skiftet efter sin Søster Karen.

SKOLEHOLDERE.

Jens Pedersen var Skoleholder i Nibe 1640²⁾, og han overfaldtes 1647 af 2 Mænd, der slog ham med en Vognkæp og bl. a. tilføjede ham to store Saar paa Siden af Hovedet, 1 i Panden, 1 paa Næsen og skamferede og saarede alle hans Fingre. Da de blev stævnedes for Vold, lovede de at stille Skolemesteren tilfreds³⁾. Han er vist afgaaet ved samme Tid.

Han var gift med Anne Pedersdatter⁴⁾.

Thomas Jensen, Skolemester, nævnes i Tgb. 13. Maj 1648 og stævnedes 1. Juli 1648 for Skoleløn.

Jens Nielsen, Skolemester, nævnes i Tingbogen 1649⁵⁾ og 1655⁶⁾.

1) Hornum H. gejstl. Skifteprotokol.

2) Tgb. 1640, fol. 20 b.

3) a. St. 1647, fol. 13 og 30 b.

4) a. St. 1640, fol. 20 b.

5) fol. 64.   6) fol. 122.

Thomas Nielsen, Skolemester, stævned 1665 Folk for Skolepenge for deres Børn¹).

Jens Pedersen, Skolemester, klagede 1670 for Retten over, at en Eftermiddag kom en Mand ind i hans Skole, medens hans Disciple var tilstede. Skolemesteren spurgte, om hvad han vilde; men hertil svarede han intet, og han blev saa anmodet om at gaa ud og ikke forstyrre Ungdommen. Det vilde han ikke, og Skolemesteren maatte saa sætte ham ud med „Gevalt“. Da en af Drengene kort efter fik Lov at gaa ud, slog den nævnte Mand ham i Hovedet med en Sten, saa han besvimed²).

9. Maj 1679 lod forhenværende danske Skolemester i Nibe, Jakob Andersen, tinglæse nedenstaaende Skrivelse:

Alle ærlige, gudfrygtige og medlidende Kristne, som dette Skrift sér eller læser, Naade og Barnhøjertighed og Fred over dennem alle! Iblandt alle Bestillinger i Verden findes ingen, som jo haver sin Besværlighed og Møje; at jeg intet skal tale om andre, men alene blive ved Skoletjenesten, som denne nærværende fattige, dog ærlige Dannemand Jakob Andersen har besværligen nærret sig af i 46 Aar, baade i Købstæder og paa Landsbyerne, og med største Flid informeret Ungdommen i Læsning, Skriven og Regnen. Men nu, Alder og Aar tiltager, har han intet beholden uden Møje; Synet dummes, Hørselsens tunges, saa han til saadan Skoletjeneste ydermere at betjene befindes ubekvem. Da eftersom han, fattige Mand, haver intet andet lært, hvormed han sig og sin fattige Kone kan føde og ernære, nødes han (hvor ugerne det sker), at besøge gode gudelskende Kristne om Hjælp; helst fordi denne, som hannem bevises, jo bliver vederlagt her og hisset af alle Velgerningers Belønner, Gud selv. Af mig skal det ej heller blive forgjet, om nogen af deres med lige gode Attest mig besøgendes vorder.

Befalendes hermed alle gudfrygtige og fromme Hjer-

1) Tgb. 1665, fol. 70.

2) a. St. 1670, fol. 94 ff.

ter under den Højstes Protektion til Sjæl og Liv evindeligt befalet.

Trohjertelig skrevet, Nibe Præstegaard,
den 7. September Anno 1675.

Niels Pedersen Aalborgig
(l. s.)

Med denne Attest om at være værdig trængende havde Jakob Andersen besøgt „mange ædle og hæderlige Godtfolk“, og han lod den nu forny ved Skudsmaal fra Retsbetjentene, Tinghørerne og menige Mænd, der den Dag søgte Tinget.

Christen Jensen Dodensig, Skoleholder i Nibe, døde 26. Febr. 1704 i sit Værelse i Nibe, uden at nogen var nærværende, og 1. Marts begærede Iver Jensen Dodensig i Sundby Tingsvidne om Ligsyn og om den afdødes Levnedforhold i den Tid, han havde været i Nibe, samt om hans Svaghed og Sindsforvirrelse med Raseri og andre haarde Anfægtninger. Ligsynsmændene erklærede, at Skoleholderen sad død i det ene Hjørne af sin Seng og havde sammenlagte Hænder samt Mund og Øjne tillukkede; løst omkring hans Hals laa en gammel tynd Snor, som hængte ved en Nagle i Bjælken, men der var ikke Tegn paa hans Hals til, at han havde hængt sig, og heller ikke Tegn paa Vold paa hans øvrige Legeme. 24 Mænd vidnede, at den afdøde i mange Aar havde været dansk Skoleholder i Nibe og betjent Stillingen troligen, gudeligen og skikkeligen og i sit Liv og Levned forholdt sig ærlig, skikkelig og vel; men i de senere Aar havde han undertiden været svag og forrykt i Hovedet, og i det sidste Kvartaar havde Sygdommen tiltaget, ikke af Mangel paa Midler til Livets Ophold, thi Indvaanerne var gavmilde mod ham, men „bare af tilfaldende Svaghed i Hovedet samt Vanvittighed, Raseri og høj Alder, over 80 Aar, idet han baade udi Ord og Gebærder, naar Fristelsen paakom, fantaserede meget,

var bange og troede saa godt som ingen Mennesker, men sagde endog til sine bedste Venner her paa Steden, at der kom nogen og vilde tage ham til Soldat, hvorfor han frygtede, at de vilde tage Livet af hannem, med mere daarlig Tale, han ofte udbrød med; dog, naar Sindet og Svagheden var noget rolig, havde han hjertelig Gud for Øje, læste og sang baade Morgen og Aften saavel som om Dagen og det indtil hans Endeligt, brugte ofte det højærværdige Alterens Sakrament og flitteligen søgte Kirken og Guds Hus“. Ved Dom kendes den afdøde berettiget til at blive begravet paa Kirkegaarden „efter kristelig og sædvanlig Skik som andre Guds Born“. Han var ugift.

Henrik . . . . . , Skolemester i Nibe, nævnes 1693 (Tgb. fol. 73) og 1698 (fol. 149) tilligemed sin Kone. Han var Nordmand og var gift med Johanne Mortensdatter, der 1704 tiltales, fordi hun aarelader Folk og gaar Bartskeereren i Næringen¹). Hun er vist den Johanne Mortensdatter, efter hvem der holdtes Skifte i Nibe 2. Septbr. 1722; hun var i saa Fald gift 2. Gang med Hans Bernt Gabler og havde af 1. Ægteskab en Søn Eskild Henriksen, der var i Norge, samt to Dotre²).

Paa denne Tid gjorde Kravet om en Skolebygning sig stærkere gældende, og 1691 idømtes ved Tinget en Bøde paa 9 Mark for Ukvemsord, hvilket Beløb skulde anvendes til „et høytbehøvende Skolehus her i Byen for fattige Born“ (Tgb. 1691 fol. 2 b), ligesom der ogsaa 1694 ses at være blevet idømt Bøde af 2 Rdl. til samme Formaal; senere anvendtes slige Beløb bl. a. til fattige Børns Skolegang eller til Skolehusets Reparation.

Søren Bertelsen Kjærulf var 1702 „dansk Skole-

1) Tgb. 1704, fol. 33, 37 b.

2) Nibe Overformynderipr. fol. 119.

mester“ i Nibe og fik 15. Novbr. kgl. Privilegium her paa. Han havde nemlig besværet sig over, at en og anden kom fra Landet og gjorde ham Indpas, samt tilbød at holde en dygtig Hører ved Skolen, og Biskoppen anbefalede Ansøgningen. Han rejste dog allerede fra Nibe før 1705 og blev Skoleholder i Viborg. Kjærulf var født i V. Bølle Præstegaard o. 1675 og døde som Degn i Husby i Ringkjøbing Amt 1748. 1704 ægtede han i Foulum Mette Marie Hansdatter Paludan, Datter af Præsten der, Hans Paludan og Lene Sørensdatter, og med hende havde han en Del Børn, om hvilke henvises til min „Kjærulfske Studier“, III Hefte, S. 91 f. Mette Paludan var som 14aarig bleven voldtaget af Ritmester Didrik Levetzau til Tjele og fødte en Datter; hun fik i den Anledning en Skadeserstatning paa 1500 eller 2500 Rdlr.

Jørgen J . . . . Prip efterfulgte Kjærulf og holdt ligesom denne en Hører eller Medhjælper. 30. April 1707 var Prip konstitueret som Tingskriver, og af Tingbogen ses, at han skrev en smuk Haand. Han var (1710) ugift, og medens Bartskeerer Groszmann ligeledes var ugift (for 1708), synes han og Prip at have været Byens „Lover“.

Søndag Aften, 12. Januar 1710, kom Monsr. Prip gaaende henad Nibe Gade og hilste i Forbigaaende paa afdøde Skipper Peder Henriksen Stoks Datter Anne, som bad ham om et Øjeblik's Samtale. Prip havde tidligere boet hos Annes Moder, og Anne og han havde tidligere været gode Venner, men Venskabet var revnet, og Prip, der næppe havde den bedste Samvittighed, vilde helst undgaa Samtalen og undskyldte sig med, at han havde ikke Tid til at standse. Her hjalp imidlertid ingen Udflugter; Skipperdatteren tog fat paa ham og mørbankede ham paa aaben Gade, rev ham omkuld i Snavset m. m.;

og for at redde sin Hat og Paryk maatte Skolemesteren lade sin Muffe og sine Handsker i Stikken. Grunden til Annes Vrede var, at der i Byen fortalles, at Prip havde „ligget hos hende“; Prip benægtede dog i Retten at være „Author til den Bysladder“, ligesom han heller ikke vidste noget uskikkeligt om Anne, og da hun ikke kunde føre Beviser, frifandtes han for hendes Tiltale for Ærekrænkelse. Men Prip kunde heller ikke føre Vidner paa, at det var Anne, der havde pryglet ham saa læsterligt hin Aften, og hun frifandtes derfor ogsaa for hans Tiltale¹⁾. Han nævnes ikke i Skattemandtallet 1714 og 1717, ligesom der heller ikke er Skifter efter Skoleholdere i den gejstlige Skifteprotokol 1716—27, saa han har formodentlig forladt Nibe før 1714, om han da ikke er død. Antagelig har Degnen Sigvard Altewelt tillige været Skoleholder.

KLOKKERE.

Klokkerne i Nibe var tillige Gravere; ca. 1730 blev Klokkerembedet forenet med Degneembedet.

Niels Mortensen nævnes i første Halvdel af det 17. Aarh.

Jakob Klokker stævner 11. August 1660 en stor Del af Nibe Beboere for resterende Løn som Graver og Klokker.

Poul Pedersen var Klokker 1672, da han stævnedes Nibingerne for resterende Løn for „Klokkerne at riuge og Seyerværket at stille“²⁾, han levede endnu 1707. Var gift (1672) med Dorte Poulsdatter³⁾ og havde

1) Tgb. 1710, fol. 284 b, 285 b, 286 b, 289, 293 b, 294 b, 298, 299.

2) Tgb. 1672, fol. 97 b.

3) a. St. fol. 9 b.

en Datter. der 1707 fik et Barn med Bartskeer Groszmann. I Efteraaret 1692 sad Degnen Laurids Holstebro, Klokkeren og nogle flere Mænd inde hos Jens Viffertsen i Nibe, og bl. a. talte de om Byens Skomagere. Poul Klokker vilde saa fremvise et Par Støvler, han havde faaet af en af dem, og lagde først det ene, derefter det andet Ben op paa Bordet, for at de andre kunde se Stovlerne. Men da de var alt andet end rene, sagde Værten: „Fy i Dig, Du est en ubehøven Hyrde og Kumpan, hvor skammelig Du beskider Bordet“, og Klokkeren tørrede derefter Bordet af med sin Hat. Da Jens Viffertsen derefter skar sig en Pibe Tobak, greb Poul det, idet han sagde: „Det tager jeg, Broder!“ Men saa blev Jens vred og gav Klokkeren en Lussing, som denne gengældte med at kalde Jens en Skurk, en Hundsvot og en Æsel; men da de andre Tilstedeværende lagde sig imellem, blev der intet Slagsmaal denne Gang¹⁾.

1705 var Christen Christensen Klokker Indehaver af Bestillingen, hans Hustru hed Ertmoth . . . .

Poul Poulsen, Søn af forannævnte Poul Pedersen, blev Klokker 1716 og beskikkedes hertil af Præsten J. Jessen med Kirkepatronens Samtykke. Samme Poul Poulsen synes at have været en meget uheldig Kirketjener. 24. August 1728 klagede han til Stiftsamtmændene over den store ulidelige Forurettelse, han havde lidt, efter at han i 12 Aar upaaklageligt og hans Forældre i over 40 Aar havde betjent Klokkerembedet i Nibe. I September 1726 havde Pastor Alsing nemlig befalet ham at bære et dræbt Foster til Jorden, for hvilket han undslog sig i H. t. Forordn. 24. Septbr. 1708, 24. Art. Men Præsten angav ham saa for Forvalteren paa Lindenberg. Poul søgte nu fri Proces og bad om at faa Birkedom-

1) Tgb. 1692, fol. 64 b.

mer Anders Christensen ved Lundbæk Birketing til at føre sin Sag. Pastor Alsing havde klaget til Forvalter Dørup over „den meget malhonette og uforskammet com-portement, som ieg af min Klokker eller Graver er be-gegnet med“, da Graveren havde faaet Ordre til at tage en Piges i Dolgsmal fødte Foster under Armen og bære det til Graven, som han ofte tilforn havde baaret et og andet. Graveren havde sagt nej hertil og tilføjet: „Djævelen regere og partere mig, om jeg gor, ser I det!“ Præsten sagde, at Djævelen var Klokkerens „cordial gode Ven“, hvilket vel vil sige, at Klokkeren var slem til at bande. Pastor Alsing tog saa Klokkeren for sig i sine Medhjælperes Overværelse; men Poul var lige grov og tølpersk. Havde det været første Gang, sligt skete, vilde man have troet, „at Brændevinen regerede, som hand er ingen Hadere af, eller hand af sin medfødde Grovhed taledede“; men han havde mange Gange før forsømt sine Pligter for at søle sig paa Kroen, havde ogsaa om Søndagen ladet sin Søster, en Hore, forrette sin Ger-ning, havde givet sig af med Fylderi, Aftensølen, Slags- maal, Skælden og Trætte til Tinge. Bødkerne i Nibe havde klaget over, at Poul, der var Bødker af Profes- sion, holdt Svende og Dreng, og at han gik dem i Forkøbet paa det Træ og de Staver, der blev hidført fra Skovegnene til Tønder. Han var endvidere ubillig i sit Forlangende for at opgrave en Grav og over- fusede Folk med Ytringer som: De „vilde vel ikke be- grave Liget i deres Mødding eller Skorsten eller sætte det paa Ranen eller paa Hanebjælkerne eller paa Rog- aasen af deres Huse“. Naar han ved Skriftemaal skulde staa ved Degnens Stol for at holde de „confiterende“ borte fra Skriftestolene, fik han Piger og Tjenestetyende til at „le og grine ved galen og lystig Discurs, og i Søndags, da en Pige havde meldt sig til offentlig Ab-

solution i Kirken, og jeg efter Prædiken havde oplæst dette for Menigheden, var Deprecantinden ikke tilstede“. Dette mente Præsten, at Poul burde have undersøgt og meddelt i Forvejen. Pastor Alsing indstillede, at Klokkeren afskediges, og 5 Personer attesterede, at han var en i alle Maader slet Person, som af Præsten omtalt. Præstens Medhjælpere erklærede, at Klokkeren kom ind til Præsten med Hatten paa Hovedet. Poul Klokker tilvejebragte saa Attester fra Byfogden og 34 Borgere, hvilke Erklæringer alle var korte og som det synes noget tvungne i Formen. Af mere Værdi var en Attest, som Pastor Tancke havde udstedt 1723, da han forlod Embedet, og i hvilken Poul omtales godt, ligesom det tilfojes, at Nibe Bys Øvrighed og Indvaanere efter gammel Sædvane havde forundt ham, hvad brugeligt var til Livets Ophold. Ogsaa Pastor Joh. Ernst Mavors i Gimming, der 1720—26 var Kapellan i Nibe, afgav Erklæring, der fremlægges, men den er ret forbeholden og gaar uden om Sagen. (Efterretn. om Nibe Kobstads indre Væsen 1725—40, Viborg Stiftamtsarkiv). Sagen endte vist med Klokkerens Afsked.

BEDEMÆND.

Den første Bedemand i Nibe var: Poul Wilhelm Ries, som 1. Febr. 1726 fik en saalydende kgl. Bestalling som Bedemand i her:

„Vi Frederik — — — — gore alle vitterligt, at Vi efter Poul Vilhelm Ries af Nibe . . . hans herom . . . gjorde Ansøgning og Begæring samt (Stiftamtmand Iver Rosenkrantz og Birkefoged Soren Aagesens Forestilling) i Henseende, at der sammesteds ikke skal være nogen Bedemand, som dog der paa Steden skal kunne behøves, . . . have bevilget og forordnet . . . . fornævnte Poul Vilhelm Ries til at være Bedemand udi fornævnte Nibe

og der imod billig Betaling bede til alle Trolovelser, Vielser og Ligbegængelser, som der forefalder og Bedemands Tjeneste behøves til, hvorfors han skal være tilforpligtet sig derudinden saaledes at skikke og forholde, at ingen kan have skellig Aarsag sig over ham at besvære. Forbydende alle og enhver herimod eftersom forskrevet staar at hindre eller i nogen Maade Forfang at gøre under vor Hyldest og Naade — — — —¹⁾).

16. Marts 1726 lod Ries sin Bestilling tinglæse i Nibe; men da mødte Prokurator Conrad Weidemann og en hel Del af Byens Indvaanere paa Tinget og lod Protokollen tilføje, at de fandt sig beføjede til at forestille Kongen, at Ries, der var fremmed og nylig kommet til Byen, havde ved Birke- og Herredsfogden Soren Aagesens Forestilling og Anbefaling, men uden Indbyggenes Vidende og Samtykke, faaet kgl. Bevilling til at være Bedemand der i Byen, og at de gjerne atter vilde befries for slig Byrde og Udgift, som aldrig tilforn havde været brugelig og ej heller formedelst Byens slette Tilstand kunde tolereres. Da Nibingerne tillige udtalte, at de vilde søge Hjælp hos Stiftamtmanden og virkelig siges at have sendt en Deputation til ham, skyndte Poul Ries sig med at affatte en lang Beretning om Sagen til Stiftamtmanden, idet han udbad sig hans Bistand til at faa Kongens Haand og Segl holdt i tilbørlig Respekt i Nibe. Han beklager, at han maa „incommodere“ Stiftamtmanden med denne Sag; men han er en fattig, fremmed Mand²⁾. Ries' senere Forhold er mig ubekendt.

---

1) Forskelligt vedrørende Nibe Købstad 1713—88, Viborg Stiftamtsarkiv.

2) Skrivelse af 21. Marts 1726 i Efterretninger om Nibe Købstads indvortes Væsen 1725—40 (Viborg Stiftamtsarkiv).

TINGET.

Da Nibe 1545 fik sit eget Ting, laa dette inde i Byen, men som foran omtalt blev der 3. August 1590 givet Ordre til Lænsmanden paa Aalborghus om at lade Nibe Ting flytte uden for Byen, men dog indenfor Birket, fordi Folk mødte berusede paa Tinge, saa der holdtes stor Uskikkelighed og ond Tingfred. Det blev da flyttet norden for Byen under det Bakkedrag, hvor nu Plantagen findes, og paa selve Bakkekammen var der antagelig rejst en Galge¹⁾, da en saadan jo var anset for at være et uundværligt Tilbehør. 1673 var Tinget dog atter inde i Byen, og denne Tilbageflytning synes allerede at være foregaaet for 1632.

Den ordinære Tingdag var Lørdag; men naar Lørdag var Helligdag, forlagdes Tingdagen; Lørdag 29. Septbr. 1660, der jo var Mikkelsdag, holdtes der intet Ting, men derimod den følgende Mandag, og Mandag 27. Marts 1662 holdtes Ting, fordi den foregaaende Lørdag var Vor Frue Dag, da der intet Ting holdtes²⁾. Paaskelørdag holdtes heller intet Ting. Ogsaa kunde

1) Tgb. 1673, fol. 73 1b.

2) Vor Frue Dag 25. Marts 1678 holdtes derimod Ting, men ikke Allehelgensdag (1. Novbr.) 1679, da det forlagdes til Mandag 3. Novbr., og Mandag 4. Juli 1681 blev ligeledes holdt Ting, fordi den foregaaende Lørdag var Mariæ Besøgelsesdag.

der være andre Grunde til, at der intet Ting holdtes. 7. April 1660 mødte der saaledes kun Fogden og Skriveren, og den følgende Tingdag ($1\frac{1}{4}$) kunde der heller ikke foretages Retspleje, da der ikke var modt saa mange Folk, at de lovbefalede 8 Tinghørere (Retsvidner) kunde tilvejebringes.

Nibingerne levede jo overvejende af Fiskeri, og naar Fiskesæsonerne indfaldt, herskede der Travlhed i Byen, saa Folk ikke gærne vilde ofre deres Tid paa at overvære Retsforhandlingerne; men Øvrigheden maatte selvfølgelig sørge for, at Retten kunde blive plejet, og 14. Marts 1663 lod Ridefogden til Aalborghus, Mads Rasmussen, bekendtgøre paa Tinget, at da der er stor Urigtighed i Birket med at faa de 8 Tinghørere til Tinget til den forordnede Tid, befales nu paa Kongens Vegne, at enhver skal søge Tinget Kl. 10, og hvem der ikke møder samtidig med Fogden og Skriveren, skal have sin Sag forbrudt. Heller ikke denne Indskærpelse om at møde rettidigt hjalp; der var fremdeles Mangel paa Tinghørere, og 29. Oktober 1663 lod Lænsmanden da beskikke 8 Mænd, som skulde være Tinghørere i $\frac{1}{4}$ Aar fra 31. Oktober af, og siden skulde saaledes fortsættes med alle Byens Mænd. De udnævnte skulde møde i Retten Kl. 10¹⁾, og kunde de af en eller anden lovlig Grund ikke selv møde, skulde de selv sørge for en Stedfortræder. I 1630erne blev der iøvrigt stedse sørget for 1 à 2 Suppleanter udover de normerede 8 Mand, de indførtes i Tingbogen som „Tilskud“. Den i 1663 truffene Ordning, at Tinghørerne fungerede $\frac{1}{4}$ Aar ad Gangen, kom dog ikke til at bestaa ret længe, og senere var der ofte Bryderi med at faa de fornødne Tinghørere, hvad der vel iøvrigt var almindeligt i smaa Birker. 19.

1) I Begyndelsen af det 18. Aarhundrede maatte Retten ofte opheves, fordi Aftenen faldt paa; man fortsatte saa næste Hverdag.

Oktober 1692 maatte man endog have Jens Vognsen Munk i Northerup i V. Hanherred til Dommer i en Sag, „saasom ingen i Hornum Herred dertil vides at kan bekommes“.

Tinget holdtes endnu 1682 under aaben Himmel, hvilket selvfølgelig medførte adskillige Ulemper; ikke sjældent maatte Retten suspenderes paa Grund af „Guds Vejrlig“, men det kunde dog ogsaa ske, at man foretrak at forlægge Retsforhandlingerne indendørs. 12. Juni 1669 holdtes Tinget saaledes „formedelst Regn og Guds Vejrlig“ i Anders Rebslagers Hus. Tanken om Opførelse af et Tinghus var allerede fremme 1680, idet Retsbode ses at være henlagt til denne Udgift, men man fik det vist ikke for 1687, og det var muligt kun en Stue i et almindeligt Hus, thi 1693 (Tgb. fol. 111) nævnes Anders Madsen i Tinghuset. 1694 idømmes flere Boder, der anvendes til Tinghusets Reparation¹⁾.

1672 toges der Synsvidne om, at Tingstokkene²⁾ til Nibe Ting var raadne, saa Rettens Betjentere og Tinghørerne ikke kunde sidde paa dem uden Skade. Der skulde derfor anskaffes 4 nye Tingstokke, hver 16 Alen lange, hvilke vilde koste 4 Slettedaler, og endvidere behøvedes 6 gode Egestolper á 2 Mark samt 1 „Tingtruffe“³⁾, der vilde koste 1 Rigsdaler, hvortil yderligere kom Arbejdsloen 6 Mark; ialt vilde Fornyetelsen af Tingstedet saaledes koste 10 Slettedaler⁴⁾.

Det var et Forhold, der vistnok gjorde sig gældende overalt, og som vi foran har hørt ogsaa i Nibe, at Tingfolkene ofte modte berusede i Retten, og i saadan Til-

1) Degnets Tjenestepige 4 Rdl. (for Skældsord), en Fisker 6 Mk. o. s. v.

2) Tingene var firkantede Pladser omgærdede med liggende Bjælker, paa hvilke Retsbetjentene og Tinghørerne (Stokkemændene) sad.

3) ?

4) Tgb. 1672, fol. 89 b.

stand krænkede Rettens Værdighed, og derfor blev det ogsaa 1643 forbudt at have Værtshus i Nærheden af Tingstederne paa Landet. Dette Drikkeri, der dog ikke kunde forhindres ved de trufne Foranstaltninger, var muligvis en medvirkende Aarsag til, at falsk Eds aflægelse var saa overmaade hyppig i ældre Tid¹⁾, idet man kunde forestille sig, at de vedkommende har taget rigeligt til sig af Spirituosa for at faa mere Mod til at høre Eden oplæst, forinden de aflagde falsk Ed; men det spores tydeligere paa anden Vis. 1664 solgte og afhændede Christen Madsen i Nibe saaledes „udaf fri Villie og velberaad Hu paa fastende Hjerter“ sit Hus i Nibe²⁾; Sælgeren vitterliggør med disse Ord, at det ikke var en „Brændevinshandel“.

Her kan endnu nævnes, at en Kvinde, der laa „inden Kirke“, d. s. som ikke havde ofret efter sin Barselfærd, ikke personlig kunde møde som Vidne i Retten³⁾.

Der bruges undertiden i gamle Tingsvidner Betegnelsen „lovlig Lyd“ som Udtryk for, at der, da Tingsvidnet blev udstedt, var den fornødne Ro, saa Vidnerne kunde se og høre, hvad der foregik. Som Eksempler paa, at denne Stilhed paa Ting ikke sjælden blev brudt og vel som oftest som Følge af, at de paagældende var berusede, skal anføres: Niels Nielsen Bodker og Chr. Mikkelsen Brani sloges 11. Decbr. 1652 paa Tinget „for den siddende Ret“ og gjorde Fogden og Skrивeren Ulyd, hvorfor de domfældtes ved Sandemandstov⁴⁾; 1653 slo-

1) jvf. Biskop H. A. Brorsons Klager (Ringkøbing Amts hist. Aarb. 1915).

2) Tgb. 1664, fol. 63 b.

3) Tgb. 1694, fol. 154 b.

4) Tgb. 1653, fol. 15. Om Sandemandsinstitutionen maa man her nøjes med at henvise til den ældre Tids Lovgivning om Retspleje. Sandemændene dømte i Sager vedrørende Vold, Legemsbeskadigelse m. m.

ges Niels Knudsen Kok og Niels Jensen Dalsgaard for Retten og gjorde dem meget „unyttige“¹⁾, og Handelsmand Jens Nielsen Aalborg i Nibe gjorde sig samme Aar „unyttig“ paa Tinget baade mod Birkefogden og Skriveren samt Lænets Ridefoged, saa ingen af dem kunde faa Lyd at høre, skrive eller læse, — men „han grovelig var Rettens Foragtere“²⁾. Da der fra Øvrighedens Side blev skredet ind mod de paagældende, hjalp det for flere Aar, men 1663 lod Lænsmanden rejse Tiltale mod Christen Madsen i Nibe, fordi han 25. Juli for den siddende Ret, og efter at de 8 Tinghørere var indskrevne og Retten anfanget, uden nogen Aarsag havde skældt Birkefogden, „som er en svoren Foged“ for en Tyv og Skælm og gjort baade ham, Skriveren og Tinghørerne Ulyd, hvorfor han burde straffes som Majestætsforbryder.

Da Birkefogden den nævnte Dag havde sagt til Christen, om han vilde vedstaa sine ærerorige Udtalelser, svarede han „Amen“, og Fogden maatte saa fratræde sin Bestilling, saalænge Sagen mod Chr. Madsen stod paa, og da det var en Æressag, skulde den paakendes ved Landstinget og var saaledes ikke endt i Hast³⁾. Den paagældende Foged, Jens Pedersen, var dog maaske nok selv en noget hidsig Mand; 1667 skulde han vige sit Sæde i en Sag, og Knud Jakobsen Sommer (senere Raadmand og Prokurator i Aalborg) blev ligesom i 1663 konstitueret af Lænsmanden. Paa Tinget 10. August stod den suspenderede Birkefoged da og truede Sættedommeren „og med adskillige skamfulde Ord og Gloser mod hannem lod sig forlyde“ og „for Retten begynde med høj Røsts Bulder og Støjen meget uforskammet

1) Tgb. fol. 31 b.

2) a. St. fol. 87 b.

3) a. St. 1663, fol. 156 og 180.

imod Knud Sommer“, hvad Tinghørerne bevidne. Knud bad nogle Gange Jens Pedersen om for Guds Skyld at give Lyd og Respit, saa længe Vidnerne talte, han burde ære Retten; men Jens Pedersen tog Knud i Ærmet og trak ham bort fra hans Plads paa Tingstedet, hvor han sad, og bad ham om at staa hos sig. Knud sagde ja, han vilde gerne respektere Retten, tog sin Hat af og satte den under sin Arm, medens han blev staaende op; men da Jens Pedersen beholdt Hatten paa, tog Knud Sommer den af hans Hoved og gav ham den i Haanden og bad ham respektere Retten og give andre et godt Eksempel. (Vi maa her erindre, at Handlingen jo foregik under aaben Himmel). Saa begyndte Jens Pedersen med „en usigelig Mund“ at æreskælde Knud, „knyttede sin Næve i Vejret“, „truede og skældte og meget ilde tordnede“, saa Vidnerne ikke for meget sent kunde faa Lyd og Respit at vidne. Jens ønskede Djævelen i Knud paa Stedet, og at den Onde skulde besætte ham med meget mere, som var saa mangfoldigt, „at vi (Vidnerne) ikke alle dennem (∴ Skældsordene) kunde gemme“. Da slige Ønsker om Djævelens Besættelse jo for hin Tids Folk havde en ganske anden Realitet end i vore Dage, var det intet Under, at Knud Sommer tog Sagen meget alvorligt og udtalte, at en saadan Mand burde ikke være Dommer, men var bedre til at være Faarehyrde; thi saadanne Dommere kaldes i en Lov Horeunger. Jens Pedersen greb straks Lejligheden til at bede Tinghørerne drages til Minde, at Knud havde kaldt ham en Horeunge; men Knud sagde dertil, at naar Jens Pedersen vilde bruge Uretfærdighed for at forhindre Sandheden i at komme til Orde, og naar han som Dommer bar Had i Retten, var han Lovens Horeunge. Knud Sommer rejste saa Tiltale mod Jens Pedersen for hans Opførsel i Retten, og 17. August førtes der Vidner. 24. August kom

Sagen atter for, og Jens Pedersen begærede Domsafsigel-
sen udsat, da han vilde fore Vidner til sin Befrielse.
Det lykkedes ham dog næppe at finde saadanne, og Sa-
gen var slem nok for ham, men 31. August blev der
tinglæst en skriftligt Afbigt fra ham til Knud Sommer,
af hvilken det ses, at Lænsmanden Ove Juul var gaaet
i Forbon for den hidsige Birkefoged, og at Knud derfor
havde ladet Sagen falde. Afbigten er meget ydmygelig
i Formen, saa Knud Sommer fik fuld Opfejning. Ved
Omtalen af Tinglæsning af Afbigten skal vi henvise til
den under Præsten Laurids Nielsen Kras gengivne Af-
bigt samt tilføje, at da Jens Christensen i Nibe 13. Maj
1660 kom fra Barnegilde og traf paa Soren Christensen
Mørk, skældte han denne ud og sagde blandt andet:
„Din Hortyv, Du er bandsat i fem Kirker“. En saadan
Beskyldning kunde Soren Mørk jo ikke lade sidde paa
sig og stævnedes derfor Jens Christensen, men denne
valgte klogeligt at gøre Afbigt i Stedet for at faa Sagen
til Doms, og han erklærede, at han samme Dag havde
været udi et ærligt Lag og var bleven meget beskæn-
ket, saa han ikke kunde gøre Forskel „enten jeg af Druk-
kenskab kunde skæmte eller tale“; men han vilde ikke
vedstaa Udtalelserne, og de skulde ikke komme Soren
Mørk til Forklejnelse o. s. v.¹⁾

Det kneb ofte for Retsbetjentene at faa de Sportler,
der udgjorde deres væsentligste Lonning, indkasserede,
og 6. December 1662 lod Birkeskriveren tinglæse Be-
kendtgørelse om, at han fremtidig vilde holde sig til For-
ordningen og ikke indføre noget i Tingbogen, før de
halve Skrivepenge var betalt, thi der var meget indført,
som han ikke havde faaet Betaling for, men havde haft
stor Besværing med „baade i Frost og Kuld, saavel som i
stort Vejr og Regn“. Heller ikke vilde Birkefogden frem-

¹⁾ Tgb. 1660, fol. 112. Jvf. 1666, fol. 61.

tidig afsige nogen Dom, før Halvdelen af hans Forseglingspenge var betalt¹⁾. Fra 26. Septbr. 1657 til 3. April 1658 holdtes der intet Ting paa Grund af Svenskernes Indfald i Jylland, og i Tiden fra 22. Januar 1659 til 8. Oktober 1659 holdtes der paa Grund af Krigsurolighederne kun Ting en eneste Gang, nemlig 21. Maj.

Birkefogderne i Nibe synes at have fungeret som Skifteforvaltere ligesom Byfogderne i Kjøbstæderne og har vel dertil haft en særlig Bemyndigelse af Amtmændene; Birkefoged Knud Pedersen kaldes endog 1710 „Skifteforvalter“ i Nibe²⁾.

TINGBØGERNE.

Tingbøgerne er alle skrevne med tydelig, tildels smuk Skrift; men enkelte af dem har lidt Overlast af Fugt m. m. Den første bevarede, 1631, er defekt og ligeledes 1636.

1637, 1642—46, 1654 og 1656 mangler. Om Tingbøgernes Førelse i Krigsaarene 1657—59 se ovenfor. 1661, 1668, 1675, 1677, 1684—1690, ²⁰/₃ 1700—⁹/₂ 1704 samt ¹⁰/₁₁ 1710—1777 mangler. Tingbogen for 1678 begynder først 25. Marts og indeholder tillige Retsforhandlinger 1679 samt Snapsting 1680. Tingbogen fra 1680 indeholder tillige Retsforhandlinger 1681 samt Snapsting 1682, 1682—83 i ét Bind, ¹⁹/₉ 1691—²³/₁₁ 1695 i ét Bind, ³⁰/₁₁ 1695—¹³/₃ 1700 i ét Bind, ¹⁶/₂ 1704—⁸/₁₀ 1707 i ét Bind, ¹⁵/₁₁ 1707—³/₁₁ 1710 i ét Bind, derefter ingen Tingbøger før 1778³⁾.

1) Tgb. 1662, fol. 152.

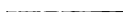
2) Tgb. 1710, fol. 360 b.

3) Kun en Kopibog til Justitsprotokollen fra 1764.

SEGL.

Før Nibe fik Købstadprivilegium, havde Byen intet Segl eller Byvaaben; Birkets Regnskaber er forseglede med Birkedommernes private Segl, men som anført Side 173 var der paa Byens Ligklæder syet 3 Sild, hvilket Mærke vel saaledes maa anses for Byens ældste Vaaben, og da Byen var blevet Købstad, fik den et Segl, i hvilket ses 3 Sild, de to vende mod Venstre, den tredje og mellemste mod Højre, samt ovenover Ordet Nibe. I Byregnskaberne for 1728 anvendes dette Segl første Gang, nemlig af Byfoged S. Aagesen i Januar 1729. Men formodentlig har det ikke været prunkende nok for den nye Købstad, og der indsendtes da Ansøgning om at faa et andet autoriseret. Ved Reskript af 17. August 1731 til Stiftsbefalingsmanden i Viborg tillodes:

„At Købstaden Nibe maa nyde det af Byfogden og Borgerskabet foreslagne Vaaben og Segl (hvor udi efter indsendte og tilbagefølgende Afridsning præsenteres et Fiskegarn og en Fiskerkaag eller Baad, hvori er siddendes en Fiskerman med sit Roer eller Aare i sin Haand og indroer i Fiskegarnet for at røgte det, samt 3 Sild nedenunder) og samme herefter — ligesom i andre Købstæder sker — i Byens Sager bruge . . . .“

BIRKEFOGDER.

3. August 1590 udgik kgl. aabent Brev, at da Birkefogden i Nibe kun havde en ringe Løn, skulde han indtil videre være fri for Landgilde, Ægt og Arbejde og anden Tyngde af den Gaard, han beboede.

Just Farsen var Birkefoged i Nibe 1572¹⁾.

Niels Pedersen var Birkefoged i Nibe 1610.

Søren Pedersen var Birkefoged 1632 og afgik fra Embedet 31. Marts 1649. da han tog Skudsmaal angaaende sin Embedsforelse. Var gift med Kirsten Madsdatter, med hvem han havde en Son Christen Sørensen, som 1653 boede i Nibe, hvor han var født, og som da tog Tingsvidne om sin Fødsel, Liv og Leved. Han havde gaaet i Nibe Skole og havde skicket og forholdt sig ærligt, kristeligt og vel i alle Maader²⁾.

Ingvor Mikkelsen efterfulgte 1649 Søren Pedersen som Foged og tog sin Afsked 1663, død Januar 1665, begravet inde i Kirken. Var gift med Maren Nielsdatter, der levede 1665. 4. Marts 1665 blev hans Bo registreret. Han havde følgende Born: 1. Christen Ingvorsen, der 1665 boede i Nibe og der 2. Febr. gav Arveafkald. 2. Anne, der 1665 blev gift med Ole

1) Tgb. 1666, fol. 40.

2) Tgb. 1653, fol. 18.

3) Tgb. 1665, fol. 13, 74, 187 b.

Christensen i Nibe. 3. Else, der længe før 1665 var rejst til Bergen. 4. Maren, gift med Niels Christensen Podemester i Nibe. 5. Karen, 1665 ugift i Nibe.

Jens Pedersen blev Foged 1663¹⁾ og tog sin Afsked 1677. Var 1673 „i stor Svaghed“, hvorfor Dele-fogden Peder Justsen Schionning, Søn af Just Mortensen i Suldrup var konstitueret²⁾. Jens Pedersen var antagelig fra Nibe, hvor hans Moder, Maren Andersdatter, boede hos sin Datter Kirsten, gift med Skomager Peder Sørensen; en anden Datter, Karen, var gift med Skomager Jakob Jakobsen i Nibe. Han synes at have været en noget hidsig Natur, se saaledes om hans Forhold i Retten Side 267.

1672 anklages han for at have undladt at levere nogle af Nibe Bys Penge til Amtsskriveren, men han svarer, at det er ikke nødvendigt at føre Proces herom, han skulde med det første ordne Sagen³⁾. Tiltales 1679 af Amtsskriver Mogens Willumsen for Korn, som han nu og da har faaet. Jens Pedersen vil hævde, at han har faaet Kornet som Løn for at udføre Amtsskriverens Sager paa Tinge. Han var da fattig og skrøbelig og havde været svag i lang Tid⁴⁾. Levede endnu 1682 ¹³/₂, men havde i lang Tid været sengeliggende og var gammel, fattig og skrøbelig⁵⁾.

Knud Pedersen blev Foged 2. April 1677 og var tillige Konsumtionsforvalter i Nibe indtil 1684. Knud Pedersen var ofte forhindret i at administrere Retten, i Oktober-November 1680 betjentes den saaledes af Jens

1) Bestallingsbrev af 26. Maj 1663 udfærdiget af Lænsmanden Ove Juul (konfirm. ²⁹/₇ 1667 og ¹²/₉ 1670).

2) Tgb. 9. August.

3) Tgb. 1672, fol. 170.

4) Tgb. 1679, fol. 130.

5) Tgb. 1682, fol. 15.

Jensen Klitgaard, og 28. Februar 1683 blev Chr. Christensen Rod autoriseret som Birkefoged, naar Knud Pedersen var forhindret af en eller anden Grund¹⁾. Han afgik som Birkefoged 18. Januar 1710 og døde i Nibe 23. Februar 1715²⁾; om hans Forhold før han kom til Nibe, vides, at han 1668 var Foged paa Thorstedlund³⁾. Med Degnen Anders Boddum i Nibe havde han en for sidstnævnte ubehagelig Strid, hvorom henvises til Afsnittet „Degne“; forøvrigt kan det bemærkes, at Knud Pedersen drev Avlsbrug og Gæstgiveri i Nibe; han var en velstaaende Mand, thi hans Enkes Bo udviste en Formue af 4,300 Rdl.⁴⁾ Hans Signet (1700) bærer Bogstaverne K. P. S. S. samt en Mand, der holder en kæmpe-mæssig Fisk i Vejret ved Halen.

Knud Pedersen var gift først med Inger Jensdatter, Søster til Karen Jensdatter og Rigborg Jensdatter i Vust⁵⁾. Hun havde ingen Børn, og efter hendes Død o. 1679 fik Knud Pedersen 26. April 1679 Afkald for Arv af hendes Arvinger⁶⁾.

Gift 2. Gang (1682⁷⁾) med Maren Andreasdatter Gjedsmann, f. 1637, død 1719 (Søster til Urban Andersen Gjedsmann i Klitgaard. Ridefoged til Restrup⁸⁾, og Datter af Raadmand i Sæby, Feldbereder Anders Gjedsmann. Hun var 1. Gang gift (1679) med Major Conrad Wichmann, f. o. 1612, død i Nibe 2. April 1681. Af Byens Regnskaber ses, at hun blev begravet i en Kiste af Egetræ, hvorfor betaltes en Afgift af 2 Rdlr.

1) Tgb. 1683 10/3.

2) Epith. i Kirken.

3) Nibe Tgb. 1696, fol. 50 b.

4) Nibe Overformynderi-Protokol fol. 115.

5) Tgb. 1678, fol. 58 b.

6) Tgb. 1679, fol. 126.

7) kgl. Bevill. 12. Juli 1682 til Vielse uden Tr. og L.

8) Nibe Tgb. 1692, fol. 55 b.

Knud Pedersen havde ingen Børn. Om et af ham opsat Pulpitur se Kirken.

Han efterfulgtes som Birkefoged af Herredsfogden i Hornum og Fleskum Herreder, Niels Nielsen Ilkjær, der først en Tid fungerede som konstitueret Birkefoged. Ilkjær var 31. Oktober 1702 blevet Herredsfoged i Hornum og Fleskum Herreder og havde Bopæl i Nibe, hvor han drev Prokuratorvirksomhed, indtil han ogsaa blev Birkefoged der. Han døde i Foraaret 1724, og til at forrette Skifte efter ham blev der udnævnt Kommissarier. Omkring 1715 blev han gift med Vibeke Syv, Datter af den bekendte Skribent, Præsten Peder Syv i Hellested, og Enke efter Præsterne Zimmermann og Brun i Ulsted; men han havde været gift før. Han efterlod sig Sonnerne Knud Thott, der døde i preussisk Krigstjeneste i Spandau, og Thyge, der 1731 boede i Kbh., samt Datteren Katrine Marie, der 1731 boede i Kbh. og 1739 hos sin Mosters Mand, Jens Schmidt paa Wolstrup ved Hobro¹⁾, hvor hun 1741 blev gift med Pastor H. C. Bytzow i Øls. Børnene fik hver 266 Dlr. 4 Sk. i Arv efter Ilkjær. 1714 siges i Mandtallet til Krigsstyr, at han var Enkemand, og at han levede af sin Tjeneste, samt at hans Tilstand var maadelig.

Ilkjær efterfulgtes af Søren Aagesen, der var født i København 10. Juni 1678. Han tjente 1700 som Skibsskriver paa Flaaden, var derpaa i 3 Aar Sergent ved fynske nationale Regiment, hvorfra han 1704 fik Afskedspas, blev 1707 Handelsmand i København, men deltog 1710 til 1720 i Krigen til Søs, fra 1713 som Skibsskriver, fik Afskedspas 20. Oktober 1723 og blev 5. August 1724 udnævnt til Herredsfoged i Hornum og Fleskum Herreder samt Birkefoged i Nibe, Nørholm, St. Vorde

1) Nibe Overformynderiprotokol fol. 51 og Byfogedregnskaberne 1731 og 1739.

og Mov Birker. Blev 19. Decbr. 1727 Byfoged i Nibe, da Byen blev Kobstad, og var endvidere kongelig Vejer og Maaler her (kgl. Konf. 16. Febr. 1731). 1743 afstod han sit Embede til Johan David Conradi. Foruden sin Embedsvirksomhed drev Aagesen stor Handel paa Ind- og Udlandet. Han døde i Slutningen af 1746. Blev første Gang gift 14. Maj 1706 med Bente Nielsdatter Hassel, f. 1679, og anden Gang med Karen Hamborg Hvid af Næsborg Præstegaard¹⁾.

BIRKESKRIVERE.

Jens Nielsen var Skriver 1632 samt Sildesalter og var gift med Maren Lauridsdatter; han havde 5 Sønner og 2 Døtre²⁾, se Birkeskriver Chr. Jensen Brun. Da han 1638? gik af, havde han været Skriver i mange Aar³⁾.

Peder Nielsen Gjelstrup, Søn af Niels Jørgensen i Nibe, var Skriver 1638, tog sin Afsked 1. Januar 1650 og døde o. 1665. Gift 1. Gang med N. N.

, gift 2. Gang med Trine Pedersdatter, der levede 1667 hos sin Svigersøn i Borup.

I 1. Ægteskab 2 Børn: Anne Pedersdatter Gjelstrup, gift med Hr. Christen Thorkelsen, † 1672 i Borup, Kapellan til Buderup-Gravlev, og Maren Pedersdatter Gjelstrup, død før 1667, var vist gift med Hr. Niels Pedersen Aalborg, Præst i Nibe. Arven efter hende stod hos Hr. Niels Pedersen, og hun døde i Præstegaarden.

I 2. Ægteskab: Mikkel Pedersen Gjelstrup, boede i Gjelstrup og var Herredsskriver i Hornum Herred.

¹⁾ Se Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter III, S, 1 ff.

²⁾ Tgb. 1673, fol. 38.

³⁾ 1670 fol. 65 b.

Peder Nielsen Gjelstrup udtalte paa sit Dødsleje til Broderen Jørgen Nielsen i Nibe, at han frygtede for, at der efter hans Død skulde opstaa Tvist mellem hans Børn om Arven; han havde kostet meget paa sine Børn undtagen paa Mikkell, derfor skulde han have de Penge, som resterede i Arven efter Maren, og som Hr. Niels skyldte¹⁾.

Christen Jensen Brun aflagde Skrivereuden 12. Januar 1650 og afgik fra Embedet 1677, fordi han var bleven voldsvoert²⁾. Han var født i Nibe som Søn af ovennævnte Skriver Jens Nielsen, døde der 1677 og blev 17. Aug. begravet inde i Kirken³⁾.

I September 1660 rejste han en Tur til Kobenhavn, antagelig i Anledning af Souverænitetssakts Underskrift⁴⁾. Tog 9. Juli 1670 Tingsvidne om sin Fødsel og sit Forhold i de Aar, han havde været Skriver. Han fik et godt Skudsmaal. 1675 var han en Tid suspenderet fra Skriverembedet, hvortil Grunden var forklaret paa Tingbogens første Blad, men denne Tingbog haves ikke. Han kom atter i Embedet 8. Januar 1676 og lod da paany sin kongelige Bestalling tinglæse⁵⁾. Hans Enke ejede en Salterbod i Nibe, som hun 1681 pantsatte⁶⁾.

Om hans Personalialia følgende: Birkeskriver Jens Nielsen havde 5 Sønner og 2 Døtre:

1. Christen Jønsen Brun, Birkeskriver i Nibe.
2. Christen Jensen Brun, i Nibe, gift med Anne Rasmusdatter († 1676). Børn:
  - a. Laurids Christensen Brun, Borger i Aalborg.

1) Tgb. 1666 fol. 8 b, f. 1667 fol. 162, 174 b, 2. Afd. fol. 23 og 31.

2) Tgb. 1678, fol. 11.

3) Tgb. 1681, fol. 132 b.

4) Tgb. 1660, fol. 156 b.

5) Tgb. 1676, fol 1, 2.

6) Tgb. 1681 22/10.

- b. Jens Christensen Brun, c. Maren, d. Rasmus Christensen Brun, e. Maren, f. Thomas Christensen Brun, hvilke Søskende 1676 gav Faderen Afkald for deres mødrene Arv¹⁾.
3. Jens Jensen Budts (Brun) i Nibe, død ca. 1672²⁾, gift med Anne Jensdatter.
- a. Jens Jensen Budts, Bødker i Nibe 1676³⁾.
- b. Maren Budts⁴⁾.
- c. Anne Budts⁵⁾, formentlig hende, der 1686 var besat af en ond Aand, se Side 214.
- d. Niels Jensen Budts⁶⁾.
4. . . . Jensdatter, gift med Peder . . .
- a. Mikkel Pedersen paa Nielsbygaard 1673⁷⁾.
- b. En Datter død ung.
5. Laurids Jensen Brun, Borger i København, død før 1657⁸⁾, gift, en Datter, Gundel Lauridsdatter i København, der 1656 stævner Anders Jensen Bruns Enke i Nibe for sin fædrene Arv.
6. Anders Jensen Brun i Nibe, død o. 1656, gift med Maren Sørensdaughter. Var Værge for sin Broderdatter i København.
7. N. N. Jensdatter, død ung.

Birkeskriver Chr. Jensen Brun var gift med Sidsel Mogensdatter Winggaard, Datter af Hr. Mogens Winggaard, Præst i Nørholm. Efter hende holdtes der Skifte i Nibe 27. Juni 1692 (Tgb. 1692, fol. 33). Med hende havde han en Søn, Mogens Christensen Bruu

1) Tgb 1676, fol. 179 b,

2) a. St. 1 t 72, fol. 70 b, fol. 152 ff. 154 og 1673, fol. 38.

3) a. St. 1676, fol. 103 b.

4) a. St. fol. 55.

5) a. St. fol. 55.

6) a. St. fol. 58.

7) a. St. 1673, fol. 38.

8) a. St.. 1660, fol. 127 b.

Nibe¹⁾, samt Sønnerne Rasmus Christensen Brun og Thomas Christensen Brun, der 1679 af og til havde Tilhold hos Moderen. De overfaldt Natten mellem 9. og 10. Novbr. 1679 Mikkell Brandt i Nibe, fordi han havde voldsvoret deres Fader. De kaldtes „Spydskarle“, og Rasmus voldsværges (Tgb. 1679, fol. 173 og 181 b).

Christen Andersen Brun var allerede fungerende Birkeskriver 25. Marts 1678, hvad han vel blev 1677, men han fik først Udnævnelse 12. August 1678, og han beklædte kun Embedet i henved 2 Aar, idet han efter nogen Tids Sygdom afgik ved Døden 6. Novbr. 1679²⁾. Han var Son af Anders Sorensen Brun i Nibe og Karen Christensdatter (gift 2. Gang med Jens Jensen Klitgaard i Nibe). Christen Brun var først Haandskriver hos Valdemar Lykke paa Grinderslev Kloster og var derefter Regimentsskriver. To Personer, der havde staaet under Ritmester Christoffer Frantz von Wintzein, vidner, at Christen Brun i Nibe var deres Mønsterskriver i 2 Aar, indtil 11. Septbr. 1660, da hele Regimentet blev „af-danket“ i Holsten, og i den Tid var han ikke borte fra Kompagniet, men laa med det uden for Hamburg³⁾. Tidligere havde Christen Brun opholdt sig i København, og 1663 stævnedes han, der da var ugift og boede i Nibe, af Niels Mikkelsen, Borger i København, til Indløsning af et Gældsbevis paa 36 Slettedaler samt Renter, som han 1654 havde udstedt til velagtede Christian Frederiksen barnefødt i „Braderup i Holsten 1 Mil sønden for Tønder“, tjenende Jakob Nielsen i København som Kældersvend i Kælderen under Borgmester Find Nielsens Kælder. Chr. Frederiksen var blevet sin Hus-

1) Tgb. 1674, fol. 65 og 1676, fol. 91 b.

2) a. St. 1679, fol. 172.

3) a. St. 1667 ^{26/10}

bond en Del Penge skyldig, hvilke hans Forlovere, bl. a. Niels Mikkelsen, havde betalt, og til Gengæld havde de saa faaet Fordringen paa Chr. Brun. Denne gjorde gældende, at Brevet var udstedt i hans umyndige Aar og kun „udi et Skin udi Pestens Tid“, da han var syg og af sin gode Ven C. F. blev tilskyndet, at hvis han ved Døden skulde afgaa paa dette fremmede Sted, skulde C. F. som hans Kammerat og Medtjener befordre ham hæderligt til Jorden, og saa kunde han gennem Gældsbeviset faa Dækning for Omkostningerne af Chr. Bruns Fædreearv. Senere, da Chr. Brun blev rask igen, havde C. F. sagt, at Gælds brevet var bortkommet, og derfor udstedte han en Revers til Chr. Brun, at Gælds brevet var ugyldigt, men denne Revers var bortkommet, for Chr. Brun „udi denne besværlige Fejdetid“, og han blev saa dømt til at betale¹⁾. Efter i en Del Aar at have boet i Nibe, hvor han vist drev Forretning med Sild, blev han o. 1670 Herredsskriver i Hornum Herred²⁾; han fik for Betaling af 100 Slettedaler den tidligere Skriver, Mikkell Pedersen Gjelstrup, til at overlade sig Embedet og laante hertil Pengene af sin Svoger, Hr. Niels Pedersen i Nibe³⁾. Han synes iøvrigt at have haft økonomiske Vanskeligheder, og låante bl. a. ofte Penge og andet af Johan Clausen, Foged paa Pandum (1687) senere i Tyrestrup og Herredsfoged i Hornum H.⁴⁾. Som Herredsskriver boede han ogsaa i Nibe. Han var gift med Johanne Christensdatter Resen, der først var gift med Christen Lauridsen Gjød i Nibe, med hvem hun havde Sønnen Christen Christensen Gjød i Nibe (gift 1692 med Johanne Jensdatter, med hvem han havde et

1) Tgb. 1663, fol. 61.

2) a. St. 1670, fol. 27 b.

3) a. St. 1672, fol. 55 f.

4) a. St. 1671, fol. 28.

Barn før Ægteskabet¹⁾). Hun var Datter af Christen Poulsen Resen, Præst i Vestervig, og Søster til Poul Resen i Tøttrupgaard i Thy, Herredsfoged i Hassing Herred (gift med Kirsten Jakobsdatter), Niels Resen, Præst i Ferring, samt vistnok til Pastor Niels Olufsens Hustru i Hillerslev²⁾ og til Maren Christensdatter, gift først med Hr. Laurids Resen og anden Gang med Hr. Niels Pedersen Aalborg, Sognepræst i Nibe.

Johanne Resen levede endnu 1683; hun var skrivekyndig og fik 1683 Afkald af sin Svigersøn, Jakob Byrgesøn i København, for den Arv, hans Hustru, Anne Katrine Christensdatter, kunde tilkomme efter sin Fader, Christen Andersen Skriver³⁾).

Efter Brun blev Peder Lauridsen Stub udnævnt til Birkeskriver 3. Decbr. 1679 og blev tillige Ting-skriver i Hornum Herred, ligesom han ved den store Jurisdiktionsomlægning 26. November 1687 blev Skriver i Fleskum Herred, Storevorde, Norholm og Mov Birker. Han havde en lang Embedsvirksomhed, idet han først afgik 15. Maj 1734, efter at Birkeskriverembedet i Nibe 12. Oktober 1731 var blevet sammenlagt med Herredsskriveriet i Hornum og Fleskum Herreder til ét Embede. Stub døde i Nibe 1735, Skifte efter ham afholdtes 25. November s. A. I Krigsstyrtaksationen 1714 siges, at hans Tilstand var ringe og ligeledes i Taksationen 1717, men i Brandstyr til København 1729 takseres han ret højt, saa hans Tilstand maa have forbedret sig. Efter 28. Decbr. 1680 at have faaet kongelig Bevilling til Vielsen uden Troløvelse og Lysning, ægtede han Mette Eriksdatter Klit, Enke efter Laurs Christensen Mork i Nibe og Datter af Handelsmand i Nibe, Erik Sørensen

1) Nibe Tgb. 1692 fol. 19 b.

2) a. St. 1666. fol. 143 og 157 samt 1672, fol. 51 b og 55.

3) a. St. 1683, fol. 162 b.

Klit og Kirsten Nielsdatter. Stub havde ingen Børn, men hans Hustru havde 3 Børn af 1. Ægteskab¹⁾.

Med Hensyn til Stubs Familieforhold skal her anføres, at hans Morfader var:

Peder Stub i Nibe, død før 1632²⁾, der havde 2 Døtre (muligvis flere Børn):

1. *Maren Stub*, gift
  - I med Mads Andersen i Nibe
  - II med Christen Laursen i Nibe, f. o. 1608, levede 1698. (Tgb. 1698, fol. 150 b)

<i>Anna Madsdatter Stub</i>	<i>Peder Christensen Stub</i>	<i>Laurs Christensen Stub</i>	<i>Else Christensdatter Stub</i>	<i>Maren Stub</i>
† i Amsterdam 1681.	Skomager i Nibe 1694.	i Nibe 1681 (Tgb. 1681 fol. 82).	tjente 1683 i Kbh. (Tgb. 1683 fol. 153)	i Nibe. Skifte 1728 6 Børn.

2. *Anne Stub*, død 1704³⁾, gift med Laurs . . . . i Nibe.

<i>Jørgen Stub</i> , død før 1735. Børn:	<i>Peder Stub</i> , Tingskriver, se ovenfor.	<i>Anne Stub</i> , levede 1735, gift med Anders Feddersen i Nibe, død ca. 1691.	<i>Else Stub</i> , gift med Christoffer Sørensen i Nibe, død før 1710. Hun flyttede 1717 til Viborg, og døde før 1735. Børn:
1. Helene Bolette Stub, 1735 og 1741 i Kbh., gift med Svend Thorsen Müller,			1. Søren Christoffersen paa Restrup.
2. Anna Elisabeth Stub, gift I . . . Rømer,			2. Karen, gift med Pastor Bernt Rosenmeyer Mulvad i Brøndum-Hvidbjerg.
II Peder Jensen Holm i Fly.			

1) Tgb. 1680, fol. 69 b.

2) a. St. 7. Januar 1632.

3) a. St. 1704, fol. 42,

ARRESTLOKALE, ARRESTFORVARERE, GALGE,
GABESTOK, RETSSAGER m. m.

Samtidigt med, at Tingstokkene 1672 blev fornyet, blev der vist lavet et Arrestlokale i Nibe; det hedder nemlig i Synsvidnet angaaende Tinget:

„Og eftersom megen Urolighed Nat og Dag i Nibe By med Hujen og Skrigen og andre Voldsfortægt øves i Menigheden, og med Tyveri og Røveri øves tit og ofte, formedelst ingen Varetægt og Gemme i Menigheden findes, hvor saadanne Ufredsmennesker kan forvares indtil Lov og Ret haver haft sin Gænge, da er af Menigheden samtykt og bevilget et Blokhuse med trende Rum maa opbygges og hensættes ved Kirkemuren, hvor Slyngborig stod tilforn, hvilket Menigheden i Nibe sagde sig at ville bekoste med sin tilborlige Tilbehøring og holde vedlige til Menighedens Bedste, Fred og Rolighed dermed at stifte, Lov og Ret haandhæve og forsvare“. Huset skulde være færdigt inden 6 Uger og Bekostningen paalignes Beboerne¹⁾.

1707 var der Arrestlokale i Tinghuset, og „Byens Tjener“ var Arrestforvarer²⁾; men han var nylig ansat, thi det foregaaende Aar, da Birkefogden havde taget Tingsvidne angaaende en hel Del Personer, som han ikke havde kunnet faa Bøder og Sagefald³⁾ af — mest Lejemaalsbøder — fordi de var bortløbne, hedder det, at Nibe havde „ingen Bysvend, som slige løse Folk eller andre kunde hægte eller i Fængsel sætte“. ⁴⁾

Dog havde der en halv Snes Aar før været en Bysvend i Nibe; han skulde tillige være Vægter, hvad han vel ogsaa nok kunde overkomme, og han skulde efter de bedste Bymænds Ligning, stadfæstet 25. Septbr. 1697

1) Tgb. 1672, fol. 89 b f.

2) Tgb. 1707, fol. 13 b.

3) Oprindelig tog Proprietærerne disse Afgifter — Herligheden — først efter Rentekammerets Ordre 1680 kom de til Statskassen.

4) Tgb. 1706, fol. 272 b.

af Stiftamtmanden, halvaarligt nyde fra 1—8 Skilling af hver Husstand. Han viste sig imidlertid efterladende, hvorfor en Del af Beboerne ikke vilde lønne ham fuldtud, og derfor stævnedes han dem. Til deres Beskyldning for, at han ikke forrettede den pligtige Vægtertjeneste, svarede han, at han nok vilde være Vægter, naar der blev ansat én til, men ene kunde han ikke forestaa Bestillingen¹).

20. Novbr. 1697 dømtes en Kvinde for Tyveri begaaet første Gang til at miste sin Hud; men da hun var fremmelig frugtsommelig, omsattes Straffen til „Gabestokken at staa udi 3 Dage, 3 Timer om Dagen og derefter forvises Byen.“

7 Maj 1698 fremstilledes for Retten Kirsten Pedersen, som for sine usømmelige Gerninger var blevet arresteret, og Birkefogden tilspurgte Byens Tjener, Laurs Nielsen, om han ikke for to Dage siden havde faaet Fogdens Ordre til at tage nævnte Kvinde af „Byens Gemme“ og i sit eget Hus indtil videre, hvilket Bysvenden indrømmede; men Kirsten havde ikke villet samtykke deri. Kirsten havde blandt andet hjulpet Præstens Datter med at sælge forskellige Ting for at skaffe Penge til Drik (se Præsten Laurids Kras), og Præstekonen havde derfor begæret hende sat i Gabestokken; endvidere havde hun i Smug solgt Varer for andre og stjaalet nogle Fødevarer. Da den bestjaalne Kvinde ikke mødte i Retten og langt mindre forsorgede Tyven i Arresten, blev Kirsten løsladt uden Dom.

1699 straffes en anden Kvinde for Tyveri; hun havde stjaalet baglæns „saasom hun dermed sagde, at ingen kunde gøre hende Skade“, men Tyveriet blev desuagtet opdaget²).

1) Tgb. 1698, fol. 147 b.

2) Tgb. 1699, fol. 251.

Samme Aar sattes Maren Eriksdatter i Byens Fængsel; hun var født i Aarhus og var flere Gange straffet for Tyveri; for 5 Aar siden var hun bleven grebet for Tyveri i Nibe og blev da stenet fra Byen og Byen forvist. Dommeren og 8 Meddomsmænd afsagde nu den Dom, at hun af Mestermanden skulde stryges til Kagen med 3 Ris og 3 Slag af hvert Ris, endvidere skulde hun brændes med Tyvsmærke i Panden og være Byen og Himmersyssel forvist for bestandig. Eksekutionen 9 Daler samt Processens Omkostninger betaltes af Nibe By efter Vedtægterne, „saasom Tyven intet havde at betale med“; Tyvekosterne leveredes tilbage til de bestjaalne¹⁾.

Ligeledes domtes 1699 en kvindelig Tyv til at stryges til Kagen af Mestermanden med 3 Ris, 4 Slag af hvert, samt til at brændes med Tyvsmærke i Panden og forvises fra Himmersyssel; en 16aars Pige, der var bleven forført til at hjælpe hende, domtes til at miste sin Hud og være Byen forvist, og en Hælerske burde at have haft Tyvsmærket, men paa Grund af høj Alder og Vankundighed slap hun med 3 Dage at staa i Gabestokken, 3 Timer hver Gang, samt være Byen og Hornum Herred forvist²⁾.

GALGEN.

I en saa lille Jurisdiktion som Nibe Birk var der selvfølgelig ikke ofte Anvendelse for en Galge, og Byen synes da heller ikke at have haft nogen saadan af mere varig Art før 1667, i hvert Fald findes der ikke i de ældre Tingbøger Antydninger af Tilstedeværelsen af en Galge. Men 1667 skete den Forandring i dette Forhold.

1) Tgb. 1699 fol. 215.

2) Tgb. 1699 fol. 251 b.

En Kvinde, Maren Christensdatter, barnefødt i On-sild, stjal 30 Alen Lærred fra Jens Jensen Gaaser i Nibe, en Søndag medens Folk var i Kirke, og hun bekendte, at gamle Ole Olsen Hornsgaards Søn, unge Ole Olesen, havde været med til at stjæle det, idet han tog imod Lærredet uden for Plankeværket, efter at hun havde hentet det af Bleggen inde i Haven¹). Dernæst bekendte hun, at gamle Ole Hornsgaard havde overtalt hende til at begaa Tyveriet, og han havde bedt sin Søn Hans om at gaa med hende, og Hans var ogsaa gaaet med om Aftenen, før Tyveriet fandt Sted, for at losne en Fjæl i Plankeværket; men saa blev det ikke til mere den Aften. Ole Hornsgaard og hans Sønner havde ligeledes prøvet at overtale Mikkell Snaphager og hans Hustru, Johanne Sørensdatter, til at være med i Tyveriet mod at faa Part i Lærredet; Mikkell vilde dog ikke indlade sig herpaa, da han var bange for Opdagelse, hvorimod hans Kone var Medvider. Maren Christensdatter boede hos Mikkels, og om Søndagen, da Kirkeklokken ringede sammen, kom gamle Ole Hornsgaard derind og sagde, at nu skulde hun og hans Søn Ole stjæle Lærredet, medens han selv gik i Kirke, og saa kom den unge Ole og hentede hende, hvorefter Tyveriet fandt Sted. De bar saa Lærredet ind til gamle Ole, hvor der ikke var andre tilstede end hans syge Hustru, som døde Natten derefter. Den dødssyge Kone havde dog saa meget Omløb i Hovedet, at hun, da hun saa Lærredet, sagde: „Stop det i Kjelden (Brønden), stop det i Kjelden!“

Straks, da Jens Gaaser kom fra Kirken, savnede han Lærredet og fik Birkefogden med sig for at ransage efter det; de havde vel Mistanke til Maren, og hun gik da ogsaa straks til Bekendelse, hvorpaa den bestjaalne

1) Nibe Tgb. 1667, fol. 66.

fik Lærredet igen. Maren, der blev arresteret hos Jens Gaaser, sagde, at hun ikke tidligere havde stjaalet, men Ole Hornsgaard og hans Sønner havde en Gang villet have haft hende med til at stjæle Flæsk fra en Mand i Nibe, hvilket dog ikke blev til noget.

Jens Gaaser gjorde Paastand paa, at Maren dømtes fra Livet, og hendes Krop at henlægges „udi Høe och Hedenjord“. Amtsskriver Mogens Willumsen spurgte saa Maren om, hvorledes hendes Tilstand var, og hun fortalte da, at hun havde faaet et uægte Barn med Borial Pedersen i Østerbølle og nu var besvangret ved Klemen Frigast under Militzen. Endvidere berettede hun, at hun havde gaaet (strefjet) med sin Faster siden Kyndelmisse. Amtsskriveren mente, at hun for sin Forseelse burde slippe med at blive kagstrøget og betegnet med Tyvsmærke (hendes højre Øre afskæres) samt forvist Stiftet, og denne Anskuelse tiltraadtes i Dommen.

Under Retsforhandlingen oplyste Vidner, at Ole Hornsgaard og hans Sønner, samt Mikkel Snaphager og Kone var almindeligt berygtede for at stjæle.

Hans Olsen Hornsgaard havde ogsaa solgt et Bundgarn, som han havde stjaalet fra Mikkel Pedersen, Herredsskriver i Hornum Herred¹⁾, og havde for at slippe for videre Tiltale forpligtet sig under sit Livs Fortabelse til at rømme Birket og Hornum Herred; men nu, da Sagen med Lærredet kom op, gjordes der Paastand om, at han dømtes til Galge og Gren. Ved dette Tyveri havde Mikkel Snaphager og Bertel Skræder assisteret; Garnet var blevet solgt til Jens Madsen Mørch, der ikke kunde være uvidende om, at det var stjaalet, eftersom han tog imod det ved Midnætstide og kun betalte det med $\frac{1}{3}$ af Værdien, nemlig 5 Daler, skønt Tyvene forlangte 10. Endvidere havde Hans Hornsgaard, Mikkel

1) Nibe Tgb. 1667, fol 80 b.

og Bertel stjaalet Tjære m. m. fra Jens Gaaser og Clemen Weidemann, Købmænd i Nibe.

Hans blev saa dømt til Galgen af Birkefogden og 8 udtagne Mænd, hvoriblandt Simon og Clemen Christoffersen Weidemann.

2. Maj 1667 indstævnes Størstedelen af Nibe Beboere af Knud Jakobsen Sommer for deres resterende Penge til en Galge, hvilken Knud Sommer havde bekostet til Byens Hverv og Bedste. Udgiften var: Penge for Sten og Tømmer $10\frac{1}{2}$ Dlr., Vognleje at føre det til Tømmermanden $\frac{1}{2}$ Dlr., 2 Kander Øl til dem, som læssede det store Fodtræ paa og af, 12 Skill.; Tømmermanden for Galgen at hugge 5 Dlr.; Vægtpenge for Vagt over Fangen og Byen 1 Dlr.; Opkrævning af Penge til Galgeskatten, Øl og Tobak til Opkræverne og Ligningsmændene — — — ialt 18 Daler 1 Mk. 6 Sk.¹⁾.

I Dommen udtales, at eftersom Knud Sommer havde gjort Udlæg „til Galgens Bekostning uden for Nibe, som er en Rettersted for ganske Nibe By og Birk, som er ikke mere, end en anden derfor kan være fri for at lade bekoste, eftersom ingen kan sige sig fri for Tyven og efter Loven at lade over hannem rette* — — — burde de indstævnte betale inden 15 Dage.

Hans Hornsgaard blev saa hængt²⁾ og Ole Hornsgaard (antagelig den yngre) lod sig hverve og kom til Fredericia; en tredje Broder var vist Kjeld Olsen Hornsgaard i Nibe, der $\frac{31}{8}$ fik Tingsvidne af 24 Beboere i Nibe, at baade han og hans Hustru og Born var skikkelige Folk. Et lignende Vidne (Sognevidne) havde han forøvrigt faaet i Bøvling Kirke $\frac{23}{7}$ 1644, udstedt af Sognepræsten Hr. Niels Bore og 12 Dannemænd.

Men den hængte Hans vedblev længe at „spøge“;

1) Nibe Tgb. 1667, fol. 94 b.

2) Nibe Tgb. 1667, fol. 190 ff. 239.

endnu 1696 sagde en Mand til en Kvinde i fornærmelig Hensigt: „Kendte I ikke Hans, der hængte hist oppe?“ og i retfærdig Harme besvarede den adspurgte det næsvise Spørgsmaal med Prygl¹⁾.

OVERFALD PAA ØVRIGHEDEN.

(Nibe Tgb. 1651, fol. 71 b, 91 a, 93 ff. og 1653, fol. 54).

Torsdag 3. Juli 1651 blev der taget Syn over Ridefogden til Aalborghus, Laurids Pedersen, Raadmand i Aalborg, i Birkefogden Ingvar Mikkelsens Hus i Nibe, og da befandtes han at have følgende Saar: 1) Over højre Øje, paa Siden af Hovedet, under Haaret et blodigt Saarmaal saa bredt, som et stort 2 Skillings Stykke. 2) Over venstre Øje et blodrødt Slag i Panden. 3) Paa venstre Øre et blodigt Saarmaal, og Blodet var løbet ned ad hans Krave og Klæder. 4) Et stort ophovnet Slag paa højre Side af Hovedet, hvilket var sprukket korsvis. 5-6-7) Tre blaa Slag uden paa hans venstre Ben. 8-9-10) Tre blodige Saar paa hans venstre Haand. 11) Et blodigt Slag ovenfor højre Arms Haandlede. 12-13) To lange rødblaa Slag neden for højre Albue. Endvidere var hans Klæder tilsmudsede.

Laurids Pedersen stod 5. Juli paa Tinget og beskyldte Simon Rasmussen Normand for Skaden.

Simon Rasmussen Normand, der var gift med Maren v. Ginckel, Datter af Raadmand i Aalborg, Herman von Ginckel († 1605) og Enke efter Købmændene Poul Knudsen og Niels Jakobsen Ovid i Aalborg († o. 1650) var fra Kongälf, hvor han havde været Raadmand, og var Købmand og Salter i Nibe. Han havde nævnt 3. Juli budt Laurids Pedersen ind til sig, hvor tillige var tilstede Christen Mortensen i Svenstrup, Aalborghus' Delefoged i Hornum Herred, Ingvar Mikkelsen, Birkefoged i Nibe, og Hans Nielsen, Delefoged i Nibe, altsaa hele den lokale Øvrighed, der var samlet i Anledning af, at der var drevet en Del slaet Græs i Land ved Nibe under

1) Tgb. 1696, fol. 20 b, 25, 30.

en Storm. Da de havde siddet der en Timestid, gav Simon Normand sig til at prygle sin Hustru meget utilbørligen, og saa rejste Christen Mortensen og skilte Simon og Hustruen fra hinanden, og de øvrige rejste sig ogsaa for at ville gaa, og da sagde Laurids Pedersen til Simon: „Hvi slaar og handler I saa med Eders Hustru, den gode Dannekvinde, hun gør Eder intet imod, hun er født og kommen af gode, ærlige Folk og haver ogsaa haft gode ærlige Mænd tilforn, I gør hende Uret“. Hertil svarede Simon Normand, der havde sat sig ved Bordet uden for Laurids Pedersen, saa denne, der var ubevæbnet, ikke kunde komme ud: „Jeg skal ogsaa slaa Dig, Din Skælm, der skal fare Djævelen i Dit Hjerter“. Saa lagde Christen Mortensen 12 Skilling paa Bordet for det fortærede Øl — og gik ud, men straks efter kom Hans Nielsen og Ingvar Mikkelsen ud og bad ham komme ind igen og redde Laurids Pedersen, som Simon „Norge-mand“ var ved at myrde. Da de atter kom ind, havde Simon slaaet Laurids Pedersen til Gulvet og stod og stødte og sparkede ham og handlede ganske skælmvis og ilde med ham. Christen Mortensen løb saa til og sagde, at Simon skulde skamme sig og ikke saaledes slaa Lænsmandens Folk, hvortil den vrede Normand svarede: „Du skal, Din Skælm, have det, vilt Du ikke unde hannem det“, men saa satte Christen Mortensen ham ud ad Døren. Ridefogden laa bevistløs paa Gulvet, og Blodet løb ned ad hans Hoved; Chr. Mortensen bad derfor Hans Nielsen om at hente nogle Dannemænd, der kunde se, hvorledes Laurids Pedersen var medhandlet, og imedens blev Christen og Ingvar i Stuen.

Imidlertid holdt Simon Normand „meget ilde Hus derinde, som (om) han havde været slet vild og besat med den onde Aand, baade oppe og nede, ude og inde i Huset med hans Hustru og andre, som kom hannem for, (baade) med Støden, Sparken, Hug og Slag, baade med hans Hænder, Knæ og Fødder, saa det var en Skam og Ynk at høre og se derpaa, og ingen kunde stille hannem, men (han) for afsted, som en grum Løve og Bæst“. I det samme kom han igen med Magt og Gevalt til Christen Mortensen og Ingvar Mikkelsen og truede dem paa Livet med en dragen Degen, som han tog ned fra Bjæl-

ken. Christen Mortensen tog dog Vaabnet fra ham og gav det til hans Hustru; men saa greb Simon sin Kniv, og Ingvar Mikkelsen flygtede. Christen Mortensen holdt endnu Stand nogen Tid og opfordrede Simon til at holde inde, men Simon trængte ham ud med Kniven og gav sig derefter paa ny i Kast med Laurids Pedersen, der fremdeles laa paa Gulvet uden at røre sig. Han stødte og sparkede ham og sagde, at han skulde „skære hans Mund og Kæber op“. Saa skreg Simons Hustru op, og Simon vendte sig nu imod hende med Kniven i Haand, men fik i det samme Øje paa Christen Mortensen, der stod i Doren og faldt da an mod ham, og herved fik Laurids Pedersen, der nu var kommen til Bevidsthed, Lejlighed til at smutte bort, dog barhovedet og uden Spanskrør, Hansker og Haanddug, hvilke Genstande tilligemed de øvrige 3 Mænds Spanskrør, blev inde hos Simons. Imidlertid kom Hans Nielsen tilbage med en Del Mænd, og de tog saa fat paa den rasende Mand.

Det er maaske dog tvivlsomt, at Tildragelsen helt er foregaaet, som Ridefogden og hans Parti har fremstillet den, thi $\frac{2}{8}$ fører Simon Rasmussen Vidner (3 Kvinder), der havde set, at Christen Mortensen stod i Simon Rasmussens vestre Stue med en dragen Degen og udæskede Simon, og Simon forsøgte ogsaa at gøre gældende, at det var ham og hans Hustru, der var blevne pryglede af de andre, og han lod ogsaa opkræve Sandemænd til at sværge over de andre; men i første Instans gik Sagen ham dog imod. Senere kom den for Landstinget, hvor Udfaldet 14. Januar 1652 blev, at Laurids Pedersen, Ingvar Mikkelsen og Hans Nielsen frifandtes for Simons Tiltale, medens Poul Nielsen Greker, der var Slagter i Nibe og en berygtet Voldsmænd, blev dømt til at betale dem 4 Rdl. i Sagsomkostninger, fordi han havde voldsvoet dem.

ET GIFTMORD MED BAAREPRØVE I NIBE.

(Landstings Dombog B. 1618, fol. 189¹).

Paa Viborg Landsting fremkom 18. Juli 1618 Ridefogden til Aalborghus, Jakob Vognsen, paa Lænsmandens Vegne og begærede Dom over Jens Poulsen, Bødker i Nibe, som Sandemændene i Nibe havde svoret deres Tov over og anset for medskyldig i, at hans to Børn vare blevne forgivne.

En Lørdag Aften i Foraaret 1618 kom Jens Bødker ind og spurgte sin Husholderske, Kirsten Hansdatter, om de havde Grød, thi han var sulten. Det havde de ikke, og hun kogte derfor nogen, og da Grøden var kogt, spiste de otte Folk af den.

Søndag Morgen efter Prædiken tog Bødkeren igen af Grøden, kom Øl derpaa og varmede det i en Gryde, og medens det var over Ilden gik han ind til Jens Pedersen Skræders og hentede et Brød. Da han kom igen, stod en tysk Pige, Katrine Madsdatter af Greifswalde, som var i Huset hos ham, og rørte i Gryden, og han tog den saa af Ilden og spiste Grød, til han var mæt, hvorpaa han gav sine to smaa Dreng, Poul og Christen, Skeen, og de spiste saa det sidste, der var i Potten, hvorfor han maatte give sin tredje og større Dreng en ny Forsyning Grød.

Straks, da de to Smaadrenge havde spist, fik de Opkastninger og „brød dennem saa længe, til de døde“, og Bødkeren selv fik ogsaa ondt. Han sendte saa Bud ind til Naboerne for ikke selv at blive mistænkt for at have forgivet Børnene; men Folkene turde ikke gaa ind i hans Hus, da de var bange for, at det var smitsom Sygdom, og snart kom Rygtet op, at Børnene vare forgivne af ham og den tyske Pige.

Mandag d. 20. April blev der afholdt det legale Syn over Ligene, der var lagte i Kiste med Fødderne imod hinanden. Jens Poulsen aabnede selv Kisten i de 9 Synsmænds Overværelse og tog Ligene op og lagde dem paa et Klæde paa Jorden. Derpaa fremkom Ingvar Mikkelsen (Birkefogden) og bad den tilstedeværende Præst,

1) Jvf. Jydske Saml, 3, I, 14.

Hr. Laurids Mikkelsen, om at gøre Bøn til Gud, at han ved Tegn vilde give tilkende, om Jens Poulsen var skyldig i Børnenes Død eller ej. Hr. Laurids gjorde ogsaa saadan Bøn om Jertegn, hvorefter Jens Poulsen lagde sin Haand paa Ligene, men Synsmændene kunde ikke se eller fornemme noget som helst Tegn, og Bødkeren lagde saa Ligene i Kisten igen.

Denne saakaldte Baareprøve gav altsaa intet Bevis for Bødkerens Skyld; men imidlertid blev det oplyst, at Katrine fra Greifswalde, der var en af de tre slemme Skøger, som Jens Bødker holdt i sit Hus, havde bragt Rottekrudt i Huset en 14 Dages Tid i Forvejen, og da hun havde rørt i Grøden sidst, maatte det antages, at hun havde kommet Giften deri. Jens Bødker og Katrine blev saa ført fangne til Aalborg, hvor hun snart efter blev dømt til Døden og derefter henrettet, uden at det dog ses, at hun havde aflagt Tilstaaelse om Mordet, og Sandemændene i Nibe Birk svor 23. Maj deres Tov over Bødkeren og erklærede ham delagtig i Forbrydelsen. De mente bl. a., at det var et Indicium mod ham, at den ældste Dreng, som han kunde begynde at have Nytte af, ikke havde faaet af den samme Grød, som de to andre Dreng, men Landsdommerne fandt ikke Beviserne stærke nok ligeover for Bødkerens Benægtelse af at være Medvider, og han blev derfor frifundet.

EN FORNÆRMET PROKURATOR.

Christen Sørensen Ferslev, Byfoged i Aalborg, der tidligere havde været Prokurator og i mange Aar boet i Nøtten i Ferslev Sogn, førte 1655 en Sag ved Nibe Birketing for en af Byens Grundejere, Herman Hanne i Odense¹⁾. Under denne Procedure blev han fornærmet paa Øvrigheden i Nibe og stævnedes 1. Decbr. 1665 Birkefogden Ingvar Mikkelsen, Birkeskriveren Christen Jensen samt Jens Christensen i Nibe, fordi de i en Dom havde kaldt ham Prokurator, hvad andre Folk dog ogsaa kaldte ham, fordi han var Prokurator, før han blev Byfoged. Ferslev

¹⁾ Tgb. 1655, fol. 134 b.

tilspurgte ogsaa Jens Christensen, hvorfor han havde kaldt Aalborg By for en Stad, „og lod hende (∴: Byen) ikke blive ved det forrige, som kongelige Potentater og Fyrster havde kaldt hende med andre adelige Lænsmand“, nemlig By; men Jens mente, at „fordi hun haver Stadsret og Privilegier“, er hun en Stad, og — nu kommer Humlen . . . — derfor havde de ogsaa kaldt Ferslev for Stadsfoged og ikke for Byfoged. De indstævnte gør gældende, at Byfogder jo ikke maatte drive Prokuratorvirksomhed; men denne Bestemmelse kunde dog ikke komme til Anvendelse her, da det jo var ved et fremmed Ting.

EN RØMNINGSSAG.

(Nibe Tgb. 1663, fol. 162 b. ff.)

10. Novbr. 1663 lod Oberst Hans Friis til Klausholm tiltale Laurids Jensen Gaaser, barnefødt i Horsens i Vendsyssel og nu opholdende sig i Nibe hos hans Broder, Jens Jensen Gaaser, fordi han var „udrisset“ fra sit Regiment straks efter den fynske Træfning, og Obersten mente derfor, at han efter Krigsartiklerne burde lide Straf paa Ære og Liv, med mindre han kunde fremvise rigtig Pas og Afsked fra sin Ritmester.

Af Sagen ses, at Oberst Friis havde haft Tiltale til Ritmester Anthoni Medicke¹⁾, residerende i Aalborg, som 1662 $17/3$ paa Aalborg Byting fik Tingsvidne af Laurids Vendsyssel, barnefødt i Horsens og nu tilholdendes udi Nibe, Hans Lauridsen, barnefødt i Horsens og nu tilholdende i V. Hassing, Jens Andersen Bødker, barnefødt i Horsens og nu tjenende der, hvilke vidnede, at de havde tjent under Ritmester Tage Krabbes Kompagni og stod under Ritmester Anthoni Medickes Kommando, idet han da var deres Løjtnant, og de var med udi den fynske Træfning, og da i Træfningen saavel som tilforn førte Anthoni Medicke Kompagniet til og fra Fjenden som en ærlig Cavalier, fægtede imod Fjenden, som en tapper Soldat egner og bør, indtil paa den sidste

1) Vist den senere Bartskeerer af samme Navn i Aalborg.

Mand, saa ingen med Sandhed skal kunne sige andet om ham.

Efter Træfningen munderede Anthoni Medicke dem paany med Heste, Sadler, Pistoler, Karabiner og Klæder, og de skulde ride under det Kompagni, som Oberst Hans Friis havde kapituleret med Anthoni Medicke om; men siden tog Obersten Anthoni Medicke i Arrest, tog Folkene fra ham og satte dem under Ritmester Strells Kompagni. Peder Jensen, barnefødt i Lindholm og nu tjenende Morten Christoffersen i N. Sundby, og Laurids Andersen, barnefødt i Vadum, nu tjenende Laurids Nielsen i Nørhalne, vidnede, at de efter den fynske Træfning blev hvervede af Anthoni Medicke og blev munderede af ham; men ved St. Valborgstid 1660, da Obersten tog Ritmesteren i Arrest, blev de ligeledes stukket i Strells Kompagni; det var nogle Dage efter velb. Frantz Rantzaus Bryllup.

Oberst Friis havde ikke givet Anthoni Medicke Kvarter paa hans Kompagni og ikke heller stillede han ham andre Folk for til hans Kompagni end dem, han selv havde hvervet, hvilke han alle tog fra ham. Oberst Friis gjorde gældende, at da Laurids Jensen havde været en edsvoren Rytter under hans Regiment og under Tage Krabbes Kompagni — han stod opført paa Tage Krabbes Rulle af 23. Novbr. 1659 — men nu stod anført i Rullen som en Udritzer og Overløber (sammen med 7 andre), idet han havde ladet sig antage som Rytter af Anthoni Medicke uden at have faaet Afskeds pas fra sit Kompagni, burde han efter Krigsartiklerne lide paa Ære og Liv, som andre saadanne Skælmer, der satte sine Overofficerer Voksnaeser paa.

Laurids Jensen mødte paa Nibe Birketing og svarede, at Obersten beskyldte dem for Uret; thi han havde ikke været en svoren Rytter under Tage Krabbes Kompagni, men havde kun været i dette Kompagni som Anthoni Medickes Livknægt, og som saadan havde han faaet sit Afskeds pas af A. M. og dertil hans Anbefaling, hvorpaa han havde ladet sig hverve til at være svoren Rytter under det nye Kompagni, som A. M. var ved at oprette efter Overenskomst med Oberst Friis; men eftersom det ikke blev oprettet, blev han understukket under

Ritmester Strells Kompagni, og da Oberst Friis' Regiment blev afdanket, kom han under Gyldenløves, hvor han redelig tjente, og hvorfra han havde rigtigt Afskeds-pas. Laurids fremlagde derpaa sit Afskeds-pas (paa Tysk) fra Anthoni Medicke, dat. Aalborg $14/3$ 1660, og endvidere Afskeds-pas (paa Tysk) fra Oberstløjtnant Friederich Heinrich Holstein under Gyldenløves Regiment, dat. Odense $16/3$ 1661, hvilket var læst paa Viborg Lands-ting $14/1$ 1663.

Birkefogden har ikke rigtig vidst, hvorledes han skulde dømme i denne Sag; først kendte han Laurids Jensen fri for Oberstens Tiltale; men dernæst udtalte han, at eftersom Sagen er Militsen angaaende, men ikke er forfulgt ved den militære Ret, og den desuden angik Ære og Liv, vidste han ikke i Sagen at kende, men henviste den til Landsdommerne.

EN DEMONSTRATION MOD PIGEMALKNING.

(Nibe Tgb. 1663, fol. 93).

1663 $13/7$ tiltalte den kongelige Delefoged til Aalborg-hus paa Lænsmandens Vegne 25 Piger i Nibe, fordi de ikke efter Lænsmandens Ordre havde givet Møde i Nibe Kirke den 24. April for sammen med andre Dannemænds Børn at lade sig malke af Jordemoder og Dannekvinder, men derudi havde ladet sig befinde modvillige. Anledningen til denne Malkning var, at et spædt Barnelig var blevet fundet Skærtorsdag i Vokslev Aa, og Lænsmanden havde givet Ordre til, at 2 Jordemødre og 4 andre Kvinder i saavel Vokslev som Nibe Sogne skulde besigtige alle ugifte Kvinder der, paa det ingen uskyldig skulde blive mistænkt, men den skyldige muligt kunde blive opdaget og tilbørligt straffet. I Fald der var Mistanke mod nogen, og Vedkommende ikke vilde bekende, skulde hun føres til Liget og med Haanden paa det aflægge Ed paa sin Uskyld. Med denne Efterforskning skulde Hr. Niels Pedersen i Nibe være behjælpelig.

Af de mistænkte Piger fremlagde én Erklæring fra Hr. Gabriel Christoffersen i Blære, at hun var en ærlig og gudfrygtig Pige, en anden beviste med Præsteattest,

at hun var rejst til København, 3 Uger før Barnet blev fundet; de øvrige udeblev fra Retsmødet og dømtes for deres Modvillighed og Udeblivelse til at „stande til Rette som vedbør“, med mindre de kunde ordne Sagen med Øvrigheden (Lænsmanden).

Ovenstaaende Sag maa ses paa Baggrund af de Foranstaltninger, som Christian III ved et aabent Brev til en Række større Købstæder traf 1555 vedrørende „Piger, der lader dem beligge og bliver sygelige, og en Part omkomme Børnene eller hemmelig lægge dem for Kirkedørene“. For at hindre dette, paabydes det Magistraterne, at de 2 Gange aarlig lod nogle Borgerkoner undersøge, om Tjenestepiger eller andre ugifte Kvinder redede til Barsel. I Aalborg praktiseredes dette Tilsyn med ugifte Kvinder saaledes i Frederik II.s Tid, at Byens Piger 2 Gange aarligt sognevis blev kaldt op paa Raadhuset, hvor der foretoges en „Prøvemalkning“; den var vel næppe obligatorisk for alle ugifte Kvinder i forplantningsdygtig Alder, men antagelig kun for socialt lavtstillede Kvinder. Af Aalborg Kæmnerregnskab ses, at Borgerkonerne havde en lille Fællesspising paa Byens Regning „den Tid, Pigerne blev malkede“.

ET SKUDSMAAL.

Delefogden til Aalborghus, Christen Mortensen i Svenstrup, tog 1. Juni 1633 Tingsvidne ved Nibe Birketing angaaende Laurids Madsen, barnefødt i Nibe.

Birkefogden Søren Pedersen vidnede, at han havde kendt Laurids i mange Aar, og han havde altid gaaet fra By til By og tryglet, og der havde fulgt ham et ondt Rygte for Tyveri og „andet Spøgeri“, hvilket 14 Mænd bekræftede.

Endvidere vidnes, at for nogle Aar siden var Laurids „sat“ (o: anholdt) i Nibe for Tyveri af Flæsk og andet Fætølje fra en Kvinde i Vokslev; men da Natten kom, og de, som skulde tage Vare paa Tyvene, faldt i Søvn, kom de begge bort med Jernene og rømte. Søren Vognsen¹⁾ i Langdal vidnede, at for nogle Aar siden

1) Vist af Familien Gjed fra Veggergaarde Formodentlig Søn af Vogn Jensen i Veggergaarde 1631.

tjente Laurids Madsen hos hans Fader i Veggergaarde og vogtede deres Fæ; da blev en Kalv syg ude i Marken, og de mistænkte Laurids for at have slaæet den, hvilket han benægtede. Da de imidlertid fastholdt Beskyldningen, sagde Laurids: „For de Ord, I sige mig til, skal jeg love Eder, I intet skal baade deraf (∴ ikke faa Gavn deraf), I skal miste Halvparten af Eders Fæ, det I have igen, nu i dette Aar“, og Søren Vognsen vidnede, at de mistede saa godt som alt deres Fæ samme Aar; men Laurids var straks efter at have udtalt Truslen rømt af Gaarde.

UVELKOMNE NYBYGGERE.

Ridefogden til Aalborghus stævnedes 19. Juni 1658 Anders Nielsen Rørbæk, kaldt Anders Kræmmer, i Nibe samt hans Hustru Karen Christensdatter, fordi de havde fordristet sig til at nedsætte sig paa Kongens Stavn i Nibe uden at fremvise Pas om, hvorfra de var komne, thi de befandtes at være berygtede Folk, som ingen burde huse og hæle, men som burde straffes som berygtede Folk og Løsgængere. I Retten fremlagdes Udtog af et Tingsvidne af Læsø Birketing 5. December 1656, i Følge hvilket Anders Kræmmers Hustru, da boende paa Bakken paa Læsø, tilligemed flere var beskyldt for Trolddom af Niels Nielsen, som var bleven henrettet for sine Misgerninger. Niels Nielsen havde bekendt, at Karen Christendatters „Dreng“ (∴ tjenende Djævel) hed Holtspring. Udtoget af Tingsvidnet var dateret 4. Juni 1658, altsaa erhvervet i Anledning af Sagen i Nibe, og det var underskrevet af Viborg Kapitels Foged paa Læsø, Erik Pedersen. Anders Kræmmer begærede Udsættelse for at kunne afkræfte Beskyldningen, og 31. Juli fremlagde han et 24 Mands Vidne af Ravnkilde Kirke, dat. 16. Novbr. 1651, at Udstederne ikke vidste andet end godt at sige om ham, og ligeledes fremlagde han et 24 Mands Vidne af Læsø, dat. 7. Januar 1654 — han havde da boet der 3—4 Aar — at man heller ikke der vidste at beskyldte ham og hans Hustru for noget uærligt. Endelig fremlagde han en Landstingsdom af 17. Aug. 1653,

i Følge hvilken Beskyldningen for Trolddom var kendt magtesløs. Anders Rørbæk var dog maaske intet Dyds-menneske, thi 1665 stævnedes Birkefogden Knud Jensen Juel i Hals Fogedgaard ham til Indfrielse af en Obligation paa 14¹/₂ Daler, som Knud havde laant ham, da han 1647 havde saaret Thomas Nielsen fra Sundby og derfor var blevet sat i Fængsel paa Aalborghus; han skulde bruge Pengene for at slippe ud igen. Obligationen, der var medunderskrevet af Hr. Gregers David- sen, Præst i Hals, og Søren Nielsen Degn, Birkeskriver i Hals, var udstedt 27. April 1650. Anders fragik sin Underskrift, men blev desuagtet dømt¹⁾.

EN MORALIST.

Mads Guldsmed i Nibe tog 6. Juli 1639 Tingsvidne. Peder Christensen og Peder Lauridsen Skræder vidner, at sidste St. Hans Aften ved 11 Slet, da stod de ved Mads Guldsmeds Planke (Ϸ: Plankeværk) i Nibe og saa nogle Folk, der dansede i Mads' Gaard. Imidlertid kom Peder Klemmensen gaaende og var noget drukken, og han raabte til dem, som dansede: „Saa dansede I udi Fjor, og ligesaa danser I udi Aar; I skal faa Skam for Eders Dansen; det er Troldkvinders Art og Bestilling saadanne afskyelige Kunster som at danse“. Dertil svarede Mads Guldsmeds Hustru, Bodil Jensdatter, og sagde, at Peder løj som en Tyv. Yderligere vidnede Peder Lauridsen, at han sagde til Peder Klemmensen: „Lad dennem kvie (?) — de haver ikke andet at ro dennem ved“. Vidnerne havde ikke set nogen usømmelig Dans eller, at Bodil var med i samme Dans. Søren Jensen og Mikkel Nielsen vidnede, at de havde været med i Dan- sen, men de havde ikke hørt, at Peder skældte paa nogen, og de saa heller ikke noget uærligt i den Dans. Johanne Ovidsdatter vidnede, at hun var med i Mads Guldsmeds Gaard den nævnte Aften, og hun hørte, at Peder Klemmensen kaldte Bodil en Troldkvinde og dertil sagde, at det var ikke ærlige Kvinders Art at være oppe

¹⁾ Nibe Tgb. 1665, fol 89 b. og 125.

paa slig Tid om Aftenen, men Troldkvinders Art. Dertil havde Bodil svaret: „Bliv en Tyv, indtil du kan bevise mig noget uærligt paa“. Yderligere vidnede Johanne, at Peder slog Sten ind i Mads Guldsmeds Gaard og ramte hende i Ryggen, og siden gik han omkring Huset og slog ind ad den søndre Dør med en Sten. 2 Kvinder vidner ligeledes. Mads Nielsen, Foged paa Halkjær, under hvilket Gods Mads Guldsmed hørte, spurgte saa Peder Klemmensen, om han vidste noget uærligt at sige Mads Guldsmeds Hustru paa, men det vidste Peder ikke, han vilde ikke skyldte hende for Trolddom, og Mads Guldsmed begærede saa Peder tiltalt for Skældsord og Stenslag. 27. Juli kom Sagen for igen; af Forhandlingerne den Dag ses, at Peder den 6. Juli paa Tinget havde sagt noget i Retning af, at hvis han havde kaldt Bodil en Troldkvinde, var han ikke den første, der havde gjort det.

ET DRAB.

Niels Jensen Speger, Henrik Pedersen og Anders Christensen drog Aalevad Natten mellem 2. og 3. Aug. 1652, og Niels Speger kom da ud af Kaagen og druknede. Anne Nielsdatter i Nibe berettede 16. Juli 1653 paa Tinget, at hendes nu bortrømte Mand, Anders Christensen, var kommen i Trætte med Niels Speger om nogle Garn, og hendes Mand havde bekendt for hende, at han havde stødt Niels Speger ud af Baaden, og da Niels saa fik fat i Essingen paa Baaden, havde han slaaet hans Haand bort med en Aaretold. Da Anne blev tilspurgt, om hvorfor hendes Mand var rømt, havde hun svaret, at han havde sagt, at han „ikke kunde være i Nærværelse, for hans Samvittighed tvang hannem“. (Tgb. 1653, fol. 74).

EN ALIMENTATIONSSAG.

Thime Stygesen i Aastrup, tidligere Ridefoged til Vaar, avlede 1653 et Barn (født $\frac{3}{11}$) med Anne Pedersdatter i Nibe, der tjente i Gaard med ham paa Kyø. Barnet

hed Styge Thimesen, og Forældrene indgik Kontrakt om, at Faderen skulde betale 40 Slettedaler og en slagtet Stud til Moderen og lyse Sønnen i Kuld og Køn med de Ægtebørn, som han eventuelt senere maatte faa, ligesom denne Son skulde være arveberettiget efter Faderens Slægt. Endvidere skulde Thime Stygesen bekoste Drengens Skolegang. Til Gengæld frafaldt Anne Pedersdatter det Krav paa Ægteskab, som hun havde til Barnets Fader, saa han frit maatte ægte, hvem han vilde. Paa Tinget 19. Septbr. 1657 blev Barnet lyst i Kuld og Køn og Betalingen til Moderen erlagt.

ET BRYLLUP.

Søren Madsen, Ridefoged til Aalborg Slot, tog ^{23/1} 1641 Tingsvidne efter Landstingsstævning angaaende hvorledes Edel Lauridsdatter i Nibe skal have haft Spil og Leg for sig over Gaden paa sin Bryllupsdag saavel som Kimen, og Piger at have gaaet for hende (Brudepiger).

Christen Hansen Maller vidnede, at han saa, at Edel L. havde 2 Par Piger for sig, og han hørte ogsaa Trommen, men hvem det var for, vidste han ikke.

Mads Mørk vidnede ligeledes. Ingvar Mikkelsen vidnede, at det kimedede den Dag, Edel Lauridsdatter havde Bryllup, og da hun gik fra Kirke, saa han 2 smaa Piger gaa foran hende.

6 andre Vidner udsagde, at de hørte Kimen og Trommen; men de vidste ikke, om det var for hende eller ej, for det havde altid været Brug i Nibe om Julehøjtid, at det kimedede; de havde ogsaa set, at der gik nogle Smaapiger for Edel Lauridsdatter, da hun gik fra Kirke.

Edel Lauridsdatter og hendes Mand, Christen Nielsen i Nibe, var indstævnedede for Vidner at paahøre.

Tgb.
8/5 1641.

Edel Lauridsdatter og hendes Mand, Christen Nielsen, var indstævnedede for Leg og Spil, som de skal have haft for dennem til Kirke paa deres Bryllups-Højtidsdag ikke agtende, at Edel Lauridsdatter gik

paa „faldende Fode“ med forskrevne Christen Nielsen og derved forsaa sig mod kgl. Forordning. De indstævnte udeblev fra Retten, og Sagen opsattes 3 Uger.

Tgb.

¹⁹/₆ 1641.

Dom over Christen Nielsen og Edel Lauridsdatter for „Pragt og Forrend, de haver haft for dennem paa deres Bryllups-Højtid . . . .“

„Efterdi det er bevist, at Christen Nielsen og Edel Lauridsdatter have holdt Kimen og Spil for dennem paa deres Bryllups-Højtid til Kirken og fra, endog hun ikke sig kydskeligen som andre ærlige Brudemøer haver forholdet, men udi Løsagtigheds Begængelse forskrevne Personer deres Ægteskab at have begyndt og udi indtrædet og imod Forordningen at have brugt Pragt og Forrend til Kirken og fra, som forbyder saadanne Personer ingen Pragt at skal have eller tilstedes under deres 40 Marks Bøder; da, dersom Forordningen skal menes paa Landsbyerne, som ellers udi Købstæderne, da forskrevne Personer Christen Nielsen og Edel Lauridsdatter at have forbrudt for deres Forseelse til deres Herskab hver 40 Mark.

ET LIGSYN.

Tgb. ²/₁₁ 1650

Chr. Christensen Hedgaard, Mads Christensen Guld-smed, Jens Nielsen Hørtekarll (Hurtigkarl) og Mikke-Sørensen Glad i Nibe — — — Synsmænd efter Ridefogdens Befaling, havde med Hans Nielsen, kgl. Delefoged i Nibe, Ingver Mikkelsen, Birkefoged i Nibe, Christen Hansen Maller, Kirkeværge, Ib Sørensen og Christen Jensen, Birkeskriver, været paa en Skude liggende ved Nibe, hvilken Skibsfolkene berattede at høre hjemme i Hissingen i Thosland Sogn og Skipperens Navn Oluf Eriksen. Paa Skuden havde de set og synet en Danne-mand af Uddevalla ved Navn Søren Pedersen Brams, som der laa død i sin Køje paa en Seng. „Da haver de med al Flid først hannem set ved Ansigtet, hvor intet fandtes andet, end han jo laa dejlig og smuk, som et

Lig burde“. Derefter synede de nøje Hovedet og siden Kroppen og Lemmerne — fra hans Hoved til hans „Fodisse“, og de kunde ikke afhjemle Synet anderledes, „end den salig Mand jo er og skal være hastig her fra Verden henkaldet, og som andre kristne Mennesker kristeligen og vel at være straadød“.

EN BEGRAVELSE.

1664 døde i København Christen Nielsen, som boede ved Vokslev Led i Nibe, og han blev begravet paa Trefoldigheds Kirkegaard. Ved den derpaa følgende Registrering af hans Ejendom i Nibe, blev hans Hus vurderet til 30 Slettedaler og Løsøret til 4 $\frac{1}{2}$ Daler; men Boets Gæld var mellem 80 og 90 Daler, og hans Enke, Karen Madsdatter, indstævnedes derfor hans Moder, Anne Baardsdatter, og hendes Mand, Clemen Nielsen (samt deres Børn) i Sønderhede i Gjøttrup Sogn i Hanherred, for at de skulde vedgaa Arv og Gæld. Størsteparten af Gælden hidrørte fra Mandens Sygdom og Død i København; Regningen herover ser saaledes ud:

Tvende Dokter, der gik til hannem . . .	3	Dir.		
Bartskæren at lade (o: aarelade) hannem . . .	0	—	1 Mk.	8 Sk.
Adskilligt Drik paa Apotheket	4	—	—	—
For et Kammer, som han døde paa . . .	3	—	—	—
For Ligklædet og Bekostning	2	—	1 —	—
Der Liget blev lagt i Kisten	2	—	2 —	—
For Liget at tage ned af Kammeret . . .	—	—	2 —	—
For en Egekiste	9	—	—	—
For at bære samme Kiste til Liget . . .	—	—	2 —	—
For 6 Ringe	6	—	—	—
For den salig Mands Testamente (o: Ligtale) at skrive	—	—	2 —	—
Præsten at prædike over den salig Mand .	3	—	—	—
Den Tid han blev berettet af Præsten .	1	—	—	—
For Jorden i Kirkegaarden	3	—	3 —	—
For Klokkerne	2	—	2 —	—
For Klokkerne at ringe	—	—	3 —	8 —
For Graven at grave	2	—	—	—
For Ligbaaren at bære til Døren	—	—	1 —	8 —

For 4 Lys	4 Dir.		
For Aftensang	—	1 Mk.	8 Sk.
For Skamlerne til Sørgekvinde	—	1 —	8 —
For 4 Sørgekaaber	1 —	—	—
Til dem, som bar Liget	6 —	—	—
For Ligklædet og Stagerne og Lysene	3 —	3 —	—
For Stagerne at bære til Liget	—	1 —	—
Bedemanden, som bad til Liget	2 —	—	—
Bedekvinden	2 —	—	—

Ialt 64 Dir.¹⁾ 3 Mk. 8 Sk.

Beløbet svarer til Værdien af 21 Tdr. Vaarsild. Af-dødes Hus med Kakkelovn, Loftet og Døre, 6 Gulv stort, takseredes altsaa kun til halvt saa meget, som Begravelsen kostede.

Nibe Tgb. 1664, fol. 110.

EN FORPLIGT ANGAAENDE ÆGTESKABELIGE FORHOLD.

Amtsskriver Mogens Willumsen i Aalborg lod den 16. Marts 1670 tinglæse nedenstaaende Erklæring paa Nibe Birketing, at

„eftersom Jens Madsen Skomager og hans Hustru Inger Jespersdatter en Tid lang have været fra hverandre adskilt formedelst ondt Forligelsesmaal mellem dem, saa haver de nu i Dag vedtaget, at eftersom hun end til Dato ubevisligen haver hannem paasagt tvende Lejermaal i deres Ægteskab, og han hende beskyldt for deres Formue, hun skal have bortført, at de begge i Morgen skal gaa til Tinge og give Forpligt fra sig imod hverandre; Jens Madsen, saasom en Ægteemand vel sømmer, skal omgaas sin Hustru Inger Jespersdatter, og enten hun giver hannem Aarsag eller ikke skal lade hende blive uslagen og saa, som hidindtil sket er, nu ej mere saaledes beegne hende, men forsørge hende med deres Børn i bedste Maader og kvittere al Løfærdighed udi Ord og Gerning, som af hannem fornemmelig med Drik,

1) Slettedaler à 4 Mk.

Sværgen, Banden og Ietfærdige Folks Selskabs Omgængelse skal være med befunden i forargelige Maader. Og dersom hun bliver saa straffældig, at det kan siges, han at have skellig Aarsag til hende, skal det først af hannem andrages for Præsten og Medhjælperne, som første Gang formedelst usømmelige Ord bør at sætte hende til Rette, men for utilbørlig Gerning for verdslig Øvrighed at angive, saafremt det ikke i højeste Maade over ham skal straffes. Men sker det tiere enten i Ord eller Gerning, da skal han føre Bevis, at hun haver ikke anset Præsten eller hans Middel og deres Paamindelse og dermed samt med hendes Person varligen for Øvrigheden at indstille, der han skal faa Ret over hende, saa at Jens Madsen ingenlunde maa straffe selv over hende, forend Øvrigheden haver forhørt Parterne. Han haver og lovet, at dersom hun ikke længere end til St. Mikeldsdag behager at bo og bygge med hannem i Nibe, skal han her foruden det Sted kvittere og forsøge sig paa et andet bekvemt Sted, hvor de deres Næring kan søge, anseendes at hun ikke vil være i den Egn, hvor de Personer findes, for hvilke hun hannem haver beskyldt, og til Beslutning skal Jens Madsen hente deres Børn til sig og, som for er meldt, dennem tilbørligen underholde.

Og eftersom Manden skal efterlade og tilgive hende den Faute (o: Fejl), hun er medbefunden anlangende deres Formue fratagen og dermed bortgaaen, saa er af hende i lige Maade vedtaget, at hun ej videre skal sætte nogen ubillige Tanker imod hannem enten formedelst Horeri eller andet usømmeligt, men naar hun haver skellig Aarsag til hannem ikke med skammelige Ord hannem overile eller oversnurre, men paa lige forskrevne Maade første Gang angive hans Brøde for Præsten, som med Medhjælperne skal sætte hannem derfor til Rette, om dette ikke er af den Importantz, hvor paa højere Straf bør at følge. Sker det af hannem oftere, da skal hun føre Bevis over ham, og siden skal han i højeste Maade skaffes til Bremerholm, dersom hans Brøder findes saa grove. Herforuden bepligter hun sig til at leve kristeligen med hannem, Genboer og Naboer og i alle Maader, saasom det en ærlig Hustru vel sømmer sig imod hannem, (at) bevise og ikke at irre Sindet med

noget af de imellem dem forrige Bedrifter paa begge Sider kunde være begaaet. Men nu i Guds Navn at nedertræde alle de Aarsager, de kunde have til hverandre, skal hun ikke udløbe af Huset eller hannem undvige, men blive i Huset og bestille sin Gerning, som det sig bør. Bryder hun her imod og imod hans Minde drager bort fra hannem eller ikke parerer hannem, saasom det sig bør, da skal hun hermed tillægges al Skylden, som i sin Tid kan gives over hende; det samme er og, om han ikke holder sig inden sine Grænser . . .“

Jens Madsen og Hustru stod paa Tinget, tog hinanden i Haand og lovede at efterkomme Forpligten, af hvilken de hver fik en Kopi.

FODERMANGEL.

I den Samling Billeder fra Himmerland, som Forfatteren Lærer A. C. Ertbøll Nielsen 1904 udgav under Titel „Skydrift“, findes en fortræffelig Skildring af de ulykkelige Forhold, som Fodertrang i tidligere Tid medførte, og som heldigvis nu er ukendte, idet man jo i langt højere Grad end tidligere kan regulere Forholdene gennem Køb af Foderstoffer, Salg af Besætning o. s. v. Et ganske grelt Billede af en saadan Fodermangel faar vi af Nibe Tingbog for 10. Septbr. 1653. Rasmus Christensen, Forpagter paa Bratskov, fik 1651 to Heste opstaldede i Nibe, og de stod der til noget hen paa Foraaet, saa længe Nibefolkene havde Foder til dem, for han kunde ikke faa Hestene „med flere af hans Øg, Heste og Kvæg over til Bratskov“. Men da Foderet slap op, sultede Hestene ihjel, og der døde ialt for Rasmus Christensen for Fodertrangs Skyld „10 Øksne, 38 Køer, 88 Faar, 22 Lam og 12 Geder, saa og Heste og Hopper 5, desligeste Ungnod 16“. Man vil herefter forstaa, hvor uheldigt en saadan Landmand var stillet.

ULOVLIG SKYDNING.

25. Juni 1670 gav Chr. Andersen paa Nibe Bys Vegne tilkende paa Tinget, „at her udi Menigheden skal befindes nogle ryggesløse Knægter, som ikke aleneste om Dagen, men endogsaa om Nattetider understaar sig med Bøsser, med Puffert og Nøglebøsser inde udi Byen imellem Husene med Skyden og Blatten, endog nu allerede er sket, at de haver skudt paa en Mands Tag, hvorudover, dersom Redning ikke haver tilkommen og forhindret saadan Ildebrand, havde den ganske By staaet udi højeste Fare og Ruin. Saa forbydes alle og enhver, de gamle saavel som Ungdommen, være sig enten Bryllupsdage eller og andre Dage, at lade sig befinde med saadan Skyden under højeste Straf, som vedbør, og dersom — det Gud forbyde — nogen Mand derover fanger nogen Skade, eftersom Forældrene baade her saavel som i Morgen af Prædikestolen videre vorder kundgjort, da vide Forældrene sligt at svare for deres Børn, om de sligt anretter imod kongelige Mandater . . . .“.

VOLDSMÆND.

Slagter Poul Nielsen Greker var gennem mange Aar en slem Voldsmænd, der idelig blev tiltalt for Voldsomheder, Overfald o. a. Han var utvivlsomt Søn af den Niels Poulsen Greker, der 1632 tiltaltes for Røveri begaaet under Kejserkrigen i Forbindelse med nogle Ryttere (se foran S. 30). Poul Greker nøjedes ikke med at anfælde Mennesker alene, han tiltales saaledes 1653 for at have hugget et Svin (Tgb. fol. 116), og 1655 blev han endelig dømt fredløs (Tgb. fol 40). Som han slægtede sin Fader paa, slægtede hans Børn ogsaa ham paa, og 1671 blev hans Søn, Peder Poulsen Greker tiltalt for Tyveri, Røveri, Æreskænden og Ufred gennem flere Aar. Hele Familien Greker, nemlig Poul Nielsen Greker, hans Hustru Karen Pedersdatter og deres Børn Niels, Poul, Maren og Peder beskyldes for Skælden og Trusel og Ufred mod alle og enhver¹⁾. Datteren Maren

1) 8. Juli 1669 overfaldt Poul Greker en Mand uden al Aarsag

beskyldes for sin grove Mund — hun vil træde paa en Mand og hans Børn, saa Skarnet skulde gaa ud af deres Mund; Sønnen Poul har slaæet sin egen Moder med et Stykke Træ og vil sætte en Mands Hjerter paa to Grene; Peder Greker skyder med Lommebøsse paa Gaden og truer med Bøssen, og Niels Greker havde udtalt: „Gud give, at Fjenderne maatte komme i Landet igen, da skulde han love visse Folk, at de skulde komme til at æde det, som de gør“, og kunde andet ikke hjælpe, „da skulde den røde Kok gale over dem“. Familien dømmes til at stille Borgen i Anledning af Truslerne¹⁾. Poul Nielsen Greker blev ogsaa tiltalt 1669 for Forstyrrelse af Gudstjenesten og for at have slaæet med Sten efter Kirkegængerne; se Afsnittet „Præster“.

En anden samtidig Voldsmand hed Peder Christensen Fisker, ogsaa han var gennem en Menneskealder en stadig Gæst i Retten, hvor han tiltaltes for Overfald o. l. Omsider blev Grekerfamilien dog for slem; Niels Poulsen Greker tiltaltes 1678 for Vold med Knivstik imod hans Søsters Kæreste Poul Poulsen Smed²⁾, og sammen med sin Søster Maren og Faderen tiltaltes han samme Aar for Konsumtionssvig, idet de havde smuglet 11 Lam ind i Byen³⁾. Det følgende Aar rejstes der Tiltale mod Maren Poulsdatter Greker, fordi hun havde overfaldet et Par Kvinder, slaæet Vinduerne ud i deres Hus og truet dem med en Kniv, og det oplystes, at hun en Tid lang havde løbet om med Kæltringer og flere Gange slaæet baade sin Fader og Moder⁴⁾. Saa lod Grekernes Husbond, Jørgen Due til Halkjær, Poul Nielsen Greker, hans Hustru Maren, Søn Niels og Datter Maren tiltale for deres uskikkelige Levned, som de gennem mange

---

rev Hatten af ham og traadte paa den, slog ham og sagde saa: Gak nu hjem og klag dig for Jens Pedersen (Birkefogden) »jeg skider baade i Jens Pedersen og i Prinsen«. (Tgb. 1669, fol. 90). 10 Juli 1669 overfaldt han en Stævningssmand og rev hans Kjole i Stykker (fol. 93), og nogle Dage senere truer han med at ville slaæ en Mand ihjel »som en anden Hund« og kalder hans Hustru en Hore (fol. 118).

1) Tgb. 1671, fol. 63, 77 b og 85.

2) Tgb. fol. 23.

3) Tgb. fol. 41.

4) Tgb. 1679, fol. 101 og 145.

Aar havde ført med stor Æreskælden og Tyveri, de havde brudt Kirkefreden, slaaet, truet og undsagt Godtfolk m. m., hvorfor de ogsaa tidligere var dømt til at stille Borgen eller være Borgen selv, som dog ikke var sket. Jørgen Due vilde ikke længer have dem paa sin Stavn, og han mente, at de helt burde forvises fra Byen. Derpaa fremlagde han en hel Række Domme, der i de sidste 10 Aar var afsagt over Familiens Medlemmer. Dommeren afsagde den Kendelse, at de enten med det allerførste skulde stille god Borgen for, at de herefter vilde leve skikkeligt og kristeligt, eller ogsaa skulde de forvises fra Nibe By¹⁾. En saadan Sikkerhed kunde Familien naturligvis ikke stille, og 13. Septbr. lod Jørgen Due saa tinglæse Forbud mod, at nogen i Nibe husede eller hælede den, handlede eller købte med den i nogen Maade, og saa maatte den fortrække til andre Egne. Maren Greker blev dog nok tilbage, thi hun var imidlertid bleven trolovet med Poul Smed, som mødte paa Tinget paa hendes Vegne og erklærede, at hendes Forseelser i forrige Tider — før de blev trolovede — var ham uvitterlige, men hvis hun senere havde forset sig, vilde han selv straffe hende derfor. Forinden det kom saa vidt, var det imidlertid kommet til et heftigt Optrin mellem Jørgen Due og Smeden med Kæreste. Jørgen Due var naturligvis vred over alt det Bryderi, han havde med disse urolige Fæstere og den idelige Rettergang for deres Skyld, saa meget mere, som han aldrig kunde faa de Voldsbøder af dem, der tilkom ham som Husbond, og da han 8. Juli paa Vejen mellem Halkjær og Skjorbæk traf Maren Greker og hendes Kæreste, tog han sig for i højstegen Person at give dem en frygtelig Dragt Prygl. Maren kunde 6 Dage efter fremvise 7 blaa Slag paa sin Ryg, og begge hendes Arme var endnu blaa og blodige, erklærede Synsmændene, men værre var det dog gaaet Poul Smed. Hans højre Skulder og højre Arm var rød og blaa lige til Fingerspidserne „saa det kristelige Kød ej kunde synes at faa sin Fremgang igen“, paa venstre Skulder havde han et blaat Slag samt paa venstre Arm 3, og endvidere

1) Tgb. 12/7 1679, fol. 143.

6 blodige Saar paa Arme og Hænder og 2 paa venstre Ben, og det højre Ben var ganske blaa og blodigt fra Knæet til Taaenden, saa Synsmændene ikke mente, at det kunde helbredes igen¹⁾.

Selv om Grekerfamilien havde gjort sig velfortjent til en saadan Afstraffelse, kan det dog ikke siges andet, end at Jørgen Due jo rettede Smed for — Slagter, thi Poul Smed var jo kun Slagter Poul Grekers Svingersøn.

1653 var Poul Greker ogsaa tiltalt sammen med 4 andre Mænd og Mads Snedkers Hustru, fordi de 7. Aug. under Prædiken og Gudstjenesten havde „med Drik og Fraadseri sig anstillet og derover forsømt Prædiken og Gudstjenesten, som ikke var tilbørligt“. Ej heller stod det sig vel, at Mads Snedkers Hustru under Prædiken lod udtappe Øl til nogen; Ridefogden til Aalborghus fik dem dømt til 3 Marks Bøde hver, medens hans Paastand om, at de skulde staa aabenbart Skrifte henvistes til den gejstlige Øvrigheds Afgørelse²⁾.

Maren Poulsdatter Greker blev ikke bedre med Aarene; 1683 stod hun tiltalt, fordi hun havde hujet paa Gaden og skældt Folk ud for Tyv, Landløber, Tyveunger og Hore; hun havde hentet en Økse i sin Faders Hus, og efter at have slaæet Ruderne ud i Jens Bødkers Hus, huggede hun efter Bødkeren med Øksen og truede med Ildspaaættelse og Mordbrand. Da hun kom for Retten, var hun ikke blidere; hun skældte og truede, saa Retten næppe kunde holdes³⁾. 1692 var hun paany stævnet for Skældsord⁴⁾, og 31. Juli 1697 tiltaltes hun for Uskikkelighed mod Folk og mod sin egen Fader samt Guds Hus' Foragt. Hun dømmes da til inden 3 Solemærker at forvises Byen og nærmeste Herreder; lader hun sig efter den Tid findes der, skal hun lide paa Kroppen med Gabestokken eller sendes til Spindehuset. Derefter er hun vist draget andet Steds hen.

1) Tgb. 23/8 1679, fol. 155 b.

2) Nibe Tgb. 1653 fol. 88 og 119 b.

3) Tgb. 1683 fol. 113 b.

4) Tgb. 1692 fol. 65.

EN VOLDSMAND.

Lørdag før Pinse 1680 om Eftermiddagen kom Skorstensfejer Jens Mikkelsen i Skaarup og hans Svend gaende sønder ud af Nibe, og da kom Iver Boesen, Jens Mortensen og Anders Clausen Pottemager løbende efter dem bevæbnede med Stageror og Baadshager. Saa sagde Skorstensfejeren: „I gode, ærlige Karle, jeg haver jo intet med Eder at bestille“, hvortil Iver svarede: „Haver Du ikke med os, saa haver vi med Dig at bestille“, og saa slog de løs paa Fejeren, som forsøgte at værgе sig med sin Kaarde. Efter at hans ene Arm var slaaet over, blev han dog overmandet og faldt til Jorden, tilsyneladende livløs, hvorpaa Iver kastede sig over ham, og da de andre opfordrede Iver til at slaa ham mere, for at man kunde være vis paa, at han var død, holdt Iver sin Haand paa Fejeren's Mund for at mærke, om han endnu aandede; men da der ikke mærkedes noget Livstegn, gav de sig til at udplyndre den dræbte, tog hans Penge, Krudthorn, Tobak, to Piber og Kaarde og forlod ham saa for at forfølge Svenden, der havde forsøgt at undløbe, og som af Skræk havde gemt sin Puffert i en Bygmark ved Vejen. Ogsaa ham fik de fat paa, tog Skorstensfejerredskaberne fra ham og tvang ham til at vise Stedet, hvor Pufferten var gemt, og saa delte Iver og Jens Mortensen de røvede Sager, medens Pottemageren maatte nøjes med at nedlægge Protest mod Delingen. Da Svenden slap løs, løb han til Bislev og fik sin Mesters Kone med paa en Vogn for at hente Liget af den formentlig dræbte. Jens Fejer var dog ikke død, „men ilde stemperet“, og havde kun anstillet sig som død for at undgaa videre Overlast¹⁾).

Der synes ikke straks at være blevet foretaget noget overfor Stimændene, men Natten mellem 28.—29. Oktbr. 1680 lavede Iver Boesen Spektakel paa Nibe Gade, gennempnyggede Jens Mortensen — formodentlig hans Staldbroder — med sin Degen og huggede et Saar i hans Skulder, huggede et stort Saar i Jens Mortensens Søsters Haand og huggede 4 Fingre af Broderen Peder

1) Tgb. 19. Febr. 1681, fol. 84.

Mortensen. Saa blev der taget fat paa Iver ad retslig Vej, og 8. Januar 1681 dømtes han til at forskaffe den lemlæstede Peder Mortensen det halve Livsbrød og derfor stille Borgen eller ogsaa være fredløs. Endvidere skulde han betale Barts-kærløn, Svie og Værk, Sagens Omkostninger og fuld Voldsbøde til Øvrigheden. Iver synes imidlertid at have forladt Nibe, i hvert Fald udeblev han fra Tinget, naar Sagen var for¹⁾; men senere (19. Febr. 1681) føres der i Nibe Vidner angaaende hans Overfald paa Skorstensfejeren, for hvilket Verner Parsberg til Nørlund havde ham i Retsforfølgning, saa han har vel da været under Tiltale ved et andet Ting.

DER „VISES IGEN“ MED SOLD OG SAKS.

Anne Olesdatter vidnede 30. Oktbr. 1647 paa Nibe Ting, at 13. Oktbr. kom Volbret Pedersen af Aalborg til hendes Hus og spurgte efter hendes Mand, Morten Pedersen Vognmand, hvortil hun svarede, at hun vidste ikke, hvor han var henne. Volbret udtalte da, at Morten havde været i hans Salterbod for at stjæle, og han bad til Gud, at Djævelen skulde fare i ham, om det ikke var sandt, at Morten havde stjaalet fra ham. Imidlertid kom Christen Ibsen fra Aalborg, som sammen med Volbret drev Salteri i Nibe, hen til dem med en dragen Kniv i Haanden, og han „bad mange Gange til Gud, at Djævelen skulde splitte ham, om Morten ikke havde stjaalet i deres Bod“. Saa kom Morten hjem og spurgte om, hvad der var paa Færde, og de beskyldte ham da begge for Tyveri og opfordrede ham til at gaa med, saa skulde de overbevise ham. Morten gik saa med ned i Boden, hvor Christen og Volbret tændte et Lys og fik et Sold og en Saks, som de tog op og satte ned igen i Djævelens Navn og brugte Spøgeri med, og Volbret slog saa Morten omkuld mellem nogle Tønder, men saa kom der nogle Nibefolk ind og reddede ham.

Mikkil Sørensen vidnede, at Mortens Kone stod ved Volbrets Boddør og bad ham, Peder Oxe og Jens Niel-

1) Tgb. 1680, fol. 61 b og 73 b.

sen om at gaa derind og fri hendes Mand, thi ellers tog de Livet af ham; saa stødte de Døren op og kom ind, og da kom Volbret bærende paa noget Ild og tændte et Lys, og saa tog han et Sold og en Saks og nævnede en hel Del Navne og bad, at Soldet vilde løbe i Djævelens Navn; men det vilde dog ikke løbe. Da sagde Volbret: „Vi skal ikke nævne saa mange Navne, men Morten Pedersens Navn vil vi have“, og saa begærede han, at Peder Oxen vilde holde i Saksen med ham, hvortil Peder svarede, at han vilde lade Fanden holde deri med ham. Volbret stillede saa den samme Anmodning til de andre, men de nægtede ligeledes at deltage, og saa tog Christen Ibsen i Saksen med ham og bad i Djævelens Navn, at Soldet vilde løbe omkring, og saa løb det.

Derefter gik Volbret til Morten og slog ham omkuld, men de andre Nibinger undsatte ham. De to andre Nibe-mænd vidnede ligeledes og tilføjede, at da Soldet løb, sagde Volbret og Christen til Morten Pedersen: „Kan Du nu se, at Du er skyldig og har sjaalet fra os“.

18. December gik der Dom i Sagen mellem Morten og de to Aalborgfolk, men da Sagen angik vedkommende Personers Ære, henviste Birkefogden den til Landstingets Paakendelse. Da det imidlertid var bevist, at Volbret og Christen havde brugt Saks og Sold med Djævelbesværgelse og Spøgeri for at opsøge Tyvekosterne, dømtes de herfor til at lide Kirkens Disciplin og ellers staa Øvrigheden tilrette.

29. Januar 1648 lader Lænsmanden paa Aalborghus de to Besværgere tiltale for deres Heksekunster. Niels Christensen Homand, af hvem Christen Ibsen havde lejet Boden, vidner, at da Christen den 12. Oktober kom fra Aalborg til Salterboden, klagede han over, at en hel Del af hans Gods var stjaalet, og da sagde den hostaende Christen Andersen Kældersvend fra Nibe: „Klag Dig intet, Du faar vel at vide, hvo det haver taget“, og han lovede at skaffe dem det at vide, inden de aad Davre igen. Om Morgenen tidlig kom Christen Kældersvend saa med en Uldsaks i Lommen, og derefter laante han et Sold af en af de andre Aalborgfolk, som havde Bod i Nibe. Chr. Kældersvend bad saa Volbret om at

skaffe et Nyt Testamente tillaans, hvis han kunde, thi saa var det bedre, men de vidste ikke, hvor de skulde faa fat i et saadant, og saa tog Chr. Kældersvend Soldet, satte Saksen deri i Djævelens Navn og nævnede en hel Del Navne, og da Morten Pedersens Navn blev nævnt, løb Soldet om, hvorpaa Christen sagde, at nu kunde de se, hvem Tyven var. Christen Ibsen og Volbret Pedersen svor for Retten, at de aldrig før havde set saadant Spøgeri gjort, og at Chr. Kældersvend havde forført dem dertil. Chr. Kældersvend benægtede heller ikke deres Udsagn, men henholdt sig kun til, at det var ugyldigt, da de ikke kunde vidne i deres egen Sag.

BARNEMORD OG BAAREPRØVE.

1683 opdagedes en Barnefødsel i Dølgemaal med paafølgende Barnemord, hvilken Sag formentlig har nogen kulturhistorisk Interesse, hvorfor der her skal gives en kortere Omtale¹⁾.

Anne Lauridsdatter boende hos sin Moder, Valborg Pedersdatter Hyrdekone, fødte ved Paasketid 1683 et Barn i et lille Kammer i Moderens Hus, og uden at andre end Moderen vidste noget om det. Da hun i Forvejen havde et uægte Barn, og Moderen ikke mente at kunne give et til Føden, tog Valborg Barnet til sig, uden at Pigen fik det at se, og hun lagde det saa ned ved Fyrstedet, hvor hun byggede en Lerpæl over Stedet. Pallen maa dog ikke have været tæt, thi efter en Tids Forløb mærkede en Nabokone, som havde haft Mistanke til Anne, og hvis Mand var Fader til Barnet, at der var Stank i Køkkenet, og da hun stødte en Stok ind i Pallen, fulgte der Rester af Barnet med ud. Hemmeligheden var saa røbet, og Resterne af Barnet blev draget frem, medens Fundet samtidig blev angivet for Øvrigheden. Hyrdens Kone forsøgte at sende Bud til Datteren, som imidlertid havde taget Tjeneste i Klarup, at hun skulde flygte bort, men Budet, der havde faaet Nys om Sagen, undlod at udføre sit Hverv, og Moder og

1) Nibe Tgb. 1683 28/7, 4/8 og 28/8.

Datter blev saa arresterede, hvorefter Sagens Sammenhæng snart blev oplyst, de skyldige dømt til at halsugges og Kroppene at henlægges i uindviet Jord, og inden 3 Ugers Forløb var Dommen eksekveret.

Medens Valborg sad arresteret, hørte 3 Mænd, som om Natten sad Vagt over hende, at der i Kammeret, hvor Barnet var blevet født, lød, som om et spædt Barn klagede sig Kl. 11, 12 og 1, hver Gang mere sagte end den foregaaende Gang, og efter Vagtmændenes Forestillinger var det naturligvis det ombragte Barns Genfærd. Da Ligets Rester 10. Juli var bleven synede af 4 Mænd og 4 Kvinder, hvoriblandt Jordemoderen (Fostermoderen), havde Valborg nægtet at kende noget til Sagen og derpaa „tog det døde Barn under Haand til Forvarsel“. Altsaa en Baareprøve i Overværelse af den konstituerede Birkefoged, men ikke som i ældre Tid med gejstlig Forbøn.

KOMEDIE.

11. og 15. Maj 1706 holdtes Gæsteret i Anledning af, at en Linedanserinde, Wendela Margrete Mathiesen, havde stævnet Bager Christoffer Braun, fordi han havde givet hende et Munddask, da hun Søndag Aften 9. Maj dansede paa Line tilligemed flere af hendes Medfølgere. Vidnerne havde hørt, at Danserinden havde sagt til Christoffer: „Hvor vil Din lange Rækel hen?“, og saa havde han givet hende et Munddask; muligt havde Bageren rørt ved hendes Knæ, men ingenlunde tilføjet hende nogen Skade, som berettigede hende til at kalde ham en Rækel, og da slige Folk, som hun og hendes lige, burde paa alle Steder, hvor de lader sig bruge, omgaas Folk høfligt og skikkeligt, havde Margrete egentlig fortjent større Straf end Bageren, som hun krævede straffet, mente Bagerens Sagfører; men Birkefogden dømte dog Christoffer Braun til at betale en Bøde paa 2 Sldr. til Tinghusets Reparation og til at betale Margrete 1 Rdlr. i Procesomkostninger (Tgb. 1706, fol. 221 b, 222).

Ved samme Gæsteret behandledes en Sag, som Købmand Poul Sørensens Tjenestepige, Maren Jensdatter,

havde anlagt mod en Gøgler, Willem de Hasse, fordi han paa sin Komædie 9. Maj havde begejnet hende slemmelig og tilføjet hende Spot. Hun var sammen med andre af Byens Folk kommen ind i Lokalet for Betaling for at se Komædien, og hen paa Aftenen dansede Willem paa Line uden Stang og i Harlekindragt; saa sprang han ned af Linen, slængte sig hen ad Gulvet og hen mod Maren Jensdatter, som han tog i, og hun faldt da baglæns om paa Gulvet, hvorved hendes Hovedtøj faldt af, og Narren „kom oven paa hende og laa og bomrede paa hende“, medens Tilskuerne brast i Latter. Blandt Tilskuerne var Nibes fornemste Folk som Købmand Poul Pop Weidemann, Chr. Roed, Jens Jonassen West o. s. v., og Pigen var naturligvis meget flov over Situationen. Willem mødte i Retten og sagde, at hvad der var passeret var alene sket af Lystighed og ikke i nogen ond Mening; langt mindre for at gøre Pigen Spot eller Skade; men for den særdeles Spot, han i en hel Forsamlings Nærværelse havde tilføjet hende, blev han dog dømt til at betale hende 2 Rdlr., og til Procesomkostninger 1 Rdlr. 2 Mark.

KAPERI.

Anne Pedersdatter, Peder Christensen Grysteds Hustru i Nibe, fremkom 13. Septbr. 1710 paa Tinget og vemedig gav til Kende, hvorledes hendes Mand for en 6 Uger siden havde begivet sig til Skibs fra Aalborg i den Hensigt at rejse til København for at gøre Rigtighed efter deres salig Datter, som var død der i Foraaet. For at tjene noget til Rejseudgifterne medtog han 400 Ol tørrede Sild og 140 Alen Lærred, som han vilde sælge i København. Paa Rejsen, som foretoges med Skipper Bent Nielsen fra København, blev Skibet overhalet og opbragt af en svensk Kaper under Kommandør Thor Warberg og blev indbragt til Gøteborg. Svenskerne plyndrede de Rejsende, og Peder Grysted mistede ikke alene de medbragte Varer, men endog alle sine Klæder paa nær Skjorten og Underbukserne, og i den Mundering sad han fængslet i Gøteborg.

Som Passagerer med Skibet var ogsaa Otto Bülges Enke, Anne Nielsdatter, og Inger Nielsdatter, begge fra Nibe, men de blev tilligemed flere Kvinder løsgivne i Gøteborg og kom hjem til Nibe med Brev fra den stakels Peder Grysted, i hvilket han anmodede sin Kone om at drage Omsorg for, at der blev sendt Ansøgning til Kongen om at udvirke hans Befrielse, og i den Anledning tog hun Tingsvidne om sin Mands uheldige Rejse.

EN HVERVNING.

I Januar 1705 kom Løjtnant Albrecht Meülengracht fra København til Jylland for at hverve Folk for Kap-tajn Rabbe (?) ved Fodgardens Livkompagni. Løjtnanten var formodentlig en Slægtning af Pastor Jakob Jørgensen Meülengracht i Nibe, og da han kom til Nibe, tog han ind i Præstegaarden, medens hans Korporal, Laurs Christensen, gik paa Hvervning. Korporalen indledede snart Bekendtskab med en Karl ved Navn Gregers Andersen og fik ham med hen i sit Logis, hvor de spiste og drak. Grekers kom efterhaanden i Stemning; de „drak Dus og Kammeratskab tilhobe“, og Gregers sagde, at han vilde rejse 100 Mil med Korporalen og vilde vove Liv og Blod med ham. Værten, hos hvem Korporalen boede, sagde saa: „Nu kan Du komme til at tale med Dine Brodre, som siges at være ved det samme Regiment“, men Gregers forlangte dog 40 Daler. Imidlertid slog han hurtigt af; thi idet han vendte sig mod Korporalen, sagde han: „Broder, vil Du give mig 10 Dlr., saa vil jeg følge med Dig?“ „Ja gerne“, sagde Korporalen og rakte 6 hele Kroner (3: Slettedaler) hen til ham; men Gregers skød dem fra sig, han vilde have 10 Dlr. Saa sendte Korporalen Bud ind til Officeren i Præstegaarden efter Penge, men medens Budet var borte, tog Gregers imod de 6 Dlr. og stak de i Lommen, og da Løjtnanten kom, havde Gregers vel glemmt, at han vilde have flere Penge, og der blev saa ikke talt mere derom. Korporalen og Gregers blev ved at drikke, „og druk de tilsammen baade Kongens og alle ærlige Officers Skaal, saavel som Msr. Meülengrachts“, og siden

gik de i Seng sammen med en fuld Rus. Om Morgenens vilde Korporalen have, at Gregers skulde tage sin Uniformskjole paa; men Gregers vilde vente, til de kom uden for Byen, thi ellers kunde Folk se, at han havde ladet sig hverve; naar han var civil, kunde han bedre hjælpe Korporalen til en Karl.

Imidlertid havde Greger Andersens Broder, Christen Skomager, faaet Nys om Sagen, og han fik „med Gevalt“ Gregers fra Korporalen.

Derpaa rejste Meülengracht Tiltale mod Gregers, fordi han havde taget imod Haandpenge, men dog ikke vilde være ham følgagtig. Begejstringen var nu forduftet hos Gregers, han vilde ikke erkende, at han havde modtaget de 6 Daler som Haandpenge, men foregav, at han havde faaet dem som Ducør for at vise Korporalen Vej til Løgstør. Denne Udflugt var selvfølgelig let gennemskuelig; men da Gregers ikke godvillig vilde følge Krigsmændene, afsagde Retten den lempelige Kendelse, at han skulde tilbagelevere de 6 Daler, betale Processens Omkostning med 2 Rdlr. og erlægge 3 Rdlr. til Korporalen eller hans Overofficer for Ophold og Fikseri eller i modsat Fald holde sit givne Løfte om at blive Soldat.

Hververe kom oftere til Nibe, saaledes foretoges 26. Januar 1709 Gæsteretssag i Anledning af, at Sergent Carl Christoffer Didriksen af Kaptain Kleists Grenadergarde-Kompagni, klagede over, at Bo Hansen, som den 22. Januar havde ladet sig hverve, ikke vilde være ham følgagtig. Bo havde drukket Øl og Brændevin med Sergenten og en anden Hverver, og Hververne havde betalt Fortæringen saavel som Spillemand. Efter at de havde drukket noget, bad Bo Sergenten om at „gaa grassat“ med sig ad Gaden, hvad de saa gjorde. Bo havde vistnok i Fuldskab taget mod Forskud paa det Beløb — 20 Daler — han skulde have for at lade sig hverve, men lagde bag efter Pengene fra sig, da Sergenten ikke vilde tage dem tilbage. Bos Søster havde sammen med 5—6 Karle, bevæbnede med Træstykker, bragt Bo i Sikkerhed for de militære Efterstræbere, men det ses ikke, hvad Ende Sagen tog.

3. Februar 1710 var der ligeledes Gæsteret, hvortil Sergent Mogens Jakobsen under Dronningens Livregi-

ment (Oberst Mandrup Due) havde indstævnet 2 Nibinger, der ikke vilde efterkomme deres Kapitulation, og Sagen blev ret omfattende, fordi Hververne havde udøvet Vold¹).

NIBE SPILLEMÆND.

1664 rejste „ærlig, velagtede og fornemme Mand“ Conrat Steffen, forordnet Instrumentist i Aalborghus Læn, Tiltale mod Jens Sørensen Duedej og Christen Jakobsen Nadelbusch i Nibe, fordi de i Nibe Birk og andre Steder lod sig bruge til Bryllupper med deres Spil og Leg, hannem til stor Skade og Fortrængsel og imod hans kgl. Majestæts udgivne Brev af 4. April 1664 lydende som følger:

„Vi Frederik den tredje — — — gør alle vitterligt, at Vi efter underdanigst Ansøgning og Begæring naadigst haver bevilget og tilladt — — —, at Conrat Steffen maa være Instrumentist udi Aalborghus Amt og Stift og der samme Steds af alle og enhver, som hans Tjeneste behøver og fornøden haver, for billig og lidelig Betaling beredvilligen at lade sig bruge, eftersom han af — — — Ove Juul til Lundbæk, — — — Befalingsmand paa Aalborghus — — —, saavel som af Borgemester og Raad i Aalborg dertil er dygtig befunden, forbydende alle og enhver herimod — — — at hindre eller i nogen Maade Forfang at gøre — — —.“

De to Spillemand forment, at Conrat Steffen først burde bevise, at de havde gaet ham i Næringen, og denne Anskuelse bifaldtes af Dommeren²). 20. Marts 1665 lod Steffen paany sit Privilegium tingløse i Nibe, og denne Gang havde det Lænsmandens Paategning om, at det forbydes andre end Steffen at spille til Bryllup, Barsel eller andet Værtskab i Aalborghus Læn.

1676 havde den „ærlige og kunstrige“ Conrat Steffen dog atter Strid med de Nibe Spillemand. Jens Duedej havde 5. Febr. 1675 sluttet Kontrakt med Steffen,

1) Tgb. 1710. fol. 290 f., 294, 297 og 298 b.

2) Tgb. 1664. fol. 61 og 79 b.

i Følge hvilken han selvanden maatte spille ved smaa Bryllupper i Hornum, Aas, Slet og Hanherred imod at betale Steffen en Afgift; men 1676 skulde Jens Jensen Kok i Nibe gøre sin Datter Karens Bryllup, og Steffen havde med sin egen Søn og Svend 3 Dage før Brylluppet tilbudt, „at om der til samme Konvent Lystighed behøvedes“, da vilde han opvarte for en billig Løn.

Jens Kok ønskede ingen Musik til Festligheden, men det blev der desuagtet, idet den lokale Musik, Jens Duedej og Chr. Nadelbusch trakterede deres Instrumenter i Bryllupshuset. Saa stævnede Steffen baade Jens Kok og Jens Duedej. Kok erklærede, at han ikke havde bestilt nogen Musik, og Duedej udtalte, at han var bestilt af Gæsterne; da nogle af disse saa blev afhørt, sagde de, at Spille mændene selv havde tilbudt sig til Gæsterne uden Jens Koks Vidende, „efterdi de fornam, det var mod Værtens Vilje“. Birkefogden turde ikke afsige Kendelse i denne Sag, men henviste den til Landstinget¹⁾.

1693 var Instrumentisten i Aalborg, Jørgen Ludvig Konradsen, formodentlig Søn af Conrat Steffen, kommen ridende til Nibe i beskænket Tilstand og kom der i Skænderi med Student Søren Laursen Aalborg fra Nørholm Præstegaard, hvem Instrumentisten ellers ansaa for sin mangeaarige Kammerat og gode Broder²⁾; denne Konradsen havde antagelig efterfulgt Conrat Steffens som Musikus i Aalborg; men 1696 var Johan Bæhr kgl. Møjts. privilegerede Instrumentist over Aalborg og Viborg Stifter og stævnede da Isak Glarmester og Hans Bosen i Nibe, fordi de havde spillet baade her og der til Barseler, Bryllupper og Gæstebud, saaledes til Bryllup i Hobro og til Barsel i Kirketorp Præstegaard, skønt han kun havde givet dem Tilladelse til at spille hos Bønder. Bæhr krævede 18 Rdl. i Erstatning, skønt de i Hobro kun havde tjent 14 Mark og i Kirketorp 14 Mark; de dømtes til at betale de oppebaarne Penge, 3 Sldr. i Sagsomkostninger og 3 Slettedaler til Husarme og Fattige i Nibe³⁾.

1) Tgb. 1676, II Afd., fol. 2, 11 og 18.

2) Tgb. 1693, fol. 101 og 103.

3) Tgb. 1696, fol. 60.

EN TROMMESLAGER.

I Skrivelse af 5. November 1726 til Stiftamtmanden klager Erik Jensen Mørch i Nibe over, at Birkefoged Søren Aagesen har betaget ham „det lidet, som jeg med Trommeslag ved Auktioner og i andre Maader hos Godtfolk her i Byen kunde fortjene til Subsistence for mig, fattige Hustru og smaa Børn“ og uden at angive Grunden havde antaget en ny Trommeslager, Isak Glarmester, skønt Erik Mørch upaaklageligt havde varetaget Bestillingen baade før og siden Aagesen blev Birkefoged. Den nyantagne havde sit gode Haandværk, Glarmesteri, at leve af og havde dertil ingen Børn; Erik Mørch havde derimod intet andet haft at leve af, siden han fik Afsked af Militærtjenesten, hvor han havde tjent som Rytter i 8 Aar, han havde opholdt sig i Løgstør i 19 Aar og „nu her i Nibe i 8“. Mørch udbeder sig Stiftsamtmandens nåadige Hjælp og ønsker: „Den gode Gud opholde Deres Excellence med gandsche høyædelige Familie i mange gode Aaringer til ald selvbehagelig Velgaaende“, og han undertegner sig Stiftamtmandens ydmygste og underdanigste Knægt. Til Støtte for sin Ansøgning medsender han en Attest for Rigtigheden af det anførte, underskrevet af 16 Nibinger¹).

VEJENE.

2. Juni 1632 tinglæstes Ordre fra Søren Jørgensen, Ridefoged til Aalborg Slot, til Birkefoged Søren Pedersen i Nibe og Delefogden Niels Jørgensen dersteds om at tage 10 Karle med sig hver Dag og „forfare“, om nogen kommer igennem Nibe med smalle Vogne. Hvis nogen dristede sig til at køre med Vogne, der ikke var 7 Kvarter mellem Fælgene, skulde Vognene straks sønderhugges og Ejermændene straffes som dem, der ikke agtede kgl. Majestæts Mandater. Forbudet mod de smalle Vogne skyldtes jo Hensynet til Kongevejene. I Forbindelse hermed kan anføres, at Amtmandens Fuldmægtig, Amtsskriver Mogens Willumsen, 1666 lod læse en Seddel ved Tinget i Nibe, i Følge hvilken det tilholdes

1) Efterretn. om Nibes indvortes Væsen 1725—1740. (Viborg Stiftsamtssarkiv).

Beboerne inden 14 Dage fra 18. Juni at regne at afhjælpe de almidelige Landevejes Brøstfældighed og „fly og færdiggøre deres Veje og Broskifter saa forsvarligt, at de kan udstaa uvildige Mænds Syn“.1)

TERNINGSPIL.

Fogden Peder Hansen paa Restrup lod St. Volborgsdag 1653 en Hest bortspille ved Terningspil i Nibe, og Birkeskriveren Chr. Jensen førte Listen med Numre og noterede, hvor mange „Øjne“, der blev slaaet, hvilket opgaves af 2 Bisiddere. Jens Knudsen i Binderup 23 Øjne, Laust Jensen 22 o. s. v.²⁾. 1697 sættes 2 Svin paa Terningsspil, og mellem Deltagerne i Spillet var ogsaa Kvinder³⁾.

STJAAALNE BREVE.

15. Novbr. 1662 lod Jørgen Marsvin til Abildgaard lyse efter nogle Breve, som var bortstjaalne af Sønderholm Kirke, i hvilken denne Adelsmand saaledes synes at have haft sin Brevkiste staaende.

GUDSBESPOTTELSE.

Iver Jensen i Nibe tiltales 3. Febr. 1649 af Delefogden til Aalborghus for 1648 af have skudt ud af sine Vinduer med en Bøsse, medens det tordnede og lynede, Gud til Bespottelse. Vidnerne havde nok hørt, at han skød; men havde ikke mærket, at det tordnede eller lynede.

MILITÆRE PERSONER.

Efter den 2. Svenskekrig boede der i en lang Aarrække Officerer i Nibe, og af saadanne forekommer følgende i Tingbøgerne:

1) Tgb. 1666, fol. 99 b.

2) Tgb. 1653, fol. 57 b og 112 b.

3) Tgb. 1697, fol. 94.

Velbaarne Ritmester Rasmus Ulfeld, der 22. Februar 1662 sammen med sin Frue skødede deres Hus til en Mand i Tyrestrup (Tgb. 1662, fol. 22). I Nibe Kirke hænger en Mindetavle over Hamand Ulfeld af Churlandzen, død i Nibe 1661, 4 Aar.

Fændrik Hans Lange og Frue nævnes som boende i Nibe 1673 (Tgb. fol. 76).

Major Conrad Wichmann købte 25. Oktober 1679 et Hus i Nibe og døde her 2. April 1681. Ca. 1679 ægtede han Maren Andersdatter Gjedsmand, f. 1637, d. i Nibe 1719 som Enke efter Birkefoged Knud Pedersen, f. 1637, d. i Nibe 1715.

Løjtnant Didrik Birstedt boede og døde i Nibe 1669 og var Løjtnant under Kaptajn Hans Normands Rytterkompagni. Var gift med Anne Nielsdatter Kuri fra Nibe.

Kaptajn Hans Normands Søn, Korporal Peter Frederik Normand gjorde sammen med Fændrik Conrat Otto Molest i Restrup Brohus 25. August 1666 og begik Vold mod Bromandens Børn, fordi de blev afkrævet Bropenge (Nibe Tgb. 9. Febr. 1667). 1669 begik Fændrik Conrat Otto endvidere Drab paa Købmand Johan Weidemann i Nibe. 1671 havde Peter Frederik Normand Proces med Laurs Jensen Kok i Nibe om en Skydehund, som sidstnævnte havde laant, men ikke leveret tilbage. (Tgb. 1671 fol. 115).

1692 boede Kaptajnløjtnant Johan Møndorffs Enke, Lisbet Marie Kathrine Tiel, i Nibe og fik 2. April Afkald for den Arv, hendes Steddatter, Dorte Marie Møndorff (gift med Jakob Pedersen i Birke Sogn og By ved Skanderborg) kunde tilkomme efter Faderen og Moderen, Maren Christensdatter, samt Moders Broder Hr. Svend Christensen, Sognepræst til Nim.

NIBE KILDE.

Vi har Side 4 nævnt Nibe Kilde og antydnet, at den muligt i katolsk Tid har været anset for Lægedomskilde; men det lader sig vist næppe nu paavise. Derimod nævnes Kilden ofte i Tingbøgerne som offentlig Vandsted, og da den giver ca. 1000 Tdr. Vand i Døgnet, og den vel ogsaa i ældre Tid har givet ligesaa meget, vil det indses, at dette Vandløb har været af Betydning for Byens Forsyning med godt Vand.

Her skal anføres hvad Pastor Alsing indberetter om den 1743 samt om en anden Kilde her: „I Nibe, næppe et Stenkast fra Fjorden, er en umistelig Kilde eller Væld af meget sundt og godt Vand, som alle betjener sig af til The, Mad, Brygning og Tvæt. Nordvest for Nibe et Par Bøsseskud er en anden Kilde, som Folk besøger efter gammel Skik Sct. Hans Aften eller Dag, men ikke er af nogen sær Nytte eller Betydenhed, ja ofte er ganske tør. Igennem Nibe By gaar en Aa eller rettere at sige et Vandfald, som man her kalder Tyvdal for sin hastige og uformodentlige Komme; om Sommeren i tørt Vejr er den ganske tør, men naar stærk Tordenregn falder eller om Vinteren stærk Tøbrud, kan den bruse som en Mølle, flyde ind i Folks Huse og Kilden ikke til liden Skade¹⁾).

---

1) Aalborg Amts hist. Aarvog 1917, S. 506.

BARTSKÆRERE.

Foruden „Barberen i Sevilla“ og „Mester Gert Westphaler eller den meget talende Barber“ er der endnu en Person af denne Metie, der er — om man saa maa sige — klassisk, og som vi Jyder særlig maa „maintenere“, nemlig „Barberen fra Nibe“. Det kan hælde, at Læseren, der sikkert nok mindes de to førstnævnte Barberer, er lidt i Uvished angaaende den sidstnævnte, og man skal derfor erindre om, at „Barberen fra Nibe“ var Steen Steensen Blichers foregivne Rejsekammerat paa en „Jyllandsrejse i 6 Døgn“.

Hvad der bragte Blicher paa den Tanke at lade sin Figur være fra Nibe er ukendt, sandsynligvis har han ikke ment andet dermed, end at „Rejsekammeraten“ var fra en af vore Miniaturkøbstæder, og i saa Fald kunde han jo ligesaa godt have nævnt Mariager, Ebeltoft o. s. v.; i hvert Fald har Digteren sikkert ikke vidst, at der en Gang i Nibe har levet Bartskeerere, hvis Ry var kendt langt uden for deres By.

Skønt Nibe som foran anført kun var Landsby, medførte de periodisk tilbagevendende Fiskerier her og den deraf følgende Tilstrømning af Folk, at der ogsaa i Byen bosatte sig en Bartskeer, og som en af Nibes Førstemænd nævnes 1573 Hans Badskær¹⁾, der 1579

1) Herredagsdom af 20. Maj 1573. Top Saml. Pap. Nibe Nr. 4. (Rigsarkivet),

var med til at vedtage Nibe Byvedtægt¹). Der vidés ikke mere om ham, men i første Halvdel af det følgende Aarhundrede fandtes her en Bartskeer, Henrik Rutenkranch, antagelig en Udlænding.

Hvem Mester Henrik egentlig var, savnes der Underretning om, men han var antagelig kommen til Nibe i de gode Tider før Kejserkrigen, og det synes, som om han har været en ganske velsitueret Mand med et udstrakt Virkefelt, thi han havde ret betydelige Beløb tilgode i forskellige Egne baade norden- og søndenfjords²). Han døde i Slutningen af 1647 eller Begyndelsen af 1648 og efterlod sig kun en voksen Datter, Mette Rutenkranch, der var gift med Peder Sørensen, Skræder i Nibe. Hun døde 1648 uden Livsarvinger, og hendes Mand maatte derfor skifte med en fjern Slægting af hende, nemlig Casper Willumsen i Gøteborg, som sendte to Fuldmægtige herover for at hæve Arven, hvilket skete 4. Novbr. 1648 mod behørigt Afkald (Nibe Tgb.). Nævnte Casper Willumsen var Dattersøn af salig Hans Didriksen Rutenkranch i Varberg og var formodentlig Søn eller Søstersøn af den Kirsten Hansdatter, der 1649 ved Jørgen Bomgart af Gøteborg krævede Peder Sørensen for Arv efter hans Hustru Mette, men afvistes, fordi Arven allerede var udbetalt til Casper Willumsens Fuldmægtige (Nibe Tgb. 1649, fol. 68).

Peder Sørensen blev Mester Henriks Efterfølger som Bartskeer i Nibe, og han har utvivlsomt tidligere været Medhjælper hos Svigerfaderen, maaske samtidigt med, at han drev Skræderi.

1) Nibe Tgb. 1652 ³¹/₇.

2) Hos Niels Andersen i Aggersborg Torup 20 Rdlr. fra 1641, Gælden var 1648 med Renter og Sagsomkostninger vokset til 35 Daler (Nibe Tgb. ¹⁸/₃ 1648), hos Niels Mikkelsen i Aagaard i Hanherred 60 Slettedaler (a. St. ⁹/₁₂ 1648), hos Peder Pedersen i Aalborg 10 Slettedaler (a. St. 1647, fol. 9) og flere Steder.

Allerede 4. Marts 1648 tog han Tingsvidne angaaende sin Lægevirksomhed, velsagtens for overfor Øvrigheden at kunne godtgøre, at han var duelig nok til at erholde Ret til at praktisere.

Niels Andersen og Claus Thøgersen, begge af Sønderholm, vidne, eftersom de vare stævnedes, angaaende hvad Vidnesbyrd de kunde give Peder Sørensen Skræder, om han ikke, som det sig burde, havde gjort denem samt deres Hustruer og Børn helbredet og føre af den smitsomme Pochersyge¹⁾, som var i deres Huse kommen. Da svarede først Niels Andersen, at han takkede, næst Gud, Peder Badskær meget godt, at han havde helbredet hannem, hans Hustru og Børn og hjulpet dennem af samme Smitte, som var kommen paa denem, som en ærlig Mand, og Claus Thøgersen vidnede ligeledes, at han havde helbredet hans Hustru, som var befængt af samme Smitte. Tilstede var ligeledes Mette Christensdatter, Christen Pedersens Datter i Tostrup, der gav Peder Badskær et redeligt Vidnesbyrd, at han havde helbredet hende af samme Smitte, som hun og havde af Pocker paa hendes Legeme, saa forskrevne Personer alle samtligent takkede hannem godt udi alle Maader.

I den efterfølgende Tid kaldes Peder Sørensen stedse Peder Badskær og ikke længer Skræder, saa han har maaske nu lagt denne Profession paa Hylden for udelukkende at vi sig til Lægegerningen.

Han synes at have været fra Nibe eller Omegn, thi han optræder undertiden paa sin Broder Christen Sørensens Vegne, og man maa nærmest antage, at han udelukkende var uddannet hos Svigerfaderen. 11. Marts 1648 skødede han to Huse i Nibe til sin Broder Anders Sørensen i Gundestrup (Nibe Tgb.).

1) Vist Kopper; Pokker var dog ogsaa Betegnelsen for veneriske Sygdomme.

Ogsaa som Kirurg nød han Anseelse og blev søgt af Folk langvejs fra. 29. Juni 1650 tog Peder Andersen, barnefødt i V. Hassing i Vendsyssel, Tingvidne, og Peder Sørensen, Broksnider i Nibe, vidnede, at den fattige Karl havde været i hans Hus fra 24. Maj til 14. Juni, og at han, næst Guds faderlige Hjælp, havde ham opskaaret og igen kureret for den store og legemlige Skrøbelighed, Tarmes Nederløb. Tingsvidnet erhvervedes, for at Karlen kunde besøge Godtfolk om Hjælp til Bartskaerløn (Nibe Tgb.).

I samme Anledning er vist det Tingvidne erhvervet, som Niels Thorsen, barnefødt i Raabjerg Sogn og By, erhvervede 19. Oktober 1650, angaaende at han, fattige Karl, havde været under Bartskaerhaand hos velforfarne Mand Peder Sørensen, Broksnider i Nibe, og Peder Sørensen bevidnede da, at Niels Thorsen havde været i hans Hus under hans Kur fra 23. Septbr. til 14. Oktober, og er han, næst Guds faderlige Hjælp, imidlertid for Tarmes Nederløb opskaaret og igen kureret og lægt (Nibe Tgb.).

Som man ser, tog Operationen og Helbredelsen i begge Tilfælde en Tid af 3 Uger. 1652 kurerede han en Dreng fra Plejlstrup, der havde faaet Skade paa sine Øje (Tgb. $\frac{31}{7}$ og $\frac{14}{8}$ 1652).

Peder Bartskaer sad ikke længe i Enkestand efter sin første Hustrus Død, thi 1650 var han gift med Maren Laustdatter, Søster til Jens Laustsen i Gelstrup ved Nibe. Denne Svoger lavede den 25. Novbr. 1650 et svært Bulder paa Gaden i Nibe om Aftenen mellem Kl. 9 og 10, og uden for Peder Bartskaers Dør gjorde han Holdt med sin dragne Degen i Haanden og forsøgte at komme ind. Men Døren var laaset, og han huggede da løs paa Døren og Plankeværket, imens han raabte paa Peder og sagde: „Kom herud Din Skælm, Din Kæltring

og Din Røver; jeg har talt med den gode Mand Erik Juel (Lænsmanden paa Aalborghus) i Dag, og jeg har givet ham 16 haarde trinde Rigsdaler Specie paa det, jeg faar Lov af ham at lægge Din Skælm ned, og jeg vil ogsaa, inden jeg sover, se den røde Sved af Dit Hjerte, og jeg skal ikke gaa af denne Brosten, førend jeg skal lægge Dig neder, jeg skal før ligge paa den i Nat; vil Du ikke komme ud til mig, skal jeg gaa ind til Dig, det jeg skal, ved Gud, ad Dine Vinduer“.

Den vrede Svoger blev længe staaende ude paa Gaden og buldrede, idet han huggede om sig med sin Degen, og imidlertid flygtede den rædselsslagne Bartskeer ud af Bagdøren og ind til sin Nabo Jens Jensen Klitgaard, der netop var staaet op af sin Seng for at se, hvad der var paa Færde, og som havde hørt Jens Laustsens Trusel. Her blev Peder saa om Natten, saa Svogeren fik ikke hans Hjerteblod at se.

Efterspillet foregik paa Birketinget 14. Decbr. Jens nægtede ikke, at han havde været ved Svogerens Dør, men havde han forset sig, bad han Bartskeereren tage det i den bedste Mening, efterdi det var gjort ubetænksomt i Drukkenskab, og han lovede Bod og Bedring, hvorefter de tog hinanden i Haanden og forligtes smukt.

Nytaarsaften 1652 blev der slaaget 12 Ruder ind i Peder Badskærs Hus, men Gerningsmændene kendtes ikke (Tgb. 1653, fol. 12 b).

1653 blev Peder Sørensen anmodet om at kurere paa en Dreng, som var bleven kastet af en Hest. „Følte hans ganske Legeme over, da klagede han sig mest udi hans Lænder og Hals“, og han (Mester Peder) turde ikke fordriste sig til at befatte sig noget med ham. Drengen døde saa (Nibe Tgb. 1653, fol. 48 b).

1657 (fol. 66 b) vidnede Peder Bartskeer om et Tyveri, som han havde iagttaget, da han stod under et

Æbletræ i sin Have. I sine sidste Leveaar kaldes han almindeligt „Mester“; han døde o. 1661, og 1662 var hans Enke gift igen med en Svend Jensen. Hun maa have lært noget af Mester Peder, thi hun vidnede 12. Juli 1662, at hun forbandt en Mand, der kom til hende med et Saar ved det ene Øje og begærede, at hun vilde lægge et Plaster paa; men hun var dog ikke ene om at praktisere i Nibe, thi en Engelbret Greve (Greffue) nævnes som Bartskeer der 1662 (Tgb. fol. 84).

Denne Engelbret Greve var rimeligvis en Militærperson hørende til Garnisonen i og omkring Nibe, han nævnes i hvert Fald som Feltskeer 31. Oktober 1663, da han var Tinghører, men kaldes Bartskeer, da han 9. Septbr. 1663 stævnes sammen med Nibes øvrige Gaardsmænd og Boelsmænd for Bropenge til Sønderup Bro. At han var Feltskeer bestyrkes ogsaa ved, at han 22. Jan. 1664 blev kaldt til Chr. Skræders i Volstrup for at forbinde en Niels Nielsen Soldat, der var bleven dødeligt saaret i Hovedet. Da Hjernen var beskadiget, sagde Engelbret til Skræderen og til Soldatens Moder, at han ikke kunde gøre noget derved, eftersom Saaret var dødeligt, men paa deres Bøn forbandt han ham dog 3 Gange, for at Folk ikke skulde sige, at der ikke var bleven hentet Bartskeer til den syge¹⁾.

Engelbret boede vist ikke længe i Nibe, dog er han næppe bleven afløst af den Ditlev Moltzen, Balberer, tilholdendes i Nibe, der 1666 havde Strid med sin Principal, Hr. Georgius Timanus²⁾, Okkulist, Sten- og Broksnider i Aalborg³⁾, men derimod af Johan Hansen

1) Nibe Tgb. 1664, fol. 28 b.

2) Timanus hørte vist til Landefarernes Klasse. 27. August 1667 fik han Bevilling til at bruge sin Kunst i Norge hos alle og enhver. (Norske Reg. 1667, fol. 694).

3) Nibe Tgb. 1666 fol. 92 og 102.

Korn, der 1670-1700 nævnes som Bartskær i Nibe¹⁾, hvor han 1672 stævner for Bartskærløn²⁾. Han havde Hustru (1692), en Søn (1694) samt en Broder, Christian Korn, der ogsaa boede i Nibe (Tgb. 1672, fol. 78 b, 1692 fol. 23, 1694 fol. 162 b, 1699 fol. 245). 1676 var Bartskær Johan Korn antaget af Kommissarius Otto Skeel til at være Officer over Folket i Nibe, hvem han skulde eksercere med³⁾. Flere af sidstnævnte Bartskærere var vel nærmest hvad man kan kalde „outsidere“, hvorimod den foran nævnte Svend Jensen, der blev gift med Mester Peder Sørensens Enke Maren Laustdatter, fortsatte den gamle anerkendte Virksomhed fra Henrik Rutenkrancks og Peder Sørensens Tid, og det er vel Maren, der har været hans Læremester. Svend var vist fra Tostrup i Sønderholm Sogn, hvor hans Broder Laurids boede, og hvor hans Moder Ane Laustdatter havde en Gaard, forøvrigt drev han Ølsalg i Nibe samtidigt med, at han var Bartskær og havde Sygeklínik⁴⁾. Var han i Stand til at helbrede Saar, saa var han ogsaa i Stand til at slaa Vunder; 1663 var han i et større Slagsmaal med Købmand Simon Christoffersen Weidemann i Nibe⁵⁾, og 3. Decbr. 1665 var han til et Bryllup, hvor han vist fik sig en Taar over Tørsten. Præsten Hr. Niels Pedersens Karl vidnede, at han havde været i Bryllupssalen og set, at Svend Bartskær tog en Lystestage, som stod paa Bordet med Lys i, og slog løs med den, saa den tørnede mod Panelet og gik i Stykker; Stagens Ejer og hans Datter vidne ligeledes, men tilføje, at Svend slog efter Præsten med Stagen; Svend selv kunde ikke erindre noget derom.

1) Tinghører 27/8 1670.

2) Nibe Tgb. 1672 fol. 167.

3) Tgb. 1676 fol. 128.

4) Tgb. 1672 fol. 97.

5) Tgb. 1663 fol. 100, 105 b, 145 158.

1666 stævner han Folk i Nibe og Omegn for Bartskærløn og ØI¹⁾, og 1669 stævner hans Hustru Folk for Bartskærløn, skønt Svend boede i Nibe længe efter den Tid²⁾. Men det var jo ogsaa hende, der var den ældste i Bartskærfaget. En Dag i Aaret 1664 kom en Jens Madsen ind i Svends og Marens Hus for at købe for en Skilling Øjenvand, og da Maren gik for at hente det, benyttede Jens Lejligheden til at overfalde en Peder Christensen Fisker, som sad i Stuen³⁾; denne Peder var i en hel Menneskealder en berygtet Voldsmænd i Nibe og kunde saaledes baade direkte og indirekte henregnes til Bartskærens bedste Klienter.

1672 blev Svend Bartskær Foged over de Huse og Fiskestader, som „Anshelm von Podevels“ til Lyngbygaard havde i Nibe⁴⁾, og ved samme Tid foretog han en Slags „Oppudsning“ af sit Renomme, idet han fremtraadte paa Nibe Ting og gav tilkende:

„Eftersom Gud den almægtigste haver meddelet hannem den synderlige Lykke at kurere, opskære og læge de Personer, som befindes at have stor Bræk og Skrøbelighed for Tarmes Nederløb, og dennem, som saaledes haver været under hans Kur, er bleven hjulpne næst Guds Hjælp paa en 3 Ugers Tid, hvor da i Dag nu for os i Retten fremkommen er trende unge Personer, nemlig Niels Andersen udi Dalsgaard i Hornum Herred, Niels Andersen af Søndertranders i Fleskum Herred, saa og Niel Christensen af Skivum i Aars Herred, der samtlig tog forskrevne Svend Jensen Badskær udi Haand og paa det allervenligste takkede hannem godt, eftersom han ved Guds Naades Hjælp haver nu saaledes opskaaren og hjulpet dennem for den store Skade og Bræk, de med Tarm-

1) Tgb. 1666 fol 27.

2) a. St. 1669 fol 120.

3) a. St. 1664 fol. 46 b.

4) a. St. 1672 fol. 168 b.

løb havde haft, saa de nu er kommen til deres Førighed og Helbred igen; og bekendte de, at forskrevne Svend Jensen Bartskeer haver udi samme deres store Svaghed haft stor Omhyggelighed for dennem med Loften og Letten saa og med Varetægt Nat og Dag og tjent dennem, saa de aldrig noksom derfor kan først fuldtakke Gud saa og den Danne-mand Svend Jensen, og lovede de at rose og berømme hannem for alle og enhver, som en ærlig Brok-snyder vel egner og anstaar i alle Maader, og ydermere derfor her for Retten gav tilkende Svend Jen-sen, at dersom nogen udi slige Tilfald eller og udi andre Maader af andre skadelige Sygdomme og Svag-heder enten med Tarmløb, Pokker eller Frantzoser¹⁾, endog hugne, stukne eller Benbrud ere tilfaldne saa-danne Skade at have, lovede han næst Guds Hjælp dennem at kurere, læge og helbrede, naar de da han-nem vilde besøge; lover næst Guds Hjælp af den Aand og Naade, Gud hannem vil meddele, der udi skal gøre sin største Flid, at de deres Helbred igen skal bekomme, og det for en billig Betaling, saa de med hannem skal være fornøjet²⁾.

1678 forbandt han en knivstukken Mand, men tviv-lede om hans Helbredelse³⁾.

Han døde som Enkemand 4. Juni 1680 efterladende sig en Søn, Jens Svendsen, for hvem Svend Jensens Broder, Laust Jensen i Tostrup, var Formynder, samt en Datter, Maren Svendsdatter, der ved Faderens Død var trolovet med Jens Jensen Hurtigkarl i Nibe. Svend Jensen efterlod sig et godt Bo, bl. a. ca. 150 Lod for-arbejdet Sølv, skøndt Datteren havde faaet sin Part deraf, medens Faderen endnu levede; endvidere 2 Jern-kakkelovne, hvoraf den ene i Badstuen, meget Messing-og Kobbertøj samt 2 Messing-Balberfade; Bartskeerred-skaber nævnes derimod ikke⁴⁾.

1) Kønssygdom.

2) Nibe Tgb. 1672 fol. 38 b.

3) a. St. 1678 fol. 24.

4) a. St. 1680 fol. 44 b.

Svend Jensens Praksis blev fortsat af Jens Jensen Hurtigkarl, som 1680 ægtede hans Datter Maren Svendsdatter. Han hørte til en i Nibe i det 17. Aarhundredes sidste Halvdel meget talrig Familie, af hvilken Jens Hurtigkarls Broder Niels, der var kgl. privil. Prokurator i Nibe, var sin Slægts Førstemand, socialt set; de øvrige Slægtninge var Fiskere og gennemgaaende af et meget stridbart Naturel. Jens Hurtigkarl kaldes almindeligvis Jens Doktor eller Jens Badskær, og han havde Svend Jensens tidligere Bol i Fæste. Det er sandsynligvis hans Hustru, der har fortsat Faderens Lægevirksomhed, men der er iøvrigt intet oplyst om dens Omfang. Da Maren Svendsdatter døde, ægtede Jens Hurtigkarl før 1704 Sidsel Christensdatter Eliesen (Tgb. 1704, fol. 57 b og 65 b), Datter af en Smaamand i Nibe og kun lidet anset, og dette i Forbindelse med Bartskeer Johan Korn's Afgang i Tiden 1700—1703 (Tingbøgerne mangler) var antagelig Grunden til, at Nibingerne gjorde sig Umage for at faa en anden Bartskeer til Byen. Om der var noget positivt at indvende mod Hurtigkarls Hustru kan ikke siges, men en Kvinde i Nibe lod hende høre, at hun var en Rytterhore, før Jens Hurtigkarl ægtede hende (Tgb. 1704, fol. 57 b). Jens Hurtigkarl døde 1722, Skifte 15. Novbr. Han var en ret velstaaende Mand, der efterlod sig 340 Rdlr. til hver af sine 2 Døtre eller deres Børn. Døtrene var Else Hurtigkarl, død 1719, gift 1708 med nedenævnte Bartskeer Groszmann, og Maren Hurtigkarl, gift med Christen Aagesen i Nibe¹⁾.

Den Mand, Nibingerne opfordrede til at komme og til at søge Privilegium som Bartskeer i Nibe, var Christoffer Frederik Groszmann fra København, der

1) Nibe Overformynderiprotokol fol. 120.

18. Decbr. 1700 fik Privilegium som Bartskeer og Bader i Nibe, konfirm. 26. Aug. 1701. Hans Ansættelse, der var betinget af Eksamination, gav Anledning til Stridigheder med Bartskeerlavet, som nægtede at eksaminere Groszmann, da han kun var uddannet som Bader; men han blev saa eksamineret af det medicinske Falkullet, fik Attest herom og fik derefter Bevillingen. Der var paa hin Tid en Række stærke Stridigheder mellem Bartskeer og Badere, hvilke gav Anledning til lange Betænkninger fra Politimester Rasch og en særlig nedsat Kommission, men de synes ikke at have ført til noget Resultat (Medd. af Dr. K. Carøe, jvf. K. Carøe, „Badere og Bartskeer“ i Hist. Medd. om Kbh. 1917, S. 119).

Efter at være kommen til Nibe havde Groszmann adskillige Fortrædeligheder; saaledes tiltalte han 1704 Lisbet Basballe og Henrik Skolemesters Hustru, Johanne Mortensdatter, fordi de gik ham i Næringen med Aareladen, Kopsætten og anden Badsker-Kur imod deres forhen gjorte Løfte og imod hans Privilegium. De omtalte Kvinder havde bl. a. Søgning af Folk fra Landet, og da de trods Groszmanns Saggivelse fortsatte med deres Fuskeri, blev de dømt til at betale ham Sagsomkostningerne samt være Byen forvist, hvis de oftere befattede sig med hans Næring¹). 1706 havde han en ubehagelig Sag i Anledning af en urigtig Diagnose; han havde behandlet en Kvinde for „Franzoser“ og derved bragt hendes Husbonds Hus i Vanry. Af Sagen ses, at Groszmann havde Klinik og Badstue samt at han talte Tysk og vist forstod Latin²). 1707 indtraf for Groszmann, der da var ugift, den kedelige Hændelse, at Anne Poulsdatter (Datter af Klokker Poul Pedersen), der sammen med sin Søster havde gaaet ham til Haande i Badstuen, fik et

1) Tgb. 1704, fol. 33, 37 b, 38 b, 45 og 47.

2) Tgb. 1706, fol. 200.

Barn, som hun beskyldte ham for at være Fader til. Hun havde dog først udlagt en anden — efter Groszmans Tilskyndelse —, men da han ikke holdt sit Løfte om at honorere hende derfor, kom Sagen op efter et Aarstids Forløb og paa et Tidspunkt, da Groszmann nylig var bleven gift. Han forsøgte med stor Kraft at benægte Paterniteten, men Vidneførslen, der bragte adskillige Intimiteter for Dagen, gik ham imod, og han blev ved Dom kendt skyldig. Det synes iøvrigt, som om hans Badepiger oftere „kom galt af Sted“. Anne Klokkers, der ikke kunde betale Lejermaalsbøden, maatte tilbringe 3 Dage paa Vand og Brød i Arresten¹⁾.

1707 rejste Groszmann Tiltale mod en Gaardmand, Peder Thomsen fra Lørsted i Haverslev Sogn i Han Herred, som gennem en lang Aarrække havde kureret paa Folk i Nibe og andre Steder, og som ligeledes gav sig af med at kurere forgjorte Kreaturer. Den særlige Anledning til Groszmans Tiltale var, at Peder Thomsen havde ladet sig hente til Pastor Laurids Kras' Enke, Malene Olufsdatter, der i et Aars Tid havde ligget til Sengs, gammel og svag, og som forøvrigt døde 1708. Groszmann anklagede ham for „Spøgdokteri og Kvak-salveri“, og Anklagen var ikke uberettiget efter hvad der oplyses om hans Kure. Han lod først Patienterne grave deres Særker, Snørhatte og Stromper ned paa Kirkegaarden, hvor det skulde ligge en Nat, og derefter skulde de syge iføre sig dem, inden han foretog sin Læsning, der skete Natten til Fredag. Var det en Mand, der skulde kureres for Forgørelsen, lod den kloge Mand hente Muld fra den nyeste Karlegrav paa Kirkegaarden, var det derimod en Kvinde, han skulde læse over, blev Muldet taget fra den nyeste Kvindegrav; saa lagde han Muldet under den syges Fødder eller lod den syge staa

¹⁾ Tgb. 1708, fol. 130, 132, 137, 141 b. 148 ff, 154 b f, 187 b.

paa det, lagde det derpaa paa den syges Hoved og sagde: „Nu er der viet Muld paa Dit Hoved, end er der viet Muld under Dine Fødder — — —“, og saa læste han af en skreven Bog, nævnede oftere Gud Faders, Søns og Helligaands Navn m. v. Da han var hos Malene, havde han det Uheld, at hendes Svigersøn, Christoffer Braun, trængte sig ind i Stuen til dem den Nat, Læsningen foregik, og gav Peder nogle Prygl, og bedre var det ikke gaaet ham, da han en Gang var i Slet Herred for at kurere en Mands forgjorte Kreaturer; her havde Peder Thomsen skrevet nogle Kors paa et Stykke Papir, hvilket han stak ind i et navrboret Hul, som han lukkede med en Prop, idet han ved samme Lejlighed mumlede noget; men da Manden efter hans Bortgang tog Papiret ud og saa, at der kun stod nogle †, fik Kvaksalveren et Livfuld Hug. Peder Thomsen brugte ogsaa til sine Kure Vand fra en Bæk, der løb fra Nord til Syd paa Holmsø Kjær i Hanherred¹⁾.

1708 stævnedes Groszmann Folk for Bartsøkærløn, bl. a.: For at sætte en Aksel i Led, Plaster og Salve dertil, 4 Sldr., 2 Aars Barberpenge 2 Sldr., for en Arm at kurere 2 Sldr. 2 Mk., for et Benbrud 4 Sldr.²⁾

Groszmann døde i Nibe 1729 (Skifte 5. Juli) og efterlod sig kun ca. 4 Rdlr. til Deling mellem sine 2 Sønner³⁾; hans Forhold i Tiden 1711—1729 kendes ikke, da Tingbøgerne mangler. 1708 blev han gift med Else Jensdatter Hurtigkarl, Datter af den tidligere Bartsøkær, Jens Jensen Hurtigkarl; hun døde allerede 1719 (Skifte 15. Novbr), Om Sønnerne skal oplyses følgende: Frederik Groszmann, f. o, 1709, boede 1744 i Nibe i sit eget Hus, som dog var pantsat til fhv. Byfoged

1) Tgb. 1707, fol. 8 b, 12 b, 15 b, 19 f.

2) Tgb. 1708, fol. 156.

3) Nibe Overformynderiprotokol fol. 60, 112, 120, 137.

Aagesen, og ernærede sig med „Barbering og anden kirurgisk Forretning, saavidt han forstaar, siden her i Byen er ingen virkelig Barberer; helst siden han her ey kand leve og sig ernære formener, at han anses som Daglønner“ (Skattemandtal). Han døde i Nibe 1757 og efterlod sig en Enke, Else Henriksdatter, men ingen Børn. Den anden Søn, Christoffer Groszmann, f. o. 1716, var Bager, og om ham siges i Skiftet efter Broderen, at han for nogle Aar siden var rejst udenlands, og at man ikke vidste, om han var levende eller død, eller om han havde Børn¹⁾.

Til Bartsvær Groszmanns illegitime Efterkommere horer vist Christoffer Laursen Groszmann, der 1785 var i Amsterdam, samt hans Søster, Anna Kathrine Groszmann, f. o. 1743, død i Nibe 18. Febr. 1785, gift i Nibe 14. Maj 1779 med Cornelius Christensen Hurtigkarl, f. o. 1751, d. . . . , Købmand i Nibe, med hvem hun ingen Børn havde. Hun maa have haft en Søster, hvis 3 Børn af Navnet Leth boede i Skjørbæk i Eidrup Sogn 1785. .

1) Nibe Skiftepr. fol. 133 b.

SLÆGTSNAVNE FRA NIBE OG OMEGN
1630—1730.

(Navne, der er antagne efter Gaarde og andre
Lokaliteter samt Erhverv er ikke medtagne).

Aand, Abel, Anker. — Barn, Baj, Barabang, Behm, Boye, Bowmand, Brandi, Brani, Braun, Broch, Brun, Bruskok, Buds, Butser, Butti, Byg, Bülge. Curi. — Duedej, Døgen, Døgning. — Ende. — Flesch, Friis, Frænd, Færch. — Gjød, Gjedsman, Glad, Glud, Greker, Griis, Groszmann. — Harder, Hertzov, Holier, Homand, Hundt, Hurtigkarl eller Hørtikarl. — Kalmer, Karp, Kat, Kiimann, Kjær. Kjærulf, Klit, Koch, Krag, Kras, Krog, Kruskop, Krøch, Kuri. — Lam, Lange, Lerche, Lieger, Lund. — Mageløs, Maller, Malurt, Mand, Middelthon, Munk, Mus, Møndorff. — Nadelbusch, Normand, Nødder. — Ovid, Orm, Panum, Pind, Prior, Prip, Puggi, Pug. — Quist. — Ravn, Rideman, Rod, Rudt. — Schiønning, Skopind, Snaphager, Sodi, Sommer, Speger, Stok, Storm, Stribel, Stub. — Tavl, Thorn, Trane, Trant, Trap, Treskilling, Trold. — Ungemand. — Wacker, Wattermand, Weiberg, Weidemann, West, Wichmann, Winholt, Wiingard, Winther, Wolf, Wordeman, Worm. — Ørn, Øser.

SKÆLDSORD.

Nedenstaaende i „Hastmodighed“ anvendte Udtryk — hentede fra Nibe Tingbøger — kan maaske tjene som et lille Bidrag til Skældsordenes Lyrik:

Skælm, Æsel, Svinhund, Machfoch, Føgler, Tintehund, Taprøv, Lusast, Ørelytter, Galgerytter, Brændevinssæk,

Istervom, Kvabso, Hundsfot, Skandsæk, Kakkelhund, Bysforræder, Blodhund, Fyldeso, Pokkerkrukke (Kvinde), Hundekrænger, Flegel, Rytterhore, Tæve, Snøffel, Skidtfas, Markilder, Rakkerhvalp, Slatte, Skvaldertaske, Berider, Kjødmund, Felthore, Rakkerhore, Kjæltringkjæbe, Mads „Stindflæsk“, en „krøkygget Skælm“, en „skævføddet So“, en „blind Hund“, „slug en Lort!“

BLANDET PERSONALIA.

- Arvesen, Svend, var 1705 Ridefoged paa Lundbæk¹).
 Axelsen, Ebbe, var 1776 Ridefoged paa Aagaard i V. Hanherred²).
 Baj, Frederik Pedersen, var 1701 og 1704 Silde-salter i Nibe, er vist den Frederik Baj, der 1706 boede i Bisgaard i Ravnkilde³).
 Baj, Johannes Pedersen, Broder til ovennævnte, er vist den Johan Baj, der 1705 logerede i Stavsgaard og da var i Slagsmaal i Nibe⁴).
 Barabang, Isak, fik 5. Novbr. 1698 Privilegium som Guldsmid i Nibe, død i Nibe o. 1705. Han boede hos Degnen Anders Bodum, men passede ikke sin Næring, af hvilken han ikke kunde leve. I den Anledning stævnes han derfor 20. Januar 1700, og det oplyses, at han i flere Uger har været i Vend-syssel for at kræve Fogedkorn ind for sin Svoger, Anders Paulin, der var Byfoged i Hjøring og Herredsfoged i Horns og Vennebjerg Herreder. Han synes at have været ugift⁵).

1) Nibe Tgb.

2) a. St. 1676, fol. 59 b

3) a. St. 1704, fol. 31 og 68 b, 1706 fol. 201 b.

4) a. St. 1705, fol. 97.

5) a. St. 1669, fol. 243 ff, 252 f; 1700 fol. 278.

Bjerregaard, Jens, i Nibe o. 1700. Børn:¹⁾

1. Jens Jensen Bjerregaard, i Nibe 1707.
2. Mads Jensen Bjerregaard, Borger i Aalborg 1707.
3. Peder Jensen Bjerregaard, Studiosus, Huslærer paa Havrkrogen i V. Hassing S., død 1707.
4. Maren Jensdatter Bjerregaard, gift (1707) med Søren Madsen, Skræder i Nibe.
5. Else Jensdatter Bjerregaard, gift (1707) med Jens Jonassen West i Nibe.

Boumann, Thim, var 1692 og 1694 Fuldmægtig hos Generalmajor H. F. Levetzau til Oksholm, blev senere Birkedommer paa Øland²⁾.

Brun, Anastasius, var 1674 Foged paa Seberkloster³⁾.

Brun, Jokum Jokumsen, født i Malmø, var Brygger og Brændevinsbrænder i Nibe, hvor han døde 1677—78, Skifte 20. Novbr. 1678. Var gift med Maren Jensdatter Worm (Broder Bertel Jensen Worm). Datter: Maren Jokumsdatter Brun⁴⁾.

Bülge, Otto, „velfornemme Sr.“, var 1699 Indvaaner i Nibe⁵⁾, død før 1711.

Børgesen, Bent, Skifte i Nibe 16. Maj 1699. Gift I med Inger Zachariasdatter (5 S.), II med Anna Christensdatter. Børn:

1. Morten Bentsen i Nibe.
2. Børge B., fraværende;
3. Zacharias B., fraværende;
4. Mikkel B., fraværende;
5. Oluf B.⁶⁾.

Ehewalt Peiter, Bager i Nibe 1708, tidligere Soldat⁷⁾.

1) Tgb. 1707, fol. 321 b.

2) a. St. 1692, fol. 26; 1694, fol. 39.

3) a. St. 1674, fol. 59 b.

4) a. St. 1678, fol. 74; 1679, fol. 170 b.

5) a. St. 1669, fol. 240 b.

6) a. St. 1699, fol. 249 b.

7) a. St. 1708, fol. 83 b.

Eskildsen, Niels, fhv. Foged paa Restrup, købte 1651 Kastrup i Rinds H., jvf. Hornum H. Tgb. 22. Decbr. 1651¹⁾).

Friis, Christoffer, var 1693 Forvalter paa Lindenberg²⁾).

Gjelstrup, Jens Mikkelsen, var antagelig Søn af Herredsskriver Mikkell Pedersen Gjelstrup (se Side 276), boede i Nibe, Skifte 1. Septbr. 1721. Børn³⁾):

1. Mikkell Jensen Gjelstrup, f. før 1700.
2. Lars Jensen Gjelstrup, f. o. 1704, tjente 1721 i København, hvor han 1760 var Grosserer.
3. Peder Jensen Gjelstrup, f. o. 1708, død 1760, Købmand i Nibe, ingen Børn.
4. Anna Jensdatter Gjelstrup, f. o. 1696⁴⁾).
5. Mette Jensdatter Gjelstrup, f. o. 1698.
6. Kirsten Jensdatter Gjelstrup, f. o. 1700.
7. Maren Jensdatter Gjelstrup, f. o. 1711.

Høeg, Christen Pedersen, var 1676 Ridefoged til Sebberkloster⁵⁾).

Jensen, Albret, var 1673 Ridefoged til Halkær⁶⁾), formentlig den senere Forpagter af Lundergaard i Hvetbo Herred og Ejer af Slettegaard i V. Han Herred, † 1694⁷⁾).

Kjær, Søren, i Nibe, Sr. Frederik Kjær (s: den senere Kjærskjold til Børglumkloster) og Sr. Anders Kjær var Brødre og havde Sildegarnsstader. Hr. Peder Kall, Sognepræst i Skibsted, havde med sin Hustru,

1) Tgb. 1652, fol. 3 b.

2) a. St. 1693, fol. 135.

3) Nibe Overformynderiprotokol 95 og 117.

4) Hun eller en af hendes Søstre var 1760 gift med en Peder Henriksen.

5) Nibe Tgb 1676, fol. 78.

6) a. St. 1673, fol. 113.

7) Se min Hvetbo Herred II, 436.

Karen Wiingard, faaet 3 Sildegarnsstader, som han 1694 bortfæstede paa Livstid til Laurids Poulsen i Nibe, der 1704 tiltales af Frederik Kjær for Afgiften af dem¹).

Knap, Jakob Pedersen, i Nibe 1682, 1693²).

Middelton, Willum, Forvalter paa Lindenberg 1705³).

Mus, Peder Thomsen, ved Sebbersund, drev Fiskeri 1681, var død 1682⁴). Var 1653 Foged paa Seberkloster⁵). Søn: Thomas Pedersen Mus i Sebbersund, ikke myndig 1682, Værge Iver Thomsen Mus i „Gjødved“ (Gjødved ved Silkeborg); boede 1694 i Valsted⁶). En anden Søn var formentlig Henrik Mus, der 1694 boede ved Sebbersund.

Mus, Peder Thomsen, i Nibe 1711, gift med Anne Andersdatter, død ca. 1732 i Nibe. Søn: Anders Pedersen Mus, f. i Nibe 1711, tjente 1738 hos Vinhandler Mathias Nordrup i København⁷).

Mørk, Mathias Olsen, var 1704 Ridefoged til Vaar og boede i Hornsgaard i Farstrup Sogn⁸).

Normand, Simon Rasmussen, Salter i Nibe, død o. 24. Maj 1669. Var før han kom til Nibe Raadmand i Kongälf, hvor hans Arvinger (Broderbørn) boede⁹). Gift I med Maren von Ginckel, død i Fejdetiden i Foraaret 1658, Datter af Herman v. Ginckel, Raadmand i Aalborg. (Hun var gift I med Poul

1) Nibe Tgb. 1704 fol. 35 b f.

2) a. St. 1682, fol. 31, 103 b, 1693, fol. 135.

3) a. St. 1705, fol. 149.

4) a. St. 1681, fol. 131, 1682, fol. 156.

5) a. St. 1653, fol. 114 b.

6) a. St. 1694, fol. 195 b.

7) Byfogedregnsk.

8) Nibe Tgb. 1704, fol. 70.

9) De nævnes i Nibe Tgb. 1669, fol. 109 ff.

Knudsen og II med Niels Jakobsen Ovid, † o. 1650, Købmænd i Aalborg). Skønt Simon Normand havde været Raadmand, siger han 1665, at han aldrig har gaaet i Skriveskole og havde derfor ikke lært at skrive, han undertegner sig undertiden med Bomærke, men til andre Tider med Navn. Synes at have været en noget raa Person, der mishandlede sin Hustru. Han var 2. Gang gift med Maren Joensdatter (Datter af Joen Andersen i Braarup), der II Gang ægtede Laurids Lauridsen i Nibe (o. 1676). Simon Normand havde ingen Børn; Overskudet af hans Bo var 408 Daler¹⁾.

Panum, Mikkell Mikkelsen, Skipper i Nibe 1665 og 1673²⁾, kaldes af en vred Mand „Mikkell Treskilling“.

Panum, Laurids, i Hornum 1665³⁾.

Pors, Marcus Christensen, var o. 1700 Konsumtionsbetjent i Nibe, se Side 250, boede endnu 1714 i Nibe og havde flere Børn.

Scavenius, Christian, var 1705 Fuldmægtig i Retten for Christoffer Friis, Forvalter paa Lindenborg⁴⁾.

Torsong, Peder Johansen, Søn af Johan T. i København og Broder til Johan T., Præst i Nors; — var 1705 Konsumtionsforvalterens Fuldmægtig i Nibe⁵⁾.

Ulf, Claus, var 1640 Foged paa Buderupholm⁶⁾.

Valsted, Christen Pedersen, af Nibe, var Borger i Aalborg 1667 og boede der, men tog 29. Marts 1667

1) Nibe Tgb. 166^s, fol. 42 ff, 154 ff, 1669 fol. 109 ff, 1676 fol. 149 b.

2) a. St. 16^r5, fol. 185 b, 1673 fol. 49.

3) a. St. 1665, fol. 38 b.

4) a. St. 1705, fol. 122 b.

5) a. St. 1705, fol. 151 b, 1706 fol. 226 b.

6) Hornum H. Tgb.

Borgerskab i Lemvig. Gift med Gertrud Knudsdatter¹⁾).

Weidemann. (Da det er mig bekendt, at Hr. Ingeniør Vilh. Marstrand har udarbejdet dennes Slægtshistorie og deri optaget alt vedrørende Nibe-Weidemann, forbigaas Slægten her).

Wolff, Morten Pedersen, var 1665 Foged paa Lundbæk²⁾).

Woxlev, Mikkell Christensen, Søn af Christen Mikkelsen Voxlev i Nibe, tjente 1651—54 som Kælderdreng hos Købmand Jens Jensen Basballe i Aarhus, med hvis „Pas og Beskeden“ (∴: Anbefaling) han 1655 vilde rejse til fremmede Steder, „hvor Gud og Lykken ham en god Tjeneste vilde tilføje“³⁾). 1670 og senere var han Købmand i Nibe⁴⁾ og var gift med Karen Pedersdatter, Enke efter Christen Jørgensen Fredericia i Nibe. Hun døde ca. 1671 efterladende sig en Søn Jørgen af første Ægteskab, hvilken da kom til hendes Broder, Gregers Pedersen i Igum og hendes Søstermand, Anders Hansen, Borger i Fredericia⁵⁾). Anden Gang ægtede Mikkell Voxlev Sidsel Sørens datter, Datter af Slotskriver Søren Madsen i Aalborg og Enke efter Købmand Hübert Snitlach i Aalborg. Mikkell døde 1693 uden Livsarvinger, og arvedes af sine to Søstre, Dorte, gift med Christen Jensen Ridemand i Nibe, og Mette, gift med Christen Christensen i Nibe⁶⁾). Hans Enke ægtede 1694 Jens Erlandsen i Nibe. I

1) Nibe Tgb. 167¹, fol. 106 ff.

2) a. St. 1676, fol. 94 b.

3) a. St. 1655 fol. 47.

4) a. St. 1670 fol. 19 og 50 b.

5) a. St. 1671, fol. 46 b.

6) a. St. 1693, fol. 104.

første Ægteskab havde hun 2 Børn, af hvilken Datteren Birgitte Hübertz var gift med Købmand Albrecht Hansen, som omkring Aar 1700 boede i Nibe¹⁾.

Uttreht, Lucas, var 1694 Forpagter paa Torstedlund²⁾. Ørn, Christen Lauridsen, var Handelsmand i Nibe og døde 1647, Skifte 29. Juli 1647. Ingen Livsarvinger. Søkende: Gyde Lauridsdatter, gift med Torben Andersen, kgl. Arkeliemester og Borger i København, Morten Lauridsen Ørn, boede i Amble i Bergenhus Læn, levede endnu 1660, Palle Lauridsen Ørn, død 1647, efterladende en Søn, Laurs, og en Datter, gift med Hr. Laurids Poulsen, Præst til Therløse og Skriflinge i Skaane³⁾. Christen Ørn var gift med Lisbet Henriksdatter, der døde i Nibe i Januar 1651; den kgl. Salter, Didrik Nielsen, skulde sørge for, at hun fik en hæderlig Begravelse⁴⁾.

---

1) a. St. 1704, fol. 42 b.

2) a. St. 1694 ²⁰/₁₀.

3) a. St. 1647 ⁷/₈ og 1660, fol. 68 b og 71 b.

4) a. St. 1651, fol. 32.

Sagregister.

	Side		Side
A dvarsel	120	Fiskerisager	130
Alimentation	300	Fodermangel	306
Arrest	283	Forlystelser	123
Avlsbrug	157	Forpligt	304
B aareprøve . . . 292,	314	Forrend	302
Bagere	161	Forvarsel	315
Barnemord	314	Franzoser	333, 335
Bartskærere	325	Fæsteforhold	75
Bedemand	261	G abestok	283 ff.
Bedrag	117, 206	Garnsæt	19, 149
Begravelse	303	Genveje	91
Birkefogder	272	Giftmord	292
Birkefrihed . . . 7, 27,	131	Grandelov	158
Birkeskrivere	276	Grandestævne	237
Blodregn	21	Gravere	258
Bondebirk	10	Gudsbespottelse	322
Bryllup	301	Gællekvinder	126
Brændevinsdrik	12	Gøglere	315 f.
Bysvend	150, 283	H aandværkere . . . 20,	74,
Byvaaben	271		145, 161
Byvedtægt . . . 10, 31,	145	Handel	18, 31, 74,
D ans	123, 299		136, 153, 157
Degnekærve . . . 239,	246	Handelsret	137, 142
Drab	300, 323	Hvaler	160
E dsaflægning	266	Hvervning	317
Ejendomsforhold	25	Hvide Pest	21
F amilienavne	329	Hunde	151
„Fastende Hjerte“	266	I ldebrand	148
Fattigfolk	32	Indbyggerantal	158
Fejde, den store	49	J ordskyld	26
Feltskærer	330	Jurisdictionsomlægning	133
Fiskeri 4, 6, 9, 12 f, 16,	20,	K apel	4
	23 f, 27, 33 f, 82,	Kaperi	316
	120, 125, 145, 160	Kejserkrigen	29

	Side		Side
Kilder	4, 324	St. Hans Blus	123
Kirkegang	146	Segl	271
„Klog Mand“	336	Sildekøb	17, 37
Klokkere	258	Skarnsfolk	31, 92
Komedie	315	Skiftevæsen	270
Konsumtion . . . 84, 88, 90,	126, 129, 209	Skolebygning	256
Kvaksalver	336	Skovboere	157
Købstadprivilegium . .	167	Skudsmaal	297
Legkvinder	126	Skydning	307
Ligningsmænd	148	Skældsord	339
Ligsyn	302	Skøger	22
„Lovlig Lyd“	266	„Sold og Saks“	312
Magistrat	135	Spillemænd	319
Majbøg	123	Sportler	269
Marked	6, 157	Stadeskat	159
Militære Personer . . .	322	Svenskekrig	43 f.
Misfoster	21	Svin	152
Misdæder	147	Terningspil	321
Musik	301	Tingbøger	270
Navn, Byens	3	Tingdag	233
Natmand	150, 152	Tinget	263
Nedgarn	160	Tingfred	12
Nibe Kirke	170	Tinghus	265
Nordmænd	120	Tingstokke	265
Nybyggere	298	Tingvej	92
Næringsforhold	74	Tobakssmøgen . . . 122, 145	
Overdaadighed	121	Trolldom	22, 214, 298 f., 313, 336
Overfald paa Byen . . .	94	Trommeslager	321
Overfald	289	Tvepak	157
Pigemalkning	296	Tyvsmærke	285
Pokker	327, 333	Ulyd	266
Politivedtægt	122	Uskikkelighed	12
Pragt	302	Veje	321
Retssager	283	„Visen igen“	312
Rønning	294	Vogne	321
Salterbod	36	Voldsmænd	307
Saltere, kongelige . . .	13, 14, 30, 34	Ægteskabsforpligt . .	304
		Øde Grunde	27, 31

Navneregister.

- Abel**, Maren Pedersd. 204.
Adersen, Jens 48, 58
Agersborg, J. C. 162, 167
Alsing, Familien 233 f.
— Markus, Præst 233, 260 f.
— Barbara Johanne 177
Altewelt, Familien 252
— Sigvard 162, 252, 258
Andersen, Chr. 10
— Gregers 117, 318
— Jakob Skolem. 254
— Jens 58
— Laurids 48, 58
— Poul 84, 87
— Svend 344
— Søren 57
— Torben, Arkelieme-ster 346
Arenfeldt, Jørgen, til Voer-gaard 76
Arenstorff, Oberst, til Over-gaard 76
Arvesen, Svend, Ridefg. 340
Aschenberg, Oberst, 56
Aslov, Oluf, Præst 213, 215
Attrup, Jens Mikkelsen 108
Ausburg, Jens Jensen, til Gravballe 224
Axelsen, Ebbe, Ridefgd. 340

Badskær, Hans 10, 184, 325
— Peder 44
— Svend 84

Bagge, Jens, Præst, 178
Balchenburg, Tønnes, Sal-ter 15, 21
Barabang, Isak, Guldsm. 340
Barn, Niels Pedersen 108
Basballe, Jens, Kbmd. 345
Bay, Anders 27
— Fred. J. 162
— Fred. Pedersen, Sal-ter 340
— Joh. Pedersen 340
Bech, Niels, Prokurator 43
— Niels Nielsen 162, 167
Bentsen, Morten 167, 230, 341
Bentsen, Niels, Dr. med. 65
Berridt, Chrf., Kommissa-rius 68
Bildt, Jens, til Hæstrup 76
Binderup, Anders Jensen 105
— Chr. Christensen 99
— Chr. Jensen 60, 99, 116
— Chr. Pedersen 60, 98, 106
— Jens Andersen 49, 58, 196, 198 f.
— Morten Jensen 64
— Peder Christensen 94
Bircherod, Jens, Biskop 12
Bislev, Chr. Hansen 124
— Niels Hansen 124 f.
Birstedt, Didrik, Løjtn. 323
Bjerregaard, Familien 341
— Jens Jensen 62, 67, 74, 115, 242.

- Bjerregaard, Mads Lauridsen 162, 167
 Bjørn, Margrete 27
 Blehr, Peder, Kap. 227
 Blicher, Jokum, Barber 95, 97, 107
 — Steen Steensen 325
 Bloch, Jens Nielsen, Præst, 189
 — Karen 189
 Blum, Geske 175
 Boddum, Anders, Degn 154, 245 ff., 274, 340
 Bomgart, Jørgen 326
 Bore, Niels, Præst 288
 Bosen, Hans, Spillemd. 320
 — Iver 311
 Boumann, Thim, Foged 341
 Boysen, Bent 341
 Brahe, Sofie 77
 Brandi (Brani) Chr. Mikkelsen 60, 98, 266
 — Mikkel 279
 — Peder Mikkelsen 58, 98
 Braun, Chr., Bager 131, 161, 224, 230, 315
 Brockenhus, Johan, til Seberkloster 76
 Brorsen, Jens Christensen 109, 113
 — Rasmus 162, 167, 230
 Broutmann, Thomas, Løjtnant 45
 Brun, Familien 276 ff.
 Brun, Anders, Præst 180
 — Anders Sørensen 279
 — Christen Andersen, Skriver 194, 207, 238
 — Christen Jensen, Skriver 79, 98, 276 f.
 — Henrik 27
 Brun, Jens, Kapellan 177
 — Jokum, Brygger 341
 — Thomas Christensen 279.
 — Laurids 10.
 Brunow, Jakob, Præst 127
 — Søren, Borgmester 127
 — Laurs, Konsumtionsforpagter 127, 140
 Budde, Godslev til Rød-slet 27
 Budts (Buus, Buds), Familien 278
 — Anne 214
 — Jens 105
 Busch, Peder Christensen 162, 167
 Butti, Thomas Lauridsen 30
 Bøcher, Peder Pedersen 230
 Bødker, Mikkel 102
 — M. N. 175
 — Thøger 11
 Bytzow, H. C., Præst 575
 Bülge, Otto 317, 341
 Calow, Daniel, Apotheker 64, 95, 96, 106, 114
 Carisius, Peter, Lænsmand 238
 Christensen, Anders, Birke-dommer 260
 — Anders 131, 300
 — B. 175
 — Christen, Salter 15
 — Christen, Klokker 259
 — Christen 140, 345
 — Erik 58
 — Hans 162
 — Henrik 245
 — Jakob 58, 79
 — Jens 57, 58, 162, 293

- Christensen, Just 10
 — Laust, Kbmd. 74
 — Ole 273
 — Peder 29, 74, 79
 — Poul 83, 177
 — Rasmus, Forp. 306
 — Svend, Præst 323
- Christian III 7, 297
 — IV 22
- Christoffersen, Gabriel,
 Præst 296
- Clausen, Johan, Herreds-
 foged 133, 140, 151, 194,
 207, 242, 280
- Clausen, Peder 10 f., 184
- Clemensen, Mads 58
- Clerque, Johan Adolf de,
 til Kyø 214
- Conradi, Johan, David, By-
 foged 276
- Conrat, Steffen, Musikus
 319 f.
- Curi, se Kuri.
- Daa**, Dorte 76
- Daa, Gregers, til Lundbæk 132
- Daniel, svensk Kaptajn 69
- Davidsen, Gregers, Præst
 299
- Deichmann, Barth., Biskop
 233
- Deichmann, Else 233
- Didrik, Carl Chr., Sergent
 318
- Dideriksen, Didrik, Trom-
 peter 44
- Dodensig, Chr. Jensen,
 Skoleholder 255
- Dosserin, Anne Elisab. 233
- Drostrup, Hans N., Borg-
 mester 77
- Due, Jørgen til Halkjær 76,
 91, 308 f.
- Due, Manderup 37, 189, 319
- Duedej, Jens S., Spillemd.
 103, 207, 319 f.
- Dybvad, Rasmus M. 167
- Dyre, Claus, 45, 180
 — Karen, til Knivholt 76
- Dørup, Forvalter 260
- Edvardsen**, Jonas, Kbmd.
 162, 167
- Ehewalt, Peiter, Bager 341
- Eliesen, Jens P. 60
 — Jørgen P. 105
 — Peder 57
 — Sidsel 334
- Engelbretsen, Søren 102
- Erkestrup, Niels P. 206
- Erlandsen Jens 345
- Ertmann, Johan, Kbmd. 190
- Eskildsen, Niels, Foged 342
- Farsen**, Just, Birkef. 272
- Farver, Peder J., Borgme-
 ster 227
- Fausing, Peder 60
- Feddersen, Anders 282
- Feilberg, Boye, Farver 162,
 167
- Ferslev, Chr. Sørensen, By-
 foged 293
- Finderup, Anders, Præst 105
- Fisker, Peder Christensen
 98, 332
- Fredericia, Chr. Jørgensen
 345
- Frederik III 319
- Frederiksdatter, Bente, Køb-
 mand 27
- Frigast 287

- Friis, Chrf., Forv.** 342, 344
 — Hans, Oberst 294 f.
 — Sten, Gæstgiver 224
Færch, Anders Jensen 177
 — Karen Larsdatter 177
 — Maren 106
 — Mikkel Sørensen 47, 50, 58
 — Niels 98
 — Niels Sørensen 98
 — Peder 98
 — Peder Mikkelsen 223
 — Peder Nielsen 209
Gaaser, Jens, Kbmnd. 79, 87, 286, 288, 294
 — Laurids, Soldat 294
Galde, Karen til Kokkedal 77
 — Dorte, til Egebjerg 76
Galt, Peder Ebbesen 180
Garmann, Else Marie 233
GINCKEL, Herman v. 289
 — Maren 289 ff., 343
Gistrup, Christen 64
Gjed, Familien 297
 — Anders 186
 — Christen 49, 58, 75, 186, 189, 194, 280
Gjedsmann, Anders, Feldbereder 274
 — Maren 175, 177, 274, 323
 — Urban, Ridef. 82, 274
Gjelstrup, Familien 276 f., 342
 — Jørgen Christensen 99
 — Maren 194
 — Mikkel P., Herredssk. 280
 — Peder N., Birkesk. 194
Glad, Mikkel 79, 302
Glarmester, Isak 321
Gleerup, Hans, Kbmnd. 163
Graae, Mathias 162
Graah, Abigael 252
 — Anne 253
 — David, Vejer 252
Gregersen, Chr. Andersen 162
 — Peder 107
 — Viel 110
Greker, Familien 307 ff.
 — Niels Poulsen 30, 102
 — Poul Nielsen 208 f., 291, 307
Greve, Engelbr., Bartsk. 330
Griis, Bagge, Slotsfgd. 27
 — Christen 37 ff.
 — Ellen 233
Groszmann, Familien 337 f.
 — Chrf. Fr., Bartskeerer 230, 248, 257, 259, 334 ff.
Grydsted, Niels A. 58
 — Peder Chr. 316
Gug, Soren Chr. 75, 204
Guldsmed, Mads Chr. 299, 302
Gundesen, Peder, Herredsfoged 178
Gyldenlove, Christian 176
Gyldenstjerne, Ebbe 46
 — Helvig, til Neldemose 76
Gøye, Mogens 179
Hals, Jens, Præst 77
 — Jens, Raadmand 77
Hammer, Oluf, Salter 15
Hanne, Herman, Odense 77
Hansen, Albrekt, Kbmnd. 346
 — Anders 48, 57 f., 79

- Hansen, Christen, Ridef. 44
 — Jeppe, Prokurat. 245
 — Laurids 27, 60
 — Morten 162, 167
 — Ole, Borgmester 77
 — Peder, Bager 161
 — Peder, Ridefoged 322
 — Poul 58
- Harbo, Hans, Præst 225
- Hasse, Willemde, Gøgler 316
- Hassel, Bente 276
- Haubro, Peder A. 162
- Haverslev, N. J. L., Kapellan 227
- Hedegaard, Anders 10
 — Christen 45, 302
 — Peder Chr. 79
- Henckeldey, Ludolf, Lübeck 72
- Henriksdatter, Lisbet 346
- Henrik Skolemester 256
- Henriksen, Chr., Raadmand 95, 97, 100
 — Oluf, Salter 15
- Herfordt, Ludvig, Fuldmgt. 90, 93
- Herlof, Chr. 175
- Hermansen, Peder, Bødker 98
- Hesselberg, Maren 77
- Hobro, Peder A. 167
- Hofmann, Jeremias, Købmand 194
 — Susanne 194
- Holm, Ulrik Adolf, Kbm. 253
- Holstebro, Laurids, Degn 244, 259
- Holstein, Fr. H., Oberstl. 296
- Homand, Niels Chr. 210, 313
 — Oluf, Præst 209
 — Peder 30
- Hornsgaard, Familien 286ff.
- Hornsgaard, Søren Christensen 50
- Hurtigkarl, Christen J. 140, 214
 — Christen N. 115, 126, 140, 175
 — Cornelius Chr., Købmand 338
 — Else 334
 — Jens 125
 — Jens A. 123
 — Jens Chr. 162, 167, 176, 230
 — Jens J., Bartskeerer, 126, 140, 175, 230, 250, 333 f., 337
 — Jens N. 302
 — Maren 334
 — Niels Jensen, Prokurator 135, 140, 143, 153, 334
 — Niels N. 50, 64, 251
- Hvid, Chr., Præst 179
 — Karen Hamborg 276
- Hübertz, Birgitte 346
- Høg, Chr. Cl. 90, 93
 — Chr. P., Ridef. 342
 — Claus Th., Raadmd. 90
 — Høg, Mette, til Vang 77
- Højberg, Niels Corn. 111, 113, 140, 251
- Høyer, Jesper, Præst 234
- Ibsen, Chr. 98
- Ilkjær, Familien 275
 — Niels N., Birkefoged, 134 f., 230
- Ingvarsen, Christen 272
 — Mikkel 10
- Isaksen, Chr. 58
- Isenberg, Joh., Kbh. 253

- Jakobsdatter, Else** 235
 — Johanne 224
- Jakobsen, Clemen** 140
 — Jakob, Skomager 273
 — Jakob 52, 57 f.
 — Jens 57
 — Johannes, Præst 220
 — Mogens, Sergent 318
 — Poul, Kapellan 220
- Jens i Boden, Kbm.** 74
- Jensen, Albret, Foged** 91, 342
 — Anders 48
 — Balthasar, Præst 233
 — Chr., Birkeskr. 293, 302, 322
 — Chr. 57
 — Gregers 175
 — Iver 322
 — Jakob, Præst 234
 — Jens, Præst 212
 — Just 79
 — Laurids i Langdal 77
 — Mads 57 f, 79
 — Morten 27
 — Ole, Raadmand 97 f., 107, 115
 — Peder, Præst 125
 — Poul, Hovmester 47
 — Niels 57, 77
 — Svend, Bartskeer 100, 330 f.
 — Søren, i Hornsgd. 29
 — Søren 230
 — Thomas, Skolem. 253
 — Vogn, Vegggergd. 297
- Jespersen, Niels, Dr.med.** 140
- Jessen, Jens Lassen, Præst** 227
 — Jes Petersen, Præst 227
- Johansen, Karsten, Foged** 133
 — Søren, Bager 161
- Jude, Anders** 15
- Jul (Juel, Juul), Axel** 180
 — Christian, Baron 132
 — Erik 329
 — Kjeld, Biskop 181
 — Knud Jensen, Foged 299
 — Niels, Admiral 76
 — Ove, Lænsmand 70, 269, 273, 319
 — Søren N., Præst 186
- Juelstrup, Chr. Kbm.** 235
 — Jens, Trondhjem 235
 — Peder, Degn 196, 234, 239
- Justsen, Anders, i Harild** 192
- Jørgensen, Anders** 60
 — Niels, Delefoged 321
 — Søren, Ridefoged 321
- Kaas, Helvig til Restrup** 30
 — Jens 59
- Kall, Peder, Præst** 40, 342
- Kat, Anders Chr.** 98
- Kierkegaard, Chr. Hansen,** 162
- Kjeldsen, Niels** 162, 167
 — Søren 162, 167
- Kjældersvend, Chr.** 313
 — Niels 11
- Kjær, Anders** 342
 — Frederik, (Kjærskjold) 342 f.
 — Søren 342
- Kjærulf, Jens Sørensen, Kob-**
mand 140, 142, 153, 175
 — Peder, Konsum.-Be-
 tjent 250
 — Poul, Præst 212

- Kjærulf, Søren, Skolem. 256
 — Søren Christensen, Salter 50, 64
 Klein, Henrik, Præst 230
 Klemmensen, Peder 299
 Klein, Jakob Hansen, Kbm. vist fejllæst Leim 230
 Klit, Erik S., Kbm. 54, 57 f., 62, 66, 70, 282
 — Mette 281
 Klitgaard, Gregers Jensen 253
 -- Jens J., Kbm. 50, 58, 60, 113, 140, 230, 279, 329
 -- Mourids J., Kbm. 49, 58, 98
 -- N. N. 175
 Kløcker, Helvig 72
 Knap, Jakob Pedersen 343
 Knudsen, Poul, Kbm. 289
 Kohlblatt, Markus 76
 — Joakim 76
 Kok (Koch), Christen N. 162
 — Jens 115
 — Jens A. 230
 — Jens J. 57, 62, 320
 — Laust J. 323
 — Niels Kn. 264
 — Søren H. 140
 Kolbech, Niels 208
 — Peder, Delefgd. 195, 198, 201
 Konradsen, Jørgen Ludvig, Musikus 320
 Korn, Johan H., Bartskeer, 111, 330 f., 334
 Krabbe, Niels, til Thorstedlund. 187
 — Tage, Ritm. 294 f.
 Krag, Anders Jensen, Kbm., 29, 43, 50, 57, 64, 79
 Krag, Dorte 176
 — Frederik, Båron 141
 — Jens Andersen 24, 27, 50
 — Kjeld, til Trudsholm 76
 — Oluf Andersen 24
 — Palle, Stiftamtmand 163, 228
 Kras, Familien 224
 — Laurids Nielsen 120, 209 f., 218, 221, 240 f., 269, 336
 — Niels Laursen, i Molbjerg 210
 Kreyhan, Hans, Salvegarde 71
 Kruse, Anne 76
 — Birgitte 76
 Kuri, Anne Nielsd. 111, 323
 — Laurids Pedersen, Købmand 35, 40, 47, 54, 57 f., 62, 189
 — Mette Nielsdr. 105 f.
 Korbitz, Johan Chr., Rigmarskalk 33, 75 ff., 80 f., 84
 Lang, Chr., Bedrager 117 f.
 Lange, Hans, Fændrik 323
 Lassen, Peder, Kommissarius 86 f., 90
 Lauridsen (Laustsen), Anders 153, 174
 — Chr. 30, 58, 60
 — Hjeronimus, Bødker 60
 — Laurids 167
 — Niels 57
 — Vogn 140, 230
 Leim, se Klim
 Lerche, Peder, Landsdom. 93
 Leth, Familien 338

- Leth, Chr., Etatsraad 227
 Levetzau, H. F., til Oks-
 holm 82
 — Didrik, til Tjele 257
 Lichtmann, svensk Oberst
 52, 63, 65
 Liesen, Jens 64
 — Jens Chr. 58
 — Jørgen P. 57
 Lindenov, Sofie Amalie 174
 220
 Lokke, Præst 4, 170, 177
 Lund, Anders 39
 — Chr. Laustsen 102
 — Gregers, Præst 234
 — Peder Andersen 50,
 64, 98
 Lunge, Ove, Lænsmd. 12, 26
 Lybecker, Joh. Ludv., By-
 foged 24, 160
 Lykke, Valdemar 279
 Læsø, Anders 62
- Madsen, Anders, Salter 15**
 — Chr. 58, 60, 140, 175
 — Jens Skomager 304 f.
 — Jes 4
 — Gregers 39
 — Erik 10
 — Esben, Ridefoged 108
 — Oluf, Salter 15, 17
 — Rasmus, Præst 187
 — Søren, Slotsskr. 345
 — Søren, Ridefoged 301
 — Søren, Skræder 341
 — Søren 11
- Mageløs, Jens Andersen 230
 Malewitz, Løjtnant 52
 Maller, Chr. Hansen, Kbm. d.
 44, 49 ff., 193, 240, 301 f.
 Mand, Niels Jensen 162
- Mariager, Anders, Præst 186
 — Kirsten 186
 Marsvin, Jørgen 64, 322
 Mavors, Corfits, Kapellan,
 234
 — Johan Ernst, Kapel-
 lan 234, 261
 Medicke, Anthoni, Ritme-
 ster 294 ff.
 Mejer, Hans, Staldmst. 44
 Meülengracht, Alb., Løjt-
 nant 317
 — Jakob Jørgensen,
 Præst 176, 225, 317 f.
 Middelthon, Willum, Fgd. 343
 Mikkelsen, Christen 57
 — Ingvar 10, 48, 58
 — Ingvar, Birkefgd. 272,
 289 ff., 292 f., 302
 — Jens, Skorstensf. 311
 — Mourids, Kbm. d. 133,
 194
- Moltsen, Ditlev, Barber 330
 Morten, hos Præsten, Køb-
 mand 74
 Mortensen, Chr., Delefoged
 289 ff., 297
 — Hans, i Taagerød 226
 — Niels, Klokker 258
 — Niels 10
- Munchert, Anders, Kbm. d.
 221
 Munk, Ejler, Præst 194
 — Jens, Kaptajn 22
 — Rikard 76
- Munkgaard, Ole, Raadmd. 95
 Mulvad, Bernt, Præst 282
 Mus, Familien 343
 Müller, Svend Thorsen, Køb-
 mand 282
 Møller, Mathias, Overkon-
 sum.-Btj. 130

- Møndorff, Dorte Marie** 323
 — Johan, Kaptajn 323
Mørk, Erik J. 321
 — Jens Madsen 287
 — Laurs Christensen 281
 — Mads 301
 — Mathias Olsen, Ridefoged 343
 — Søren 269
 — Søren Christensen 47, 58, 98

Nadelbusch, Chr. J., Spillemand 103, 116, 207, 319 f.
Nilausen, Anders, Salter 15
Nielsen, Chr. 301, 303
 — Didrik, Salter 36 ff., 346
 — Jens, Birkeskr. 276 f.
 — Jens, Præst 180
 — Jens, Skolemester 253
 — Jens 79, 161
 — Jørgen 10, 47, 277
 — Mads, Foged 300
 — Malte, til Pandum 178
 — Mikkel 98
 — Niels, Bødker 99
 — Poul, Bødker 60, 102
 — Søren, Birkeskr. 299
 — Thomas, Skolem. 254
Normand, Hans Jensen 25
 — Hans, Kaptajn 323
 — Peter Fr., Korporal 323
 — Simon Rasmussen, Salter 25, 54, 66, 289 ff., 343
Norske Malene 152
Nyrup, Chr. Chr., Degn 104, 208 f., 213, 237, 244, 247
Nysom, Jens A. 162
 — Niels 84

Nør, Jakob Chr. 98
 — Jens Chr. 167
 — Poul H. 113

Offer (?) H. H. 230
Ofufsdatter, Magdalene 221, 224 f, 336
Olufsen, Niels, Præst 194, 281
Ottesen, Jakob, Præst 218
Otto, Conrat, Fændrik 323
Ovesen, Jørgen, Bolsmd. 47
Ovid, Hans, Salter 15, 27, 29
 — Niels Jakobsen, Købmand 289, 344
Oxe, Peder, Fisker 60, 312 f.

Pallesen, Jens Chr. 72
Paludan, Gedske 105
 — Hans, Præst 257
 — Mette Marie 257
Panum, Laurids 344
 — Mikkel, Skipper 344
Parsberg, Mandrup, Lænsmand 27
 — Verner, til Nørlund 76
Paulin, Anders, Fuldm. 127, 129, 340
Pedersen, Børial, Ø. Bølle 287
 — Erik, Foged 298
 — Gregers, Kbmd. 140, 153, 162, 167, 175, 230
 — Henrik 60, 300
 — Jens, Birkefoged 118, 267, 307 f.
 — Jens, Skolehold. 253 f.
 — Jens 57, 74
 — Just 10, 58, 90

- Pedersen, Knud, Birkefoged 94, 117, 119, 126, 133 ff., 140, 143, 146, 155, 175, 177, 248, 270, 273 f., 323
- Laust 79
  - Laurids, Raadmand, 289 ff.
  - Mikkel 278
  - Morten, Vognd. 312
  - Niels, Præst 13, 31, 178
  - Niels, Birkefgd. 272
  - Niels 140
  - Oluf, Byfoged, Holbæk 252
  - Poul, Klokker 104, 258, 335
  - Selgen 58
  - Søren, Birkefgd. 272, 297
  - Vitus, Skomager 62, 67, 70
- Podebusk, Erik 185
- Podemester, Niels Chr. 84, 242, 273
- Podewels, Anshelm v. 332
- Polach, svensk Salvegarde 70
- Pop, Poul, Kbmd. 27
- Pors, Markus Chr., Konsumbtj. 127, 230, 250, 344
- Pottemager, Claus Jensen 102
- Poulsen, Chr. 48, 162, 167
- Jens 22, 292
  - Laurids, Præst, Skaane 346
  - Niels 60
  - Poul, Klokker 259
  - Søren 162
- Powisch, Otto 89 f.
- Prip, Jørgen, Skoleholder 252, 257
- Rantzau, Detlef 76**
- Frantz 295
  - Henrik 62, 76, 207
- Ras, Sæl Sørensen 162
- Rasch, Politimester 335
- Jørgen P. 98
- Rasmusdr., Inger 194, 211
- Rasmussen, A. 162
- Christen 58, 192
  - Mads, Ridefoged 264
- Rebsluger, Anders 57, 98
- Rebstrup, Mads N. 162
- Reedtz, Frederik 76
- Reenberg, Peder, Borgmester 155 f.
- Resen, Familien 192 ff., 281
- Anna 190
  - Hans, Kapellan 39, 133, 193, 210, 237
  - Johanne 186, 280
  - Kirsten 190
  - Laurids, Præst 186 f., 293
  - Maren 188
- Riber, Chr. Jensen, Kbmd. 39
- Ridemand, Chr. J. 345
- Ries, Poul V., Bedemd. 261
- Riisbøll, Jørgen H. 162
- Ringkjøbing, Anders, Præst 245
- Rod (Roed) Chr. 316
- Chr. Chr., Kbm, 252
  - Daniel Chr. 162
  - Niels 113
  - Niels Chr. 58
  - Niels Cornelsen, se Højberg
- Rodsten, Palle 76

- Rosenkrantz, Iver, Stiftamtmand 167, 261
 Rud, Chr. 234
 Ruse, Jeanne Marie 131
 Rutenkranch, Hans, Varberg 326
 — Henrik, Bartsk. 326
 — Mette 326
 Ruus, Jens, Præst 217
 Ræbild, Hans Nielsen Dele- faged 52, 58, 60, 197, 289 ff., 302
 Rørbæk, Anders N. 298
- S**andberg, Anders, til Kvel- strup 77
 Scavenius, Chr., Fuldm. 344
 Schenck, Agnete 186
 Schibsted, Jens Pedersen, Student 39
 Schiønning, Chr. J. 74
 — Just Mortensen, Selv- ejer 82, 96, 103, 110, 273
 — Peder Justsen, Dele- faged 82, 84 f., 90, 93, 96, 100, 112, 115, 126 f., 213, 238, 273
 Schløf, Hans, Kbmd, 156
 Schmidt, Jens, til Volstrup 275
 Schwichtenberg, Kirstine 227
 Schütz, Erik, Degn 253
 Sebbesund, Jens N. 57
 Seefeld, Knud, til Oxholm 82 f.
 — Maren, til Wifferts- holm 76
 Seltman, Corin, Farver 95, 97, 101, 107 f., 110, 114
 Siltmann, svensk Oberst 64
 Simonsen, Chr. 11, 190
 — Niels 11
 Skive, Anders Jepsen, Præst 195
 Skomager, Lave 79
 Skovpind, Anders Jensen 205
 Skram, Eline, til Donnerup 76
 — Valdemar, til Sjelle Skovgaard 76
 Skriver, Jens Jensen 49, 58
 — Just P. 109
 — Mogens 27
 Smidt, Gødert, Postmst. 39
 Snaphager, Mikkel 286 f.
 Snedker, Chr. 79
 — Mads 60
 Snitlach, Hübert, Raadm. 345
 Sommer, Knud Jakobsen, Prokurator 36, 38 ff., 77, 80, 83, 85, 87, 91, 267, 288
 Sommer, Mourids Jørgen- sen 109
 Speger, Niels Jensen 300
 Staun, Jakob Pedersen 177
 Steffensen, Johan 27
 Stenberg, Sofie 210
 Stenderup, Hans P. 225
 Stinger, Bertel, Salter 15, 17
 Strell, Ritmester 295 f.
 Struwe, Elisab. Sofie 233
 — Peder, Præst 233
 Stræt, Jens Kn. 140, 230
 — Jørgen Kn. 162, 230
 — Knud J. 50, 57 f., 62, 162, 167
 Stub, Familien 282
 — Peder Jørgensen, Præst 195, 197, 204

- Stub, Peder Laur., Skriver
     140, 175 f., 230, 281
     — Søren 10
 Stygesen, Thime, Ridefig. 300
 Sund, Peder Sørensen 162,
     167
 Svane, Jens, Præst 227
     — Thomas, Biskop 227
 Sveistrup, Anders, Forp. 234
 Syv, Peder, Præst 275
     — Vibeke 275
 Sønder, Jens Chr. 60
 Sørup, Peder Chr. 60
 Sønderholm, Eskil N., Køb-
     mand 162
     — Mikkel N., Kbmd. 124
 Sørensen, Anders, i Gun-
     derstrup 327
     — Christen 57
     — Ib 302
     — Jakob, Ridefoged 195,
     201
     — Jakob, Præst 11, 180,
     182, 184 f.
     — Jens 60
     — Knud 10, 79
     — Mads, Degn 234
     — Niels 11
     — Peder, i Snorren 95,
     97 f., 110
     — Peder 10, 11
     — Peder, Bartsk. 326
     — Peder, Skomager 273
     — Poul, Kbm. 151, 315
     — Thomas 10

Tancke, Abigael Kirst. 226,
     228
     — Jørgen H. 175, 228,
     231

Tancke, Peder M., Præst
     176, 228, 231, 233, 261
 Tandrup, Peder N. 230
 Taske, Jens P. 102, 112
 Thimesen, Styge 301
 Thomsen, Chr. P. 162
     — Clemen 48, 58
     — Niels 161
     — Peder, Kvaksalver 336
     — Peder 5
     — Søren 10
     — Tyge, Herredsf. 129,
     134, 143, 175
 Thorkelsen, Chr. Præst 276
 Thorning, Præst 160
 Thybo, Peder 77
     — Søren P. 253
 Tiel, Lisbet Marie 323
 Timanus, Georg, Bartsk. 330
 Torsong, Johan, Præst 344
     — Peder Joh. 344
 Trane, Søren P., Købmand
     140, 143
 Troelsen, Chr. 57
 Tunge, Niels, Præst 212,
     240, 242
 Tychhof, Sofie Amalia 176,
     228
 Tyrestrup, Chr. 241
     — J. C. 175
     — Laust C. 98
     — Peder N. 167
 Tøgersen, Peder, Biskop 187

Ulf, Claus, Foged 344
 Ulfeld, Elsebe 76
     — Hamand 176, 323
     — Rasmus, Ritm. 323
     — Urne, Folmer, Linde-
     rumgaard 76
 Urup, Jørgen, Pandum 186

- Wacker, Gert, Salter** 57, 62
Wallenberg, Peder, Præst
 229
Valsted, Chr. P., Købmand
 39, 344
Valtersøn, Laurentius, Præst
 4, 177
Wandall, Hans, Biskop 240
Weidemann, Familien 345
 — Abraham 207
 — Christian 75, 86 f.
 — Clemen, Købmd. 75,
 83, 85, 87, 91, 96,
 99, 101, 112, 235,
 288
 — Conrad, Prokur. 262
 — Johannes 75, 323
 — Lucas 140
 — Maren Pop 245
 — Poul 140, 153, 175
 — Poul Pop 316
 — Simon, Kbm. 75, 83,
 86 f., 241, 288, 331
West, Hans Jonassen 153
 — Jonas Axelsen, Skip-
 per 154
 — Jens Jonassen, Kbm.
 155, 162, 316, 341
Wiborg, Mikkel Chr., Præst
 190
Wichmann, Conrad, Major
 177, 274, 323
**Wiffert, Niels, til Torsted-
 lund** 26
Wiffertsdatter, Anne 86
Wiffertsen, Jens 140, 259
Willadsen, Chr. 58
 — Poul 50
Willumsen, Casper 326
**Willumsen, Mogens, Amts-
 skriver** 77, 80 f., 84, 90 f.,
 93, 95 f., 104 ff., 111 f.,
 273, 287, 304, 321
Wingard, Karen 40, 343
 — Kjeld, Præst 212
 — Mogens, Præst 40, 278
 — Mogens, Rektor 212
 — Sidsel 278
Winge, Jens N., i Saltum 236
Winther, Anders 130 f.
 — Jens 124
 — Jens J. 162
 — Peder, i Nøtten 235
**Wintzein, Chrf. Fr. v., Rit-
 mester** 279
Wognsen, Jakob, Ridefgd.,
 292
 — Søren, i Langdal 297
Wokslev, Chr. N. 79
 — Mikkel Chr. 84, 86 f.,
 345
Wolff, Mads, Birkefgd. 77
Wolff, Morten P., Foged
 345
Worm, Bertel J. 341
 — Maren J. 341
Wøffelholm, Jens N. 58
Ydesen, Søren 10
Ütrecht, Lucas, Forp. 346
**Zimmermann, Jakob, Kapel-
 lan** 227, 275
**Ørn, Chr. Lauridsen, Køb-
 mand** 204, 346
 — Gyde 346
 — Morten L., i Norge
 346

- Øser, Gødert, Købmd. 230
 Østrup, Søren Chr. 162
- A**agaard, Hans P., Salter
 207
- Aagesen, Chr. 162
 — Jens 162
 — Peder 161
 — Søren, Byfoged 261,
 271, 275, 321, 338
- Aalborg, Jens Nielsen, Køb-
 mand 65, 267
 — Niels P., Præst 79,
 81, 93, 109, 178, 194,
 209, 238, 276, 281,
 296
 — Søren L., Student 320
- Aas, Niels L., Prokurator
 110, 114
-

